

BODNÁR GYULA
Szappanopera a medencében

BODNÁR GYULA

---

*Szappanopera
a
medencében*

Telenapló – 1995–1999

NAP Kiadó, Dunaszerdahely, 2000

A kötet megjelenését a Szlovák Köztársaság Kulturális
Minisztériuma (Pozsony), valamint a Nemzeti Kulturális
Örökség Minisztériuma (Budapest) támogatta.

Előszó

Ezerkilencszázhatvanegyben láttam először televíziót. Abban az esztendőben, amikor apu meghalt. Tizenhárom éves voltam. Addig szülővárosom, a királyhalmeci mozi jelentette számomra a mozgóképet, minden szombaton délután háromkor, gyermekelőadások. Olykor egy-egy esti film, szüleim társaságában. Házunkba csak öt évvel később került tévékészülék, vagyis hatvanhatban. Éppen ideje volt, habár a rokonok, szomszédok mindig szívesen láttak bennünket, anyut, a húgomat és engem, akár külön-külön mentünk hozzájuk „televíziónézőbe”, akár együtt. A készüléket kölcsönre vettem, miután közvetlenül az érettségit követően munkába álltam. Sokat teljesített, fake-rete, a doboz a mai napig megvan.

A nyitrai főiskolás és a pozsonyi albérleti esztendők gyakorlatilag televízió nélkül teltek, annál több tanulással, olvasással, munkával. És írással. Nősülésem után az első és jelen pillanatig egyetlen csallóközi – nagymegyeri – lakótelepi otthonunk nappalijában viszont sokáig egy tévékészülék volt az egyedüli bútordarab. Hol széken, hol a padlón ülve addig néztük a műsort feleségemmel, amíg végül meg nem jelent az oszt-rák zászló az osztrák himnusz hangjainak kíséretében.

Valahogy mindig visszatért életembe a televízió.

Meg nem tudnám mondani, hogyan kanyarodott rá szerkesztői-újságírói pályámra is, mindenestre összefutottunk az Új Szóban, s lettem imígyen egyik napról a másikra alapító redaktora a lap vasárnapi kiadásában megjelenő Képernyő rovatnak, kiküldött munkatárs a Veszprémi Tévétalálkozókon, Prágában az Arany Prága nemzetközi tévéfesztiválon és így

tovább. Többek között természetesen, hiszen a rendszerváltás előtt kevésbé állt televízióból a világ, mint manapság. Amikor az Új Szó kulturális rovatában eltöltött idestova húsz esztendő után, kilencvenháromban elbúcsúztam a laptól, hogy, hogy nem, egyenesen egy éppen alakuló kisközösségi magán-televízióba vitt az utam, lakhelyemen. Azóta is ennek a STUDIO PLUS TV néven működő lokális médiumnak vagyok a szerkesztője, riportere, műsorvezetője egy személyben. Fényíró lettem, mondhatnám némi pátozzsal, de azért az újságnak dolgozó tolltól, írógéptől sem váltam meg, nem is tudnék.

Miről írok? Munkahelyemtől függetlenül – hát persze hogy elsősorban a televízióról, hatodik éve hétről hétre egy-egy jegyzetet, szösszenetet, reflexiót, melyek Tévésarok rovatcím alatt a Dunaszerdahelyen megjelenő Csallóköz regionális hetilapban látnak napvilágot. Ezeknek az írásoknak a zöméből állt egybe ez a naplójegyzetek gyűjteményeként is forgatható könyv. Reményeim szerint talán másról is szól, mint arról a televíziós bummról, melynek éppen az utóbbi öt esztendőben voltunk tömegesen és soha korábban nem tapasztalt hatalmas óraszámában tanúi. Itt, a Kárpát-medencében.

A szerző

1995

(Nem kell Chicagóba menni)

Kokas Ignác festőművész beszél. Első szavai hallatán lete-
szem a távkapcsolót. Szívemből szól a mester, szívemnek ked-
vesen.

Olyasmiket mond, hogy sok helyütt megfordult a világban,
sok ágyban aludt, de legjobban a szülői házban érzi magát,
mely ma is otthona. Meg hogy jóságért, bűnért nem kell Chi-
cagóba menni, van mindkettőből a szülőföldként szeretett vá-
li tájakon, minden megtalálható ott, minek ment volna el, ga-
tya van mindenkin a világon, bárhol éljen.

Szívemből szólt, szívemnek kedvesen. Oly csodálatos egy-
szerűséggel, ahogy én soha nem tudtam sem élő, sem írott szó-
ban kifejezni, amikor megkérdezték tőlem, miért nem marad-
tam kint örökre azon a csodálatos Nyugaton, noha kétszer is
lehetőségem nyílt rá, először hetvenkettőben, aztán huszonné-
gy évvel később, vagyis az elmúlt év őszén. Azért itthon se rossz
– ennyi volt a válaszem. Mennyivel több, gazdagabb Kokas
Ignácé: jóságért, bűnért nem kell Chicagóba menni, meg gatyá
van mindenkin a világon. Hogy ez és az más itthon, mint Ang-
liában vagy Amerikában, illetve fordítva, nem vitás, a lényeg
ugyanaz: gatyá van mindenkin, tengeren innen és túl. Ebben
minden benne van. A boldogság és az öröm ugyanúgy, mint a
szorongás és a félelem. Ez utóbbival kapcsolatban annyit,
hogy az Egyesült Államok fővárosának vannak negyedei, aho-
vá a taxisofőrök nappal sem vállalnak fuvart. Pedig a szabad-
ság azt is jelenti – félelem nélkül élni.

Érzek és gondolkodom tehát a szülőföldről, az otthonról, ahogy Kokas Ignác, miközben meg kell értenem azokat a tízsőt százezreket, akik hatvannyolc óta magyarként vagy szlovákként örökre elhagyták e hont, a legtöbben azért, mert nem kellett a tehetségük vagy korlátokat állítottak a kibontakozása elé. (A rendszerváltás utáni Szlovákiáról sokat elmond, hogy ez a folyamat még mindig nem ért véget.) Washingtonban a magyar nagykövetség egyik fogadásán találkoztam többek között egy olyan, ötven-hatvan közötti magyarral, aki nyolcvanhétben emigrált az Egyesült Államokba, innen. Vágbesztercén töltött be vezető állást, ma az amerikai kormányzat egyik tisztségviselője. Amikor megkérdeztem tőle, boldogabb-e Amerikában, mint otthon volt, azt mondta, otthon már nem lehetett kibírni.

Ahány ember, annyi érzés, elhatározás, élet. A lényeg azonban változatlan: gatyá van mindenkin, bárhol éljen. Pláne amióta a műszaki vívmányok révén összezsugorodott ez a mi bolygónk, melyet Földnek hívnak.

(Politikusi nyilatkozatokban léteziünk...)

„Valahogy az egész földkerekség életszerűbb, a tévé dunsztos üvegében is, mint Magyarország. Amott mintha emberek élnének, minálunk pedig tévékommentátorok és tévénézők. Esetenként enyhe cinkosságban... Az ország állapotáról többnyire pártpolitikus nyilatkozatokból és azok kommentárjaiból értesülünk: mintha a mikrofon beszélne a riportalanyoknak. Magyarán, hétköznapijainkról nincs riport, se oknyomozó, se tényfeltáró, sem egyéb” – írja egyebek között az Élet és Irodalom január 20-i számának tévékritikai rovatában Csiki László, Beszélő mikrofon cím alatt. Természetesen: a magyar televízióról.

Na most, ha igaz ez az állítás az említett televízióról, akkor legalább kétszeresen igaz a szlovákról, melyet egyébiránt mi,

határon inneni magyarok is – bevallva-bevallatlanul – sokkal többen és gyakrabban nézünk nyolcvankilenc novembere óta, mint azelőtt. Hogy miért, annak az indoklására aligha kell itt helyet pazarolnom. Persze, ez mit sem változtat a lényegen, vagyis azon, hogy a szlovák televízióban is csak hébe-hóba jelenik meg az ország mindennapi élete, patetikusabban: az istenadta népé. Függetlenül attól, hogy mely kormány van éppen hatalmon, mely kormány embere ül éppen a szóban forgó médium vezetőfülkéjében. Minden más van. Igaz, az a minden más már igencsak az említett hatalmi tényezők milyenségének (minőségének?) a függvényében.

Ja, mi hiányzunk még, magyarok. Ha nem volnának parlamenti képviselőink, leszámítva egy-két többé-kevésbé tendenciózus vagy esetlen próbálkozást, megjelenésünknek – mint sajátos ismérvekkel rendelkező közösség megjelenésének – gyakorisága a szlovák televízióban tulajdonképpen a nullával egyenlő. Mintha e tekintetben a pártállami televízió gyakorlata folytatódna. Lásd például a tévéhíradót: hetek múlnak el anélkül, hogy olyan dél-szlovákiai magyar eseményről tudósítana, amely kívül van a politikán. Mintha nem is léteznénk továbbra sem, mintha nem itt lennénk értékteremtő, adófizető állampolgárok. Azt a parányi magyar adást, a szlovák televízió egész évi sugárzási idejének azt a nullavalahányszázalékát vagy -ezrelékét most felejtsük el, annak a műsornak más a feladata, funkciója. Arról beszélek, hogy az országos képből hiányzunk.

Oknyomozó, tényfeltáró riportok, persze, a szlovákság életéről se nagyon készülnek. Erről jut eszembe, mennyit segíthetnének ilyen televíziós munkák a dél-szlovákiai magyar–szlovák együttélésről a legfelsőbb politikai fórumokon is egyfolytában oly vehemenciával terjesztett hazugságok leleplezésében, a valós helyzet feltárásában és megmutatásában. Együttal egymás megismerésében, mely folyamatnak a múlt-

ját vizsgálva: az eddigi eszközök, köztük az irodalom, a műfordítás nem bizonyultak valami eredményesnek, a jelekből ítélve. Léven a televízió a legerősebb, úgyszólván mindenki számára elérhető médium, az efféle oknyomozó, tényfeltáró riportokkal ki lehetne fogni a szelet a mindnyájunk által jól ismert vitorlákból.

Csakhogy: kinek az érdeke ez?

(Nem minden zsákbamacska)

Szerencsekerék, Zsákbamacska, Mindent vagy semmit! Három olyan vetélkedő, melynek talán legmagasabb a nézettségi szintje a magyar televízió hasonló jellegű műsorai között. Igaz, az esti órákban kerülnek képernyőre, amikor jólesik elterpeszkedni a fotójben, már ha megengedhet magának efféle gyógyító vagy éppen hájnővesztő „tevékenységet” az ember, illetve, ha másféle szórakozásra se lehetősége, se pénze, esetleg kedve lenne, de azzal sokra nem megy.

Bizonyára köztudott, ezeknek az „új” vetélkedőknek a zömét nyugatról importálta a magyar televízió (is), mint nyugati találmányokat, természetesen a rájuk vonatkozó előírásokkal együtt, melyeket kötelező betartani. Következésképpen – mondhatnám – az exportáló országok mentalitásának, ízlésének, szokásainak és nem utolsósorban anyagi lehetőségeinek megfelelő műsorfajta érkezett egy más mentalitású, más ízléssel, más szokásokkal, nem utolsósorban más anyagi lehetőségek között élő országba. Mégis, a legtöbbször meghonosodott a magyar televízióban is. Mert lényegük: a játék.

A játék, mely egyetemes, melynek szeretete, mint szenvedélyé is – tekintet nélkül nemre, fajra, nemzetiségre, vallásra – a gyermekkortól az öregkorig eleven az emberben, éljen bárhol a földön. Természetesen sok múlik a vetélkedő „tárgyán”, nem kevésbé a játékvezető személyiségén. Például, Vágó Ist-

vánnak köszönhetően – anélkül, hogy (meglehetősen avított és képzavargyanús fordulattal élve) nemzeti húrokat pengetnék – számomra abszolút magyar műsor a Mindent vagy semmit! Mártástul, aki azonban az én szememben inkább erotikus jelenségként, nőként izgalmas, semmint kiszolgáló, vásárlásra ösztökélő hölgyként. De ez privát ügy. Ami még lényeges: ebben a műsorban azért tudni is kell. A tudás, az olvasottság, a tájékozottság, valamint a reflex játssza a főszerepet. Nem elég találgatni, mint a Zsákbamacskában, mely a sok évvel korábban más műsorokat hitelesebben vezető – akkoriban önmagát adó, korlátaival együtt is szimpatikusabb – Rózsa György révén: túllihegett majmolás. Játék ide, játék oda, ez idegen tőlem. A Szerencsekereket nézve, a versenyzőkön ámul olykor az ember, mily nehezen kapcsol az agy a stúdióban, még akkor is, amikor már csaknem minden betű megvan, mondjuk, az Eseményből. Vagy máshol a hiba...

Bezzeg mi otthon! De ki tudnánk üríteni Cintula kirakatát! Természetesen, ha sikerülne elkerülnünk a Csődöt.

Szlovákiai magyar szempontból nézve azonban van itt egy kis bibi, újfent. Mikor és hol jutunk mi ilyen vetélkedőkbe? Pedig két tévé is van a közelünkben, határon innen a másik...

(Piesz aj lavjú)

Rendszertelenül rendszeres, vagy rendszeresen rendszertelen tévénező vagyok-e, nem is tudom, mindenesetre: nem szoktam előre megjelölni a műsorújságban, mit nézek majd meg feltétlenül, illetve, hogy mit kell(ene) megnéznem. Képtelen lennék igazodni egy ilyen programhoz, van elég amúgy is, váratlan is, olykor a gyerekek túrnak ki, meg aztán előfordulnak az embernek hangulatai, amikor szívesebben néz síugrást a Eurosportról, mint erdélyi mélyriportot a Duna Televízióban.

Bizonyára sok a hátránya az efféle szokásnak vagy módszernek, azonban az előnye sem kevés: hol ez jön elélem, hol az. Ha netán sorozat, melyben valami vagy valaki megtetszik, akkor visszatérek hozzá, ha tehetem. Vasárnap könnyebben, általában. Mostanság Connie Sellecca tetszik, igen, Dani az Utóirat: szeretlekből (píesz áj lavjú). Nemcsak csinos, kellemes jelenség is. Van tartása, sugárzik belőle az ifjúság, a nő. A Pantene Pro-V reklámjában is oda kellett rá figyelni, bármennyire töredezett volt a haja a sampon használata előtt, de akkor csak egy volt a sok jó nő közül. Különben, magát a sorozatot, azt hiszem, miatta éri meg nézni – átsugározza lényé.

Azért olykor mégsem ártana karikázni a műsorújságban, legyen bár vasárnap. A Hét unalmasabb pillanataiban más csatornákra kapcsolok. Egyszer csak fekete-fehér kép, halovány, öreg. Hát persze, a Duna Televízió. Ám nagy az örööm: Timár Józsefet látom, Kálmán Györgyöt, Kállai Ferencet, Somogyi Erzsit, Balázs Samut. Ez Az ügynök halála, Arthur Miller világhírű darabja. Egyik szerelmem, a drámairodalomból. Olyannyira, hogy annak idején belőle írtam a diplomamunkámat. Nagyszerű küzdelem volt, és nagy élmény, merthogy angolul követtem el. Hetvenháromban. Bocsássá meg olvasóm e személyes kitérőt. Ilyenkor óhatatlanul felúsznak az emberben emlékek, megjelenik a remek fiatal szlovák tanár, aki az angol és amerikai irodalmat vitte a mi magyar csoportunkban, aki a munkámhoz a saját könyvtárából kölcsönzött szakirodalmat. Gyorsan elő a műsorújsággal: a Nemzeti Színház 1959-es előadása felvételtől. Ez jó a Duna Televízióban. A múlt értékeit, a jelenhez vezető lépcsőket hozza elélem, filmek formájában.

Visszatérve Az ügynök halálához, nem jártam utána, miért éppen most tűzték műsorra, az kétségtelen, ma is időszerű és tanulságos ez a kemény darab, mint a nagy művek általában. És Timár Józseffel a főszerepben látni – külön élmény. Willy

Loman halálában az amerikai álom összezuhanását. A kis ügynökében, aki a lejtőn már tudta, hogy egykori barátjához hasonlóan miként lehetett volna gazdag és sikeres emberre válni, csak éppen képtelen volt a dzsungel farkastörvényei szerint élni. Hiába szónokol már a jó megjelenésről, határozott fellépésről fiainak, hiába az „Idegennel sohase verekedj szabályosan, így sohase kerülsz ki a dzsungelből” elmélete, ha, mint maga Willy mondja mintegy az életének summázataként: „Kitörik az ember nyaka, míg erről az udvarról egy csillagot meglát.”

(Lesiklás)

A sízésről írni itt, a Csallóközben, mely nem épp síparadicsom, meglehetősen bizarr dolog, tudom. Ráadásul márciusban, amikor a gazda a földet lesi, ráléphet-e már, hogy elkezdhesse őszi tartó munkáját.

Kölyökkoromtól síező ember lévén, aki az elmúlt évtizedekben lemondott egy s másról és lemond ma is néhány téli tátrai napért, mégis merészelek előhozakodni ezzel a fehér témával, két oknál fogva. Az egyik, hogy az idei tavaszi szünetben ugyancsak láttam DS (A, B, C) és KN (A, B, C) jelzésű kocsikat, autóbuszokat a tátrai utakon, parkolóknak. A másik, a nyomósabb, hogy e sík tájon is nem kevesen nézik a síversenyeket, természetesen a tévében. Amióta meg ez a Niké van, pláne. Hiszen Tombáékra ugyanúgy lehet fogadni, mint mondjuk a Napoli–Parma meccsre vagy Agassira. Úgy mellesleg még azt is megemlíteném, hogy amíg mi itt a rügyfakadást leszűk, metsszük a fát, szőlőt, a Tátrában működnek a felvonók, a hóval borított hegyoldalak lejtőző-cikázó emberek százaitól tarkállnak, szuper felszerelésben megjelenő magyarországi magyarok főleg, akiknek a zöme különben ama pesti hanghordozással végigbaszmegozza az egész síkirándulást, hogy ide-

gesítően hangos és trágár szövegelésükből csupán a minimumot idézzem. De hagyjuk, mindjárt kezdődik a Columbo, és a süközvetítésekről tulajdonképpen még nem is szoltam.

Eltelktntve ezúttal a külön filozófiai tünődésre késztető síugrástól, melynek során az ember elindul két lécen valahonnan a magas égből, hogy minél messzebbre szállván valahol a mélyben landoljon, magam is szívesen nézem az alpesi síversenyeket a tévében, főként a lesiklást, mely nemcsak látvány, élmény, hanem ugyanúgy izgalom, merthogy ebben a műnemben nem elég az erő, az ügyesség, jó adag bátorság is kell ahhoz, hogy minél nagyobb sebességet érzünk el, ugyanakkor figyelem és fegyelem, nehogy túllépjük a gyorsaságnak azt a határát, ahol a képességeink felmondják a szolgálatot, és elszabadulván a test, tehetetlenül repülni kezd, esetleg halálos sebeket kapva. Nem tudom, van-e még sportág, amelyben minden külső segítség nélkül százharminc kilométeres sebességgel száguld az ember egy szál magában, miközben ebből az idővel vívott életveszélyes harcból gyönyörűsége harmónia árad. Igen, az idő, mely századmásodpercnyi pontossággal ott pereg a sző zsigereiben is, ugyanúgy, ahogy mi látjuk a képernyő sarkában. És amikor ezek az alpesi fiúk és lányok célba érnek, első dolguk, hogy a nagyórára pillantanak.

Hogy élve megúszták, az talán eszükbe sem jut. Profik.

(Mindennapi képernyőnk)

Mit sem változott az idők folyamán az a réges-régi nézet, miszerint a pénz és a nők körül forog a világ. Legfeljebb annyit, hogy lett harmadik társuk, a televízió. És ez aligha túlzás. Gondoljunk csak bele, mi lenne velünk tévé nélkül. Esténként, sőt napközben is, meg úgy általában. S mi lenne a világgal? Mibe kapaszkodna? Min dühöngene vagy éppen szórakozna? Politikusaival az élen hol élhetné ki perverz, exhibicionista és ag-

resszív hajlamait? Hogyan kommunikálnának egymással országok, világrészek – LIVE? A rádión keresztül lehetne ugyan, mint egykoron, csakhogy a kép varázsát, pontosabban a kép és a hang együttes varázsát a rádió nem tudja helyettesíteni. Vissza a dzsungelbe amúgy sincs út, az ember végeredményben előrehalad, mégha ösztöneit tekintve nem is tudja megtagadni sok ezredéves önmagát, lásd gyűlölködés, öldöklés meg efféle gonosz dolgok a televíziózás forradalmának korában is.

Aprópó, televíziózás forradalma! Volt egy időszak a tévé történetében, nálunk ez a hatvanas évek, amikor esténként az egész ország a képernyők előtt ült, az is, akinek nem volt készüléke (bekéredzkodett szomszédhoz, rokonhoz). Néztük például a műkorcsolya-ebéket és -vébéket, melyek akkoriban a legnagyobb televíziós műsorszámok közé tartoztak, a mai fiatalok számára bizonyára hihetetlen módon. A középnemzedék és az idősebb generáció tagjainak emlékezetében alighanem elevenen él még Danzerék, a Roman testvérpárék, Schnelldorferék, Dijsktráék, a Protopopov házaspárék, Kiliusék alakja, kűrjei.

Hol van már a tavalyi hó? Jómagam is a minap lezajlott műkorcsolya-vébé idején csak azért kapcsoltam – egyszer – Birminghamre, hogy lássam Czakó Krisztina szereplését. Mit ad isten? Befutott ismerősünk, aki mindjárt azzal kezdte: – Hát ti nem a Szerencsekereket nézitek? – A vendégjog szent, átkapcsoltam Dóráékra.

Az első igazi televíziós évtized eufóriája, amikor újdonságnak számított otthonainkban az akkor még tiszta fekete-fehér „házimozi“, kimúlt a hetvenes évekre, megszoktuk a tévét, amolyan természetes családtaggá vált, aki igyekezett fejlődni, új formákban hozni új tartalmakat, már amennyire tájainkon lehetett az ideológia béklyóiban.

Az utóbbi esztendőkből újra virágkorát éli a televízió, a nézettségét tekintve is. Mindenekelőtt a ma már szinte határtalanlanná tágított műszaki lehetőségek forradalmi kiaknázása ré-

vén – gondoljunk csak most itt a műholdas adásokra, melyek egyre több lakásba jutnak el parabolaantennákon vagy kábelén keresztül, huszonnégyszer órán át sugározva műsort. Az egykori szocialista országokban működő televíziók felszabadulása, új adók beindítása ugyancsak hozzájárult mifelénk a nézettségi szint emelkedéséhez. Bár óvatosan írom le a felszabadulás szót, minthogy – újabban például nálunk – nemcsak hogy vesztélyben forog a televízió szabadsága, hanem igyekszik is csonkítani azt a hatalom. Nem véletlenül...

Természetesen, ez szintén a tévé erejét bizonyítja, amiként az, hogy tízezrek mennek ki tüntetni: sürgetni vissza a képernyőre a letiltott műsorokat.

(Szülők veresége)

Hozzászóltam már régen, hogy nem élek-élhetek különösebben rózsás napokat, bár a humor előtt mindig nyitva belső ajtó. A múlt hét egyik estéjén, éjszakába hajló órán „százhuszat verő szívvel” feküdtem le.

Az Objektívot akartam nézni pestkettőről, felnőttek országgyűlési és országgyűlésen kívüli üvöltését a magyar–szlovák alapszerződésről, de nem tudtam megállni, hogy ne kapcsoljak át pozsonykettőre, ahol a Szubjektív című ciklusban a Gyermekkínzások napjainkban című dokumentumfilmet kezdték vetíteni. Kivert a víz. Attól a mondattól még nem – hisz régi, ismerős igazság –, hogy a gyermek büntetése a szülő veresége, ám attól már ugyancsak verejtékezni kezdtem, amikor arról kellett hallanom – nem először –, hogy szülők forró vízbe mártogatták „rosszalkodó” gyermeküket, cigarettával sütogették testét vagy éppen fagyasztották mínusz valahányfokos hidegben.

Közben a szakemberek megpróbálták rávilágítani az efféle bűncselekmények okaira, melyek közül az egyik: az ilyes dolgokra képes szülők maguk is szeretethiányban nőttek föl, va-

lakik valamilyen formában őket is kínozták gyermekkorukban, életfogytig tartó súlyos sebeket ejtve lelkükön.

Az Objektívra kapcsolok. Az aszódi fiúnevelő intézetben készült riportot mutatják. Korlátozott mozgásterükhöz képest, elégedettek a srácok, derűjük mögül azonban mintha szomorúság szivároghat elő, látszik arcukon, tekintetükön, hogy valami nagyon nem úgy van, ahogy szeretnék...

Véget érven ez a riport, meg ama dokumentumfilm, pesztyre váltok. Kemény olasz film kellős közepébe, a fiatalok ráak palermói nevelőintézetének világába csöppenek. Címe Örökre Mery, rendezője a híres Dino Risi fia, Marco, tanár főszereplője a Polip híres felügyelőjét alakító Michele Placido. Bevallom, a vázolt előzmények után képtelen voltam végignézni a rácsok mögött egymáshoz is, kitartóan megértő tanárukhöz is könnyörtelen-kegyetlen Natalék, Meryék történetét. Annak ellenére, hogy a készülék kikapcsolása előtti pillanatokban Terzi tanár úr magatartása révén megnyugtatólag hatott az a – remek pedagógusokat jellemző – felismerés, miszerint mindenki lelke mélyén él valami jó. Amire lehet építeni egy más életet.

Legyen ez üzenet valamennyi szülő, pedagógus, valamennyi felnőtt számára.

(Schlafen Sie Deutsch?)

Itt van ez a sok műholdas program, s köztük egy fia orosz sem. Márpedig, ha jól emlékszem, mintha ezt a nyelvet igyekeztek volna belénk verni annak idején, kötelezően, a világnyelvek még megártottak volna. Mellesleg nekem nincs semmi bajom az oroszsal, sőt gimnáziumi tanáromnak köszönhetően nemcsak szerettem, hanem oly mértékben bírtam is, hogy fél órán keresztül képes voltam oroszul közvetíteni a Budapesti Vasas–Spartak Moszkva labdarúgó-mérkőzést, méghozzá Sze-

pesi tempójában, és kapásból. (A hatvanas években még a Vasas volt a csapatom, de egyszer kikaptkak kettő nullra a Real Madridtól, otthon, akkor búcsút mondtam nekik.)

Azóta sok víz lefolyt a Tiszán, azóta már Duna Televízió is van, azaz: égben keringő műbolygóra lőtt magyar adás, meg horvát nyelvű, de orosz egy sem, viszont, mint tudjuk, nemrégiben Moszkvában meggyilkolták az Osztankino tévétársaság vezérigazgatóját. Ám ha foghatnék is orosz műsort, nem mennék többre vele, mint a némettel, mármint szövegileg, mert hogy azóta elfelejtettem oroszul, Tolsztoj nyelve sehol nem kellett, sehol nem kérték tőlem, legfeljebb nyomtatványon kérdezték, beszélem-e aktívan. Még szerencse, hogy kölyök fejjel belehabarodtam az angolba. Bár sokáig az sem kellett, azért most már hasznát veszem English szerelmemnek, hol így, hol úgy, ha például a CNN-t nézem, a Sky Newst, a Super Channel-t vagy éppen nem szinkronizált angol, amerikai filmet. Jó érzés, hogy nemcsak kép van, a szöveg is „bejön“.

Talán ezért is dühít gyakran, hogy a német – mely nyelven a legtöbb műsor fut tévémben az égből befogott csatornákról – csak nagyon hézagosan „jön be“. Pedig némi iskolai alapjaim vannak belőle, vagyis lett volna mire építenem, önszorgalomból, önműveléssel – végül is, meddig tart az, ha nagyon akarja az ember –, különösképpen, hogy az ORF 1–2 a pártállam idején is áthullámozott a határon, a vasfüggöny alatt vagy fölött, s használhattam volna tudatosan amolyan kiegészítő segédeszközként. Csak néztem. Sprechen sie Deutsch? Oder schlafen?

Csak nézek.

Csak nézünk. Igen, így többes számban, ugyanis sejtem, nem vagyok egyedül, akit efféle mulasztások miatt furdal a lelkiismeret. Engem egyáltalán nem vigasztal, hogy például egy bretagne-i polgár a saját anyanyelvén kívül más nyelvet nem beszél, s erre még büszke is, sőt az sem, hogy hozzá képest én gazdag vagyok, hiszen az angol mellett van még két-három szláv nyelv, melyen

el nem adnának. Azon ne siránkozzunk, hogy az orosz helyett tanulhattunk volna spanyolt, olaszt, franciát. Egy: az orosz is nyelv, kettő: mucsai habitusunkat ismerve, úgysem tanultunk volna, tisztelet a kivételnek.

Majd most. Amikor már egyre inkább rákényszerít az élet, akár a gazdasági. No meg egy kicsit a televízió is, mert fordítunk csak egyet a régi mondáson: ahány nyelven tudsz, annyi nyelven élvezhetsz tévéműsort.

(Bobby és Sanyi)

Húsvét előtt feltámadt nekünk Bobby. Kiderült, hogy a halála meg mindaz, ami azóta történt, csak álom volt, Pamela álmodta. Lehet, hogy a Dallas nincs is? Csak egy rossz álom az egész?

Visszajött nekünk Friderikusz Sándor is, valamivel előbb. Őt nem kellett feltámasztani. Ha netán meghalt egy szépasszony álmában, tudtuk, hogy él, hogy visszatér abba a magyar televízióba, melyet a Csúcs-vezetés idején hagyott ott, bizonyára ő sem minden ok nélkül. Akadtak nézők, akik ugyan csak felháborodtak, amikor újra feltűnt a képernyőn, ráadásul többféle műsorban. Ha tehetnék legszívesebben kiseprűznék „Friderikusz Ófelségét” a televízióból. Az érdekes viszont az, hogy éppen ezek a nézők lesik kiguvadt szemekkel Sanyi minden jelenését, pedig, ha annyira utálják, kikapcsolhatnák a készüléket vagy más csatornára válthatnának, hiszen, mint tudjuk, a televízió szerfölött demokratikus szerkezet, nem kötelező nézni. Ja, hogy a nemzet érdekében tapadnak egyesek oly vehemensen a képernyőre, megismerendő, mily és mely adaktól, eszméktől és divatoktól kell óvni a népet?! Ilyesmi mintha már lett volna. Mégis megvan a nemzet, meg tudta magát védeni a nép, ugyanis öntisztító reflexei jobban működnek, mint ahogy azt némely árvalányhajás, „igaz szívű magyar” nemzetmentő vélné. Tudniillik, a nép gyomra nem vesz be

mindent. Friderikust beveszi. És miért ne? Egy-egy showját ötmillió gyomor, csak az országon belül, plusz még egy-két millió a határokon kívül. Ez azért nem semmi.

Persze, vannak akik csak fanyalognak, eltolnák maguktól, mint francia vendéglőben a nyers csigát vagy kagylót, sznobok is nem kevesen, akik nem hajlandók leereszkedni holmi „pletykaszintre“, noha a műveltségük amúgy – milyen is? – mondjuk, egy kicsit alultáplált. Igen, a Sanyi valóban szokatlan, de csak tájainkon, ahol másutt már régen befutott műsorfajtát és műsorvezetői stílust igyekszik meghonosítani. Az új benne nem kevesebb és nem több, mint amennyire egyik ember különbözik a másiktól, ami természetesen nem csipetnyi, pláne, ha az egyiknek tehetségből is, fantáziából is több jutott. Igen, pletykaszintre is lesüllyed. Mert nyilvánvaló számára, hogy – akár bevalljuk, akár nem – imádjuk a pletykát. Mindazonáltal, úgy játszik, hogy tudja, hogy játszik. Tudatosan választott öltözékben szándékosan öntelt és magamutogató, aki ugyancsak szándékosan megszólaltatja a lelkiismeretét, a nyilvánosság előtt folytat vele párbeszédet. Még valami: vállalja a bohóc szerepét, akár. Ilyenképpen bizonyos közszereplők és csoportok karikatúrája és paródiája egy-egy megnyilvánulása.

Mellesleg – és ez akár feléje irányuló bóknak is vehető részemről – engem nem elsősorban ő, hanem a vendégei érdekelnek. Egy sereg érdekes, izgalmas emberhez vitt már közelebb, akkor is, amikor alig hagyta szóhoz jutni őket. Fél szavakból is értünk.

(A bűzlő rózsá)

Nem más, mint a fokhagyma, sietek közölni, még mielőtt felkapná olvasóm a fejét, már az, aki nem látta a Segítsünk magunkon! sorozatban A fokhagyma – Isten ajándéka című angol ismeretterjesztő filmet, melyet másodszor tűzött műsorára a magyar televízió.

Annyi mindent álmomban sem képzeltem a fokhagymáról, amennyit ez a film elmondott ötven percben. Először is, hogy a története valamikor ötezer évvel ezelőtt kezdődött; hogy a világ számos országában egyenesen kultusza-kultúrája van manapság is; hogy a sarkkörtől az egyenlítőig mindenütt megtalálható, hogy Dél-Franciaország Európa fokhagymatermesztő központja, a legenda szerint a római katonáknak köszönhetően, akiknek a sarujukból, arrafelé vonulván, kipotyogtak a fokhagymagerezdek, melyek persze nem véletlenül voltak a talp alatt, s ha már kipotyogtak, mi mást tehettek volna, gyökeret eresztettek; hogy az európai országok közül Angliában fogyasztják a legkevesebb fokhagymát, viszont ott a legtöbb a szívbeteg, Koreában nem ismerik ezt a bajt.

És ezzel eljutottunk az említett fokhagymakultuszhoz, illetve A fokhagyma – Isten ajándéka sokatmondó cím magyarázatához. Tulajdonképpen idézni fogok az elhangzottakból azok számára, akik nem látták a filmet vagy nem olvasnak természetgyógyászati cikkeket. A fokhagyma gyógyítja – egyebek között – a légszennyeződés okozta betegségeket, elintézi a számarköhhögést, ha bekenjük vele a gyermek talpát, a sportolónál segít a szénhidrátokat energiává alakítani, természetes alvadásgátló elemeket tartalmaz, fékezi a koleszterintermelést, csökkenti a rákos megbetegedések előfordulásának számát, véd a napfény káros sugaraitól, gyógyítja a köszvényt, az ízületi gyulladást. A bűzlő rózsa erejét bizonyítandó idézem ugyancsak, hogy a kígyómérget is képes semlegesíteni. Tehát: csodálatos gyógyító eledel mind a négyszázféle fokhagyma, köztük a varjúfokhagyma, melyet természetesen a varjak terjesztenek. A dusbád helyett olykor-olykor fokhagymafürdőt is vehetnénk, mely testünk minden részének jót tesz, igaz, nem illatozni fogunk utána, hanem bűzleni, de ha egy ember bűzlik, annak az embernek a humorérzéke is megjő, mint hallhatuk a filmben.

Jómagam mindezt nem tudtam a fokhagymáról eddig, amiként azt sem, hogy vakoláshoz, falfestéshez, sőt szobrászathoz szintén kiváló alapanyag, azt viszont igen, hogy az egyik legjobb ételízesítőnk, itt a Csallóközben is. Ehetnénk több, fokhagymával töltött nyulat, például.

Ha nem szólalnak meg orvosok, kutatók, tudósok ebben a filmben, talán eszembe sem jut megírni ezt a jegyzetet, de valamennyien úgy beszéltek a bűzlő rózsáról, mint csodatevő gyógyszerről, és hát úgy éreztem, ezt közre kell adnom. Az egészben azonban zavar valami: átható, erős szaga miatt vajon mi lesz a szerelemmel?

(Oklahoma City)

Ez a világ szárítókötél, kockás, karalábé, piros, huszár, szekta, Cif, reumás, most kezdődött a Derrick legújabb epizódja, Tossner vége, ki az a Tossner, infarktus, Cotton Eye Joe, Új Szó, almatea, orális szex, NATO, csecsen, alkoholista, pulykamell, Encián tizenháromötvenről hatnyolcvanra leszállítva, kéksapkás, makrancos hölgy, akciófilm, részlet James Joyce Ulysses című regényéből az Öt perc prózában, tojásrántotta, egy nagy Família Kft., satöbbi, satöbbi, írhatnék George Foreman győzelméről is, Borostyánról, vagy, mert Jack Londonnak köszönhetően is imádom a kutyákat, az Egyik kopó, másik ebről, a szlovák tévéhíradó magyarok iránti szimpátiájáról, amely vajon minek vagy ki-nek köszönhetően nincs az említett tévéhíradóban, persze, sejtjük, vagy tudjuk is az okát, szerelmes, infantilis, gyilkos ez a világ, melybe bármikor berobbanhat egy Oklahoma City.

„Az ország történetének legsúlyosabb terrormerénylete érhetően megrázta az amerikaiakat, akik eddig szentül hitték, hogy védve vannak a hasonló veszélyektől, és amerikai földön nem fordulhatnak elő robbantásos akciók“ – MTI. Tipikus amerikai álom, mármint mai, mert az a másik Az ügynök halá-

lával véget ért. Ahol az a jelszó, hogy este kilenc után már ne nagyon járkálj az utcán, ott minden előfordulhat a valóságban.

Terrormerénylet is. Nappal. Oklahoma City nem az első volt, de az Államok történetében az eddigi legsúlyosabb. Látva a CNN, illetve a helyi kábeltévék átvett képeit a borzalomról Live, szabad-e, lehet-e másról írni, akár művészi tévéprodukciókról? Vagy metaforákról elmélkedni? Azt mondja a magyar tévéhíradó bemondója a merénylet után egy héttel, amikor már kilencvenhez közeledik a halálos áldozatok száma, de százötven embernek még nem akadtak a nyomára, hogy ezután várható a borzalmak borzalma, a mentők, a tűzoltók a szeles, esős idő után megkezdik a második emelet átkutatását, ahol az óvoda működött. (Közben újabb vérontás várható a ruandai menekülttáborban.) Felvetődik a kérdés: gátlástalan, esetleg valamilyen tanítás, erkölcs nevében, cél érdekében sompolygó tömeggyilkosok vannak ebben a világban, vagy ez a világ vált hajlamossá az öngyilkosságra. Nem mindegy.

Különben, nem tudom, odafigyeltek-e rá, Oklahoma, Oklahoma City sem nem a keleti, sem nem a nyugati partokon található, hanem az Államok belsejében, nem messzire Dallas-tól. Ha viccelni lenne kedvem, mondanám, Jockey van a merénylet hátterében. De eszem ágában sincs tréfálkozni, gyászolok. És aggodom. Merthogy Oklahoma közel van. Az egész világ közel van, reumáival, Cifjeivel satöbbi, satöbbi. Az egész világ egy város. Egy City.

Az ég óvjon bennünket az efféle tragédiáktól. Is. Mi mást mondhatnék? Ahol emberhalál van, ott szóhalál is.

(Dzsurij)

Gyerekek alkalmi csoportjaiban jár körbe a mikrofon. Tíz-tizenhárom éves lányok, fiúk válaszolnak arra a kérdésre, ki a férfiideálad, olykor ennek garázs melléki változatára, szerin-

ted ki a legjobb fej a világon. Michael Jackson, Jean Claude Van Damme, Schwarzenegger, Kojak, Magnum, Sylvester Stallone. Nem sorolom tovább, efféle szórakoztatóipari figurák nevei hallatszanak, főként. Általában indokolnak is a gyerekek: mert szép az arca, mert jól énekel, mert erős, mert karatézik. Elhangzik Winnetou, Sztojkovics, Egerszegi neve is, „az edzőm, Felkai László” (az egykori híres vízipólós). Némi lyik férfiideálja olyan ember, aki el tudja tartani a családját.

Nem, nem fogok most szavalni arról, hogy szívesebben halottam volna Toldi Miklós, Mátyás király, Petőfi, Abraham Lincoln, Cousteau kapitány nevét vagy éppen azt, hogy az édesapám, azért mégiscsak elgondolkoztató Schwarzeneggerék vezető helye a gyermekek érzelmi és gondolatvilágában. Ez az értékrend.

Hol van a család, hol az iskola, hol vannak azok a kulturális, ifjúsági intézmények, szervezetek, melyek képesek lennének más tartalmakkal, játékok, játszóházak szervezésével ellensúlyozni tömeges mértékben az agresszivitásra építő értéksemlélet jegyében fogant, többnyire felszínes filmtörténetek eme szereplőit? – kérdezném, ha nem tudnám, hogy a megidézett jelenségnek ezer és egy oka van, a filmkultúra, illetve legfőbb közvetítője, a televízió amerikanizálódásától kezdve (melynek más vonatkozásban természetesen a pozitívumai is érzékelhetők) az életvitelünkig. A gyermekek vannak a leghátrányosabb helyzetben, hallottam épp a minap egy művésztlő, szintén a tévében. A lélekművelés felől nézve.

Hol az apa mint férfiideál? Például. Vagy a tanító? Bár igaz, a tanítók zöme nő manapság, akik legfeljebb férfiak ideáljai lehetnek.

Maradnak hát Schwarzeneggerék, az ilyen-olyan véraláfutas akciófilmek ezreinek kétes értékű hősei, akikbe érdemes invesztálni, ökleikre, rúgásaikra, lángszóróikra és más fegyve-reikre, a kétségtelenül profi módon megcsinált látványra

vevők a felnőttek is. Üzlet ez a javából, pláne a televízió elterjedése óta. Ilyenképpen Amerikától Új-Zélandig beszélhetnek, publikálhatnak tudós fők, orvosok, írók, amennyit csak bírnak, hogy a mozivásznon és a tévé képernyőjén keresztül lelki-tudati környezetszennyezés, emberrombolás folyik, bizonygathatják, hogy bizony összefüggés van az efféle filmek, valamint a bűnözés, azon belül a gyermekbűnözés növekedése között, kit érdekel. Pénz beszél, kutya ugat.

Legyen Schwarzenegger, meg a többi. De azért jó lenne, ismétlem, ha más is lenne. Ami legalább kicsivel nagyobb érték. És persze – élmény. Ha nem lesz, egy klasszikust parafrázálva, a helyzet fokozódni fog. Tudatilag, nyelvileg. Mindenképpen. Apropos! Az egyik gyerek azt mondta, az ő férfiideálja Dzsuriy Gagarin. Hogy miért éppen ő, azt még el tudom képzelni. De hogy Dzsuriy...?!

(Sztálingrád – német szemmel)

Határon innen és túl, közeli és messzi országokban megemlékeztek az ötven évvel ezelőtti, milliók és milliók által olyannyira várt eseményről, a második világháború befejezéséről, a fasiszmus fölött aratott győzelemről, a béke első napjáról. Hol így, hol úgy. Láttunk katonai díszszemlét, pompás palotában még pompásabb fogadást, veteránfelvonulást, repülőgép-bemutatót, csendes koszorúzást, hallottunk szónoklatokat történelmi és alkalmi emelvényekről. Voltak bizonyára nem kevesen, akik a háború testi vagy lelki rokkantjaiként szótlán magányban emlékeztek, szobák homályában, májusi kertek fái alatt.

Emlékezett és emlékeztetett a televízió is, a CNN-től a Dunáig. Tulajdonképpen már az év elejétől dokumentum-, portré- és játékfilmek, sorozatok tucatjait tűzték műsorukra, melyek a nagy világégés történetének egy-egy mozzanatát,

borzalmait emelték a mába, mintegy figyelmeztetve egyúttal, hogy az élet fél évszázad elmúltával sem felejt, és nem felejthet, különösen, hogy mostanság is bolygónk számos pontján folyik háború, gyilkolás, milliók kényszerülnek elhagyni otthonukat, és hát a fasiszmus, fajgyűlölet, a másság gyűlölete sem került még a múlt rekvizitumai közé. Itthon maradva, a szlovák televízióban láthattuk például Csuhráj 1959-ben készült, megrendítően szép filmjét, a Ballada a katonáról címűt, mely annak idején Cannes-ban különdíjat kapott, majd Oscar-díjra is jelölték. Az egykori szovjet háborús filmeknek abba a vonulatába tartozik, mely romantika, túldíszletezés, osztályharcos pátosz és hamis felhangok nélkül jelenítette meg a hétköznapi emberek, a kiskatonák sorsát, szenvedéseit, pusztulását.

Ugyanezt tette – s tulajdonképpen ezért is idéztem az orosz katonáról szóló balladát – a Sztálingrád című, 1992-ben készült német film, csak éppen az egyszerű, fiatal német katonák sorsát, halálfélelmét és pusztulását láttatva Sztálingrád poklában, és persze más eszközökkel, mint amilyenekkel Csuhráj dolgozott. A költőiségnek, a művészi áttételeknek itt alig jutott szerep, a szörnyűség a maga valóságában jelent meg, apró emberi helyzetekben is, és elviselhetetlen emberi kínokban. Majdnem azt mondtam, hitelesebben a dokumentumfilmeknél. Mélyebben biztosan, a precíz kivitelezésnek, színészi játéknak és rendezésnek köszönhetően. A háború, a hitleri örület kemény kritikája volt ez a 132 perces film, melyben nemcsak az egyik német katona szájából hangzik el, hogy „elegem volt a gyilkolásból“, de az egész végkicsengése ez, még akkor is, ha bajtársa azt mondja: „Hanzi, büszkék lesznek rád otthon, ha úgy halsz meg, mint egy katona.” Végül betemette őket a hó. Az utolsó német repülőgépről, mely negyvenhárom január 23-án hagyta el Sztálingrádot, a menekülő, ám a menekülésben is elsőseget élvező tisztek lerugdosták katonáikat.

A sztálingrádi csata ötvenedik évfordulója alkalmából készült alkotást szintén a szlovák tévé adta. Megrázó élmény volt, már csupán azért is, mert ha emlékezetem nem csal, nem láttam még német háborús filmet. Ez meg ráadásul: egyértelműen háborúellenes volt.

(*Átok?*)

Akik úgy döntöttek – pénztárcájuk megengedvén –, hogy Siófokon töltik nyári szabadságukat, azoknak jelenthetem, hogy Kálmán Imre szülőhelyén, a híres Balaton-parti városban nagyban készülődnek a vendégek fogadására, fűrnak, faragnak, festenek, fűrészelnek, némelyik toplessbár már kinyitott, meg tóparti vendéglő, pázsit lekaszálvá. Persze, nem azért jártam Siófokon a közelmúltban, hogy ezt közreadhassam, a határon túli magyar filmek, televízió- és videostúdiók fesztiválján vettem részt.

A második nap estéjén, mintegy összegezve az addig látott filmeket, kiselőadásokat tartott a zsűri, a vitaindítás szándékával. A testület egyik tagja, maga is filmes, elmondta, hogy ő átoknak tartja a televíziót, mindenekelőtt azért, mert eltávolítja egymástól az embereket, háttérbe szorítja az élő emberi szót. Ezután egy történetet mesélt el. Dél-Svédországban forgattak, valamikor a hetvenes években. Az egyik este, készülődvén szálláshelyükön a lefekvéshez, bekapcsolta a dobozt: Jancsó Miklós Szegénylegények című filmjét adták. Dél-Svédországban! Akkor döbbsen rá, azért csak van valami jó a tévében. Hogyan juthatott volna el másként annyi svéd emberhez a Szegénylegények?! Visszakanyarodván a fesztiválhoz: hogyan juthatott volna annyi új ismeretanyaghoz, mármint ő, amennyihez jutott a nap folyamán, ha nincs a televízió, illetve ha nincsenek annak műhelyei a határon túli magyarság köreiben, mely műhelyek a múlt és a jelen helyi érté-

keit is rögzítik, kiemelik a feledés homályából s viszik a néző elé?! Az idézett zsűritag azzal zárta, hogy végeredményben nem a tévében van a hiba, hanem bennünk, akik nem tanulunk meg tévét nézni.

Fogalmam nincs, hogy én tudok-e tévét nézni vagy sem, főként, hogy örökösen időzavarban vagyok, annyit viszont hadd áruljak el privát környezetemből, nálunk akkor is megy a tévé, ha vendégeink vannak, amikor meg mi megyünk vendégségbe, szólok a házigazdának, kapcsolja már be a készüléket (de általában be van). Abban az esetben is megkérem erre, ha úgy kerül a helyzet, hogy háttal ülök neki. Mármint a tévének. Ebből talán világos, hogy nem érdekel az éppen sugárzott műsor, elvégre beszélgetni jöttünk volna össze. Pusztán arról van szó, hogy – hangozzék bármilyen furcsán – számomra egy kicsit emberi lénné vált a televízió. Menjen, éljen, ha lehalkítva is. Kikapcsolt állapotban rossz ránézni, olyankor úgy érzem, mintha valaki kirekesztve, a társaságból és társalgásból kizárva, mellőzve ülne ott a sarokban, komor, mozdulatlan ábrázattal. És ez nem egy jó érzés, sem a kirekesztettnek, sem a kirekesztőnek.

Különben, valóban csak tőlünk függ, hogy átok-e a televízió vagy sem, belénk fojtja-e a szót vagy sem.

(Horgásztanya)

Szeretem a tenger mélységeiből hozott képeket, de azokat talán még jobban, melyek a Kárpát-medence vízivilágát mutatják. Az én szememben ez utóbbi is van olyan csodálatos, mint a cápák, ráják, bohóchalak birodalma. Nem tudom, hogy például hány-szor néztem végig az egyik ismerősömtől kölcsön vett videokazettáról azt a kétrészes filmet, mely a tiszai halászkőről, horgászatról és természetesen a szőke folyó halairól szólt. Ezzel már el is árultam, hogy valahol a horgászatnál, pontosabban a horgász műsoroknál szeretnék kikötni. Nem azért, mert bennük több

halat látok, mint amennyit az utóbbi években errefelé sikerül kifognom a valóságban, magam is horgász lévén, hanem mert mások tapasztalataira, tanácsaira mindig érdemes odafigyelni, ugyanakkor rendkívül vonzó egy-egy szép ponty, süllő, harcsa, csuka kivezetésének a látványa. A képernyőn is. Sőt mintha én csinálnám. Képzileg jó, néha.

Jutott ez eszembe a minap a Duna Televízió Horgásztanya című magazinját látván, benne többek között a Ráckevei-Duna-ágot, melynek legnépszerűbb hala a ponty. Van persze más is ott, másféle hal, bőven. Meg szép, hangulatos helyek. Mondom, ott. Mi van itt? A közelünkben elhúzó Duna vizében és mentén? Hát valami van, de már rég nem az igazi, ahogy szapi ismerőszám, a legöregebb dunai halász mondaná, aki valamikor eme ősi foglalkozásból el tudta tartani a családját. Átkelven olcsó pénzen vett motorral felszerelt csónakjában az új csatornán Bős alatt, jószerével már csak emlékezik. Hatalmas tápliját hiába mártogatja a holtág vizébe, az ötödik, tizedik merítés után is csak a víz csöpög az üres hálószemekől. Mifelénk ugyancsak várhatna a horgászműsor operatőre, amíg horogra akad egy rendes hal.

D. Németh Istvánnak, a komáromi Jókai Színház művészenek is – aki szintén szerepelt az említett magazinban – csupán apró keszegek kerültek a haltartójába a Vág partján megejtett forgatáskor. Igaz, beszélt egy méteres amurról az ötéves kora óta horgászó színész. Egyébiránt az az amur bizonyára jobban illett természetes alakjához, mint a keszegek, melyek olyanok voltak, hogy olyanokat jobb időkben vissza szokott dobni az ember, nőjenek még, már ha sikerül elkerülniük a ragadozókat.

Megtudhattuk még ebből a horgászműsorból, miként kell dolgozni a feltolós készséggel, hogy nemcsak ízesített főtt kukoricára kap a ponty, hanem – láss csodát! – szárazra is, csak át kell fűrni, és végül, hogyan kell elkészíteni a rácpontyot. A recept azzal kezdődött, hogy: „Fogj egy kétkilós pontyot...”

Hát ez az!

(„Veszélyes” humoristák)

Valamikor a nyolcvanas években, vagy a hetvenesekben, úgy össze tud keveredni az emberben az idő, vagy az ember az időben, Fojtík elvtársék ott Prágában és Pezlár elvtársék innen nem messzire, Pozsonyban nagyon felszívták a vizet mint ideológiai főnökök, amikor a lengyel és a magyar lapokban karikatúrák jelentek meg, a televízióban pedig paródiák a két ország „pártunkjának” és „kormányunkjának” első embereiről. Micsoda dolog ez?! Hogy engedhetik meg eztet Kádár és Jazuzelski (vagy Gierék) elvtársék?! Csúfot úzni az élcsapat élcsapatának éltagjaiból? Hisz ez anarchiához, a rendszer összeomlásához vezethet! Nálunk bizony nem is engedtek meg semmiféle felfelé irányuló csipkelődést.

Lehet, hogy nálunk nem is omlott össze az a rendszer, csak úgy hisszük?! Már elnézést, de pizokul össze tudnak keveredni a dolgok.

Itt van ez a Milan Markovič. Szlovák színész-humorista. Volt egy népszerű talkshowja a szlovák televízióban. Már nincs, mint köztudott. Mert csipkelődni merészelt felfelé, mert némely közállapotokról kicsit más volt a véleménye, mint az uralkodónak és uszályhordozóinak, s azt ki is mondta a nyilvánosság előtt. Törvényt nem sértve, az ember, az állampolgár, a művész jogán. S lám! Pedig még tüntetni is kiment a térre kollégáival, mondván, nem a magyarok és a humoristák az ellenségei ennek az országnak.

A tehetség azonban nem vész el, s ha gerinces, ha van erkölcsi tartása, át sem alakul, legfeljebb helyet változtat. Amiként – hogy egy negatív párhuzammal éljek – az egykori és a mai dugópolitikusok: itt lenyomják őket, ott feljönnek.

Nem ismerem személyesen Milan Markovičot, gerincileg stb. sem, viszont legújabb talkshowját már a cseh állami televízióban láttam. Nem ért meglepetésként prágai jelenése, megírták az újságok: persona non grata lévén a szlovák televí-

zióban, Csehországba szerződik. Csúszós terepen című műsórát – melyben egy, paraolimpián győztes futónő, valamint egy cseh miniszter volt a vendége, még előttük pedig egy szlovák nyelvész (merthogy arra a hírhedt nyelvtörvénytervezetre gondolva, bizony, a szlovákokra is ráfér majd egy kis szlovák nyelv-tanfolyam, ha nem akarnak lépten-nyomon büntetést fizetni) – láthatóan élvezte a jó humor legfinomabb árnyalataira is mindig vevő cseh publikum. Pedig közvetve-közvetlenül Szlovákiáról szólt az egész talkshow, főként, Markovič szóhasználatával élve, Ali baba és a kétszer negyven rabló meszterkedéseiről. Nem kellett különösebben éles szem és vájt fül ahhoz, hogy észrevegyük a humorista szarkazmusában, ki- és elszólásaiban: ez az ember szereti hazáját, Szlovákiát. Érte beszél, nem ellene.

Közben nosztalgizálhattunk is egy kicsit. A két nyelv együttes megjelenésében visszatért egy pillanatra Csehszlovákia. A hétköznapi ember szintjén. Apropos! Markovič szerencséje, és hát mindnyájunké, hogy a cseh és a szlovák nyelv oly közel van egymáshoz. Ha a hatalom itt önmagára nézve továbbra is veszélyes fegyvernek tartja a humort, csak egy országgal kell odébb menni. Tévé ott is van, mely átsugároz határokon. Más kérdés, hogy az efféle megoldás soha nem az igazi...

(Ostobaság – Live)

Hogyan lesz ostoba emberből ostobább, sőt annál is ostobább, ha hatalomhoz jut, teljesen világos. Amikor ugyanez történik egy okos és művelt emberrel, azt már nehezebben dolgozza fel az agy. Bár ilyesmire is van példa a történelemben, nem kevés. Úgy látszik, nemcsak hogy a lakhelynek, de még a neveltetésnek és a műveltségnek sincs köze ahhoz, hogy ki mennyire hülye, elvetemült gazfickó, konfliktust provokáló politikus. Mégis, nyolcvankilenc novembere óta – eltekintve a remény-

teljes hónapoktól, melyek talán két esztendő is tesznek ki összesen – sokáig ugyanúgy izgatott itt egy kérdés, mint tíz vagy húsz évvel ezelőtt, nevezetesen, hogy mennyit olvasnak a politikusok. Mármost szépirodalmat, azaz novellát, regényt, verset. Hogy újságot igen, azt látom. Mi több tapasztalom, az újságból is mit, csak.

Mostanság újra fel-felbukkan bennem ez a különben fölösleges kérdés. Annak ellenére, vagy éppen azért, mert a jelenlegi kormányban és parlamentben, illetve a jelenlegi ország-lókhöz közel álló körökben írók is előfordulnak, akikről, ugyebár, nem feltételezné az ember, hogy tájékozatlanok, műveletlenek, hogy nem olvasták a világirodalom alapvető műveit, melyekben minden fontos benne foglaltatik: a szabadságról, a szeretetről, a jóságról, a toleranciáról és efféle nemes dolgokról – a rossz ellenében. Nyilatkozataik, intézkedéseik, egész politikálásuk ugyanis teljesen másról tanúskodik, ráadásul ebben a demokratikusnak mondott rendszerben. Márpedig ha így van, és, sajnos, így van, akkor mit gondoljunk a többiekéről. A legjobb esetben is, hogy félműveltek, noha ennek semmi jelentősége, mint jeleztem volt, művelt, félművelt vagy műveletlen fő között a politika színterein nincs különbség, mindhárom fajtánál más tulajdonságok és képességek kerülnek előtérbe, ha... Ha fikarcnyi erkölcs sem szorult beléjük, illetve, ha a hatalmi érdekek függvényévé válik erkölcsük. Ezeknek a figuráknak aztán rendezhetnek nemzetközi szemináriumokat orrvérzésig a politikai kultúráról, etikáról, morálról.

Felvetődhet a kérdés, hogy kerül mindez egy tévérovatba. A válasz rém egyszerű. Valamikor, mondjuk, a tizenhatodik században országok népeinek zöme legfeljebb festményen látta uralkodóit, Live soha a büdös életben. Talán nem is hiányoztak nekik, szenvedtek vagy éppen boldogultak a királyok és talpnyalóik látványa nélkül is. Nekünk meg itt vannak a Lé-

pések, a Press Club, az ilyen-olyan kerekasztal-beszélgetések stb., melyek eleven valóságukban mutatják azokat, akiknek a látványa nélkül mi is ellennénk. Elvagyogatnánk.

Azt hiszem, már el is vagyunk, egyre többen.

Éldegélünk, el.

Tévé ki- vagy átkapcsolva, amikor megjelennek. Csak az a fránya aggodalom ne lenne, hogy mi lesz holnap, ami olykor mégis a híradó meg az említett műsorok elé ültet bennünket. A munkanélkülit, a családapát, a kisebbségit. Az Embert.

(Huha anyád!)

Pista bácsi kórház karbantartójaként dolgozott. Kiváló mester hírében állt, de híres volt egy másik képességéről is, úgy tudott káromkodni, hogy azt tanítani lehetett volna. Ha netán az ujját találta el a kalapáccsal vagy hegesztéskor elmozdultak a nehezen egymáshoz illesztett vascsövek, trágár szavak percek alatt át tartó áradata indult el belőle olyan változatos kombinációkban, hogy szó ott nem ismétlődött. Nyilvánosság előtt azonban soha nem beszélt csúnyán. A leggyakrabban akkor káromkodott, ha egyedül volt, ritkábban, ha velem, aki amolyan segédkarbantartóként dolgoztam a keze alá. Különben egyszerű, szerény, becsületes munkásember volt. Kicsit a példaképemmé is vált. Amit megcsinált, az meg volt csinálva.

Mészöly Kálmán juttatta eszembe Pista bácsit. Pontosabban a magyar labdarúgó-válogatott szövetségi kapitányának minősíthetetlen viselkedése Izland szigetén, a reyjavíki pálya szélén. Természetesen, egy edző fel-felugrálhat a kispadról, üvölthet, mint a sakál, sőt káromkodhat még akkor is, ha éppen vezet a csapata, amiként vezetett az első félidőben a magyar válogatott – nem egyforma a vérmérsékletünk –, ám ha mindezt milliók látják, s főként hallják, azért nem ártana visszafogottabban viselkedni. Meg amúgy is. Nem tudom, ki

hogyan van vele, üvöltöző, bazmegozó, hülyéző kapitány benem kételyeket ébreszt. Méltó-e a szerepére? Mestere-e a szakmájának? Felkészítette-e játékosait a feladatra? A másik: lehet-e úgy jól dolgozni, ha közben kiabálnak az emberre, holott egyáltalán nem biztos, hogy ő a hülye. És lehet-e csodálkozni azon, ha egész stadionok huhaanyádoznak?!

Nincs szándékomban most elősorolni a magyarnál jobb csapatok edzőinek neveit, akik nemhogy saját játékosaik hibáit, de még a legsúlyosabb bírói melléfogásokat is igyekeznek gentlemanként „lereagálni” a kispadon. Persze, aki tud, az általában nem szokott ugrálni, meg az sem, aki tisztában van erejével, illetve gyengéivel, hiányaival, mondván, ez van, ennyire vagyok képes.

Az első félidőben csodálkoztam, hogy Knézy Jenő szó nélkül hagyja Mészöly – egyébiránt első szövetségi kapitánykodásának idejéből már közismert – kitöréseit, de aztán kiderült, technikai okok miatt ő nem hallotta a kapitányt. A második negyvenöt percben már igen. Akkor meg is jegyezte: „Hisztérikusnak érzem a hangulatot, nem biztos, hogy ez használ a játékosoknak.” Nem használt. Mint tudjuk, kikapott a magyar csapat. „Én a nagyon sok optimista emberrel szemben nem látom a fényt az alagút végén” – ezt szintén Knézy mondta, mintegy összegzőképpen.

Leszámítva egy rövid időszakot, amikor Mezey György volt a szövetségi kapitány, én hatvanhat óta nem látom. Hatvanhatban és az azt megelőző néhány évben volt egy nagy csapat, ha nem is arany, a Baróti Lajosé, és abban a csapatban volt a sok jó játékos között egy rendkívül intelligens, elegánsan játszó középhátvéd, az idő tájt a világ egyik legjobb futballistája, aki vívók kecses mozdulataira emlékeztető mozdulatokkal blokkolt, hárított, osztogatott. Úgy hívták, hogy Mészöly Kálmán.

(Emlék, mai csúsztatókkal)

Bizonyára akad olvasóm, aki emlékszik Vojtech Keszeli-re, azaz Keszeli Bélára. A Szlovák Televízió fiatal, tehetséges munkatársa volt a nyolcvanas években, a híradó szerkesztőjeként, de azon kívül is fel-feltűnt a képernyőn mint magabiztos, nyitott gondolkodású műsorvezető. Én akkoriban többek között a Vasárnapi Új Szó televíziós rovatát gondoztam, ilyenképpen vele is kapcsolatba kerültem, olyannyira, hogy Béla hamarosan külső munkatársunk lett, akinek nem csak az említett rovatban jelentek meg írásai. Magyarul szállította valamennyit. Perfekt volt mindkét nyelvben. Emlékszem, a Cse-madok az idő tájt még remekül működő nagymegyeri művelődési klubjába is meghívtuk őt, František Horváth, azaz Horváth Ferenc operatőrrel együtt, akinek a felvételeit ma is láthatják a Szlovák Televízió nézői, öreg rókának számít a szakmában. Keszeli Béla, aki annak idején a magyar adásba szintén beszállt egyszer-egyszer, már nem látható a képernyőn, én legalábbis 1990 egyik januári éjszakája óta, amikor egy, mondhatnám a legelső szlovák–szlovákiai magyar vitaműsor vezetőjeként megpróbált tárgyilagos maradni, nem találkoztam vele. A magyarok oldalán állt, írta róla a nagy vihart kavaráó „dialóg” után a szlovák sajtó egy része. Azt hiszem, akkor fűrészelte el maga alatt a fát, s talán attól az éjszakától datálhatjuk a rendszerváltás után tapasztalható magyarellenesség kezdetét, melyre persze amúgy sem kellett volna sokáig várni. Amiként más demokrata gondolkodású, a szlovák–magyar kérdéskörhöz tárgyilagosan közelítő televíziós újságírók kisöprésére, illetve áthelyezésére sem.

Nem tudom, merre lehet most Keszeli Béla, mindenesetre a minap – amikor megint azon kaptam magam, hogy felváltva nézem az azonos időpontban kezdődő magyar és szlovák tévéhíradót, vagyis hol ide, hol oda kapcsolatok – eszembe jutott

egy, a mából nézve már meglehetősen naivnak tetsző vitánk – a két hírműsorról. Én a magyart védtem, állítván, nagyon helyes, hogy a külföldi eseményekkel kezdik (általában), hiszen jórészt azok határozzák meg a belpolitikát, Béla viszont, természetesen, a szlovák híradó mellé állt, mely Husákékkal indult. Nem miattuk védte persze, vagy mert belső munkatárs volt ott. Szerinte a nézőt mindenekelőtt az érdekli, mi történik itthon.

Valójában egy álvita zajlott köztünk két áltévéhíradóról. Csúsztatásokról, félretájékoztatásról, elhallgatásokról, kozmetikázásról azonban ma is folytathatnánk diskurzust, bár aligha Bélával. Annál inkább némely mai utódjával ott a szlovák tévében, akik műsorvezetőként sem restellnek olyan badarságokat ismételgetni, hogy például a dél-szlovákiai járásokban nem szolgálják ki a szlovákokat a magyar elárúsítók. Vagyis akiktől legmesszebbre épp az objektivitás, az elfogulatlan, valós tényekre épülő tájékoztatás áll. Különben, ezért is kapcsolatok ide-oda, a VTV-re, a Novára is, és hallgatom a rádiót, a Krónikát, a Rádióžurnált, a Szabad Európa szlovák adását. Hogy a lehető legkevésbé legyek átverhető. Meg azért, mert számomra, itteni magyar számára korántsem mindegy, hogy mit lát és hall szlovák polgártársam. Amiként az sem mellékes, mi hangzik el a magyar tömegtájékoztatási eszközökben. Tudnom kell azt is, ezt is. Főként támadások idején, amikor egyre érezhetőbben a mi bőrünkre megy az urak játéka.

(Kicsi ünnep hétköznapon)

Szeretem, amikor a költők maguk mondják verseiket. Valahogy tisztábban jön elő mindaz, ami verssé teszi a verset, na és fényesen csillog az értelem. Az előadóművészi dísz eltakar, elsikkaszt, máshová kerül a hangsúly, különösen, ha a színész szerepként fogja föl és kezeli a verset, azaz, ha játssza, drámai

köntösbe bújva. Ne mondjam, ha fölöslegesen művészkedik. Természetesen, vannak kivételek, akik önmaguk helyett a verset helyezik előtérbe mélységes alázattal, a költőt, akit megéreznek, akit elképzelnek, mit érezhetett, gondolhatott a vajúdás, a „megszenvedettség” pillanataiban – és megmaradnak egyszerűnek. Ebben rejlik a nagy titok, azt hiszem. De térjünk vissza a költőkhöz. Hirtelen Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Nagy László, Károlyi Amy, Weöres Sándor jut eszembe a tévé – még fekete-fehér – képernyőjéről, akik úgy mondták verseiket, hogy otthagyni őket nem lehetett. Mint amikor izgalmas filmet néz az ember.

Nem éppen nyári téma ez, tudom, de hallom a minap a fürdőszobából a konyhába tartván, hogy a nappaliban, ahol a tévénk van, ismerős hang szól. A Duna Televízió irodalmi műsorában Kányádi Sándor, erdélyi költő, a kortárs magyar líra egyik legnagyobb alakja beszél életéről és mondja közben verseit: „Fától fáig a sűrűsödő alkonyatban / fától fáig lopja magát a gyermek / Én istenem csak vissza ne / csak ne gyalog kellene...”, és meséli e vers születésének szorongató körülményeit, aztán jön a „Valaki jár a fák hegyén...” és más versek.

Egy tavalyi személyes találkozás emlékét felidézve tanúsíthatom, az is költészet, ahogy Kányádi Sándor beszél. Most olyasmit mondott például, hogy „rekedéstől tavasznyílásig jártam iskolába”. Acsarkodások, fogcsikorgatások, trágár szavak rajzásának idején ritka ünnep efféle képes beszéd, s mintegy ráadásként az el nem hagyott szülőföld nyelvi ízeinek, színeinek muzsikája. A fentebb említett „megszenvedettséget” szintén Kányádi Sándortól hallottam, nem panaszként, hanem a verssel kapcsolatban. Panaszkodni ő talán nem is tud – noha oka bőven volna rá. Bölcsebb annál. Nem restellte bevallani, hogy „hithű ifjúmunkásként a szorongásmentesítést vártam a szocializmustól, ami eleinte meg is volt”, ám hamarosan rá kellett döbbennie, hogy „a szó nem stimmel a tettel”. Ma is optimizmust su-

gárázó tekintete, humora persze nem onnan van, mintha ma stimelné, minden dolog emberhez méltó módon zajlana, illetve rendben lenne. Elég, ha csak arra gondolunk, ami ugyanebben a műsorban Kányádi után következett: valakik meggyalázták a fiatalon elhunyt költőtárs, Szilágyi Domokos szobrát.

(Washingtoni barátunk)

Késő esti órán a World's News Leader, vagyis a világ vezető hírműsora, az idén tizedik születésnapját ünneplő CNN felé haladva a távkapcsolón, illetve a képernyőn, megállok egy pillanatra a VTV-n. Szőke hölgy olyasmiről beszél, hogy száz, kétszáz esztendeje még közönség, tehát nyilvánosság előtt végeztek ki a halálraítélteket, mégis mindenkor akadtak, akik ilyen vagy olyan indítékból a legsúlyosabb bűncselekmény elkövetésére vetemedtek. A következő pillanatban, lévén szó stúdióbeszélgetésről, a műsorvezetőre állított kamera képét adja be a rendező: nézd csak, ez Boris, Boris Švehlák, akivel Washingtonban találkoztunk.

Tulajdonképpen ő keresett meg bennünket, szlovákiai magyar újságírókat, telefonon az amerikai fővárosban, megtudván, hogy mi is éppen tanulmányúton tartózkodunk az Egyesült Államokban. Jó lenne találkozunk, mondta, és mondtuk mi is, akiknek nem volt különösebb programunk aznap estére, pontosabban, akik ezt a programot fontosabbnak tartottuk minden másnál. A szlovák tévé képernyőjéről én emlékeztem Borisra, a fiatal, talpraesett műsorvezetőre, akit végül szállodai szobánkban láttunk vendégül. Örültünk egymásnak, mint amikor egy hazából valók találkoznak külföldön, mégha nem is ismerik egymást, ha különbözik is anyanyelvük, nemzetiségük.

Whisky kortyolgatva, mi másról beszélgethettünk volna ott a messzi washingtoni szállodaszobában, mint Szlovákiáról, a szlovák–magyar viszonyról, mindarról, ami ezzel a problémakörrel

összefügg. Mellesleg, elképzelheti olvasóm. Két óra elteltével vettem észre, hogy Boris faggat bennünket, hatalmas kíváncsiságtól fűtve többet és többet akar megtudni tőlünk és rólunk, szlovákiai magyarokról. Hogy rövid legyen, szavaink nyomán nemegyszer láthatóan meglepődött, mondta is, másnak ismert bennünket, kellemesen csalódott, és mindjárt szeretne volna viszonzni vendéglátásunkat, de éjfél után két órakor ama véleményünknek adtunk hangot, kösz, majd inkább otthon, Boris.

Nem állítom, hogy Boris Švehlák barátunk ennek a találkozásnak a hatására fog demokrataként gondolkodni és beszélni a magyarokról – bár lehet, hogy addig sem gondolkodott és beszélt másként rólunk, eltérően számos szlovák televíziós, illetve újságíró kollégájától –, de azt igen, hogy sok efféle – baráti – találkozásra lenne szükség, itt Szlovákiában. Legalább azokkal a szlovák kollégákkal, akikkel lehet. Különben: elbeszélünk egymás mellett. De még ha csupán elbeszelnénk...

(Piszok munka)

Pártok politizálását Kelettől Nyugatig jó adag infantilizmus jellemzi. Keleten azért valamivel több, érthető okoknál fogva. És még sokáig nem lesz másként. Lásd például a szlovákiai Magyar Koalíció Amerikát megjáró pártelnökeinek nyilatkozatait, tengerentúli történetük itthoni folytatását. Tisztára, mint a gyerekek. A sztori ismerős, nem részletezem. Nem is foglalkoznék vele, ha nem követi az infantilizmusnak egy súlyosabb változata, többek között a Szlovák Televízió részéről.

Gondoltak egy nagyot ebben az okos, toleráns, a szlovák–magyar barátságot – mint csaknem naponta tapasztaljuk – oly rendkívüli módon szorgalmazó és ápoló szuper televízióban: híradós stáb, mindenre kapható két riporterrel, szálljon ki a Csallóközbe 1995. július 24-én és kérdezze meg az ott élő egyszerű magyar embereket, plusz egy-két polgármestert, mit

szólnak a Magyar Koalíció vezetőinek nyilatkozataihoz. Remek redaktori ötlet, pláne nyáron, kánikulában, mondanám. De nem mondom. Merthogy ez a televízió, híradóstul, a következtelenség, a preconcepcióra építő szerkesztés mintapéldánya. Történt itt egy s más az elmúlt években – Bőstől az ország kettészakításán át a vagyonszeges magánosítás legújabb változatáig –, amiről a szlovák tévének eszébe sem jutott, hogy érdeklődjön a népnél, esetleg épp a Csallóközben. Nem. Kussoltak. Bezzeg a Durayék nyilatkozatai, az igen! Az téma. Mint a pártállam idején: amolyan televíziós közvélemény-kutatás formájában begyűjteni néhány, a Központi Bizottság álláspontját igazoló választ. A módszer ugyanaz volt ezúttal is, csak a szándék más: bizonyos érdekek szolgálatában tovább növelni a bizonyos szlovák körök és lapok által szított feszültséget a magyarok és szlovákok között, megalázva közben az előbbieket a tévé nyilvánossága előtt. Egyrészt olyan mesterségesen kreált kérdések feltevésével, melyeknek nincs valóságalapjuk (hogyan legyen, ahhoz ismerni kellene a valóságot; az egyik meginterjúvult polgármestertől tudom, olyan „kiegészítő” kérdést is nekiszegezett a riporterlány: járnak-e be hozzá a magyarok panaszkodni), másrészt a válaszok közötti félmondatos kommentárokkal: „De találkoztunk ám ilyen nézetekkel is!” Na és akkor mi van?!

Hogy mire ment ki a játék a még aznap este a fél nyolcas híradó elején (!) leadott összeállításban, annak legszebb bizonyítéka, egyszersmind a preconcepcióra építő szerkesztési gyakorlatnak, hogy utoljára hagytak egy szőke kislányt, aki a riportergyerek hűdeokos kérdésére csak annyit mondott: nyevijem poszlovenszki. Na és akkor mi van?! – kérdezem megint. Miért volt olyan fontos bevágni ezt? Persze, tudjuk. Igen ám, de ha állítólag demokrácia van itten, akkor kinek mi köze hozzá, hogy a kislány tud-e szlovákul vagy sem. Mi van, ha anyanyelvén is boldog? És boldogul.

Ennek az országnak a polgáraként.

(Bemondó/nő/k)

A világ televíziós szakirodalmában tanulmányok, könyvek tucatjai szólnak arról, milyennek kell lennie a bemondónak, milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie, hogy meg tudja teremteni az áramkört a néző és a tévé, illetve valamely műsor között. Az más kérdés, hogy ezen belül – amiként minden embernek – természetesen minden bemondónak van saját arca, vannak sajátos személyiségjegyei, valamint, hogy időszakonként és tévétársaságonként változik a bemondói stílus, melyben különben akár egy nép mentalitása, temperamentuma is kifejeződhet. Az ugyancsak a „más kérdés” kategóriájába tartozik, hogy némely korokban némely ideológiák – a televízió vezetésén keresztül – sémákat, műmosolyokat kényszerítenek a bemondóra, akinek így egyebek között épp a sajátos arcvonásai, személyiségjegyei vesznek el az irányított allűrük között.

Akikkel mi a leggyakrabban találkozunk a képernyőn mint bemondókkal, megfelelnek az alapvető követelményeknek. Azokhoz képest biztosan, akiket a L’art pour l’art Társulat remek paródiájában láthattunk, amikor a bemondóversenyben tovább nem jutott jelentkezők tűntek föl Besenyő Pista bácsiék képernyőjén. Az egyik torz arccal, a másik torokhangon üvöltve, a harmadik rádiós lemezlovas lezserségével dobálva magát és a hangját, a negyedik parasztember képében és modorában. Ilyen szpíkereket csak kabaréműsorban látunk szívesen, azt hiszem. Az igaziaktól mást várunk el.

Anélkül, hogy magam is különösebb fejtegetésekbe kezdenék a jó bemondó ismérveiről, elnézést a durva kifejezésért (de hát végül is néző volnék, és a felkonferáló produkcióját egész megjelenésével együtt a műsor szerves részének tekintem): van néhány öreg bútordarab azokban a televíziókban, melyeket mi

a leggyakrabban nézünk. Valamikor kedvesek, szépek, aranyosak voltak, ám az idő felettük sem múlt el nyomtalanul, ott hagyta ráncait a nyaktájon és egyebütt, arról nem is beszélve, hogy más az élet ritmusa, következésképpen a televíziózásé is. Kissé sántító hasonlattal, olyan hivatás ez, mint a balett-táncosé. Egyszer abba kell hagyni, bármennyire fáj.

A női bemondókról beszélek. Szeretem a szép nőket a képernyőn (is). Vagy mondjam úgy, a fiatalokat, a huszon-, harmincéveseket, akiknek nemcsak tiszta, világos a beszédük, nemcsak helyesen intonálnak, és nemcsak értik, amit mondanak, hanem külső megjelenésükkel, a fiatalság, az egészséges női lélek kisugárzásával is magukra vonják a figyelmet. Urambocsá!, még buja fantáziámat is megmozgatják.

(Stadionban írni)

Délelőtt szeretek írni, tisztább a fej. Néhány évvel ezelőtt még este, sőt éjszakába hajló órán is ment a munka, olykor hajnali háromig. Vannak, akik kizárólag ilyenkor, denevérek röptelésének idején veszik elő a tollat, írógépet, amikor semmi zavaró zöreje, csak ihlető neszek. Ahány ház, annyi szokás. Az utóbbi időben úgy alakult a napi programom, szaknyelven: napi tevékenységrendszerem, hogy megint kénytelen vagyok este írni, egyre gyakrabban. És ez nem kis gondot okoz. Nem maga az írás, hanem az, hogy hogyan üljek az írógéphez, amikor hol a híradó kezdődik a tévében, hol a Columbo, hol szép nők sorjáznak a képernyőn, ez is érdekel, az is, amaz is, az atlétika, a Mindent vagy semmit!, az Objektív is.

Megkezdődve a labdarúgóidény, bajban most vagyok igazán. A minap – amikor a homlokom mögött éppen kezdem fogalmazni, szerkeszteni az e keretbe szánt jegyzetet arról, hogy például a televízió rendőrségi rovatában a súlyosabbnál súlyosabb bűncselekményekről szóló tudósítások között milyen ne-

vetségesen hatna egy olyan hír, miszerint Z. községben elloptak egy tyúkot vagy biciklit – betoppan a fiam és azt kérdi, miért nem nézem a meccset. Milyen meccset? Hát a Kassa–Újpestet! Irány a tévé elé való ülés, hogy újfent Besenő Pista bácsit idézzem.

Az agy közben működik. Nem feledkezik meg az írásról, kavarognak az iménti gondolatfoszlányok, kapcsol az agy egymásba láthatót és láthatatlant, stadionbéli transzparenszövegeket, meccsnek háttal álló rendőrkoszorút, megtörtént borzalmakat és olyanokat, melyek megtörténhetnek, majd eljut az emberfia egészen addig, hogy Európa ideges, tele van feszültséggel, melyet valahol le kell vezetni. We hate all, vagyis Mi mindent gyűlölünk, de érthetjük úgy is, hogy mindenkit – áll az egyik, kapu mögötti transzparensen a kassai stadionban, de van ilyen és lesz még agresszívabb szöveg a pályákat szegélyező lándzsás kerítésekre függesztve szerte a kontinensen.

Helyettük, és a rendőrök, rendőrkutyák, lovasrendőrök helyett focistákat lenne jó látni a zöld gyepen. Meg focit. Akkor talán eszébe sem jutna az embernek efféle jegyzetet papírra vetni, és nem dühöngene, hogy életéből elfecsérelt kilencven percet – acsarkodásra. Melyből a stadionokon kívül is van éppen elég. Hogy már reggel se legyen tiszta a fej.

(A műfaj neve: Szepesi)

Élünk e honban magyarok egy-két százezren, akiket évtizedeken át – már/még a televízió korában is – nagy élményekkel ajándékozott meg egy rádiós sportriporter, Szepesi György. Régóta terveztem, hogy begyűjtöm hangszalagra, lemezre rögzített leghíresebb közvetítéseit, melyek annak idején élőben-egyesben megdobogtatták a szívemet, a boldogság könnyeit csalták a szemembe, mi több – valljam be férfiasan – megrikattak, miközben elszorult a torkom. Egyelőre csak ama,

futballtörténeti szempontból mérőöldkőnek számító angol–magyar kilenc góljának történetét őrzöm Szepesi előadásában. Mennyi, de mennyi van még ezen kívül! A foci mellett más sportágak világbajnoki és olimpiai döntői, melyeket jó lenne újra hallgatni ezekben a sikerélményekkel nem éppen elkényeztető, meglehetősen száraz időkben – a profi riportertől. Talán nem is annyira a győzelmek felidézése, mint inkább a Szepesi közvetítéseit már-már művészi szintre emelő riporteri erények, a beszédkézség, a gazdag eszköztár, a szókincs, a lélekkel teli fordulatos stílus, a mondatoknak a pillanat súlyától függő lejtése és emelkedése, a tempóváltások miatt, amihez természetes módon társult a szakmai felkészültség.

Szepesi Györgyöt egyszerűen jó hallgatni. Felemeli az embert.

Ma is. Idestova tizenhét év után a múlt hét szerdáján újra megjelent a pálya szélén, a Magyarország–Izrael labdarúgó-mérkőzésen mint reporter, mégpedig abból az alkalomból, hogy ötven évvel ezelőtt közvetített először. Ha már könnyeket emlegettem fentebb, volt valami nagyon megható abban, hogy a magyar rádió sportreporterei elkísérték a hetvenen túljáró mesterüket a Balaton-parti városba, ahogy körülvették és köszöntötték őt, egykori focistákkal és másokkal egyetemben. Ezt onnan tudom, hogy ezúttal először a rádió elé ültem le, a Petőfi adó ugyanis a jubileum kapcsán már a mérkőzés megkezdése előtt tizenöt perccel Siófokra kapcsolt. Aztán a táskarádióval együtt bevonultam a szobába – nézni a meccset, hallgatni Szepesit. Mint annak idején, a hatvanas években. Bár a kettő nehezen megy együtt, tudniillik Szepesi mintha egy másik televízió lenne, sőt elevenebb. Bársonyosan rekedtes hangjával ma is a régi. És ez valahol csodálatos. Egyszersmind cáfolata annak, amit a rendszerváltás után némely újkáderező mondott róla: a népi demokrácia, a szocializmus, a hurráoptimizmus közvetítője volt. Én mindenesetre az ő nagy szerelmének, a sportnak, ezen belül

a magyar sportnak a profi riporterét hallottam újfent. Aki külön műfaj, Szepesi Györgynek hívják. Megtanulni nem lehet.

Magáról a meccsről, melynek a közvetítése során nem kiálthatott hosszan elnyújtva egyetlen magyar gólt sem, egy szót sem. Ne legyünk ünneprontók.

(Alig vagy semmit!)

Valamikor a hetvenes évek végén magyar–francia együttműködés keretében felmérést végeztek magyarországi és franciaországi középiskolások körében, ki mennyire ismeri saját nemzetének történelmét, mennyit tudnak az országuk határain kívül élő magyarokról, illetve franciákról, ki a példaképük stb. Egyfajta verseny is volt ez óhatatlanul. Melyben a magyarok csúfos vereséget szenvedtek. Természettudományokból világszerte, magyarságismeretből, azaz önismeretből csaknem a nullával egyenlők. A francia diákok számos, a honuk határain túl élő és alkotó francia író, művészt soroltak fel, jóllehet az anyaországon kívüli francia kultúrák zöme nem éppen a szomszédban van, Napóleont és de Gaulle tábornokot mondták példaképüknek, ugyanakkor a magyarok jószerével azt sem tudták, hogy Magyarországon kívül is élnek magyarok, s példaképeik között a legmagasabb szint Puskás Ferenc volt.

Nem tudom, milyen eredménnyel zárulna ma egy hasonló felmérés, mindenesetre a rendszerváltás előtti évtizedek magyarországi politikájának köszönhetően sikerült alaposan elszakítani Magyarországtól a Felvidéket, Kárpátalját, Erdélyt, a Vajdaságot. Szellemi értelemben természetesen. Egy másik Trianon történt, annyi különbséggel, hogy ezúttal öncsonkítás folyt. Ahogy a szlovákok nem tudták, hogy mennyi magyar él itt, ugyanúgy nem tudták a magyarországi magyarok sem, pedig hát ez a minimum, ugye. Mostanában csodálkoznak, itt is, ott is. Megdöbbenő és felháborító tapasztalataink tucatjait

sorolhatnánk mindnyájan ezzel kapcsolatban. Mi, két szék közöttiek.

Ha például Vágó István a különben remek vetélkedőműsorban feltenné az iménti kérdést, vagyis hogy mennyi a szlovákiai magyarok száma, urambocsá!, hány magyar teátrum működik Szlovákiában, melyik városban élt ott Jakoby Gyula festőművész, hol terem ott a legtöbb gabona vagy hol van ott Kodálynak szobra, nos, választ aligha kapna. Persze, ilyen kérdéseket fel sem tehet Vágó István, ugyanis ilyeneket nem küldenek be. Nem küld be Magyarország. Mert nem tud. Egyszer küldött, de akkor is melléfogtak. Méghogy a Tisza nem érinti Szlovákiát!

(Elnök, moderátor stb.)

Ez nem a polihisztorok kora. Bár ki tudja. Mindig fölbukkan valaki, aki mindenhez ért. Itt van például a kormányfő. Ha éjjel kettőkor felébresztenék, hogy beszéljen a méhészetről, olyan szöveggel rukkolna elő, hogy a méhkirálynő megtermékenyítése helyett a herék is virágport gyűjtenének és mézet gyártanának – már ha hallanák őt. Tanújelét adta ennek a múlt heti pressklubban is, melynek középpontjában ifjabb Michal Kováč ügye állt. Egyrészt átvette a „moderátor” szerepét, megszabván a jelenlévő újságíróknak, ki kérdezhet, illetve mennyit (hogy magyar zszurnaliszta miért nincs köztük sosem, fogalmam nincs), másrészt profi nyomozót megszegyenítő volt az, ahogy másodpercnyi pontossággal adta elő az elhurcolás történetét, körülményeit, beszéltetve közben bel- és külügyminiszterét is, hogy az újságírók a lehető legkevesebbet kérdezhessenek.

Az újságírók, szegények, mintha meg is rettentek volna, miként annak idején, amikor Pezlár elvtársék tájékoztattak a pártközponban, illetve némelyikük a bölcs mosolyt választot-

ta. Volt, aki a tekintélyelvűség szemellenzős követőjeként ájldozott újfent a boldogságtól, hogy ő nem kisebb embertől, mint a miniszterelnöktől kérdezhet. Megfigyeltem korábban is, most is, neki, a kormánylap munkatársaként, eszébe sem jut, hogy megkaparja a kétségtelenül zseniálisan szövegelő Mečiar mondatait... Miért is tenné, amikor a drága ember, vagyis a főnöke, három napot áldozott a Kováč fiú ügyére. Ami, ugye, nem semmi, az ország mai állapotait tekintve.

Aki nem látta a műsort, annak elmondom, hogy a tulajdonképpen „moderátor“, azaz a műsorvezető nem volt sehol. Vagyis a vendéglátó, a televízió, a televíziós újságíró. Erőtlen redaktorok híján pontosan az történt, amit Vladimír Mečiar akart. A nagy rendező. Akiről egyébiránt én, ha nem tévedek, már nagyon régen írtam, mert azt gondolom, hogy, Kunderával szólva, az élet máshol van. Talán az indított e jegyzet megírására, hogy az újságírást, a nyilvánosság képviselőit megint megalázták. Megalázhatták. Mert hagyta magát.

(A Ferencvárostól Prágáig)

Az elmúlt hét kupaszerdájának estéjén előbbre hozták a Minident vagy semmit!, a Grasshoppers–Ferencváros meccs miatt, így az idős házaspár csak később, a vetélkedőműsor után indult szokásos esti sétájára. A foci nem az ő műfajuk. Mentek-mendégéltek, merengve tovaröppent esztendőkön vagy talán a mai történéseken tűnődve, amikor hirtelen szívükhöz kaptak mindketten: gólt kiáltott a kihalt utca. Szerencsére, túléltek, kapcsoltak nyomban, s folytatták sétájukat. A stadionban. Igen, stadionban, merthogy bizonyos mérkőzések idején – a tévének köszönhetően – mintha egy nagy aréna lenne az egész város, még akkor is, ha benne közben mások nemcsak sétálnak, hanem, mondjuk, vacsorát főznek, zoknit stoppolnak, szeretkeznek, leckét írnak, orvost hívnak a nagymamához.

A (kupa)keddi és a (kupa)csütörtöki meccseket sem hagytam ki. A focibolond már csak ilyen. Sőt a sportösszefoglalókat is megnéztem. Közülük az egyikben váratlanul beúszott Popluhár képe, majd feltűnt a hatvanekettes chilei világbajnokságon ezüstérmet nyert csehszlovák válogatott valamennyi tagja, amint hazaérkezésük után önfeledten ünneplik őket a prágaiak. Prágaiak? Ott voltunk mi is pont akkor, nyolcadikos magyar gyerekek egy bodrogi közis kisvárosból, mi több, fővárosi kirándulásunk egyik programpontjaként mi már a repülőtéren láthattuk a gépből integetve kiszálló Masopustot, Pluskalt, Lálát, Scherert és a többieket. Noha a legjobb nyolc között ők verték ki a magyarokat, máig felejthetetlen élményem ez.

Elmerengtem, eltűnődtem én is kicsit ekkor, focin túli kérdéseken. Nincs még három éve, illetve ha azt vesszük, épp a minap volt, hogy kettészakították az országot – és hol van Prága? Mármost a tudatunkban. Hol a cseh kultúra? Úgy látszik, valóban minden csoda három napig tart. A tanév végén is már nem az Aranyvárosba viszik a gyerekeket kirándulni innen. S a ČT1 és a Nova is mintha egy más ország televíziója lenne. Persze, az is, egy más országé.

(Szerzett félelem)

Törődik-e vajon valaki azzal, mi történik az ember lelkében, ha elveszíti a munkáját vagy átszervezés okán menesztik őt a munkahelyéről, ahol esetleg két-három évtizedet húzott le, becsülettel, a szakmájának élve? Ismerősömet két hónapja bocsátották el, munkát nem talál, ideges, majd megőrül, mondja. Kiskorú gyerekei vannak, fél a holnaptól. Nincs egyedül.

Növekszik azoknak a recepteknek a száma, melyekre a neurózis különféle, olykor kívülről is érzékelhető következményei ellen írnak föl gyógyszert az orvosok. Persze, nem csak

azoknak, akiket a munkahelyük elvesztése kínoz testileg-lelkileg. Ez kiderült a VTV egyik múlt heti stúdióbeszélgetéséből is. Témája a félelem volt, a velünk született, a természetes, amely, mint a fájdalom, egyfajta jelzőrendszerként működik, megelőzendő a bajt, valamint az úgynevezett szerzett félelem. Mely másról is jelzést ad, mint az ember egészségi állapotában, idegrendszerében bekövetkezett romlásról. Jelesül, a valóságban, a társadalomban létező bajokról. A beszélgetést megelőző bejátszásban az eltakart arcú riportalanyok közül az egyik például elmondta, azóta fél, amióta elrabolták a lányát.

Mindenki fél. Bevallva-bevallatlanul. Ki ettől, ki attól. És egyre inkább, egyre gyakrabban, túl a normális szinten. Ilyenképpen a félelem, a szorongás, a féltés hovatovább meghatározója életünknek, mozgásterünknek. Miközben észrevétlenül kikezdi egészségünket. Ugyanis – idézve egy szakkönyvből – a neurózist kiváltó okok között az adottságként örökölt, fokozottan érzékeny idegrendszer mellett lényegesebb a környezet, a félelmet okozó élmények gyakori, hosszantartó ismétlődése.

(Kéveltérítés I.)

Ha harmincnégy év alatt, amióta tévénező vagyok, hetenként csupán két filmet láttam a képernyőn, összesen akkor is több mint háromezret. Csak a képernyőn. E mennyiség negyedéről bizonyára elmondhatom: jól tettem, hogy időt áldoztam rá. (Az ember rengeteg órát képes elpocsékolni a televízió előtt, például a gyermeke által olyannyira áhított együttjátszás rovására.) Van hát okom, hogy magam is köszöntsem a százéves mozit. A termésével legnagyobb tömegeket vonzó, a tévé létezése óta pedig úgyszólván a földkerekség minden lakójához eljutó művészeti ágként ugyan nem sikerült alapvetően változtatnia az ember és a világ képén, még kevésbé a sorsán, ahogy azt annak idején meglehetősen naivan gondolták róla jeles fők

– azért köszönhetünk egy s mászt a filmnek az ismereteken, élményeken túl is.

Kár, hogy egyre kevesebbet. Ugyanis a film időközben képrablók kezébe került, képeltérítés történt. A televízió erőteljes közreműködésével is. Nem oly rég volt még, hogy hatalmasra növesztett, válogatósnak korántsem mondható gyomrárt felkínálta az akkortájt válságban leledző amerikai filmiparnak, mely ezt a helyzetet a videopiac kínálta lehetőséggel együtt rugalmasan és gyorsan kihasználta, elárasztva az egész világot túlparadicsomozott lecsóval, limonádéval, pontosan tudván, a televízióval együtt, mire (v)evő az ember egy adott időszakban.

Bár aligha ennek köszönhető, hogy ezek az „egyestés” forgatókönyvek alapján készült véres moziipari termékek gerjesztő, ötletadó negatív mintaként szolgálnak a valóságban.

(Képeltérítés II.)

Félreértést kerülendő, nem sorolom az „egyestés” forgatókönyvekből készült, „hős” vértől pirosult, sőt egyenesen vérben ázó filmek közé például a japán Akira Kurosawa A hét szamuráj (1954) című remekét, sem annak az amerikai John Sturges által hat évvel később zseniálisan westernesített, épp a minap vetített változatát, A hét mesterlövészt, pedig aligha mondhatnánk róluk, hogy szűkölködnének harcban, vérben, halottakban, gyilkos fegyverekben. Történjék ezekben és a hozzájuk hasonló filmekben akár kerékbetörés, élveboncolás, a hangsúly mindig az emberen, nemes emberi szándékokon, elhatározásokon, a jónak mint célnak az elérésén van, a filmművészet eszközeivel érzékeltetve-láttatva ebben a folyamatban az ellenpólust, a gonoszt is természetesen, lélektani mozzanatokát, érzelmi zajlásokat, szociális hátteret, magatartásban végbemenő változásokat, visszazuhanást és fejlődést.

Ezzel szemben a futószalagon gyártott krimik és akciófil-

mek zömében mindennek épp az ellenkezője történik, csak látszólag főszereplő az ember és csak látszólag cél a jó győzelme a gonosz fölött, valójában az akció, a látvány áll a középontban, értük történik minden. A kamera csak addig és annyira érdekli az embert, amíg, illetve amennyire az akció és a látvány hitelesítéséhez szükségük van rá az efféle tucattermékek gyártására „szakosodott” producereknek és csapatoknak. Számítógépes trükkök sorozatát is bevetve, így tolódott el a kép az emberről valami egészen másra, ami, meglehet, a hétköznapi nyomorában vagy az unalmas, egyhangú hétköznapiakban némi változást, legalább valami eseményt – akciót! – jelent a néző számára, és még csak gondolkodni sem kell, ám valójában nem több vattacukornál, volt, nincs. A százéves mozi nem ezért ünnepeljük.

(Ha kupaszerda...)

Voltak régen is sorozatok a tévében meg egész estés játékfilmek, bár korántsem annyi, mint mostanság. Viszont egy Robin Hood, Tell Vilmos, Ivanhoe, Angyal, Viharlovag, Hosszú, forró nyár, Maigret ugyanúgy tömegeket vonzott a képernyő elé, mint ma a Dallas. Sőt! Akkoriban kezdtek elnéptelenedni az esti utcák, párttanfolyamokról, szakszervezeti ülésekről, ilyen-olyan szemináriumokról sompolyogtak ki észrevétlenül az emberek, hogy láthassák például Ben Quick történetének újabb epizódját.

Kevésbé fiatal olvasóim emlékezhetnek még arra az időszakra, amikor – talán éppen az imént említett helyzetek elkerülése végett – volt egy adásmentes nap a Magyar Televízióban, a hétfő, mely ilyenképpen Dél-Szlovákia magyarul tájain is hamarosan a társadalmi, kulturális meg mindenféle események, rendezvények napjává vált, kivéve, amikor más napokra szólt a meghívó vagy a parancs. Nem kellett tűkön ül-

ni, mondogatni magunkban, legyen már vége, mert kezdődik a film. Ha jobban belegondolunk, nem volt bolondság ez a szabad hétfő. Egy nap – tévé nélkül. Szervezetünk méregtelenítését is szolgálta, mellesleg.

Minthogy manapság már ilyen hétfők nincsenek, bizony a különböző közösségi programok szervezőinek azt is meg kell nézniük – ha közönséget akarnak –, hogy a tervezett napon milyen műsor megy majd a tévében. Nincs könnyű dolguk, pláne, amióta kupaszerda is van. Különben, ha rajtam állna, én kupaszerdára nem tennék semmilyen rendezvényt, tudniillik filmet lehet magnóra rögzíteni és megnézni később, viszont ha a focit nem előben látjuk, az olyan, mint Nápoly képeslapon. Az egyidejűségben rejlik a varázsa.

(Szomszédok)

A magyar teleregény túlélte a rendszerváltást, és ma is a legnézettebb műsorok közé tartozik. Amikor ezeket a sorokat írom, éppen a 222. fejezete következik. Egyik kritikusa úgy négy és fél évvel ezelőtt a 100. folytatás apropóján bevallotta: nem hitte volna, hogy ilyen hosszú életű lesz, nem hitte volna, hogy a Magyar Televízió „közismerten szerény eszközeivel, ráadásul egy magyar lakótelepi ház lakóinak átlagéletéről, nézhető sorozatot tud produkálni”. Akkor mit mondjunk most, a kilencvenötös év vége felé közeledvén, a 222. fejezet előtt?

Felvethetnénk ugyan, ha adminisztratív vagy gazdasági okok nem kényszerítették megállásra az alkotókat, miért is akadt volna el a sorozat, ám fölösleges efféléket kérdezni. Hiszen azok az átlagszaládok, átlagemberek is túléltek a rendszerváltást és élnek tovább az életet, ki így, ki úgy, akiket Zenthe Ferencék, Frajt Editék, Palócz Lászlóék személyesítenek meg mindennapi gondjaikat, örömeiket idézve. Másrészt: megmaradt a film bája, kedves humora, a rendezőváltás elle-

nére (mint tudjuk, időközben Horváth Ádám a Magyar Televízió elnöke lett).

Pillanatig sem állítom, hogy a Szomszédok nagy sorozat kellő mélységgel, hiteles valóságábrázolással. Magyarország határain túl, pontosabban nyugatabbra nem is nagyon élne meg, egyebek között, mert naprakészsége révén epizódról epizódra annyira „magyar belügy” a tartalma. Annak idején még az egyik jeles szlovák tévérendező is inkább lekoppintásra érdemes mintának tekintette, semmint átvételre javasolta volna. Ami viszont publicisztikai felszínessége ellenére tetszik benne, túl a fentebb említett erényein, az nem más, mint hogy olyan értékek hordozója és közvetítője számos szereplője által, melyek a megértés, a jóság, a szeretet fogalomkörébe tartoznak. Manapság ez – ebben az idegbajos, káromkodós világban – üzenetnek sem kevés.

(Nőwatch)

Némely csatornákon, főként péntek éjszakákon, gyönyörű meztelen nők jelennek meg a képernyőn, szőkék és barnák, feketék és vörösek, különböző színhelyeken, különböző pózokban, különböző helyzetekben. Olyanokban is, igen, de a pornón még innen. Ezt csak prűdék megnyugtatóására mondom, bár ki tudja, kinél-kinél hol, illetve mi a határ, például ahhoz képest, amit tiszteletre méltó nagymamáktól hallottam számtalanszor riportútjaimon: ők bizony úgy öregedtek meg, hogy testüket meztelenül párjuk nem látta.

Talán jeleztem e rovatban korábban, szeretem a szép nőket. Nézni is. Így irigylem azokat a férfitársaimat, akik – sajnos vagy szerencsére, álmatlanságban szenvedvén – láthatják ama éjszakai erotikus műsorokat, szexfilmeket azokkal a csodálatos nőkkel, akiknek a látványa nemcsak izgató tud lenni, hanem ugyanúgy nyugtató, sugallván, van azért még, mi kerek,

mi szépség, mi egészség ezen a bosznias világon. Én pusztán azért nem látom őket – csak itt-ott –, véletlenül, mert néhány esztendeje megfogadtam, márpedig én a tévé foglya nem leszek, a legkevesbé éjfél után, tiszta fejjel kell kezdeni minden holnapot.

Arra azért vigyázok, hogy ne maradjak teljesen „televíziós nők” nélkül. Itt van például a Baywatch, könnyű kis akármí, a maga műfajában elmegy, de számomra a nők látványán kívül sokkal több értéke nincs. Amiként, feltételezem, hölgy nézőtársaim zömét is inkább csak David Hasselhoff vonzza „baywatchkor” a képernyő elé. „Magnumkor” Tom Selleck és így tovább, noha sokan közülük még ma is Alain Delonról, Robert Redfordról álmodoznak.

Abszolút természetes érzések, ábrándok, viszonyulások.

(Borostyán él)

Tudtam, legkésőbb az utolsó részben lesz donor, a rutinosabb nézők azt is sejtették bizonyára, hogy az annyi bajt kavará, rosszmájú Leona lesz az, aki feláldozza magát Borostyánért, vagyis aki lemond az életéről, hogy megmentsen egy másikat. Jómagam legfeljebb azt nem gondoltam volna, hogy helikopteren érkezik majd a máj, de hát ez mellékes körülmény. A lényeg, hogy a negyvennegyedik epizód végére Borostyán meggyógyul. Leona májával így lett egész ez a mese, mely különben múlt századi romantikus regényekre emlékeztetett engem. Már az indítása olyan volt a zárda ajtaja elé tett cseccsemővel, az éjszaka halvány fényeiben, rideg árnyaiban riadtan menekülő, öngyilkolásra elszánt fiatalasszonnyal, a bölcs Martha nővér megjelenésével, hogy várta az ember – mint gyermek, ha izgalmas mesét hall –, mi fog történni. Tulajdonképpen ez a kíváncsiság ragasztott a sorozathoz, ritka kivételként, habár rendszeres nézője így sem voltam.

Kíváncsiságom ébrentartásához azért kellett egy s más. Mindenekelőtt a mértéktartó rendezést, az érzékeny színészvezetést és az efféle sorozatokban ritkán látható remek színészi teljesítményeket emelném ki, no meg a film kellő pillanatokban jelentkező finom humorát. Az a sok jólelkű, segítőkész ember így válhatott hiteles figurává, a humánus képviselőjévé és megjelenítőjévé, feledtetve a cselekmény olykor mesterként tetsző fordulatait, elvarratlan szálait. Azt hiszem, ez a múlt pénteken véget ért olasz sorozat – romantikus felhangja ellenére, vagy éppen azért – felveszi a versenyt az amerikai szappanoperákkal.

Az más kérdés, hogy a Borostyán milyen könyvnek, nyolc kötete túljut-e azon a határon, ahol a szépirodalom kezdődik. Én mindenesetre nem fogok meggyőződni róla, hátha még elrontaná bennem a filmet, Cinzia, Valerio, Mathilde, Manetti és a többiek alakját.

(Hat év után)

Az államnyelvtörvényről szóló, tizenöt órán át tartó parlamenti vita egészét látva nemcsak az derült ki újfent az elfogulatlan, demokrataként gondolkodó néző számára, hogy a törvényhozó testületben mennyi a még nem is oly régi időket idéző uszályhordozó robotember, mennyi infantilizmus jellemzi viselkedésüket, hogy a jelenlegi kormánykoalíció elképzeléseiben, szándékaiban mi élvez prioritást az élet mennyi romos területe közül, némely képviselők gúnyos mosolyokkal leplezett gyűlöletéről nem is beszélve, hanem ugyanúgy az, hogy milyen eszmék szerint cselekszik a hatalomtól korántsem független, közszolgálatinak mondott Szlovák Televízió vezérkara, amely a számos más törvénnyel foglalkozó tizenegyedik ülészakról egyedül az államnyelvtörvényről szóló vita és döntés napját tartotta érdemesnek – érdekesnek?

– arra, hogy a televízió végig egyenes adásban számoljon be róla, ami különben várható volt, elég, ha csupán a szlovák tévéhíradó előző hetekben sugárzott, csúsztatásokkal teli magyarelles blokkjaira gondolunk, noha az sem lehetett másodlagos szempont a közvetítés mellett szóló döntésben, amit csallóköziesen szólva úgy mondanánk, az élő adásnak nincs mása, ezt még Darmo uramék is tudják, mert van itt egy másik tévé is, a VTV, a Vaša televízia, vagyis az „ön televíziója”, amely mostanában igen élvezetes szlovák–szlovák ellenzéki-kormánypárti szópárbajokat sugároz élőben, legutóbb, november 17-e alkalmából, épp azt láthattuk, hogyan fektette két vállra Ján Budaj, a DÚ alelnöke Ján Cupert, a HZDS parlamenti képviselőjét, hat évvel ezelőtti formáját hozva két – különböző politikai platformon álló – főiskolás jelenlétében, akik közül az egyik rendkívül okos és határozott fellépése reményt keltett az emberben, nincs minden veszve, lesznek, akik egyszer valóra váltják a bársonyos forradalom eszméit, és például semmilyen megfontolásból nem kezdeményeznek vagy nem szavaznak meg embert megalázó, alapvető szabadságjogokat sértő törvényt.

(Globális falu)

A legkevesebb, amit elmondhatunk jelen világunkról – amolyan rögtönzött summázataként ismereteinknek –, hogy csodálatosan bolond és csodálatosan okos, csodálatosan szegény és csodálatosan gazdag. Tele nagyszerű teljesítményekkel, tele félelmetes ellentétekkel.

Horvátországban – ahol 1920-ban 123 ezer magyar élt, ma mindössze 25 ezer – az idén sem sokan fogják látni a műhol-dasadások, köztük a Duna Televízió karácsonyi kínálatát, ugyanis nemhogy parabolaantennára, de élelmiszerre, ruhára sem futja ott. (Ahogy elnézem most e mondatot, akár Szlová-

kiáról is leírhattam volna, majdnem így, pedig itt nem is volt háború.) Ha már a Duna Televíziót említettem, egy másik ország, Románia némely településén lekapcsoltatják a kábelhálózatról, mondván, nemzetiségi ellentéteket szít a román és a magyar nép között.

Történik mindez és sok más hasonló dolog akkor, amikor ugyanezen a bolygón már javában épül a globális falu, mégpedig a Cyberspace, ha úgy tetszik a World Wide Web vagy Internet, azaz a számítógépes világhálózat révén, melyet már most naponta tízmillió ember használ a világon. A hálózatra kapcsolt komputerek száma meghaladja az ötmilliót.

Mi is beléphetnénk már, magánszemélyek, oktatási intézmények, kutatóintézetek, bárki bárhonnan lehívhatná képernyőjére a számára fontos adatokat, akár a legeldugottabb japán falucskáról, egy régi filmről, évezredes leletről vagy egyetlen könyvoldalt valamelyik amerikai könyvtár gyűjteményéből – csak hogy nálunk, bizonyos állami és nemzeti érdekek védelmében, egyelőre egészen más jövőkép határozza meg a polipként mindenre rátapadó politika lépéseit.

Szinte hallom Slota és Slobodník uramékat: – Méghogy világhálózat! Globális falu! Amikor amúgy is elég bajunk van a magyarokkal!

(Summárium)

Ha asztalnak tekintem itt ezt a keretet, be kell vallanom, nem sok szép írást tettem le rá az elmúlt hónapokban. Annál inkább olyat, melynek sem a stílusa, sem a hangvétele, sem a mondatfűzése nem volt jellemző korábban e sorok írójára. A lélekig leásó szavak helyett gyakran a felszínen maradtam, próbáltam élcélni, ironizálni, olykor még oda is mondogatni a hatalomnak, ami különben ma már nem nagy vicc.

Miért hozakodom ezzel elő, különösen, ha minden megje-

lent soromért vállalom a felelősséget, sőt eleve le sem adok olyan írást, melyről azt gondolom, hogy alulteljesítettem?

Lelkiismeret-furdalás gyötör, azért. Nem tudtam megállni, hogy ne menjek be én is a politika sehová sem vezető zsákutcájába, azokhoz hasonlóan, akik íróként vagy publicistaként világeletükben a kultúra tartományaiban érezték magukat ott-hon igazán. Figyelmen kívül kellett volna hagynom például a Szlovák Televízió egész esztendőben folytatott magyarellen-es, hazugságokkal, csúsztatásokkal aljasított támadásait. Akit érdekelt, az úgyis tudta, és megvolt róluk a véleménye, akit meg nem, az a Magnumot nézte, mondjuk. A másik, hogy a kelletténél több figyelmet szenteltem a kommersznek, a tucatsorozatoknak, meglehetősen toleranciával kezelve őket, bár igaz, inkább a nőket emeltem ki belőlük, mint az értéküket.

Magyarán, az általános témák mellett, főként olyan dolgokról beszéltem e rovatban kilencvenötben, melyek ugyan uralják az életünket – tehát a politika és a kommersz –, ám sokra velük nem megyünk, nincs bennük érzés, gondolat, mélység, csak felszín, sőt olykor vagy nagyon gyakran a bűnözéstől sem állnak távol. Nem kívánom homokba dugni a fejemet jövőre, de azt hiszem, hasznosabb lesz, ha konkrét műsorokról fogok itt eltűnődni, nagyobb teret adva a szépnek. Az értéknek.

1996

(Tulipános Fanfan és a többiek)

Ami a karácsonyi és a két ünnep közötti műsorokat illeti, talán soha annyi régi filmet nem kínáltak a földi és égi adók, mint most, gondolván, egy újszülöttnak minden vicc új, bár azt se felejtsem – százéves a mozi! Csak néhány cím: Lassie, A vadon szava, Párducbébi, Az aranycsillagos hercegisasszony, Három mogyoró Hamupipőkének, A dzsungel könyve, Sándor Mátyás, Chaplin, Stan és Pan, Buster Keaton, nem sorolom tovább. Egyiket-másikat magam is, aki már aligha tartozom az újszülöttek táborába, újra végignéztam, a Királylány a feleségem című, 1951-ben készült francia kalandfilmet például, elsősorban a Tulipános Fanfan szerepében is kamaszosan sugárzó, sziporkázó Gérard Philipe, a korán elhunyt színészsején miatt, pedig Gina Lollobrigida sem volt akármilyen, már akkor sem. Elhiszem, hogy a maga korában falták az Elfújta a szél című regényt meg a belőle készült filmet is, melyről – a mából nézve – azt gondolom, ellentétben az előbbivel, hogy az örökkévalóságnak inkább csak a híre és esetleg a parádés szereposztás őrzi meg, semmint a művészi értéke.

Különben, úgy általában áradt felénk a jószág, a szeretet a képernyőről az elmúlt héten. A karácsony meghitt hangulata, fénye. Most majd várhatunk megint egy évig.

(Lepény a talpán)

Egyetérthetünk a „kellős közepén” elkapott Irénkével, Besenyő Pista bácsi lepény a talpán. Ahogy az egész L'art pour l'art abszurd színházi csapat újabb szilveszteri teljesítménye sem volt limonádé da vincsi. A nyelvi és a nyelvhez szervesen kötődő képi gegek ismét rendre bejöttek. A többi szilveszteri műsor erőltetett humorával, szakállas villámtréfáival inkább altatta-zsibbasztotta az új esztendőbe amúgy is kétségekkel, az egzisztenciális biztonság érzetének hiányával induló nézőket. „Szemelve” a csatornák között, azért itt-ott össze lehetett szedni valamit, Pomócsit, azaz Salamon Bélát, a Dunán, akit századszor is élmény volt látni és hallani, amint mondja: „Ha én egyszer kinyitom a számat...”, Bugár Bélát, a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom elnökét pedig a Pozsony egyen, aki magyar és ellenzéki politikus létére beszállt ennek a nem éppen a magyarok iránti barátságáról híres kormánypárti televízióknak a kormánypárti szilveszteri blokkjába versmondóként, majd valamilyen gyetvai népviseletben, fokossal a kezében szlovák népdalénekesként, némi tánclépések kíséretében. Ehhez csupán annyit, hogy művészi aspektusból szinte értékelhetetlen teljesítményt láthattunk a képviselőtől, de hát itt nem is erről volt szó B. B. részéről, hanem, feltételezem, egy, politikai és tömegpszichológiai szempontból sem mellékes gesztusról, gentleman magatartásról, amely minden helyzetben felül tud emelkedni akár sérelmek sorozatán. Hogy aztán hoz-e valamit a magyarok konyhájára, vagy éppen visz onnan, az más kérdés. Amiként az is, hogy legalább erkölcsi győzelmet aratott-e B. B. Lehetséges. Azt viszont aligha gondolhatjuk, hogy a pán Bugár fellépésén láthatóan jól szórakozó József Darmono által igazgatott Szlovák Televízióban ezután kevesebb lesz a magyarellenes szó és kép.

(Vészhelyzet)

Csak kórházba ne kerüljek soha, mondja az ember, ugyanakkor szívesen megnéz kórházi tematikájú filmet. Nincs ebben semmi különös, égő toronyházba, vietnami dzsungelháborúba, tízezer méter magasságban ájult, agyonlőtt pilótákkal repülő Boeing 747-be sem kívánczunk, mégis sokunk kedvenc filmje a Pokoli torony, az Apokalipszis, most, A szakasz vagy az Airport valamelyik darabja. Maradva az orvosoknál, felejtetetlen sikert aratott annak idején a cseh Kórház a város szélén, határon innen és túl, Nyugat-Európában is, ha ez jelent valamit. Azt hiszem, hasonló, vagyis az átlagosnál nagyobb közérdekklődés kíséri majd végig a Magyar Televízióban nemrégiben indult új, huszonöt részes amerikai sorozatot, a Vészhelyzetet, melynek története a chicagói egyetemi kórház baleseti osztályán játszódik. Bár helyesebb lenne történésekről beszélni, hiszen (bal)esetek füzéréből áll össze egyetlen epizód is, meg természetesen – és ez látszik emelni a sorozatot már az elején az átlag fölé – az orvosok, az ápolók, a kisegítő személyzet és a betegek érzéseinek, magánéletük, jellemük egy-egy szeletének felvillantásából. Persze, átgondolt dramaturgia szerint, melyben vezérlő elvnek tűnik föl az ellenpontozás, jelesül a negatív és pozitív, a humoros és tragikus elemek (verbális és képi tartalmak) váltogatása. Azt is mondhatnám példaként, az egyik képsorban a szexuális öröm, a másokban a halál jelenik meg. Ez az élet. S mutatja ezt az oly érzékeny rendezésben, finom vágásokkal, átmenetekkel, nem kevésbé jó ritmusban készített film, hogy az egészséges, a beteg és az elmúlás közelébe érkezett életet teljes egységében látjuk, anélkül, hogy az említett ellenpontozások sértenék a jó ízlést.

Számunkra van ennek a klasszikus amerikai filmiskola tanításai szerint készített – vagyis az egyik pillanatban megríkátó, a másokban derűt fakasztó – sorozatnak még egy erénye:

láthatjuk, hogyan működik egy amerikai baleseti osztály, milyen rutinnal, milyen felszerelésekkel, a kórház tetején landoló mentő-helikoptert is beleértve.

(Sómenek, sóvírusok)

Kétszázhuszonhárom nap szünet után a nagy csinnadrattával bevonuló Friderikusz Sándor úgy fogott kezét a tömeggel, ahogy köztársasági vagy miniszterelnökök szoktak párthíveik, rajongóik gyűűjében. Mintha maga a Megváltó érkezett volna „közénk”. Kennedy elnöknek csaptak ekkora hűhót a feleségéről szóló előző esti, hosszú és unalmas, filmnek nevezett akármiben – de hát az ott már régen Amerika. Lehet, hogy Friderikusz meg akar valamit villantani az itteni jövőből, legalább a szórakozás-szórakoztatás szintjén? Lehet. És miért ne, ha megteheti? Még mindig jobb hivatásos pókvédőt látni, mint zairei képeket, melyek közvetlenül a Jacqueline Bouvier Kennedy című akármilyen előtt a tavaly Európát és Amerikát hónapokon át rettegésben tartó Ebola-vírusról szólva borzasztó kórházi, higiéniai állapotokat mutattak. Halálzónát, ahol az Ebola folyó mentéről származó vírus úgy összekuszálja a vért, hogy az az emberben meg nem marad. Egyetlen tüsszentés, és tíz szerencsétlenből kilenc halott. Ezentúl nem árt alaposabban megnézni, honnan importálunk majmot. Meg hogy ki tüsszent. Ugyanis számunkra semmit nem jelent, hogy a világ legnagyobb járványügyi központjában, Atlantában soha senki nem fertőződhet meg. Ez itt más klíma. Amúgy sem lehetünk nyugodtak, az Ebola ugyan egyelőre visszahúzódott, de van húsz más halálos vírus, a politikaiakról nem beszélve. Ez utóbbiakról jut eszembe, hogy a nagy csinnadrattához képest különösebben újat nem produkáló Friderikusz után átkapcsoltam Pozsony kettőre, a Téma című vitaműsorra. Bugár ide, Prokeš oda, még Ján Gábor is, én többet meg nem nézek ilyen

produkciókat a nemzetiségi kérdésről. Kilencven januárja óta ugyanaz a szöveg. A betelefonálóktól is. Semmit nem fejlődünk. Úgyhogy elég nekem az én mindennapi napilapom. Egy esetben néznék meg újra ilyen nemzetiségi vitaműsort: ha Friederikusz vezetné. Bár előfordulhat, abban sem lenne köszönet. De miért foglalkozna ő a politika járványügyi szakértőivel, amikor más járványok sztárképviselői és terjesztői is lehetnek showjának vendégei?

(Melyik mozi 100 éves?)

A Duna Televízió, indulásától kezdve, programszerűen sugározza a régi magyar filmeket. Nemcsak a hazai nézőkre gondolva, hanem a szomszédos országok magyarjaira is, valamint azokra a magyarokra, akik a második világháború, majd pedig ötvenhat után Nyugat-Európa valamely országában leltek új hazára, nem akarván elhagyni az öreg kontinenst. Melyet, ugye, néhány esztendeje – műholdon keresztül – a Duna Televízió is betérít műsoraival.

Nem kell sem közvélemény-kutatási adat, sem képzelőerő ahhoz, hogy leírjuk: elsősorban az idősebbek, a hatvanon-hetvenen túliak nézik szívesen az említett filmeket, ha másért nem, hát azért, hogy felidézzék kamaszéveik, ifjúságuk édes madarainak repüléseit. Karády Katalinjaikat, Jávor Páljaikat. Lehet ez, vagyis az emlékezés akár gyógyír máig fájó vagy mai sebekre. Az óhazában és tőle messze távol.

De mit keresnek a fiatalok a képernyő előtt, amikor ezek a régi magyar kinematográfiai alkotások mennek, melyeknek a ritmusa, tempója, miliője, stílusa, „hanghordozása”, technikai kivitelezése teljesen más, mint mondjuk egy Michael Jackson-klipé, vagy, hogy maradjunk a mozinál, az akciófilmeké, melyekért a mai tizen-huszonevesek élnek-halnak, melyeken kívül más nem is film a szemükben, nem bánnák, ha a magyar,

szlovák vagy a cseh televízió estéről estére efféle, hulláktól hemzsegő filmet sugározna?! (Nem kellene húsz-harminc koronákat a videokölcsönzőben hagyni.) Van egy gyanúm: az érzelmek erőteljes, mondhatnám, direkt s általában patetikus megnyilvánulása vonzza őket (is) ezekben a régi filmekben. Vagyis hogy nincsenek úgynevezett bonyolult művészi áttételek, minden egyenes, világos. Mint az akciófilmekben vagy a szappanoperákban. A kor, a téma, a stílus mellékes, „értem” – ez a lényeg.

A 100 éves a mozi darabjainak a zöme nem ilyen „egyszerű” alkotás. Kivéve az ingyenceket, nem is örvendenek valami nagy népszerűségnek a tévénezők körében. Úgy látszik, amiként a vershez, a filmművészet igazi, mélyebb alkotásaihoz sincsen vonzalmunk, türelmünk, hangulatunk manapság. Bármennyire okos szóval, okos egyszerűséggel és lelkesen ajánlja őket figyelmünkbe az Oscar-díjas filmköltő, Szabó István.

(Magas frekvencia)

Milyen lesz a világ, amikor mi már nem leszünk? Mondjuk, 2100 körül?

Valamilyen kép formálódhatott bennünk a távoli jövő külalakjáról sci-fi filmek nyomán, ám amióta a számítógépes valóságképzés létezik, szinte pontosan körvonalazható elképzeléseink lehetnek róla. Sőt annak a majdani világnak a működéséről is. Persze, a virtuális valóságból valóságos valóságot teremtő ember várhatóan marad ugyanolyannak, amilyen évezredek óta. Ugyanúgy fog szeretni és gyűlölni, simogatni és ölni. Csak némely műveletek technikája lesz más, az ember mozgásának az ellenőrzése, például. Már manapság van valami félelemkeltő abban, hogy műholdon keresztül bepillantnak akár a hálósobánkba. Megtörtént már az is, nem nálunk,

hogy televíziós közvélemény-kutatók videokamerát helyeztek el több száz család otthonában, a család tudta nélkül, úgy, hogy nyomon követhessék, mi mindent csinálnak az emberek a képernyő előtt,adás közben.

Hogy milyen világ (is) vár az emberiségre, illetve hogy mi-lyet teremt magának és utódainak – érdekfeszítő, izgalmas for-mában és módon érzékeltette a Magas frekvencia című olasz film, szombaton este, Pest egyről. Az érzelmi mozzanatokkal, hatásosan alkalmazott hangeffektusokkal dúsított, remekül megkomponált történetben nem az volt a pláne, hogy az Al-pokban működő műholdállomáson egyedül szolgálatot telje-sítő Peter, és valahol az Atlanti-óceán túlsó partján ugyancsak magányos kis Danny között rádiós kapcsolat jön létre, még-csak nem is a videokamerával figyelt washingtoni szoba várat-lan feltűnése Peter képernyőjén – hiszen mindenféle (kém)műholdak röpködnek fölöttünk, vagyis három, egymás-tól távolosó helyszín történéseinek egyidejű megjelenése már nem meglepetés –, hanem annak a washingtoni szobának, a gyilkosság színhelyének a felderítése.

Ennyire aggódhatunk, ennyire reménykedhetünk?

(Elzúgtak forradalmaink)

A 89-es novemberi-decemberi napok után azért volt valami szép, valami reménykeltő még a 90-es esztendőben is, a forra-dalmi hevület mellett ott érződött a levegőben a változás-vál-toztatás tömeges óhajtása, s a hit, hogy a jognak asztalánál végre mind egyaránt foglalunk helyet. Olyan volt az egész, mint egy tavasz. Özönlött a nép a kultúrházakba, hogy moz-galmi és pártvezérekkel találkozhasson, akikkel elvitatkoztak-beszélgettek éjfélbe hajló óráig.

Közben persze kezdtek elősompolyogni odúikból az örök karrieristák, először csak oldalogva, fal mentén, ám mire a for-

radalmárok egyre zsugorodó naiv serege és a nép észbe kapott volna, már hatalmi pozíciókhoz jutottak és készítették elő társaiknak a többit.

Ami szép volt, biztató, emlék ma már. A televízióban sem látni nyomát néhány veterán forradalmáron kívül, akik ugyan mondják továbbra is rendületlenül a magukét, a demokráciát, de egyelőre hiába. A művelődési házak kiürültek, ha netán érkezik mozgalmi vagy pártvezér, a legtöbbször alig tucatnyi az érdeklődő. Csoda, hogy egyáltalán van.

Tisztában vagyunk mindennel.

A szlovák televízió ugyan játssza a nagy átalakulást, amikor például kormánypárti és ellenzéki politikusokat hív meg kerekasztal-beszélgetésre – de ki veszi már ezt is komolyan, amikor családok robbannak szét az egyre szorítóbb pénzhány miatt. Szórakoztató műsornak elmennek ezek a viták, melyekben különben a betelefonáló néző nem nagyon jut szóhoz, mire az ő kérdései sorra kerülhetnének, lejár az idő. Meg van ez szervezve. Amúgy is bosszantó az egész, éppen belelendülnének a szereplők, amikor a moderátor bejelenti, egy perc van hátra, semmi, stop. Coitus interruptus. Pedig akkor kellene kezdeni, hátha végül mégiscsak kijönne valami. Bár én ebben sem hiszek. Ha még az ellenzékét is kitiltják a tévéből.

(Vége egy nem politikus!)

A Somorján élő Keszeli Ferenc, szlovákiai magyar költő, publicista, mese-és gyermekversíró, szójátékos néhány éve az MTI szlovákiai tudósítója. Azóta alig találkozhatunk a nevével. Igaz, a tavaly nyáron megszűnt Napban volt egy szatirikus tárcarovata, A fülem botja, csakhogy a lap alacsony példányszáma miatt nem sok emberhez juthatott el Keszeli Ferenc. Szándékosan fogalmazok így: hiányzik sajtónk (megmaradt) lapjairól könnyed, jellegzetes nyelvi fordulatokban gazdag stí-

lusa, véleménye. Hiányzik az Ostromlétra, a Zátony a bárkán, a Kajla Fülöp kalandjai, a Hókuszpókusz, a Szóhancúr költője is. De ne keseregjünk, változnak az idők, más „értékeké”, embereké a centercourt mostanság. Más stílusé, más hangoké. Más nevéké. A televízióban is. Ritka az olyan kivétel, amilyenek február 25-én, vasárnap délután lehettünk tanúi a Magyar Televízió kettes csatornáján. Bevallom, véletlenül akadtam a Keszeli Ferencről készült portréfilmre, és még jó, hogy így, tudniillik, ha az Új Szóból tájékozodom (nem lévén éppen tévéújságom), ugyancsak lekések róla, minthogy ott 16.55 helyett 16.00 jelent meg a kezdés időpontjaként. Keszeli Ferenc bölcs nyugalomával, magáról szólva is rólunk beszélt, helyzetünkről, nemzedékének, az ötvenes éveikhez érő nemzedéknek a lelkiállapotáról, életérzéseiről, a becsületes újságírók egykori sikerélményeiről: ha a sorok mögött is, de kimondták a lényegét. A közelkép operatőri alkalmazásának köszönhetően minderről beszéltek arcának apró játéka, szemének villanásai, még felsóhajtásai, levegővételei is mintha ugyancsak bennünket mondtak volna. Meg álma arról a régóta tervezett nagy regényről, mely a magyarság történetének, ahogy megjegyezte, számára legfontosabb időszakáról, utolsó százötven évről szólna. Ebben az egyszerűségében is megkapó portréban egyvalami zavart csak, hogy a rendezés művészkedő, valamiféle világmagányt, kitaláltottságot, menekülést vagy tudom is én, mit sugalló képi bejátszásokkal próbálta megemelni a beszélgetés folyamatát. Idegenek voltak ezek az elidegenítő trükkök, sem a portré tartalmához, sem a hangvételéhez nem illettek. Keszeli Ferenc megáll a maga lábán.

(Már az ebéd se a régi)

– Gyula bácsi, én utálok reggel felkelni. Nem is tudom, hogy meddig bírom – mondja nekem a nagycsoportos óvodás.

– Feküdj le idejében, és nem lesz semmi baj, friss leszel reggel, mint a halacska – válaszolom bölcsen.

– Azt nem lehet.

– Ugyan miért nem?

– Mert este sokáig nézem a tévét.

– Mit nézel benne olyan sokáig?

– Mindent.

Ismerős helyzet, kommentárt nem kíván, nemzedékek nőnek föl így. Tisztelet a kivételnek, amikor elsősorban a szülők vagy nagyszülők mesélnek a gyerekeknek, ők készítenek számukra programot, nem a televízióra, videofilmekre bízzák nevelésüket.

A televíziózással kapcsolatos szokások alakulására is érvényes, hogy a gyermektársadalom végeredményben a felnőttek társadalmától ellesett-látott mintákat követi. Mondok egy példát, kérdéssel megfejtve. Ha én, a felnőtt – aki, tegyük fel, családapaként talán még példaképe is vagyok a fiamnak – töltött káposztát eszem focimeccs vagy tévéhíradó közben, bent a szobában, vagy kacsaszíros kenyérrel a kezemben rohangálok a konyha és a szoba között savanyúságért, vajon mi jögon rontok a kölyöknek, ha vacsorájával beegyensúlyozik a tévé elé, hogy hát ezt azért már mégse, gyermekem?!

Valamikor régen szent dolognak számított a közös családi étkezés. Reggel, délben, este együtt az asztal körül. A szegény családokban ugyanúgy, mint a gazdagokban. Ahogy tapasztalom manapság, olykor még a vasárnapi ebédet is szétzilálja egy-egy tévéműsor.

– Hányszor mondtam, hogy gyere már?! Kihűl a leves!

– Hányszor mondtam már, hogy még egy perc, és ott vagyok?!

(Lóláb hóban)

Ha mészporral szórnánk be egy fuballpályát, úgy két centiméter vastagon, természetszerűleg vetődne fel a kérdés, hogyan tegyük láthatóvá a pálya széleit, az alapvonalat, a tizenhatost, a tizenegyes pontot. Szénporral? Végül is lehetne, de ne pazaroljunk ilyen szűkös időkben. Meg aztán hogy néznének ki a fiúk néhány percnyi játék után?! Így is van elég ijesztő jelenet a pályákon. A legegyszerűbb megoldás: szép szabályosan felszippantani a mészport mindenütt, ahol vonalnak vagy pontnak kell lennie, és kész. Sötét jelek a fehér alapon.

Az elmúlt hetekben láthattunk ilyen néhány téli meccsen a különböző televíziós csatornákról. Közeli példaként a magyar és a skót olimpiai válogatott találkozóját említhetném. Persze, a pályát nem mészpor, hanem hó borította (a többi, mint fent). Na már most, nem tudom, megfigyelték-e, de a hó csodákra képes. Nincs játékos a földön, illetve ha le is kerül, elcsúszván vagy lökés, gáncsolás következtében, azonnal fölpattan és fut tovább.

„K..va hideg ez a hó!” Bezzeg a meleg tavaszi, nyári pályák zöld fűvén hogy tudnak hemperegni, elfeküdni, elüldögelni hosszú percekig, hogy tud akkor fájni minden rúgás ott lent a puha gypeszőnyegen, hogy tud akkor fájni az élet, még a futballcipő is görcsbe rándul!

A hó könnyörtelen: vagy felállsz, vagy megfagysz.

Ilyenkor derül ki a lóláb – hogy ezzel a képzavarral élve két gondolatot üssek egy csapásra. Vagyis hogy mennyi a szimulált helyzet, mennyi az átverés, a képmutatás, a hazugság a pályákon. Töredék csupán igazi fájdalom mindabból, amit a drága fiúk eltorzult arccal eljátszanak a bírónak és természetesen nekünk, nézők millióinak normális viszonyok között. Vajha mindenkor úgy viselkednének, mintha havas lenne a pálya?!

De hát miért lenne más a futball, mint az élet?

(Eltűnt esernyők)

Szép filmemlékem a Cherbourg-i esernyők. Talán húszéves sem voltam, amikor vagy harminc évvel ezelőtt láttam ezt a cannes-i nagydíjas alkotást, moziban. Most szinte nézhetetlen volt, a televízióban. Ismét bebizonyosodott, nem minden régi jó film jó újralátva. Illetve jó, érték, csak éppen túlhaladt rajta az idő, más kor érzéseit, színeit hangulatát idézi meg és fejezi ki, mint amelyben per pillanat múltjuk életünket. Divatos szóhasználatnál élve, nem minden régi film kompatibilis a jellel. Különösen érvényes ez olyanra, melynek története banális, ráadásul híjával van izmos gondolatnak. Történet és gondolat nélkül nincs, mi meg tudna őrizni egy kinematográfiai alkotást a jövőnek. A képi megformálás önmagában ritkán képes. A fiatal Catherine Deneuve sem tetszett most annyira, bármennyire hamvas és bájos volt, sokkal csodálatosabb és vonzóbb érett asszonyként.

Ízlések és pofonok kérdése ez is. A feleségem például, aki valamikor nagyon régen egy kis falu kultúrházában – csitriként – szintén látta a Cherbourg-i esernyőket, méghozzá úgy, hogy a végére ketten maradtak a moziteremben, most is végignézte az esernyőárus lány és az autószerelő fiú történetét, sőt el is pityeredett. Azt hiszem, Michel Legrand zenéje őrizte meg számára ezt a filmet szépnek. Fölhangosította a tévét, amikor az a híres, fülbemászó dallam ment, a végén meg aztán igazán.

Közben a fiam (aki néhány perccel korábban még valamilyen kalapácsoló zenét hallgatott a szobájában) egyre türelmetlenebbül toporgott a könnyeit törülgető anyja mellett, minthogy a másik csatornán, 17.04 lévén, már megkezdődött a Fradi–MTK meccs. Nem kezdődött meg. A riporter éppen bejelentette, visszakapcsolnak a stúdióba, reklám (hangeffektusok). Majd újra megjelenván az Üllői úti pálya, valami olyasmit mondott a riporter, hogy Puhl játékvezető udvariasan

megvárta, míg a tévében véget ér a reklám, vagyis nem indította el a meccset. És természetesen várt addig az a tízezer ember ott a stadionban (hangosan pumpálva magát), mit sem törődve azzal, hogy valakik játszanak az idejével. Igaz, a tévének is meg kell élnie valamiből.

Ez már régen nem a Cherbourg-i esernyők kora.

(A régió súlya)

Nyolcvankilenc novembere óta több tucat olyan politikai, közéleti, gazdasági fogalom került a köztudatba, melyekre azelőtt még jobb városi könyvtárakban sem bukkantunk volna rá e tájakon. A parlamentáris demokrácia, a polgári társadalom ismerveit jelölő fogalmakra gondolok természetesen. Az más kérdés, hogy vonagló demokráciánkban mennyi telítődik közülük tartalommal, és mennyi az, mi még mindig álmaink tárgya csupán, elérendő cél.

Régió szavunk nyolcvankilenc előtt sem volt ismeretlen, használtuk, ám súlya igazán csak a rendszerváltás után kezdett növekedni. Már nem csupán egy, földrajzilag behatárolható földdarabot értünk alatta, hanem egy adott területen élő embercsoportot, közösséget, az őt képviselő önkormányzatok feladatait, gondjait, sikereit, szándékait is, nem utolsósorban bizonyos fokú önrendelkezést, öngazgatást. Önálló kezdeményezéseket. Végeredményben a régió olyan területi egység, melynek falusi és városi közösségeiben hasonlóak vagy ugyanazok a történelmi-kulturális hagyományok, például. Vagyis sajátos egység, melyre nem lehet ráhúzni minden központi uniformist. Illetve rá lehet, de akkor az már a régió egyedi karakterét pusztító diktatúra.

Nincs helyem itt arra, hogy továbbvigyem e gondolatsort, mindenesetre öröndetes, hogy az írott és elektronikus sajtóban teret nyert a régió, a televízióban regionális műsorok for-

májában, melyek mind nálunk, mind Magyarországon az országos adásban is láthatók. Sok szempontból hasznosak és tanulságosak, problémaérzékeny kamerával az életnek olyan mélyrétegei is felszínre, nézőközelségbe kerülnek az egy-egy régióban működő televíziós műhelyek révén, melyeket az országos kamera nem vesz észre, a fővárosból ugyanis nem nagyon láthatók és láttathatók.

Persze, nem biztos, hogy minden néző igényli a regionális képet az országos képből. Viszont minden néző szívesen találkozik önmagával, szűkebb pátriájával, az őt közvetlenül érintő kérdésekkel. Aligha véletlen, hogy Amerikában, de Nyugat-Európában is a regionális és lokális tévéállomások, kábel-tévék egész hálózata épült ki, etnikai alapon is. Mégpedig annak a nem újkeletű felismerésnek a nyomán, hogy az a televízió, melyet mi csinálunk, elsősorban azért fontos, mert rólunk szól, bennünket segít épülni az országon belül.

(Itt van az a „nyár”)

Negyvenedik születésnapját ünnepli idén a Szlovák Televízió, melynek képernyőjén ebből az alkalomból megjelenik ez-az – a múltból. Tévéfilm, színmű televíziós feldolgozása. A minap éppen Molière Mizantrópiáját adták, benne Milan Kňažkoval, akit ugye, nyolcvankilenc novembere óta más szerepkörben látunk. Újabban csupán itt-ott, minthogy ellenzéki politikusként nem valami „fotogén” az arca a szlovák tévé jelenlegi vezetésének szemében. Mondhatná valaki, kedves Milan, Budajjal levezenyelted a bársonyost, rendben van, de már hagyd a fenébe az egészséget, térj vissza arra a másik színpadra, ott a te világod, ahhoz értesz igazán. Igen ám, csak hogy akkor ezt – ha következetesek akarunk maradni – a szlovákiai politikai színtér sok szereplőjéről el kellene mondanunk. Vagyis: uraim, vissza a kaptafához!

Szóval, fel-feltűnnek mostanában a szlovák televíziózás történetének jelesebb alkotásai, és akár nosztalgiázhatnánk a stáblisták elején vagy végén megjelenő Československá televízia, Bratislava felirat láttán, ha nem felejtettük volna el oly hamar Csehszlovákiát. Jómagam különben a rendszerváltás előtti évtizedekben nem voltam túl gyakori nézője ennek a tévének, eltekintve a sportközvetítésektől. A hetvenes-nyolcvanas években a szlovák újságíró kollégák sem voltak oda tőle, némelyek már akkoriban kifogásolták, sajtóértekezleteken is, hogy sok a cseh műsor, hol a szlovák humor, miért cseh kabarrén kell mulatnia szombat esténként a szlovák nézőnek. Most már nincs cseh humor, ami meg szlovák kezdett volna formálódni, örvendetesen izmosodni, azt kiírtották, csaknem teljesen. Viszont gomba módra szaporodnak a hatalompárti politikai-publicisztikai műsorok.

(A kép is ember...)

Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs csodálatosabb, mondta valaki. Más szerint viszont az emberfaj sárkányfogvetemény. Nos, akad erre is, arra is példa a történelemben. Amióta világ a világ, televízió nélkül és televízióval, úgy látszik, az ember már csak így egész, s ilyennek is marad, mindörökre.

A második világháborúban múzeumok, képtárak tucatjai pusztultak el, félig vagy teljesen, műkincseikből, melyeket nem sikerült biztos helyre menteni, por és hamu lett. Amikor háború van, az ember nem éppen válogatós, kioldja a bombát, golyózáport zúdít mindenre, arra is, ami nem mozog. Bár megessett, hogy szólt a vezér, lévén szenvedélyes műgyűjtő, vagy a meggazdagodás lehetőségére gondolva, fiúk, a múzeumokat, galériákat, templomokat ne bántsátok, ha nem muszáj. Köztudott, a német katonák rengeteg műkincset összeraboltak Euró-

pa-szerte, Firenzében készült korabeli fénykép jut hirtelen eszembe, amint rakják teherautóra az Uffizi képtár festményeit, még hozzá visszavonuláskor. Ezt azért nem hagyták ki, noha bizonyára tanácsosabb lett volna futniuk már.

Rablás ide, lopás oda, azonban ebben az esetben a festmények életben maradtak. És ez azért mégiscsak bocsánatosabb bűn, mint amit a minap láthattunk a tévéhíradóban: Csecsenföldön, Groznij múzeumában, ahol a világhírű Ermitázsból és a Tretjakov-képtárból is voltak festmények, megskalpolták a képeken szereplő alakokat, szemüket kiszúrták, arcukat beszakították. Ha nincs kéznél ember, megteszi a kép is, gondolták a katonák. Akik, elképzelhető, normális körülmények között rajongói a képzőművészetnek. Csak hát ős patkány terjeszt kórt köztük is, a meg nem gondolt gondolat – hogy költőt idézzek újfent, ha már a költészet napján íródik e jegyzet.

Vagy mentjük fel teljesen az embert egy másik költő ama szavaival, hogy jó az Ember, csak a sors gonosz, az bujtogat, sebez és ostoroz?

(Időjárásjelentés)

Vissy Károly azt mondta a minap, hogy a kilencvenötös-kilencvenhatos tél – az első fehér pelyhek megérkezésétől az utolsók landolásáig számítva – százhatvanhét napig tartott, ami rekordnak számít. Ennek nem örült a csallóközi ember, minthogy ő nem síelni, hanem dolgozni akar. Ha netán tudna is sízni (a kevés kivételtől most tekintsünk el), errefelé legfeljebb néhány töltésen próbálkozhatna vagy szeméthegeyeken, de az úg is nézne ki. Pláne felvonó nélkül.

Rosszkedvünk tele viszont csak nem akar véget érni, hol ez szakad ránk, hol az. És sehol egy meteorológus, aki előre tudná jelezni nekünk, milyen időkre számíthatunk, legalább a közeljövőt tekintve. Csak nem újabb rekord következik?! Mint

köztudott, szörnyű érzés bizonytalanságban élni, mégha biztos is magában az ember: nincs olyan időjárás, amely ágynak, esetleg, urambocsá!, sírba dönthetné. A mi főmeteorológusunknak és munkatársainak hinni már annyira sem lehet, mint Vissy Károlyék elődjének, akiknek, igaz, nem állt a rendelkezésükre EUROMETSAT, vagyis meteorológiai műhold által készített, második világháborús hadműveletekre emlékeztető vonalakkal ékesített rángatózó felvétel ciklonokról, frontokról, felhőtakarókról.

Vajha létezne efféle politikai műhold is! Bár inkább ne...

Nekem különben legjobban a CNN világ-időjárásjelentése tetszik, a dinamikusan mutogató szépasszonnyal együtt felüdit. Addig a néhány pillanatig mintha semmi más nem lenne a Földön – Melbourne-től Kairón át Los Angelesig –, csak eső, hó, napsütés, átvonuló felhőzet, ködszitalás, mínusz tíz fok, plusz harminc. Mintha semmi más nem történne az ég alatt, illetve az égvilágon. Csak hát a CNN sem a meteorológiai jelentéseiről híres, bár annyit mindenesetre jeleznek ezek is, hogy a Lajtán és a tengeren túl szabad és határtalan mozgásban az élet, és nem mellékes, ha tudja az ember, milyen időre számíthat, mit csomagoljon a bőröndjébe, ha netán Ausztráliába vagy Afrikába utazik éppen.

Mi egyelőre még egy sima tavasznak is örülünk.

(Kocsi, asszony, olaj)

Nekem nincs különösebb bajom a reklámokkal, akadnak közöttük szellemesek, szépek, egyenesen filmes remeklések. Az sem zavar, hogy zömüket a fő műsoridőben igyekeznek a képernyőre nyomni, vagyis amikor a legtöbben ülnek a készülékek előtt, ami egyébiránt teljesen világos, minek magyarázom. Legfeljebb annyit, hogy mi nézők is profitálunk a reklámból, tudniillik a belőle származó bevételből jó műsorok ké-

szülhetnek, elvileg. Abba régen belenyugodtam, hogy úgy kínálnak például autót, Mazdát meg efféle csodajárgányokat, mintha holnap meg tudnám venni valamelyiket, ugyanis tisztában vagyok vele, hogy vannak, akiknek ez nem gond. Számmomra harminc esztendeje tartó munka után is legfeljebb álom, hogy tizenhárom éves Škodámat egyszer majd kicserélhetem, mondjuk, egy sima Favoritra.

Talán ha nyerek a kenón. Persze, minek lettem újságíró? Vagy ha már az lettem, miért nem búcsúztam el idejében a bötűktől? Hol járhatnék már, istenem? Sehol. A bötűket megszeretem, bennük, köztük lelem örömeimet.

Időnként azért felbosszant egy-egy reklám, mint a minap a Madité. Férfihang, valahogy imígyen: az ember először az asszonyt cseréli le, aztán a kocsiját, végül kocsijában az olajat. Minthogy nem viccről van szó, hanem reklámról: gusztustalan szellemeskedés ez. Nem azért, mintha ebben a művelt, erkölcsös országban a válások számának még gyorsabb ütemű növekedését segítené elő, bár ki tudja, hanem mert az asszony, aki vélhetően anya is, a kocsival és az olajjal azonos értékszin-ten keveredik itt.

(Kövérek liften)

Vagyis hogy megfigyelték: a kövér emberek a liftet választják, ugyanakkor a soványak lépcsőn mennek fel akár a sokadik emeletre. Angliában az emeletes buszok kalauzainak kisebb a súlyuk, mint a normális buszok kísérőszemélyzetének.

A Magyar Televízió kettős csatornájának Családorvos műsorában hallottam ezt, mégpedig A fogyókúra veszélyei, amikor már a divat határozza meg a kilókat című részben. A téma természetesen nem véletlenül került újfent képernyőre. Különben, a lapok is tele vannak vele, meg fogyókúrák reklámok tucatjai ámítják főként a nőket, akik – ha Cindy Crawfor-

dok már nem is lehetnek – nagyon szeretnének leadni kilóikból. Legalább annyit, hogy beleférjenek tavalyelőtt vásárolt farmerjükkbe vagy kosztümjükkbe. Ám fogyni nehéz, enni meg jó. Kész szenvedés az élet. De végeredményben talán nem is az evésről van itt szó, mint már annyiszor elmondatott, hanem a mozgás hiányáról. Erre utal a liftes példa, erről beszélt megint a családorvos is. Meg a szakszerűtlen fogyókúráról, amikor az élet kerül veszélybe. Ha már mindenáron ilyen kúra, akkor orvosi felügyelet, rendszeres ellenőrzés mellett. És azt is mondta az orvos, hogy ő nem a gyorsfogyás híve, egyebek között azért, mert nagyobb az esély a gyors visszahízásra. Hanem a lassú fogyásé. Megfelelő kalóriamennyiség és mozgás. Ismét mozgás.

Gyalogolni mindenki tud. Ezt is az orvos mondta. Sőt gyalogolni jó, ezt valaki más. Igen ám, de van-e önfegyelmünk, tudunk-e parancsolni magunknak? Hogy gyalog menjünk, a szomszédba. Nem pedig kocsival. Átkozhatjuk génjeinket, szajkózhatjuk, hogy „engem még a víz is hizlal”, újra kell(ene) tanulnunk élni. A lépcsőt választani a lift helyett.

Természetesen, vannak boldog kövérek.

(Pedagógus és „pedagógus”)

Talán nincs még egy olyan pálya, beleértve a miniszterelnöki posztot, mint a pedagógusé, ahol manapság akár egyetlen tanítási órán többször kell feszült helyzetben dönteni, azonnal. Ahogy a futballbírónak, csak annyi a különbség, hogy itt egy egész életet el lehet rontani egyetlen pillanat alatt. Vagyis, pedagógusnak lenni – korántsem felhőtlen sétalovaglás a ma iskolájában, melyből kiveszett a belső egyéni és közösségi igényből fakadó rend és fegyelem mint természetes erény. Ami van, az többnyire örökös fegyelmezés látszólagos és ideiglenes eredménye. Miért épp az iskola lenne más, amikor a társa-

dalomban is összevisszaság uralkodik, meg általában a családban? Miért épp a gyerek, az ifjúság lenne más! Hogy ők az egésze rádobnak még egy lapáttal?! Csak természetes, munkál bennük a szabadságvágy, a tagadás szelleme, munkál bennük valami másnak a vágya, mint annak, ami van, amit a felnőttek társadalma kínál nekik és vár el tőlük, mely társadalom közben képmutató, bort iszik és vizet prédikál.

Ebben az elszabadult országos és világhelyzetben főként a középiskolákban élnek pedagóguspróbáló időket az oktatók, nevelők, még a fegyelmezettségéről híres Japánban is. Ám egyszermind ez az a helyzet, melyben kiderül, ki az igazi pedagógus, nyitott emberként és tanítóként ki tud a gyerekek nyelvén beszélni, ki tud leereszkedni hozzájuk, partnernek tekintve őket, ki az, akinek – a gyerek örökös lehülyézése, megalázása helyett – van türelme megkeresni a jót a gyermekben, s felszínre is hozni azt. A kamaszok különben megérik, ki az igazi tanító, még a legelvetemültebbnek tartott „vagányok” is.

Gyakrabban kellene odafigyelni a gyerekek érzéseire.

Mondom mindezt annak okán, hogy a Magyar Televízió ismét műsorára tűzte a Specht tanár úr című, még nem is oly régen vetített német–osztrák sorozatot, a múlt héten láthattuk az első epizódját.

(Az egyik Élő, a másik Live)

Szlovákiából a VTV (Vaša televízia) van fent műholdon, Magyarországon pedig a Duna Televízió az, amely égi csatornán sugározza műsorát. Ez utóbbit tulajdonképpen romániai magyar igények hívták életre, ahol a Magyar Televízió jeleit – ellentétben velünk – az erdélyiek csak kevés helyen tudták befogni. Ettől függetlenül a Duna Televízió általában a határon túli magyarok televíziója, beleértve a nyugati magyarságot is. Így elsősorban a nemzeti értékek közvetítője, a régieké és

újabbaké egyaránt; képletesen szólva, a magyar történelem tanára. A tartalom szintjén domináns nemzeti jelleg mellett a tállás módja, tempója, ritmusa ugyancsak hagyományosan magyar, amilyen nyugodt közép-európai, szemben az amerikanizálódott televíziók dinamizmusával. Hogy mennyire a magyarokhoz szól ez a televízió, íme egy apróság: ha egy-egy labdarúgó-mérkőzésre kiszáll e tévé stábja, akkor – ellentétben a nemzetközi gyakorlattal – a képernyő felső sarkában az olvasható, hogy ÉLŐ, a LIVE helyett.

Nyelvtörvény ide, nyelvtörvény oda, a VTV Live-ot ír ki, amivel teljesen egyetértek, főként, ha külföldi meccset sugároz, mint amilyen az angol kupadöntő is volt a közelmúltban. Különben ez a televízió a nyugati típusú televíziózást próbálja utánozni, kommerszebb, lazább a stílusa, nem oly komor és merev, mint a másik két szlovák – állami – csatornáé. Ez azonban még kevés a saját arculat kialakításához. Valószínű, több pénz kellene hozzá, és a szólásnak legalább az a szabadsága, mely Anna Vargová politikai ringjeiben nyilvánult meg, amíg le nem vették a műsorról. A VTV a szabad szellem, hogy ne mondjam a szabadság televíziója lehetne ezeken a médiaháborús tájakon, ha nem kerülne vagy kényszerülne hatalmi érdekek hálójába. Vagyis, ha valóban a néző televíziója lenne, méltón a nevéhez.

(Válogatós Közép-Európa?)

Szoltam már itt Keszeli Béláról. A pártállami Szlovák Televízió híradó-főszerkesztőségének egyik legtehetségesebb kommentátora, riportere, műsorvezetője volt; itt-ott a magyar adásba is besegített, cikkek tucatjait publikálta az Új Szóban. Azt hiszem, akkor pecsételődött meg a sorsa, amikor 1990 januárjának egyik éjszakáján tárgyilagosan igyekezett vezetni az első igazi szlovák–szlovákiai magyar kerekasztal-beszélge-

tést. Legalábbis, hamarosan eltűnt a képernyőről. Azóta nem láttam. Magyarként volt szlovák televíziós, méghozzá olyan szinten, hogy a legközelebbi kollégái is talán csak azt tudták róla, magyarul is tud, „valahol megtanult“.

Magyarán, nem látszott Bélán – már úgy kívülről –, hogy magyar, amiként a szlovák, a lengyel, az angol emberen sem látszik nemzetisége, mi több, Európa népeinek zöméről nehéz – a külső alapján – megállapítani, hogy mely náció tagja, noha van északi típus, déli, ázsiai stb. Kicsit nagyon összekevert bennünket a történelem, pláne itt ez a Közép-Európa egy kisebb melting-pot. Csak akkor látszik meg rajtad, hogy ki vagy, pontosabban, mely nemzethez tartozol, ha megszólalsz, anyanyelveden. Akkor akár pofont is kaphatsz. Addig lehets bárki, „a mi kutyánk kölyke” vagy, nyugodtan sétálhatsz a közép-európai utcákon.

Van azonban, akinek meg sem kell szólalnia. Látszik a bőrén, hogy semmiképpen nem lehet „a mi kutyánk kölyke“. Más a színe. Melyet talán még plasztikai műtéttel sem lehet olyan perfekt módon megváltoztatni, mint egy idegen nyelvet elsajátítani. Egyébként, fölösleges is. Élni és élni hagyni – a bőr színétől is függetlenül. Nem akarok ebbe belebonyolódni. Csak eszembe jutott némely nyugati tévéállomást vagy a CNN-t nézve – ahol japán, arab, néger szpíkerok, kommentátorok sora szerepel a képernyőn –, hogy ezeken a közép-európai tájakon vajon miért nincs például roma bemondó, műsorvezető, sem nőben, sem férfiben.

Mi lehet az oka?

(Holt költők társasága)

A legjobb film, amit az utóbbi időben láttam. Érdekes hozzá visszatérni, noha eltelt már néhány nap a vetítése óta. Ez a nyolcvankilencben készült százhuszonnégy perces amerikai

film felért egy pedagógiai főiskolával. Persze, olyannal, ahol a pedagógusjelöltek megtanulnak gondolkodni, alkotni, a maguk útját járni szemléleti és módszertani vonatkozásban, és ha majdan iskolába kerülnek, ugyannerre fogják nevelni tanítványaikat: „Járjátok a magatok útját, ne törődjeteك vele, mit mond a nyáj.” S ha ez szentségtörésnek, „a tanári pozícióval való bűnös visszaélésnek” számít majd az előírásokhoz, a tradíciók parancsához mereven ragaszkodó, begyepesedett agyú iskolavezetés szemében, és kénytelenek elbúcsúzni az iskolától, tanítványaik tisztelgése mellett, akkor megpróbálnak másikat találni. Mert nagyon szeretnek tanítani. Mint az ötvenkilencben játszódó történet John Keatingje, a szigorú rendet és fegyelmet megkövetelő elit fiúiskola új irodalomtanára, aki az intézmény jelszava – hagyomány, becsület, érdem – helyett az önálló gondolkodásra nevelést, a gondolatok és érzések felszabadítását emeli előtérbe a „szakítsd le minden óra virágát” jelszó jegyében. Ez nem az érzéki, testi öröömök hajhászását jelenti, hanem a börtönlét helyett a szabadságot, mely, vigyázat, nem egyenlő a fegyelmezetlenséggel, az anarchiával. A szemléletről, a látásmódról van szó. Igen, fel kell állni az asztalra, ahonnan másként látszik a világ, igen, a tekintélyelvűségnek is fittyet hányva ki kell tépni a beskatulyázó, riasztó szabályok halmazát tartalmazó könyvlapokat, merthogy a verset nem lehet méterre mérni. Elnézést, hogy itt és most gyakorlati oldaláról közelíték ehhez a remekül fényképezett, képi-ségében mély és érzékletes, művészi igényvel rendezett szép és megható, mondanivalóját, üzenetét tekintve is súlyos filmhez. Melyből – bár művészi alkotással kapcsolatban nem szokás ilyeneket leírni – nemcsak a pedagógusok, hanem a szülők is tanulhattak. Neal-t, aki oly nagyon szeretett volna színész lenni, nem Keating tanai ölték meg.

(Trágárság)

Íratlan szabály, hogy rövid jegyzetben hosszan idézni másoktól, enyhén szólva, nem ildomos. Én most megszegem ezt a szabályt.

Illyés Gyula írta egykoron, hogy vannak helyzetek, „amikor megütközés nélkül fogadjuk a mosatlan szavak legvaskosabbjait is“. Például, „ha valaki az illetlenségek kimondására már tudatos módon oly derűs hangulatot – ugyancsak komikai helyzetet – képes teremteni, amely háttérbe szorítja a szavak fogalmi képét, és csak a csattanó hatást érvényesíti“. Jómagam is kerülök ilyen helyzetbe, sőt olykor magam is képes vagyok teremteni ilyen helyzetet. Ezt csak azért vallom be, nehogy valaki erkölcs- vagy illemcsősznek tituláljon a következő gondolatsor miatt, mely kezdődjék ismét egy Illyés-idézettel: „... a köznyelvbe – úgy értve, hogy köztéren: nőink és gyermekeink füle hallatára folyó nyelvbe – mind gyakrabban villannak bele obszcén szavak és kifejezések... tegnapelőtt ütötte meg a dobhártyámat a 4-es villamoson egy olyan, minden különösebb indok nélkül, de mégis emelt hangon kiejtett nyomdaképtelen szó, amely ha szobámban hangzik el, annyi vendég közt, ahány utas ott a villamosban szorongott, hetyke fölbocsátóját karon fogva vezetem ki a helyiségből“.

A szívemből szól itt Illyés, akiről legfeljebb elképzelni tudom, mit csinál ott az égi mezőkön, ha hallja, ami ma hallatszik lépten-nyomon, nők és gyerekek szájából is. A Kárpát-medencei magyarság háromnegyedét ki kellene vezetnie. Már ha a különböző körülmények nem gátolnák. Egyszerűt mondom: próbálná csak meg kivezetni a pályáról azt a focistát, akinek például a minapi kurvapicsázását veszi a pályamikrofon, következésképpen ország-világ hallja, minthogy tévémeccsről van szó. A riporter azzal próbálta menteni a helyzetet, hogy: „remélem, a gyerekek nem nézik ezt a műsort“. Ugyan, riporter bácsi, te is tudod, magyar tájakon már az oviban kezdődik

a baszmegozás, hála a szülőknek, felnőtt társadalomnak, a televíziós-videós példaképeknek, akiknek teljesen mindegy, hol hogyan beszélnek.

Szépek vagyunk. Csak abban reménykedem, hogy nem a káromkodás marad egyszer az egyedüli ismértünk. Magyaroké.

(Magyarok cselekedetei)

Az elmúlt hét végén falunapot tartottak Csicsón. Pénteken este millecenáriumi emlékművet avattak, a szombat szórazótató-lazító programokkal telt. A halászléfőző-versenyre a magyarországi Kisbajcs és Vének községből is jöttek csapatok, hozva magukkal mindent, mi a halászlé készítéséhez kell. Mintha csak a szomszéd községből jöttek volna. Ilyenkor feldobódik az ember. A bográcsokban ínycsiklandó színekben fortyogó halászlé látványától, a szakácsokkal tréfálkozó csapattársak és szurkolók szellemes szófordulataitól, a baráti kézfogás, a találkozás élményétől. Odébb kispályás labdarúgóbajnokság zajlik, gyerekek kötélhúzásban próbálják erejüket, zsákban futnak. Örvend a szív és a lélek.

Békében egyik magyar a másikkal.

Közben Európa focizik. Igaz, a magyar válogatott nincs ott, megint, de seba, majd az olimpián, ahol talán sikerül rácéfolni ama „felismerésre“, hogy a magyarok azért nem tudnak a csapatjátékokban aranyat nyerni, mert hiányzik belőlük a közösségi szellem, az egyetértés, az összefogás, vagyis hárman négyfelé húznak.

Hazaérve Csicsóról, este a spanyol–francia meccsre kapcsolok, közben a tévéhíradóba is bele-belepillantok: a magyarok negyedik világtalálkozójának ünnepi megnyitóján felszólaló Horn Gyula miniszterelnök beszédét helyenként nevetés, elégedetlen morajlás zavarja meg a világ magyarsága ünneplőbe öltözött képviselőinek soraiból. Vagyis a helyzet,

ezen a szinten, változatlan – állítom a kilencvenkettes világtaalkozóon szerzett helyszíni tapasztalataim, kiábrándító élményeim, emlékeim alapján. Pedig hol volt akkor még Horn? Különb ez a szint – a nyakkendő gyűlölködés és acsarkodás, önsíratás és képmutatás – lehangoló. A magyarok másféle cselekedetei a lényegesek. Mondjuk, Csicsó, vagy az, hogy a mosonmagyaróvári egyetemen egy nappal korábban kilenc csallóközi hallgató agrármérnöki oklevelet vett át.

(Vannak hivatások...)

...melyeket hatvanon túl is ugyanúgy lehet művelni, mint harmincévesen. A balettművészé nem tartozik közéjük. A tévébemondóé sem. Legyen bármennyire kifinomult a beszédkultúrája, meggyerő a modora, ha annyi a ránc, nyaktájon is, hogy dupla adag smink sem képes elfedni, jobb, ha elbúcsúzik a nézőtől, aki nem a szavaira figyel már, hanem öregedésének jegyeire. Persze, elmenni nem könnyű, a néző is ejteth könnyet ilyen esetben, különösen az, aki évtizedeken át családtagnak tekintette a műsorközlőt. Ennek a nézőnek talán még meg is felelne, hiszen együtt öregedtek, csak hát van néhány korosztály, fiatalabb, melyek más arcot, más alkatot, más ritmust követelnek. Magyarországi pletykalapból tudtam meg, hogy nyugdíjba küldték Takács Marikát. Az most nem érdekes itt, hogy a lap milyen igazságtalannak állítja be az elbocsátókat és milyen mártírnak az elbocsátottat („Jelenleg otthon ül és szomorkodik”), viszont ha én Takács Marikának vagyok, már régen nem vagyok a képernyőn, legalábbis nem bemondóként. Mondom ezt annak ellenére, hogy személyes emlékem fűződik az ötvennyolc éves, immáron nyugdíjas bemondónőhöz, az övé volt az első arc, melyet életemben először televízióban láttam, 1961-et írtak, és ő nagyon fiatal és nagyon szép volt, akkor. Mára, fájdalom, eljárt fölötte az idő, amiként eljárt vol-

na a hőskor másik két műsorközlője, a bájos mosolyú Tamási Eszter és a szimpatikusan komoly Varga József, valamint a későbbi, a nemesen szép Hajas Ilona fölött is, ha nem távoznak oly korán az élők sorából. Különben, ha már Varga Józsefet említettem, a férfiakkal talán kicsit más a helyzet – lévén kevésbé esztétikai teremtmények, mint a hölgyek –, lásd Vitár Róbertet. Hosszú idő után nemrégiben láttam a Telesportban bemondani: ugyanolyan „öreg” és ugyanolyan fürge, mint a hatvanas években volt. Kortalan. De azért csak jönnek a fiatalok. Mégha Walt Whitman azt írta is egyik versében, hogy az öregek szebbek.

(Énekesnők – közjátékkal)

Koncz Zsuzsát hallgatom Vitray Töltsön velem egy órát! című műsorában. Gombafrizurás kamaszkorom máig kedvelt énekesnője olyasmit mond, hogy üvölteni lenne jó, de ő, mármint Koncz Zsuzsa, megpróbál másként tenni. „Énekelni is egyszerűen szeretek.” Van-e megvalósulatlan álma? Nincs, de ma „sok minden kockán forog. A média privatizációja mennyi teret hagy nekünk”. Ekkor a konyhában megcsörren a telefon. Pedagógus barátom hív. Nem először pont olyankor, amikor valami érdekel a tévében. Mondd, te sosem nézel televíziót? – bukkan elő belőlem a kérdés akaratlanul. Én ilyenkor olvasni szoktam – válaszolja –, a híradót nézem meg, aztán a természetfilmeket, undorító Dzsokik, émelygős hülyeségek nem érdekelnek, a gyerekeket is arra tanítom, hogy válogassanak a műsorok között. Végül is igazad van – jegyzem meg majdnem szégyenkezve. Csak az a tudat ment meg, hogy látok én betűt eleget napközben, ha nem is mindig könyvben. Megbeszélvén amiért hívott, visszatérek a képernyő elé. Már Kovács Katit látom Vitrayval. „A mostaniaknak nehezebb, annyira üzlet a popzene.” Mi kellett volna ahhoz, hogy európai, esetleg világsztárokká váljanak an-

nak idején? – hangzik a kérdés. „El kellett volna hagyni az országot.” Kovács Katiék azonban inkább azt választották, hogy ki-kiruccannak Nyugatra, aztán hazatérnek. Kádári Magyarország ide, kádári Magyarország oda. Harmadikként a műsorban Zalatnay Sarolta szintén azt mondja – akit úgy hívtak Nyugaton, hogy Sarolta behind the iron curtain, vagyis Sarolta a vasfüggöny mögül – „állandóan haza akartam jönni”. Pedig neki aztán igazán tálcán kínálták ott kint a karriert, az egyik Bee Gees-fiúval kötendő házasság révén is.

Jól összehozta Vitray Tamás a három – ötven körüli – énekesnőt, a magyar popzene égboltjának első női csillagait, akik ma érett emberként éreznek és gondolkoznak, beszélnek pályájukról, a családról, meg nem született, csupán a szívükben-lelkükben élő gyermekeikről. Hogy nem voltak hajlandók együtt Vitray asztalához ülni? Istenem. Miért pont rajtuk kérjük számon, amit más magyarok sem cselekszenek. Különben is, Koncz Zsuzsák esetében teljesen mellékes, hogy külön utakon járnak.

(Jönnék új győztesek)

Távol Európától címmel érdekes írás jelent meg az Élet és Irodalom július 26-i számában a magyar labdarúgás lassan három évtizede tartó zuhanásának szakmai és társadalmi összefüggéseiről. Számos kitételével, következtetésével egyet lehet érteni, másokkal lehet vitatkozni. Példa ez utóbbira: „Ahogy 1954-ben a berni csatavesztés – németek ellen 2:3 – a Rákosi-rendszer bukását vetítette előre..., az 1986-os mexikói vereség – szovjetek ellen 0:6 – a Kádár-rendszer bukásának az előhírnöke volt.” Ez azért így meredek. Hogy mást ne mondjak, a Kádár-rendszerrel lényegében azonos időben omlott össze az egész szocialista tábor, moszkvástul. Ha a szocializmus, illetve Moszkva bírja még, alighanem a Kádár-rendszer is él tovább a többi csatlós rezsimmel együtt, 0:6 ide, 0:6 oda.

Különben, én keservesebb válogatott meccsekre is emlékszem, a hetvenes évekből. Vajon azok is a Kádár-rendszer bukásának előhírnökei lettek volna?

Magyar szempontból az atlantai olimpia nem sok jót hozott az elmúlt héten. A riporterek gyakran kezdték úgy mondandójukat, hogy van egy rossz hírünk. Holtbiztos elsőnek kikiáltott sportolók, csapatok akadtak fenn az utolsó akadályon, vagy buktak el már korábban. Na most, ebből is lehetne mindenféle következtetéseket levonni, a magyar társadalom jelenlegi állapotában keresve a csillaghullás okait. Magyar ember különösen hajlamos erre. Nem tagadva, hogy bizonyos – sporton kívüli – tényezők, főként az üzlet, befolyásolhatja a teljesítményt, azért nem árt odafigyelni a versenyzők szavaira, akik Atlantába sem azért mentek ki, hogy veszítsenek: ma egyszerűen nem ment, nem tudtam összpontosítani, jobb volt az ellenfél. Mindig a kívülállók fantáziálnak. Mit szóljanak például a németek, az esetleges szakmai mulasztásokon kívül milyen társadalmi bajokra vezessék vissza, hogy úszásban egyetlen aranyérmet sem nyertek? És mennyi csillag vérzett még el a döntők előtt, más nemzetek fiai, a múlt héten. Na és akkor mi van? Siker és kudarc, öröm és bánat. Ilyen az élet.

A Játék.

Nem mintha én most repesnék a boldogságtól, de hiszem: jönnek, lesznek új győztesek.

(Nem normális rajzfilm)

Július első vasárnapja, éjfélbe hajló óra. A Két bors ökröcske című, ötvennégyben készült magyar rajzfilm finoman kidolgozott, színes képsorait látom. Mi a fene?! Ilyenkor adnak rajzfilmet? Nem, csupán részletről van szó, egy mozaikkockájáról annak a portrénak, mely Macskássy Gyuláról, a magyar rajzfilmgyártás alapozó és meghatározó alakjáról készült. Az

ötvenes évek pátoszával korabeli filmhíradós szöveg is hangzik: a Pannónia Filmstúdióban egyes kezek rajzolják stb., stb. Nem ez a lényeg. Hanem, amit egy másik bevágásban mai gyerekek mondanak: sokkal több szeretet volt a régi rajzfilmekben, a mostaniak nem normálisak, öldöklés; jobb és árnyaltabb a régi rajzfilmek színvilága, azokba beleadták az emberek a lelküket, azok jobban kifejezik a szeretetet.

Ez a lényeg. S jut eszembe róla, a gyerekek véleményét kellene kikérni minden olyan alkotásról, melyeket nekik készítenek a felnőttek, legyen az film, színház, könyv, akármi. A felnőtt alkotók, írók, művészek – tisztelet a kivételnek – úgy el tudnak ájulni egymás, gyermekeknek szánt műveitől (is): barátom, ezt falni fogja a legifjabb nemzedék, kifejezted benne érzéseiket, új világot tártál fel előttük...

Az ember hülyítése – függetlenül attól, hogy üzleti érdekek vagy más szándékok munkálnak a háttérben – már a gyermekkorban elkezdődik, az alantas tulajdonságokat, az érzésvilág felszínes rétegeit célozva meg. Ebben a folyamatban, a televízió elterjedése óta, a filmipar játssza a vezető szerepet, természetesen itt is elsősorban az amerikai. Ez az ipar – elkanyarodva a zseniális Walt Disney klasszikus, igaz, helyenként túl szép vagy éppen túlidealizált, de mégiscsak szeretetet, humánusmot sugárzó rajzfilmjeinek világától –, erőszakkal teli animációs termékeivel tulajdonképpen már az akciófilmekre készíti fel a gyerekeket.

(Kovács István kéne még)

Megtörtént velem, amiről megszállott sportrajongóként sohasem hittem volna, hogy megtörténik: nem bánom, hogy véget ért az olimpia. Igaz, hogy közel kétszáz ország sportolói versenyeztek, hogy hetvenöt ország nyert érmet, hogy kamerák ezrei hozták közelbe a küzdő emberi test legapróbb rezdüléseit is, hogy csupa rekord minden vonalon – ennyire egyhangú-

nak egyik olimpiát sem éreztem, pedig például a rómaid 1960-ban még csak rádión követtem figyelemmel. Lehet, hogy fokozatos elkedvetlenedésem oka éppen az, amit az egyik riportter mondott, hogy Atlanta a televíziózás olimpiája, és csak másodszorban a sportolóké. Mintha az olimpia emberi vonásai vesztek volna el, mintha minden futószalagon ment volna, amiként az a kamera ott a pálya szélén az atlétikai stadionban.

Főként a magyar tévét nézván, mindenesetre untam a riporttereket. Knézyvel az élen, az olimpiai klub mesterkelt, Drehercsöppös sárga hangulatát, a magyarázkodásokat, ugyanakkor a magyar csapatokon belüli viszályok elhallgatását, elegendem lett az éjszakázásból, abból, ahogy az egyik magyar ki tudja ábrándítani a másikat, mégha elhiszem is róla, hogy kitette a lelkét, hogy elfogyott a levegője, hogy úgy érezte a cél előtt, szétrobban a feje. Én a néző, a szurkoló is úgy éreztem. Igen, elkedvetlenedésemben a magyar sportolók szereplése is közrejátszott. Nem az aranyak számával van bajom, hiszen az említett Rómában csupán hatszor álltak fel a dobogó legmagasabb fokára. Hanem azzal, hogy fel tudták adni, vagy, nem bírván tovább, fel kellett adniuk a csatát, karnyújtásnyira az aranytól. Persze, nem minden magyar Kovács István. Az ötvennégy kilós ökölvívónak nemcsak a „szája járt“, hogy megnyeri az olimpiát, hanem a keze is. Az egyetlen magyar mostanában, akinek a győzelmében egy pillanatig sem kételkedtem. A tudást, az intelligenciát, a hitet, az elszántságot, a fegyelmezett magatartást megérzi az ember.

(Üres szák)

Van a magyar televízióban egy olyan műsor, hogy Teleszák. Mint már a címéből sejthető, a horgászokhoz szól. Nagyon szeretem nézni, a leginkább azt élvezem, ahogy a kapás után szép lassan vezetik ki a pontyot, a dévért, a kárászt. Nem tudom, ho-

gyan csinálják a műsor szerkesztői, de a Teleszákban mindig akad bőven hal, és ha szó szerint nincs is velük tele a szák, annyi mindenesetre kerül bele, hogy a szomszédokat meg lehet hívni halászlére. Nem gondolom, hogy csálnának, vagyis hogy korábban kifogott pontyokat, süllőket akasztanának horogra, mintegy eljátszva az „eseményt” a felvétel kedvéért. Bár lehet, ám ettől függetlenül a tény tény marad. Magyarországon van hal, ott más mederben folyik a halgazdálkodás, mint például nálunk, a Csallóközben, ahol kőhajításnyira a nagy Duna, a Kis-Duna, megannyi kanális, halastó. Tudom, mert horgásztam nemcsak a Balatonon, hanem a Tisza és a Maros magyarországi szakaszán is. Csukát, balint, dévért, pontyot – fogtunk a fiammal szépen szépeket. Itt paptetűt. Itt általában üres szákkal térünk haza.

Némely zsolnainak ott Zsolnán – ahová egyébként a decentralizálás jegyében a mi csallóközi horgászvizeink is tartoznak, továbbra is – mondhatnák erre, miért nem költözöm át Magyarországra. Csak. Ez a hazám, itt szeretnék halat fogni. A szlovák színésszel együtt, aki az Apáti-Duna-ág partján kesergett a tönkretett vizek meg a halhiány miatt. De hagyjuk a politikát, bár ez nem is politika, pusztán emberi óhaj, egy olyan tájon, ahol az emberek évszázadokon át a halászatból éltek. És valahol tragédia, hogy éppen e táj vizeibe kell manapság távoli vidékekről, Csehországból pontyot telepíteni.

Különben a Teleszákot csak véletlenül szoktam elkapni. Nem tudom, a szlovák tévének van-e hasonló műsora, mert még véletlenül sem láttam. Ha nincs, és netán terveznek ilyet, lenne egy címjavaslatom: Üres szák.

(Keleten a helyzet...)

Az elmúlt héten szülővárosomban, Királyhelmeceen jártam. Gyermekkorom, ifjúságom színterein, amelyek még megmaradtak. Nosztalgiáztam kicsit, kockaköves utcán idéztem fel,

akik egykoron voltunk. Olykor nem árt találkozni emlékeinkkel, alámerülni önmagunkba, sőt egyenesen jólesik. Pláne, amikor a szülőföldeden is, a legelőn teheneket terelgető csordáson kívül, politikával fertőzött mindenki: Mečiar, Slota, Durray, turul, ezt hallani lépten-nyomon, miközben folyik a szabadrablás, amilyen a szociban sem, koszos a város, lepusztult házak, vizek iszaposodnak-hínárosodnak el. Apropos, vizek. Horgásztunk a Latorca holtágaiban, inkább kevesebb, mint több sikerrel; a halhelyzet arrafelé is évről évre rosszabb. Nem csupán az asztalra ennivalót hálóval kerítő orvhalászok csoportjai miatt, akik azt mondják, meg kell élni valahogy. Hogy mi lesz azután, amikor már egy sovány keszeg sem lesz a folyóban? Amikor kicsiben és nagyban mindent szétlopkodnak?

Szóval, alig néztem tévét az elmúlt héten. Amit láttam, az jószerevével az YT-1 és az YT-2, vagyis az ukrán televízió egyes és kettes csatornájának adásából talán két óra, összesen. Tiszta Amerika. Már ami a stílust, a képi megoldásokat illeti. Na meg az átvett filmeket, különféle műsorokat. Melyeket nem szinkronizálnak, hanem egy személy mondja végig hat vagy hatvanhat szereplő szövegét. (Erről jut eszembe, ezt csinálták már a hatvanas években a kijevi tévé magyar adásában: ha nem magyar filmet vetítettek, akkor egy magyar hang tolmácsolta a lehalkított eredeti párbeszédet.) Elképzelhető, szokás kérdése, lehet, hogy pénz nincs szinkronizálásra vagy feliratozó masinára. Mindegy, úgy tűnik fel, a szlovák–ukrán határon is túl fontos a látszat – legalábbis a képernyőn. Mert alig hihető, hogy Ukrajnában már Amerika lenne. Az viszont biztos, hogy a határon inneniek, a bodroglőköziek manapság már gyakrabban kapcsolnak az ukrán csatornákra, mint annak idején, mégha csupán annyit is értenek ukránul, amennyit a csalólőköziek németül.

(Egy kisajátított díj)

A pártállami szlovák televíziózás talpraesett riporterei-műsorvezetői közé tartozott Izabela Pažitková. A rendszerváltás után eltűnt a képernyőről, pedig nálánál szolgáléskübb emberek maradtak a médiumokban és másutt, sőt kerültek a hatalom bársonyszékeibe. Ez utóbbi jelenségre már fűtyülne az ember, ha nem tapasztalná lépten-nyomon a kizárólagos hatalmi gondolkodás, a diktatórikus magatartás következményeit. De hagyjuk ezt. Hosszú esztendők után újra láttam Izabela Pažitkovát, mégpedig egy, a pártállami időkre emlékeztető műsorban: ő vezette és vezényelte le az idei újságírói díjak, a Štúr-díjak átadási ceremóniáját. Amint megláttam, hogy kik adják át a díjat, és hogy kik ülnek a nézőtéren, rögtön gondoltam, ellenzéki szlovák zszurnaliszta itt labdába nem rúg, nem lesz a kitüntetettek között például Kusý professzor, aki pedig publicistának sem akárki, magyar újságíróról meg ne is beszéljek. Ahol Jozef Markuš, Roman Hoffbauer, Ivan Hudec, Katarína Tóthová és a tévéigazgató Jozef Darmo látható (ez utóbbi három a díjátadók szerepében), ott aligha képzelhető el, hogy másnak is juthat az elismerésből, mint elsőrendűen nemzeti beállítottságú írónak, publicistának, főszerkesztőnek. A nyolcvankilenc előtti Štúr-díjak kiosztói olykor legalább a látszatra adtak, mi több elő-előfordult, hogy magyar újságíró is kapott a jeles kitüntetésből, függetlenül attól, hogy valójában mennyit ér, milyen a rangja. Persze, ha az éppen ügyeletes kulturális miniszter, valamint a nemzeti irányvonalat képviselő Szlovák Újságírók Társasága mellett a másik újságíró-szervezet, a jóval nyitottabb, a szabad sajtóban gondolkodó Szlovákiai Újságírók Szindikátusa is beleszólhat abba, hogy kiknek ítéltesék idén a Štúr-díj, valószínűleg más a helyzet, illetve a kép. De egyelőre ez a díj is kisajátítva, megint, mégpedig olyan szakmai szempontok szerint ezúttal, hogy mennyire nemzeti, demokratikus és humánus a kitüntetendő személy

vagy kollektíva újságírói tevékenysége. Ez a sorrend Katarína Tóthová szájából hangzott el többször is. Nesze neked újságírás. És ehhez asszisztált Izabela Pažitková.

(Ki mit tud?)

A magyar televíziózás történetének talán legszebb és legsikeresebb fejezete kezdődött akkor, amikor a hatvanas években először rendezték meg a Ki mit tud? vetélkedőt. E műsor révén a televízió mozgósító, felfedező és – a szó legnemesebb értelmében – közművelő funkciója jutott vezető szerephez, méghozzá úgy, hogy egyik bevallottan vállalt feladatáról, a szórakoztatásról sem kellett lemondania. Sőt, a Ki mit tud? továbbbi erénye, vonzereje éppen szórakoztató jellegében rejlik. No meg még az amatőr szereplőket jellemző spontaneitásban, az önkifejezés vágyában. Így aligha véletlen, hogy ez a vetélkedő túlélte a rendszerváltást, amiben bizonyára ugyancsak közrejátszott, hogy győzteseit a tehetségükhöz méltó pályára segítette, akik aztán a magyar kultúra gazdagítóivá váltak, különböző műfajokban. Kincses Veronika, Kern András, Koncz Zsuzsa, Kovács Kati, Budai Ilona, Gálvölgyi János, Schiff András és folytathatnám hosszan a sort, művészegyüttesekkel is. Ám eszembe jut a zsűri.

A tizedik, jubileumi Ki mit tud? I. elődöntőjének bíráló testületében az „örökös tagok” közül már csupán hármat látva, Petrovics Emilt, Szinetár Miklóst és Vásárhelyi Lászlót, nem az idő múlása villant át agyamon, hanem az, amit ezektől az emberektől, valamennyiüktől tanulni lehet, függetlenül attól, szimpatikusak-e nekünk, vagy sem. Az alkotói-előadói szándékot megbecsülve, közérthető nyelven mondják, indokolják, mitől jó a produkció, vagy éppen miért sikerült kevésbé, miközben tulajdonképpen a művészet, az egyes művészeti ágak rejtelmeibe vezetnek be. Kisebb tanfolyam ez egy olyan hely-

zetben, amikor iskoláinkban manapság is oly nehezen akar lábra kapni a művészeti-esztétikai nevelés. Különösen hasznos lenne, ha az egyébiránt ugyancsak szórakoztató zsűri szavaira odafigyelnének például azok, akik az amatőr művészeti mozgalomban tevékenykednek. De úgy általában sem ártana tudatosítanunk, hogy a minőség eléréséhez, az értékkeremtéshez kevés a lelkesedés. Döntő a tehetség, a tudás, a felkészültség.

(Reklámból jeles)

Markíza itt, Markíza ott, Markíza mindenütt. Rádióban, újságban, szórólapon, út menti hirdetőtáblákon. Tájainkon példátlan reklámot csaptak az új szlovák (magán)televíziónak, nem is eredménytelenül. Az „ilyen itt még nem volt” jelszó jegyében szervezett nézőtoborozó kampány tömegeket mozgatót meg, tekintet nélkül korra, nemre, nemzetiségre, vallásra. A Markíza rajtjának napján, augusztus 31-én aztán meg is kezdődött az új adó jeleinek befogása, forogtak az antennák, sisteregtek a tévékészülékek a lázas áthangolásban, nem volt nyugtuk a kábeltévék üzemeltetőinek, záporoztak feljűk a kérdések: beteszitek a Markízát, mikor teszitek be?

Én még egy percet sem láttam az új szlovák tévé műsorából, ám az ugyancsak példátlanak mondható érdeklődés alapján már most levonható néhány következtetés. 1. Továbbra is nagyon sokan néznek televíziót, illetve a legtöbb embernek ez jelenti az egyedüli szórakozási, művelődési lehetőséget. 2. A hatalmas érdeklődés egyfajta, de mindenképpen kemény kritikája a szlovák közszolgálati tévének, és a VTV-nek, mely, úgy látszik, nem nagyon váltotta be a nézői reményeket, noha műholdas adó, szemben a Markízával, mely „csak” földi, és az ország területének egyelőre csupán a hatvan százalékán fogható. 3. Vagyis: a nézők mást akarnak, elégük van a politikából, a sok szövegből, a folklórból, a nehézkesen hömpölygő

műsorfolyamból. A nyugati kereskedelmi adók programjához hasonlótnak szeretnének látni a legtöbben, akciófilmet, horrort, erotikát, sorozatokat, vetélkedőket; dinamikát. És a Markíza mindezt kínálja. 4. És mivel mindezt – ízlésről, értékrendről ne filozofáljunk most – szlovák nyelven kínálja, a honi magyar néző is örül, mert érteni fogja; mellesleg a Markíza iránti érdeklődése is bizonyítja, hogy azért nem olyan gyenge szlovákból, mint azt némely huncut emberek állítják, és a szlovák kultúrát sem nézi le. Hanem nézi, befogadja, amit ez esetben a tévén keresztül nyújt.

Megeshet természetesen, hogy a televízió nem is játszik olyan fontos szerepet az életünkben. Csak arról van szó, hogy: lám, mit tesz a reklám.

(Bravó, fiatalok!)

Tetszik a Markíza műsora. Üde, mozgalmas, változatos. Pontosan olyan, amilyennek hirdette magát: szórakoztató televízió. Van saját arculata, ritmusa, humorral, groteszkkal, iróniával fűszerezett sajátos stílusa és képi világa, noha a tálalás módjában felismerhetők az amerikai televíziózás jegyei, vizuális és hangeffektusai. Valóban, ilyen itt még nem volt. És jó, hogy van. Nemcsak a nézők szemszögéből, hanem azért is, mert a Markíza megújulásra kényszerítheti, akarva-akaratlanul, a kiöregedett, begyepesedett, a közt egyre kevésbé, a hatalmat annál inkább kiszolgáló közszolgálati televíziót. Ha ez utóbbi nem lesz képes váltani, megtörténhet, hogy a Markíza elszippantja tőle a nézőket, s velük együtt a reklámok tömegét. Akkor majd (meg)nézheti magát.

Ami különösen tetszik a Markízában, és nagyon meg is lep: sok új – ráadásul fiatal – arc tűnt fel a képernyőjén, tudósítók, riporterek, műsor- és játékvezetők, akik bátran, magabiztosan viselkednek a kamera előtt. Azt hiszem, ebben is rejlik az

új szlovák magán televízió egyik varázsa. A másként érző, gondolkodó és cselekvő ifjúságban. Ez a szemléletet tekintve is meghatározó. Persze, mondhatná valaki, ahol van pénz, ott könnyű jó tévét csinálni. Így igaz, de azért más is kell hozzá: tehetség, fantázia, nem kevésbé szellemi és politikai függetlenség. Ezekről érzékletesen tanúskodik a tévéhíradó. Estéről estére teljesen más értékrend szerint épül fel, mint amit megszoktunk. Pontosan megkomponáltak a tudósítások. Mondandóm illusztrálására emeljek ki egy mozzanatot. Törékeny ifjú hölgy, nadrágkosztümben, a gabonahelyzetről tudósít. Aztán egy képsor következik: vagonból ömlik a búza, miközben „alatta” megy tovább a szöveg. Aztán ismét az ifjú hölgyet látjuk, ül a búzában. Egyik kezében a mikrofon, a másikkal, amely átvetve a térdén, kellő pillanatban elkezdene csurogni a búzaszemek. Szurkoljunk, nehogy valaki megerőszakolja a Markízát.

(Hamzík)

A múlt héten Budapesten járt Pavol Hamzík szlovák külügyminiszter. A bemutatkozó látogatásáról szóló magyar televíziós tudósításokban rendre rosszul mondták a nevét, Hamzík – vagyis Hamzsík – helyett Hamzíkot hallhattunk. Egyedül a rádió Késő esti krónika című hírmusorában használták helyesen a szlovák külügyi tárca nemrégiben kinevezett vezetőjének nevét. Tudom, a magyarországi fület nem bántja a Hamzík, ahogy a Vladimir sem, mely a Vlagyimír helyett hangzik – neki oly mindegy, hacsak nem vajt fülről van szó –, a miénket annál inkább. Az ok kézenfekvő. Mindez persze fordítva is érvényes, ha nem is mindjárt Kovács László magyar külügyminiszterre vagy a Gyulára.

Ezeket a bakikat – bakikat?, súlyos vétkeket! – általában nem a kiküldött vagy állandó tudósítók követik el, hanem a bemondók, műsorvezetők. De vajon ők-e a hibásak, csak. Hol

a szerkesztő, a nyelvész, pontosabban az idegennyelvi-szakértő, hogy éveken át napról napra, hétről hétre helytelenül kell hallanunk nem egy nevet?! Tisztelet a sportriportereknek, akik igyekeznek utánajárni a helyesejtésnek, mielőtt a mikrofon elé ülnének.

Előállhatna valaki azzal, hogy angol vagy amerikai tudósító ilyesmiből nem csinál problémát, Kovaksz, és kész. Eszébe nem jutna megkérdezni, hogyan kell helyesen ejteni a Kovácsot. Miért is törné magát, amikor Szeles Mónikának is mindegy, hogy Szeles lett belőle mindenütt a magyar nyelvterületen kívül, írott formában meg Seles, vagyis egy z-vel kevesebb. Lelke rajta. Valójában nem is háborognék én ezen az egészen, csak hát itt vagyunk ebben az áldott-átkozott Közép-Európában, egymásra utalva, legalább ezer éve. Szomszédok – lengyelek, magyarok, szlovákok, románok, horvátok, ruszinok, csehek, szerbek –, és nem vagyunk képesek megtanulni egymás nevét. Legalább megközelítőleg helyesen kimondani, legalább a rádióban és a televízióban.

(Csótány)

Szerintem a Friderikusz-nézők zömének agyában azután sem gyulladt fény, miután a népszerű bohóc, ha úgy tetszik, clown elmagyarázta, hogy műsorának elején nem csótány hangzik, ahogyan azt a stúdióba meghívott idős hölgy hallani vélte, hanem showtime, azaz sótájm. Az utánzásra, másolásra hajlamos, bár kétségtelen, hogy egyedi jegyekkel, ízekkel rendelkező Friderikusz tudhatta volna annak idején, amikor ezt a hangeffektust választotta, hogy nézői millióinak Magyarországon határain belül és kívül nem fogható jel az angol kifejezés, tehát funkciótlan majmolás, azontúl fölösleges sznobizmus, amiként újabb műsoraiban a háttérként szolgáló felhőkarcolók látképe à la Jay Leno. Akkor inkább már a Hor-

tobágy sziluettjei. Ami a sótájjmal kapcsolatban a javára írható, beismerte vétkét, sőt maga hívta fel a figyelmet az „elangolosodás” veszélyeire. Amerikanizálódást is mondhatott volna, de maradjunk „csak” a nyelv szintjén.

Rajongója vagyok az angolnak, papírom van róla, hogy iskolában taníthatom Shakespeare nyelvét, mégis bántja a fületem, amikor a magyar televízióban nemhogy egy-egy szót, de egész mondatokat hallok angolul, olyan intellektuális vetélkedőkben is, mint például a Mindent vagy semmit! Budmilocuccok ajánlásakor szokták mondatni Mártával: Feel the power! Ki érti ezt? Mégha a reklámpar diktatúrájáról van is szó. A fiatal szurkolókat megértem, akik olyan szövegeket tartalmazó transzparenszekkel aggatják tele a stadionokat, mint STORM CORNER, VIOLA ZONE, RED FRONT, RED-BLUE DEVILS, hiszen ők koruknál fogva így vagy úgy, de ki akarnak tűnni. Ahogy frizurájukkal, öltözködéssel, vagy éppen a farmerzsebből kilógó fésűvel. Ám a televíziónak semmi szüksége efféle külsőségekre; mint tudat- és magatartás-formáló, akarva-akaratlanul is mintaközvetítő eszköznek vigyáznia kellene egyebek között a nyelv tisztaságára. Ilyen szempontból is.

(Modellek)

Újabb amerikai sorozat fut ezzel a címmel, a Markízán. Hogy mennyire fest hű képet a manökenek, fotómodellek életéről, világáról, megmondani nem tudom, sajnos, mindenesetre, amit mutat, az nem csupa mosoly, siker, boldogság, hanem legalább annyi zűr, kudarc, konfliktus. Meg szex. Röviden, csók és könny, ahogy az egy ilyen sorozathoz illik. Bár szebbnél szebb, csinosabbnál csinosabb lányok a főszereplői, azt hiszem, elsősorban a gyengébb nem képviselőit vonzza a képernyő elé, fordulatos cselekménybonyolításával, üde képeivel,

függetlenül attól, hogy érzelmileg felszínes, gondolatilag meg végképp. De hát a sztoriban a sztori az érdekes, ez meg ráadásul kimondottan női történet, és nőies.

Vannak természetesen más modellek is, például a tévéhíradó szerkesztésére. Ha sok-sok ezer ember tüntet a kultúra megmentéséért Pozsony főterén, és velük együtt még többen lélekben szerte az országban, akkor ez olyan esemény, melyről normális tévéhíradó az első helyen számol be. A Markíza így is cselekedett, méghozzá az egyik magas épület tetejéről küldve a képet és a hangot. Az STV1 híradója viszont régi időkre emlékeztető módon reagált, tizedrangú események után adott hírt a tiltakozó nagygyűlésről, majd – nehogy már azt higgye a buta néző, hogy annak a renegát, deviáns gyülekezetnek van igaza – Stanislav Bajaníkot, a Matica alelnökét szólaltatta meg, tegye már helyükre a dolgokat. Hát persze. Hisz vannak még, akiket továbbra is lehet szédíteni, akik továbbra sem látják, mi folyik itten. Bár csökken már a számuk. Fontos jelzés: a Markíza – annak ellenére, hogy műsora egyelőre nem fogható az ország minden pontján – rövid egy hónap elteltével a nézettségi lista élére került, megelőzve az addig vezető állami televíziót. Mely új modellt nem kínál, a régieket variálgatja.

(Ötvenhatosok – kilencvenhatosok)

Az 56-os magyar forradalomról több mint három évtizeden át nem lehetett beszélni mint forradalomról, mint szabadságharcról. Ennek meg is vannak a következményei, melyeket egy mondatban imígyen foglalhatnánk össze: október 23-a nem igazán vált az egész magyar nemzet belső ünnepévé, mélyen átérezhető emléknapjává. Mire beszélni lehetett a jeles napról és az azt követő két hét eseményeiről, mire a magyar parlament kilencvenben nemzeti ünnepé nyilváníthatta október

23. napját, addigra nemzedékek nőttek fel úgy, hogy jószere-
vel fogalmuk sincs 56-ról. Többek között ez is kitetszett a
múlt heti magyar televíziós műsorokból, melyek a 40. évfor-
duló alkalmából kerültek képernyőre. Bebizonyosodott újfent,
hogy a tudat szintjén rövid néhány esztendő alatt nem lehet
behozni háromévtizednyi kiesést, s meglehet, talán már soha-
sem. Pedig 56-ról, egyebek mellett, bőven vannak a történe-
ket szinte óráról órára követő-dokumentáló eredeti hang- és
filmfelvételek, nem beszélve az élő tanúkról, az egykori pesti
srácokról, akiknek a zöme ma már túl van a hatvanon. Némi
túlzással, mintha csak az ő ünnepük lett volna most is október
23-a. Ám az ővéké sem egyformán, gondolva például arra,
hogy egyikük kijelenti, Magyarország sorsa Csukán, Torgyá-
non, Lezsákon, Giczyn áll vagy bukik, ugyanakkor másikkuk
szabaddemokrataként homlokegyenest más politikusokban,
politikai irányvonal érvényesülésében látja a haza, a nemzet
jobbrafordulásának lehetőségét; vagy gondoljunk a magyaror-
szági és a nyugati ötvenhatos szövetségek közötti ellentétekre.
Ez van. És nincs mit csodálkoznunk, ismervén a forradalmat
követő időszak történelmét. Jómagam inkább azon tűnődtem
el, ami a Friderikuszban derült ki a mai pesti kissrácokról: ka-
pásból vágják, mi a Windows, a floppy, mit jelent az NC, vi-
szont értetlenül bámultak, amikor klasszikus magyar és világ-
irodalmi mesehősökről kérdezték őket. Piroskát a macska ette
meg. Talán nem is olyan nagy baj.

(Hírmagazin)

Szombaton 12 óra 50 perckor azzal a szándékkal ültem le a
képernyő elé, hogy megnézzem a Szlovák Televízió magyar
szerkesztőségének műsorát, s írok róla. Amolyan erkölcsi pa-
rancs kényszerített elsősorban, hiszen e rovatban, ha jól em-
lékszem, még egyetlen sort sem szenteltem a Hírmagazinnak.

Nos, megnéztem a továbbra is mindössze félórás, a kezdési időpontját tekintve is hányatott sorsú műsort, és most az a problémám, hogy nem tudom, mit írjak róla. Évek óta ugyan-ez a gondom. Hosszúra nyújtott interjúkkal megtűzdelt sima, vasalt beszámoló egy, a szlovák–magyar kapcsolatokról két héttel ezelőtt Párkányban rendezett találkozóról, a Magyar Polgári Párt egy héttel korábban lezajlott országos közgyűléséről, egy énekkari szám, temetői képek zenei aláfestéssel a halottak napja alkalmából, valamint ízelítőként interjú a Régió e hét szerdáján jelentkező műsorából.

Operatőr, riporter, műsorvezető részéről bizonyos szintű profizmus, amely alatt központi televízió ma már nem sugározhat, ám semmi, ami egyedi megoldás, sajátos íz vagy szín lenne, urambocsá!, szabadon szárnyaló televíziós fantázia működésének eredménye. Tehát a szerkezet, a köntös, a forma, a tálalás módja tulajdonképpen a régi, és ebben, illetve így jelenik meg az irányultságában és lényegében már magyar, pontosabban: szlovákiai magyar tartalom, amely azonban nem tévesztendő össze a Csallóköztől a Bodroghözíig terjedő szlovákiai magyar valósággal. És étellel. Ez utóbbiból vajmi kevés fedezhető fel a Hírmagazinban, de a Régióban sem sokkal több. Szó és kép néhány eseményről, jobbára Nyugat-Szlovákia magyarlakta vidékeiről.

Persze, ilyen megalázóan kevés adásidőben, mint amennyit tizenharmadik éve a Szlovák Televízió nagy kegyesen juttat a 600 ezer honi magyarnak, különösebb elvárásaink nem lehetnek a magyar szerkesztősséggel szemben, másrészt be kell látnunk, hogy amíg magában a Szlovák Televízióban nem történik gyökeres változás, addig a Hírmagazin sem lesz – lehet – más. Meg kell várnunk azt az időt. Amely egyébiránt a Markíza bámulatos előretörésének köszönhetően, valamint más jelekből ítélve talán már nincs is oly messze.

(Falak, évfordulón)

November 17-nek van évfordulója a héten. A hetedik. Évfordulója van a berlini fal lebontásának is, szintén a hetedik. Ebből az alkalomból a Magyar Televízió Ház a Checkpoint Charlie-n címmel kisfilmet készített és mutatott be a falról, Walter Ulbricht és Erich Honecker művéről, mely emberi kéz építette valóságként marad örökre a totalitárius gondolkodás, a diktatúra szimbóluma. Egyszersmind a szabadság és az emberi jogok meggyalázásának, egyéni, családi tragédiák sokaságának jelképe, noha – alkotói szerint – „csupán” kémek, csempészek, szabotőrök ellen emeltetett 1961-ben. A film dokumentum-felvételekkel is érzékelte, hogy a rengeteg kilométer hosszú fal nem akármilyen építmény volt, érintésre lőni tudott. Honecker, aki még nyolcvankilencben is ötven-száz évet jósolt neki, további elektromos elemeket akart beleépíttetni. Szerencsére, tervéből nem lett semmi, sőt a vasbetonhatár emlékéét is úgyszólván már csak a falmúzeum őrzi, az első és – remélhetőleg – az utolsó a világon.

Kérdés viszont, hogy ezeken a kelet-közép-európai tájakon vajon mennyi maradt a falból bennünk, egyénenként és en bloc. Merthogy maradt, naponta tapasztalható. Vannak, akikben – barátot, rokont, testvért elválasztó – politikai falak épültek az elmúlt hét évben, amihez különben vezérek is kínálták a mintát. A nyáj meg milyen... Vagyis a falak újabb falakat szülnek. A televízió háza tájára gondolva azért nem semmi, hogy hét esztendővel novemer 17-e után nem lehet errefelé jó minőségben fogni éppen a cseh tévéadók műsorát, keletebbre meg sehogyan sem. Minthogy nem műholdas, hanem földi adókról van szó, ne higgye bárki is, hogy a falat az erdők és hegyek jelentik, hiszen azok az ország kettéválása előtt ugyanúgy megvoltak. Az átjátszó állomásokat sem rombolták le. Másféle falak emelkedtek itt és álltak egyik napról a másikra a jelek útjába. Kézzel ugyan nem tapinthatók, de naponta érezhetők és érzékelhetők. A televízió háza táján kívül is...

(„A mi televízióink”)

Egykori főszerkesztőm, nyugodjék békében, azzal hozakodott egyszer elő, hogy nála, otthon a televízió egyes gombja a Pozsony 1, a kettes a Pozsony 2, a hármas a Pest 1, a négyes a Pest 2, az ötös a Bécs 1, a hatos a Bécs 2. Ez, ugyebár, egy sorrend, sőt bizonyos aspektusból nézve értékrend.

Noha végeredményben mindegy, hogy melyik csatornára milyen állomást hangol be az ember, azért nálam kicsit más volt az ábra, vagyis Pest 1, Pest 2 és a többi. Nálam ez így volt természetes. Eszembe sem jutott, hogy valaki számára ez kérdés lehet, aki ugyanúgy magyar, mint én, legálabbis annak vallja magát. Tudom, ez így előadva úgy tűnhet, mintha nemzetiségi kérdést csinálnék a televíziós csatornák sorrendjéből. Szó nincs róla, a Magyar Televízió két csatornája egyszerűen azért került az első két helyre, mert azt néztük a leggyakrabban, és nézzük ma is, amikor a műholdaknak köszönhetően már tengerentúli és ázsiai állomások jeleit is képesek vagyunk befogni, azaz, amikor a televízió révén kitárul előttünk a világ, amikor más kultúrákkal is ismerkedhetünk, gyarapodhatunk.

Néztük, hogyan néztük volna a csehszlovák tévét is, évtizedeken át, annak ellenére, hogy rólunk, honi magyarokról szinte tudomást sem vett. Bezzeg a rendszerváltás, a Szlovák Televízió önállósulása óta! Nem tudom, van-e a világon televízió, amely nemzeti kisebbségre, népcsoportra annyi mocskot lapátolt volna, mint ez a közszolgálati médium ránk, szlovákiai magyarokra.

Ilyenképpen azt sem tudom, van-e okunk akár csupán gondolatban, akár csupán egy-két percig ünnepelni a szlovák televíziózás kezdetének negyvenedik évfordulóját. Nálam még mindenesetre a hármason van a Pozsony 1, a négyesen a Pozsony 2. Különbösen erőteljesen tolakszik helyükre a Markíza és a VTV.

(Egy videoklip – innen)

Azt hiszem, az első szlovákiai magyar videoklipet láttam a múlt kedden a Magyar Televízióban. Készítője Kiss Péntek József, akinek – elsősorban mint komáromi és Komárom környéki amatőr színtársulatok hosszú évek óta kitartóan szenvedélyes rendezőjének – sosem kellett ötletért, fantáziáért a szomszédba mennie. Kísérletező kedve ezúttal a videoklip világába vitte, Zorán Száz évig élünk című dalához komponált képeket Kurucz Ottó operatőrrel. Ő a prágai Filmművészeti Akadémián végzett, tíz évet töltött Amerikában. Nem rossz kettős, gondoltam, mielőtt megnéztem volna munkájukat, mely egyébiránt egy magyarországi nemzetközi videoklip-fesztivál második elődöntőjének „szereplőjeként” került képernyőre négy másik klippel egyetemben.

Mit mondjak? Fogalmam nincs, milyen feltételeknek (kritériumoknak) kellett megfelelni, de nem voltam elragadtatva tőle. Igaz, egyiktől sem. A zsűri is meglehetősen kedvetlenül osztogatta a meglehetősen alacsony pontszámokat. A Kiss Péntek–Kurucz-kettős hangulatklipjével kapcsolatban talán akkor fogalmazok pontosan, ha azt mondom, nem volt benne semmi különös, külön figyelemre méltó. Néhány pillanatra előtűnik Zorán, a legerőteljesebb motívumként többször egy, lehullott falevelek között üres szemekkel bámuló női maszk, fiatalok csoportja, komáromi utcarészeket látunk Boráros Imre színművésszel, járdára dobott újságcsomagokkal. Egy-két „technikásabb” trükkötől eltekintve, sima snittek, átúsztatások. A kamerázás érzékeny, a klipváltások ritmusa pontosan igazodik a Száz évig élünk ritmusához, olyannnyira, hogy tudatunknak itt nem kell vágtatnia a képkockák tartalma után, mint a műholdas zenei tévécsatornákon látott klipek esetében, ahol

két-három másodpercben millió agresszív snitt szabdalja szemünket.

Hiányérzetemnek mégis valahol itt a forrása. Ugyanebben a ritmusban több eredeti kép és motívum – nagyobb fantáziával formálva szerves egésszé – a dalszöveg tartalmát és magát a klipet nem csupán hangulati, hanem gondolati elemekkel is gazdagította-emelte volna. A kezdeményezés előtt mindenestre: le a kalappal. Különösen, ha bevillan az embernek, hogy némely nyugati klip előállítására dollármilliókba kerül. Erre aligha jutott több néhány ezer koronánál.

(Máz)

„Ha elkerüli a tüzesgolyót..., Jaj, Sándor, de jó érzés..., Nagyon szurkoljunk..., Itt a döntés perce..., Duplázódik a nyere-ménye, ha..., Jaj, de lassan múlik ilyenkor az idő..., Jaj, de megérte, de boldogok vagyunk...” Ugye, ismerős mondatok, mondatfoszlányok, legalábbis annak az olvasómnak, aki látta már egyszer-kétszer a Telemázlit.

A hölgy műsorvezetővel, Borbás Máriával semmi bajom, szerintem bájos, okos teremtes, és természetes, ami nőben ritka, mármint együtt a kettő; a másik két, dekorációként alkalmazott hölgy is tetszik, különösen e tévés szerencsejáték felvezető és záró klipjében, azzal együtt, hogy akkor kaparják, amikor akarják – na de a férfi műsorvezető, akitől az iménti mondatokat idéztem?! Fogalmam nincs, milyen a magánéletben, lehet, hogy komoly, vonzó, a nők szemében szívügy-lesztő, ám, amit a Telemázliban művel, Rózsa Gyurin is túltesz, az pedig nem semmi. Hogyan lehet valaki ennyire vasalt? Ennyire kimért? Ennyire szabatos, világos, magyaros? Hogyan tudja valaki egy szerencsejáték levezetéséhez szükséges verbális alapfordulatokat olyan pontosan, ragot nem tévesztve ismételtetni hétről hétre, ahogyan Karsai István teszi? De ez

még hagyján. Hogyan tud valaki felnőtt férfi létére oly „lelkendezéssel örülni” (ez az ő kifejezése), szurkolni egy pingponglabdának, hogy üres rekeszbe essen? Arról nem beszélve, miként viselkedik, amikor az a bugyuta találmány, a lökdösődő beindul?! Megengedem, úgy kell csinálni, ahogy Karsai István csinálja, de szerintem az ő találkozása a Telemázli-val enyhén szólva, nem szerencsés, valahogy nem ül neki. Talán egy más műsor.

Az elmondottakból következik, hogy a Telemázlit nem Karsai István, nem is a mesterségesen előidézett tapsok miatt szoktam megnézni. A játék az, ami szórakoztat. A kaparásra kényszerülő ember szerencsejátéka, hogy valóban essen már üres rekeszbe az a fránya pingponglabda.

(Képeslapviselő)

Amikor a múlt csütörtökön délután hazaérkeztem a Mikulás egyik ajándékosztó körútjáról, fiam a Tengeralattjárók című angol dokumentumfilmet nézte a Dunáról. Átöltözve lezserbe, leültem én is a képernyő elé, fölöttéb izgalmas dolgokat látván-hallván. Minthogy a műszaki vívmányok közül a tengeralattjáró amúgy is a második szerelmem (az első a repülőgép), nyomban eldöntöttem: ő lesz e tévéjegyzet főszereplője. Annál is inkább, mert elhangzott a filmben egy rendkívül találó hasonlat: a tengeralattjáró olyan, mint a cápa. Pláne, amióta nukleáris is van.

Igen ám, csakhogy – láss csodát! – a szlovák közszolgálati televízió pénteken élő egyenesben közvetítette a parlament vitáját a jövő évi költségvetésről. A disputa olyan volt, amilyen, semmi új a nap alatt, de felszólalt ott egy ember, akit úgy hívnak, hogy Vífázoslav Móric. Amúgy is különszám, hátha még produkciót mutat be. A tengeralattjárót felejtük el, cápástul.

Mielőtt azonban az említett úr jelenését idézném, mondjam

el, nemrégiben szellemi fogyatékos fiatalok intézetében jártam, ahol – megrázó, ha úgy tetszik, csodálatra méltó módon – mindenki egy-egy dolgot csinál, volt például, aki szünet nélkül inget varrt, másik fiatalember, aki, ha hibásan is, de tudott beszélni, kérdésemre sugárzó tekintettel válaszolta, nem akar visszamenni a szülői házba, a világon legjobban itt, az intézetben érzi magát. Nem beszélt másról, nem kevert szavai közé semmit, ami ne illeszkedett volna szorosan közlendőjének témájához.

Vífazoslav Móric szintén a témához szólt hozzá a parlamentben, vagyis a jövő évi költségvetéshez, sőt gyermekotthon építésére kért pénzt. Meg is lepődtem, bár közben valami azt súgta, előbb-utóbb valamilyen formában előrukkol a magyar kártyával. Ha szószerűkhöz jut, ő ezt nem szokta kihagyni. Előrukkolt. Igaz, nem kártyával, hanem képeslappal, állítólag Hollandiából érkezett. Volt neki egy karja, melynek mozgásával hol a történelmi, azaz a Trianon előtti Magyarország, hol azon belül a mai Magyarország térképe, illetve határvonalai jelentek meg. Ezt a kart mozgatta le-fel, le-fel Vífazoslav Móric képviselő úr megfelelő kommentár kíséretében. A Szlovák Köztársaság jövő évi költségvetéséről szóló vitában...

(Örök remény)

Amikor ezt a jegyzetet írom, pontosabban kell írnom az ünnepi szám hosszabb átfutási ideje miatt, a karácsony hangulata mégcsak nem is szivárog a szívekbe, amerre néz az ember, gond van, hajtság van, az orvosi rendelők, kórházak tele betegekkel, köztük ott a barátom, akiért most izgulok, szurkolok, hozza haza a karácsony, legyen minden úgy, mint még nem is olyan régen, amikor füttyülve a tévére, jókat beszélgettünk, meghánytuk-vetettük a világ dolgait, ami jobban felszabadította a lelket, mint akár a legszórakozatóbb tévéműsor, mely-

nek nézése közben, ugye, mindig csak ő, a doboz beszél, csendre ítélve engem, bennünket, az egész családot, az egész országot, olyannyira, hogy amikor, kikapcsolván a készüléket, végre szóhoz jutunk, mindenki egyszerre kezd el beszélni, nem figyel a másikra, a másik ember szavaira, és ha netán mégis elkap egyet-egyet közülük, ingerülten reagál, mert olyan az életünk, amilyen, mert úgy élünk, ahogy, hiába kínál a tévé pozitív mintákat különböző műsoraiban, egy cseppel sem sem leszünk jobbak tőlük, sem helyi, sem országos, sem világméretekben, ugyanis bármennyire riaszt és taszít, vonzóbb a katasztrófa, a háború, a vérengzés, a halál, mégha ezek filmes megjelenítéseiben legyőzi is a jó a gonoszt, de hát a könyvek által sem ment előbbre a világ, egy tapodtat sem, álmok és vágyak serege az élet évekredek óta, és az is marad, ami azért nem kevés, mert ha a nap huszonnégy órájából csupán egy percig érezhetünk karácsonyt a szívünkben, elmondhatjuk, megéri élni, függetlenül attól, hogy valamennyi irányból kevés jószág, kevés szépség sugárzik felénk, kivesznek a szép írások a sajtóból, az irodalom, a művészet tárgya is jószerével a válság, a borzalom, a megalázott és megnyomorított ember, következésképpen nem csoda, hogy a harmóniát, békét, idilli életet hazudó giccs hódít, igen, a televízióban és a televízió hatására is, ezzel azonban mintegy jelezve, hogy mindenek ellenére él az emberben a vágy a szépre a jóra, a szeretetre, és ami legerősebben, az ember nagy-nagy szerencséjére, a Remény, például, hogy a karácsony hazahozza barátomat a kórházból.

1997

(Csoda)

Közhely: gyorsan, idegesen, kapkodva élünk. Cipőnket nem vagyunk képesek rendesen a helyére tenni, vagy ha távoznak otthonról, a lábtörlőt rúgjuk el furt. Rohanunk, rohangálunk, aki lassabban lép vagy cselekszik, az már nem látszik normálisnak. Tévéhíradók, vad videoklipek tempója a miénk, ez vált életformánkká, mindenből egy keveset, semmit egészen, itt kell lennünk, ott kell lennünk, végül sehol sem vagyunk igazán. Élünk bár kilencven esztendő, azt hiszem, a mi életünk nem fog oly hosszúnak tűnni, mint akár a hatvanévesen eltávozott múlt századi elődeinké. A valamikor pihenéssel töltött parasztnyár, a tél, manapság ugyanolyan hajtással telik, mint bármely más évszak; privát emlékeink is, melyek idézésével lassíthatnánk az idő múlását, ott porosodnak valahol bennünk. Nem becsüljük a szavakat, a szavak közötti csendet. Akció kell. Ha egy filmben öt percig nem történik semmi, átkapcsolunk más csatornára.

Hogyan néznénk hát meg a tévében egy színházi előadást, melyhez több türelem, mélyebb figyelem szükségeltetik, amúgy meg nem is televíziós műfaj?! Mégis, az elmondottak ellenére is hadd feltételezhessem, hogy akik a múlt hét szerdáján este akár csupán véletlenül kapcsoltak a Magyar Televízió kettős csatornájára, azok közül a legtöbben ott is maradtak és végignézték a Csodát, a nálunk is játszott Schwajda György komédiáját, mely Gáspár Sándorral, Bánsági Ildikóval, Törőcsik Marival a főszerepben nemcsak a címe szerint volt

egyszerre kacagtató és megrázó csoda. Nem vagyok híve a színházi előadások televíziós közvetítésének, hiszen a színház lényege éppen a közvetlenségben, a színpad és a nézőtér közötti közvetlenül kialakuló áramkörben rejlik, ám ezúttal azt kell mondjam, kivétel tanúja voltam, véletlenül, és úgy, hogy addig más nem létezett számomra. Kilencvenhárom percig.

(Esti képek)

Már régen fel kellett volna hagynom a dohányzással, butaság, és valóban káros az egészségre. Kimegyek rágyújtani, a balkonra, legalább a családom ne szenvedjen.

Csendes téli este, a kazánház bugása hallik csak. Mozgás semmi, eltekintve a jeges havon hangtalanul üzekedő macskák-tól. Felnézek az égre, sehol egy csillag, aztán el addig, ameddig a szem lát, majd vissza a balkon „udvarába”, ahol a lakótelepi út is kanyarog. Az úton elgázolva hever egy macska, az előbb nem vettem észre. Vagy a szerelemben pusztult bele? Mellesleg, a többiek nem érdekli, vidáman futkároznak, ami természetesen lehet a puszta felszín – ki lát a macskák mélyére?

Örülök, hogy kijöttem rágyújtani. Egy kis élet.

A televízióban közben, ezekben a percekben, a következők láthatók, néhány csatorna műsorát idézve csupán: Szomszédok, A Guldenburgok öröksége, Jiří Wolker: Ilda, Horizont, Váltó, A nagy balhé, Rex felügyelő, Gyilkos szándék, Mi, iskolakötelesek, Dallas, Rex felügyelő (igen, még egyszer egy másik adóról), OP hívja Bruckner doktort, X-akták.

Inkább maradok a balkonon még egy kicsit. Nem mintha különösebben érdekelné a macskák szexuális élete.

Ember vág át a jeges havon, rövidítve útját haza. Ekkor derül ki, hogy az elgázolt macska nincs is elgázolva, csak elfeküdt. Ugyanis amikor közelébe ért az ember, felpattant, és méltóságteljes léptekkel tovasétált. Valószínű, a legközelebbi

kanyarig vagy sarokig, nem tudom, mert a friss, a szabad levegőről bejöttem a konyhába, ahol nincs tévé, hogy megírjam e jelentéktelennek tetsző történet apropóján: néha fontosabb dolgok történnek kint, mint a doboz képernyőjén. Háttha még nem volnának – évtizedek óta – néptelenek az esti utcák, holmi tévéműsorok miatt.

(Bortermelők mennyországa)

Sajnos, nem a Csallóköz az. Olyannyira nem, hogy a mezőgazdasági üzemek kezdik felszámolni szőlőskertjeiket. Az ismétlődő fagykárok, no meg a költségek növekedése miatt nem kifizetődő már a bortermelés e tájon, amely egyébiránt jellegénél, talajviszonyainál fogva sohasem volt igazán borvidék, a szőlő itt soha nem tudott igazán gyökeret eresztetni. Találkoztam már magántermelővel, aki azt mondta, kivágja a tőkéket, merthogy egyre ritkább az olyan esztendő, amikor mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt jó termést szüretelhet. „A permetszer árát nem hozza vissza, ami terem.”

Persze, aki nemcsak szereti a bort, hanem élvezi is a munkát, melyet a szőlő a metszéstől a szüretig követel, illetve megkövetel, az azért nem adja fel oly könnyen. Kevés fenségesebb érzés van annál, mint amikor az ember fény felé emeli saját borát és látja, amint tükrözve aranylik a csillogósra mosott vékony falú talpas pohárban, aztán beleszagolva finom illatok csapják meg az orrát, majd pedig előtűnik a pompás aroma, miután nyelvének két oldalán, ahol az ízek érzékelése történik, leenged egy kortyot a drága nedűből. A jó bort, a termesztet csodáját, melynek illatát, zamatát együtt adja a föld, a napfény, a fajtajelleg és az emberi munka, nem is szabad másként inni, egyáltalán nem szabad inni, hanem harapni, ahogy némely, évszázados hagyományokkal rendelkező magyar borvidéken még manapság is mondják.

Makacs szőlősgazdák ide, bortisztelők oda, az egykoron Aranykertnek meg Tündérkertnek nevezett Csallóköz aligha lesz valaha is a bortermelők mennyországa. Annál inkább az, ősidők óta, Portugália és a hozzátartozó Madeira szigete, ahol a napfény szubtrópusi éghajlatban, a hegyoldalakon hatszáz méter magasságba felkapaszkodó teraszos szőlőskertekben érleli a fürtöket, melyekből a világhírű portói és madeira borok készülnek. Erről szólt a Duna Televízióban vasárnap a Borok, borvidékek, borkultúrák című kanadai ismeretterjesztő filmsorozat egyik része. A szüretelő, majd a szőlőt hatalmas kádakban ének ritmusára taposó egyszerű emberek, egyáltalán a szüret és a borkészítés rítusának láttán nemcsak a fentiek jutottak eszembe, hanem gyermekkorom szüretjei is szülőföldemen, a Bodroghözben. Ha jobban belegondolok, Madeira és a Bodroghöz, vagy például a muzslai szőlősdombok nincsenek is oly távol egymástól.

(Csókolom)

A Kiskegyed letagadhatatlanul a nők lapja. A lányok és asszonyok, a dolgozó és nem dolgozó hölgyek megtudhatják belőle, hogy a főnököt nem mindig a munka érdekli vagy hogy az ügyeletes sztárok közül ki kivel éppen. Azért a férfiaknak sem árt meg, ha olykor a kezükbe veszik, nemcsak a hosszú combok, paplan alól elővillanó feszes keblek látványa miatt, hanem azért, mert ők például azt tudhatják meg a lapból, hogy mit csináljanak, ha a nejük szereti a lelküket, de nem kívánja a testüket. Röviden a Kiskegyed a forma, a szépség, a harmónia lapja, amit nem azért hangsúlyozok, mintha ez itt a reklám helye lenne. Pusztán azért eme jegyek kiemelése, mert vélhetően belőlük ered a lap főszerkesztőjének ama kérdése Horn Gyulához az egyik legutóbbi miniszterelnöki sajtóértekezleten, mely valahogy így hangzott: – Miniszterelnök úr, amikor

ön belép ebbe a terembe, köszön, Jó napot kívánok!, mi viszont nem köszönünk önnek. Mit szól ehhez?

Hülyeség. Mármost a kérdés. Az illemszabályokkal is foglalkozó lap főszerkesztője tudhatná ugyanis – és itt egy magyarországi kollégát idézek –, hogy az illemkódex idevágó pontja szerint, ha a benntartózkodók száma akkora, hogy pontos létszámot ránézéssel nem lehet megállapítani, a köszönést biccentéssel, a tekintetnek a belépőre történő emelésével kell fogadni. Horn Gyula nem csinált problémát a kérdésből, azaz vagy ismeri az illemkódexet, vagy ösztönei nyomán tisztában van vele, nem tanterembe lép be, nem is hadsereget üdvözl. Ilyen alapon akár Pihenj-t! is mondhatna. Az más kérdés, hogy ez a miniszterelnöki sajtóértekezlet nem „fotogén”, a képernyőn keresztül meg egyenesen taszító. Azt hiszem, a stílusával van baj: rideg, merev, pökhendi. Tudom természetesen, nemhogy egy, de sok órában sem lehet félszáznál több mindenféle-fajta újságíró kérdésére válaszolni a legapróbb részletekre kitérve, sőt Amerikában magam voltam tanúja hasonló típusú, időben másodpercre megszabott, az újságírókba kérdések tucatját rekesztő sajtótájékoztatónak, mégis: valahogy másképp kellene csinálni. Emberibb formát adni neki. Persze, e különböző érdekektől feszített, illetve feszülő, nyomortól sem mentes tájain Európának csaknem olyan dőreség számon kérni ilyesmit, egyelőre, mint azt elvárni, hogy tömeges jónapotkívánok fogadjon akár egy miniszterelnöki jónapotkívánokot.

Másik jegyzet témája lehetne, de intézzük el itt: Horn Gyula legalább hagyja kérdezni az újságírókat, míg a szlovák miniszterelnök levegőt nem hagy nekik. Ez egy másik stílus. Ha egyáltalán stílus.

(Eurosport)

Külön hely illeti meg mostanság a posztkommunista országok versenyfutását az Európai Unióba és a NATO-ba. Érdekes módon e játéknak amolyan szövetségi kapitányi szerepben aktív résztvevője a nyugati politika is. Képviselőinek rangjától, pártállásától, érdekeitől függően hol ennek, hol annak ígér belépőjegyet. Persze, ő van olyan helyzetben, hogy eldöntse: kit vesz majd be a csapatba, ki marad a kispadon és ki lesz, aki még a stadion közelébe sem juthat.

A versenyzők között ott liheg Szlovákia is, de mintha nem nagyon akaródzna neki futni, vakaródzik, olykor úgy tűnik fel, hogy a legszívesebben visszafordulna, ám ez a mi szempon-tunkból most mellékes. A lényeg, hogy ez a négyéves kicsi ország nincs az élmezőnyben, bármilyen csodálatosak a makro-ökonómiai eredményei, melyekből egyébiránt a kisember semmit nem érzékel a mindennapokban, már azon kívül, hogy az árak egyre emelkednek, a bére meg marad – elnézést – a béka segge alatti szinten. Következésképpen az életszínvonala is. Szakemberek állítják, egyelőre sem iparilag, sem mezőgazdaságilag, sem közlekedésileg, sem emberjogilag, sem egészségileg, sem sehogy nem állunk úgy, hogy szalon-, illetve konkurenciaképesek lehetnénk az uniós európai pályán.

Ez a Eurosport még az akarás, az igyekezet szintjén sem a mi versenyünk.

Apropó, Eurosport, a tévécsatorna! Nézi az ember és csak ámul, mennyi lehetőség a fölös energia levezetésére, a régiek mellett mennyi új sportág, sportolási forma a hódesházás ejtőernyőzéstől a snow mountain bike racing-ig, melyet talán úgy fordíthatnánk magyarra, hogy hópályás terepkerékpár-verseny. Ehhez képest libalegelő és rongylabda, ami nálunk van. És marad is így mindaddig, amíg hatalom és politikus – akarva-akaratlanul, teljesen mindegy – szórakoztatóipart játszik, meg a saját zsebére játszik a közjó szolgálata helyett.

(Kérdések órája)

A legújabb felmérések szerint oly mértékben emelkedett tovább a Markíza nézettségi indexe, bizonyára a szlovákiai magyar tévé nézők jóvoltából is, hogy ez az alig fél éve létező szlovák magán televízió már körökkel vezet a többi állomás előtt, beleértve a közszolgálati televíziót, mely a nemrégiben kinevezett új igazgatójával, Igor Kubišsal az élen észrevehetően – ilyen-olyan formai újításokat bevetve – próbálkozik a felzárkózással, ám, mint az eredmények mutatják, hiába. És akkor a Markíza adása még mindig nem fogható az ország egész területén. Na már most, ha Ivan Hudec kulturális miniszter nem nyilatkozik egy ilyen tévé riporterének, mondván, őt nem érdekli a Markíza, akkor a miniszter úr vagy elvakult, vagy nem politikus, vagy – kulturális tótumfaktum létre – az intelligenciájával van baj, mindenesetre a napjai meg vannak számlálva. Igaz, addig még sok kárt tehet, méltón hagyományaihoz. A szomorú a dologban azonban nem ez – azt utasít el, akit akar, lelke rajta –, hanem hogy főként Közép-Szlovákiában nem nagyon fogható más adó a jelenlegi hatalmat kiszolgáló közszolgálati televízió kivül, mint azt a Twist rádió egyik betelefonálója keserűen jegyezte meg a minap. A hatalom szemszögéből, a következő választásokra is gondolva, ez nem egy rossz helyzet, hiszen azzal a nézővel, aki egyoldalú információkhoz juthat csak, illetve manipulált szerkesztésben kapja őket, mindent el lehet hitetni, azt a régi mesét is, még mindig, hogy a magyarok délen üldözik a szlovákokat.

Hasonló megfontolások játszhatnak közre abban, hogy a közszolgálati televízió nem közvetíti a parlament üléseit, kivéve, amikor bevallva-bevallatlanul magyarellenes törvények vitája szerepel a napirenden. Ugyanis, ha rendszeresen közvetítené őket, akkor az ellenzék hangja is rendszeresen hallatszana, következésképpen más fényben is feltűnnének ugyanazok

a dolgok, azaz kiderülne, nemcsak HZDS-igazság létezik itten. De hát mit tehetnénk mi, egyszerű polgárok és tévéelőfizetők ebben a demokráciában azért, hogy legyen közvetítés a parlament üléseiről, ha maga a köztársasági elnök is – mint a múlt héten hallhattuk – csak sajnálkozni tud azon, hogy nincs. Már az csoda, hogy a legújabb parlamenti „műsorszámot”, a Kérdések óráját (melyben a kormány tagjai válaszolnak a képviselők kérdéseire) legalább felvételtől leadják, kétszer.

(Ná, tó)

Nobel-díjas magyar mondta egyszer, nem azért van a fejünk, hogy adatokat, ismereteket tároljunk benne, arra ott vannak a könyvek. A fejünk azért van, hogy gondolkozzunk vele. Tudnunk azt kell, mit hol keressünk a könyvekben. Valahogy így mondta, nem tagadva ezzel, hogy azért létezik egy ismereti-műveltségi minimum, melynek illik a birtokában lennünk.

Régóta kedvenc műsorom az Andrásy–Vacvalová-kettős kandikamerás talkshowja, nem kevésbé az újabb változata, mely állítólag átköltözik a Markíza képernyőjére. Nos, amit ebben a legutóbbi adásban alapl műveltségéből produkált az utca embere, az nem semmi. Még akkor sem, ha a műsorba nem sorolták be azokat, akik helyes választ adtak a kisiskolás szintű kérdésekre. De legyünk megértők. Az embernek ugyanúgy joga van a tájékoztatlanságra és műveletlenségre, mint a tájékozottságra és műveltségre. Másrészt meg micsoda dolog az, utcán nekiszegezni a mikrofont, mondjon már egy szlovák regényt?! Van éppen elég baja, megy haza a munkából, fáradtan, hogyan jutna eszébe akár csupán egyetlen szlovák regénycím is. Ha mégis, akkor Robin Cook. Sienkiewiczről a Quo Vadis? már majdnem jó lenne, ha nem lengyel lenne. Mikor volt a februári győzelem? Válaszok: 1905-ben, 1917-ben, október 28-án. Mégsem verték eléggé belénk négy évtizeden át. Újabb

kérdés: hány tagból áll a duó? Az egyik válasz: több mint háromból. A másik: én nem tudok semmit. Bevallom, jókat kacagtam ezen a bájos együgyűségen, de ismétlem, vezéreljen bennünket a megértés szelleme, hiszen lehet, hogy ezek az emberek tisztességesebben, becsületesebben viselkednek az élet különböző helyzeteiben, mint az ilyen-olyan tudományok ilyen-olyan doktorai, pláne a hatalom udvarában. Aztán meg, ez a tájékozatlanság, ez a hézagos alapműveltség ugyanúgy jellemző más nációk fiaira is, amerikaiakra vagy éppen ránk, magyarokra. Hány szlovákiai magyar napilap van? A válasz: öt. És folytathatnám a sort, de az jut itt eszembe, mi lesz a NATO-tagsággal. Nehogy végül eliszaposodott, mocsaras tóba vezessen a referendum az észak-atlanti katonai szervezet helyett.

(Airport)

A repülés történetében halálos év volt a tavalyi, minden tizedik napra jutott egy baleset – tudtuk meg a legutóbbi Freidossziéból. A televízió révén egyik-másik katasztrófa képei máig élnek emlékezetünkben, például a TWA amerikai légitársaság több ezer méter magasságban felrobbant gépének tengerben úszó roncsai. Kétszázharminc ember vált akkor a levegőben hamuvá egyetlen pillanat alatt. Más esetekben a földhöz csapódás erejétől szakadt darabjaira s lobbant lángra a repülőgép. Borzasztó korszak.

Talán ezért is félnek sokan repülni. Meg aztán az ember mint földi lény, mégiscsak a földön érzi magát biztonságban, noha ez a biztonság már rég a múlté, ha egyáltalán létezett valaha. Maradva a közlekedésnél, közismert, hogy évenként összehasonlíthatatlanul többen halnak meg itt a földön, a közutakon, utcákon, mint légi szerencsétlenség következtében. Pedig repülőgépek tízezrei szállnak fel naponta és landolnak a

világ repülőterein. Az ember mégis inkább a földben bíz, innen nincs hová zuhanni, s minthogy otthonának érzi a földet, úgy véli, ha netán baj történik, nagyobb az esélye a túlélésre. Nehezen hiszi el, hogy ugyanannyi a levegőben, a felhők fölött. Egyrészt épp az tetszett a Frei-dossziében – meg annak idején az Airport-sorozatban –, hogy ezt megmutatta. Persze, akárcsak itt a földön, ugyanúgy az égben is sok múlik a gépen, és nem kevesebb ama híres emberi tényezőn. Mint láthattuk, igenis van pilóta – nemcsak a filmvásznon –, aki a hatalmas utasszállító gépet, melynek motorjai felmondták a szolgálatot, képes úgy lehozni a földre, hóval borított fenyőerdőt használva leszállópályának vagy inkább féknek, hogy az utasok életben maradtak. Pedig már a pilóta is halálközelben érezte magát, miközben a családjára gondolt, gyermekeire. Ugyanúgy az utasok, akik megszólaltak a műsorban. „A baleset óta legfontosabb a családom – örökre.” Vagyis a halál előtti pillanatokban előkerült a szeretet s emelkedett nyomban az emberi erkölcsi értékrend legmagasabb fokára.

Vajha így lenne a halál érintése nélkül is – itt a földön!

(Beszélgetni jó)

Vitray nevét hallván számos régi műsor is eszébe jut az embernek. Nekem például az Őszemközt, mely a hetvenes években a legnézettebb és legnépszerűbb programok közé tartozott a Magyar Televízióban. Pedig Vitray semmi mást nem csinált, mint időről időre elbeszélgetett egy-egy jeles emberrel, íróval, színésszel, közéleti személyiséggel. Hogy miről? Mindenről. Azt most ne firtassuk, hogy ideológiai-politikai szempontokat követve esetleg mit kellett kívágni e beszélgetőműsorokból, egyáltalán meg kellett-e nyírni őket, minthogy feltételezhetően eleve működött, illetve működhetett egyfajta öncenzúra mind a kérdezőben, mind a válaszolóban – mindenesetre az

Ötszemközt, különösen innen, az akkori Csehszlovákiából nézve, felüdülésként, a szabad gondolkodás megnyilvánulásként hatott. Számomra legalábbis elsősorban ebben rejlett az értéke, a szókimondásban, miközben a beszélgetőpartner erkölcséből, emberi tartásából, lelkületéből is óhatatlanul átsugárzott valami a képernyőn.

Egészen más jellegű beszélgetéseket vezet manapság Kepes András és Vámos Miklós – hangsúlyoznám, Vitrayhoz hasonlóan egyik sem showmanként –, ám műsornak mind a Desszert, mind a Lehetetlen! legalább annyira érdekes, izgalmas és szórakoztató, mint annak idején az Ötszemközt volt, noha, ismétlem, ég és föld közöttük a különbség, sőt a Desszert és a Lehetetlen? között is, és nem csak a háttér, a közeget tekintve, melyben ezek a beszélgetések készülnek. Maradva az utóbbi kettőnél, koncentráljunk arra, ami közös Kepes és Vámos műsorában, jelesül, hogy mindketten igyekeznek lassítani az idő múlását, békés, baráti társalgással, teret adva-engedve a gondolatnak, századfordulói – kávéházi, társasági – hangulatokat idézve. A Desszert és a Lehetetlen? a nyugalom szigete napjaink ugyancsak rohanó, kapkodó, ideges, gyakran harsány televíziójában. Igen, a barátságot kínálják ebben a cudar, barátságtalan világban, ahogy Kepes műsoráról olvastam valahol. És kínálnak még többet: példát, hogy figyeljünk oda egymásra, egymás szavaira. Hogy tanuljunk meg beszélgetni. Hallgatni is persze: a jó beszélgetést.

(Híres magyar)

Nagy nemzetek fiai is el-elcsodálkoznak olykor, hogy a kis magyar nemzet mennyi lángelmét adott a világnak, zeneszerzőket, Nobel-díjas tudósokat, filmeseket, írokat, festőket, akiknek a neve ismerősen cseng Ausztráliától Amerikáig. Minden híres magyar közül azonban leghíresebb egy futballis-

ta, Puskás Ferenc. A múlt szerdán ünnepelte hetvenedik születésnapját, mely egyszersmind a magyar labdarúgás ünnepe is volt. Mint láthattuk, a jeles alkalomból köszöntötte őt a futballvilág, egykori játékosársak, barátok, eljött Budapestre Gento, Kubala László, Samaranch. Nem maradtak el a kitüntetések sem, sőt aranylabdát is kapott a labdarúgás történetének egyik legnagyobb alakja.

Valóban vannak pillanatok, amikor – némely szónokok és riporterek enyhén patetikus fordulatával élve – jó magyarnak lenni.

Csak aztán jön a hideg zuhany. Egyenesen bele az ünnep közepébe.

Öcsi bácsi, valamint a külföldi hírességek szeme láttára úgy kapott ki a magyar válogatott az ausztráloktól, hogy az ember legszívesebben elsüllyedt volna szégyenében. Nem mintha szégyen lenne kikapni! De így?! Szörnyű érzés volt magyarnak lenni. Persze, nem először. Se szív, se lélek a pályán, se akarás, se becsvágy. A piros-fehér-zöld szerelés, címeres mez már régen nem jelent semmit, akárki magára öltheti, mint ahogy ölti is – mit sem számít, hogy van teljesítmény vagy nincs. „Nesze, vedd fel!” Egyáltalán, jelent még valami valamit?

Bocsáss meg nekik, Öcsi bácsi – mondá a riporter, amikor még döntetlenre állt a meccs; amikor meg a végén a félig amatőr ausztrálok rúgtak két gólt, akkor már ennyit se szólt. „Ez a magyar betegség – nyilatkozta viszont a szövetségi kapitány –, egy perc alatt kicsináljuk magunkat mindenhol.” Szerintem kilencven perc alatt, de mindegy. Az biztos, hogy ebből nem lesz híres magyar. Ebből, ilyenből soha nem is volt, címeres mez ide, trikolor oda.

Az másból születik.

(Index)

Talán csak a magányos öregek tehetik meg – akiknek nem kell vigyázniuk unokákra, kertjük is legfeljebb talpalatnyi föld –, hogy a tévéműsor szerint alakítsák saját napi programjukat. Már amennyiben tévénezők természetesen. Mások esetében nem egészen van így. Akik például hajnalban kelnek, hogy idejében eljussanak munkahelyükre, aligha ülnek éjjelig a képernyő előtt, az éjjeli műszakba járók az esti főműsorról kénytelenek lemondani, vannak aztán, akik inkább a társasági élet különböző formáit választják a televízió helyett, vagy mesére, közös játéokra vágyó gyermekükkel töltik idejüket, mondván, ennek legalább van értelme. Ahány ember, annyi szokás, helyzet, értékrend.

Ettől függetlenül nem árt időnként odafigyelni a nézettségi rangsorra (indexre), melyet közvélemény-kutató intézetek szoktak készíteni arról, hogy a nézők mely műsorokat kedvelik a legjobban. Az efféle listák elsősorban a műsoszerkesztők számára mondanak sokat, hiszen egyebek között nézői igényről, ízlésről adnak jelzéseket. Ugyanakkor a néző is megnyugodhat, sőt kellemesen érezheti magát – akár szerepelnek a listán kedvenc műsorai, akár nem –, hogy nincs egyedül igényével, ízlésével. Vannak társai. Mondom ezt annak ellenére, hogy az ember azért úgy nagyjából sejti, melyek a menő programok.

Előttek egy húszas lista az idei februári műsorok nézettségéről az egyik magyarországi rádiós-televíziós hetilap legutóbbi számában. Vezet a Vészhelyzet, második a Dallas, harmadik a Friderikusz-show, negyedik a Szomszédok, hatodik az X-akták, hetedik a Kisváros, kilencedik a Híradó, tizenegyedik a Kriminális, tizenkettedik A Hét, tizenharmadik a Szerencsekerék, tizenötödik a Dosszié, huszadik Az én mozim. Csupa sorozat, illetve rendszeres időközönként visszatérő műsor. Köztük néhány film, általában amerikaiak, melyeket

nem idézek cím szerint.

Ha a szlovákiai magyar nézők körében készül a felmérés, meggyőződésem, hasonló eredmény jön ki.

De miért is jönne ki más?

(Imre és Tónyó)

Imre tehát mindent vagy semmit alapon tizenegyedszer is visszajött, és elvitt mindent, autót, hűtőszekrényt, túrórudit, forintot is, másfél milliót. Pedig a tizedik forduló után még a mi lakótelepünkön is megjegyezték néhányan, bolond ez az Imre gyerek, hogy kockáztat, miért nem elég neki a kocsí meg amit menet közben összegyűjtött. Aki tud, az tud. Mondta is erre a szomszéd, ilyen Imréből kellene összeállítani a kormányt, virágba borulna az ország. Szerintem az ilyenek oda se mennének, az ész általában kerülni szokta az efféle helyeket, amúgy meg már másnap megbuktatnák őket, hacsak nem elég dörzsöltek, de akkor meg minek az egész, megint ott lennénk, ahol a part szakad. Természetesen, el lehet gondolkozni az ötleten, ám ilyen szellemileg ínséges időkben inkább örüljünk, hogy akad azért a televízióban egy-két műsor, ahol megbecsülik az ésszt, magyarul, ahol tudással is lehet nyerni, nem csak szerencsével, holmi lökdösődőnek szurkolva, fel ne lökje már a hengerünket.

Történelmet írt tehát Imre a Mindent vagy semmit! című műveltségi vetélkedőben, szimpatikus, nyugodt erőként. Nem tudom, mit gondolhatott közben Márta, én a helyében biztos otthagynám szerelmemet és lecsapnám Imrét barátnője kezéről. Hol talál még egy ilyen okos embert?! Persze, mint tudjuk, nem minden az ész, és az élet sem így működik. Ott van az a szegény Tónyó, azaz Tonho A homok titkaiban. Nem buta gyerek az, hiába csúfolják Holdkórosnak, a szíve meg aranyból van. Egyszer ugyan fejbe verte valami vázával az

öreg Floriánót, de jó ügy érdekében. Tehetséges is Tónyó, csodálatos szobrokat alkot homokból, és lám, neki csak titkos szerelme van Ruth személyében. Hemzsegek körülötte a nők, de mind mint lelket szeretik csak. Örökké magányos ott belül, sőt amikor ezeket a sorokat írom, még mindig elmeegógyintézetben senyved.

Nem tudom, hogyan ér majd véget ez a száznolcvan részes brazil sorozat – mely különben a drámai történetbe szőtt humor, több remek színészi alakítás, egyszersmind a gondos szinkronizálás, valamit a képernyőn átszüremlő dél-amerikai hangulatok révén a nézhetőbbek közé tartozik –, de azt sejtem, hogy Tónyó a nyerők között lesz. És akkor ez, miként Imre teljesítménye, megnyugvással, mondhatnám, boldogsággal tölt el mindnyájunkat. A mindennapok valóságában úgyis oly ritkán vagyunk tanúi a jószág győzelmének, talán még ritkábban, mint az ész diadalának.

(H₂O)

Elég sok víz látható a tévében. Ezen természetesen nincs mit csodálkoznunk, hiszen a föld, a fény, a levegő mellett az élet negyedik legfontosabb alapeleme éppen a víz. Még akkor is, ha egyesek szemében – szájában – többet ér a bor, mondván, a víz köszönje meg, ha megmosdom benne.

Nos, hogy azért maradjunk eredeti gondolatunknál, az elmúlt héten sem kellett vízhiányban szenvednünk a képernyő előtt, valahol a tengerentúl egész várost sodort el az ár, egy ismeretterjesztő filmben bütykös hatyúk ereszkedtek a vízre oly gyönyörűen, ahogy a Boeing hétnegyvenhetesek landolnak, récék jégen tipegtek óvatosan, más képek halastavakat, óceánokat hoztak be a szobába. Az okos is tévedhet című Markíza-műsorban megjelent a magyar tenger, igaz, csak szóban, azt kérdezték az utca néhány emberétől, melyik kontinensen

található a Balaton. Magyarországon – vágta rá a legtöbben, kapásból. Igen, de melyik kontinensen? „Kontinensen? Hát azt nem tudom, kérem.” Alapiskolás tananyag, álljunk meg itt egy pillanatra. Mert ha nem tudjuk, hogy melyik kontinensen van a Balaton, illetve Magyarország, következésképpen azt sem tudjuk, hol van Szlovákia. Lehet, hogy Ázsiában, Afrikában, netán Amerikában? Vagy újabban oly messzire került volna egymástól a két ország, hogy némely fejekben már földrajzilag is ezer kilométerekre nőtt köztük a távolság? És ebből eredően elképzelhető, igenis tisztában vagyunk azzal, melyik földrészen található Szlovákia, csak nem ezt kérdezték? De akkor mégis hol van Magyarország? És – jut eszembe csak úgy, mellékesen – hogyan kerültünk mi, szlovákiai magyarok ide? Azért ezeket nem ártana tisztázni, akarom mondani: tudni. Különösen, hogy kilencven tavasza óta számos szlovák politikus és médium környezetében még a vízcsapból is mi folyunk itten. De ne akarjak túl sokat, ugyanis az élethez nélkülözhetetlen folyadék, a víz körül sincs minden rendben a fejekben. Mi az, hogy H₂O? – hangzott az újabb kérdés. A válasz: „H₂O, H₂O, KDH, Mečiar, Kováč.”

Szóval, elég sok víz látható a tévében. Hogy olykor több a kelletténél? Istenem!

(Örök időkre...)

Viktor Sztyepanovics Csernomirgyinné és Vladimír Mečiarné – miközben férjeik arról tárgyaltak, hogy mit mikor hova és merre, meg hogy Szlovákia milyen úton juthatna vissza Moszkvába – first ladyk, hercegnők példáját követve, amolyan second ladykként, gyermekotthonba is ellátogattak. Minek? Engem legalábbis soha nem hatnak meg az efféle vizitek, legyen bár szó az angol királynőről. Színlelt szeretet, műmosoly, másrészt meg mit segítenek ezek a protokoll látogatások

a mozgássérült vagy szellemi fogyatékos gyerekeken. Jó, hoznak pénzt az adott intézménynek „nem feledkezünk meg önmagunkról” alapon, s az végül is lakóinak javát szolgálja, ám mi van a többi hasonló intézménnyel, ahová sem first, sem second ladyk nem jutnak el soha, egyszerű tolókcocsira nem futja. Az orosz és a szlovák miniszterelnök feleségének gyermekotthoni szereplésében azonban nem magának a vizitnek a ténye az érdekes, hanem az, hogy egyikük sem volt hajlandó nyilatkozni róla a Markízának. Ivan Hudec kulturális miniszter és más hasonszórú politikusok példáját követve. Arra azért kíváncsi lennék, ki súgott és mit Viktor Sztjepanovics nejének. Merthogy ő azért nyilatkozhatott volna. Sejtjük, honnan fúj a szél. A magyarok, a csehek, a Kék Koalíció, Európa és – Oroszországot kivéve – az egész világ után a Markíza szintén Szlovákia ellensége, minimum szlovákellenes, tehát neki: kuss! Csak azt tudnám, miért nézik akkor annyian, a kemény hazafiak is. Börtönbe a kurvákkal, de azért a bordélyba el-eljárunk. Így megy ez.

Aprópó, hazafiak! A továbbra is egyetlen szlovákiai magyar napilap múlt szerdai számában bizonyára olvasták a hírt, miszerint Rimaszombatban „tiltakozik a Matica slovenská helyi alapszervezete, mert »önkéntes cserét« hajtottak végre a városi kábeltévé-hálózatban. Egy panelház lakói emeltek panaszt az ellen, hogy a programkínálatba bekerült a Duna TV és a »magyarul beszélő« Eurosport csatorna”. Bozse moj! Egy újabb ellenség. Ments meg bennünket, Csernomirgyin. Örök időkre Oroszországgal!

(Katasztrófa?)

A régi rajzfilmek idilli világa, a kedvességtől, áhítattól, örömtől már-már elolvadó gömbölyű ember- és állatfigurák ritkán jelennek meg a képernyőn mostanság, helyükbe vad, szögletes

alakok, szörnyek serege lépett, borzalom, erőszak, félelem. Hallatszanak is gyakran tiltakozó szavak aggódó szülők szájából: amúgy is elég negatív élménnyel és mintával találkozni a gyerekek a mindennapok valóságában, legalább a filmipar, illetve a tévé nyújthatna nekik valami mást, így csak gengszterek vagy lelkiileg sérült emberek válnak belőlük. Mindez igaz is lehetne akár, ha ilyen egyszerű képlet szerint működne az élet, vagyis a jó jót szül, a rossz rosszat. Különben a mai szörnyek nem elődök nélkül valók, a hétfejű sárkányokat nem filmesek találták ki, az meg már egyenesen közhely, hogy a film, illetve a tévé megjelenése előtt sem volt éppen rózsáliget a világ, édeni az élet. Tudomásul kell vennünk, hogy az ember nem a filmvásznon, a képernyőn megjelenített jóságtól vagy gonoszságtól lesz jó vagy rossz, hanem ezernyi más külső és belső körülmény határozza meg magatartását. Az ezernyi között ott van természetesen a mozgókép által nyújtott élmény is.

Sznobizmusból vagy más okoknál fogva hajlamosak vagyunk elítélni például a katasztrófafilmeket. Erre jön a kritikus, esztéta a Tízórai című információs műsorban, mely egyébiránt sok hasznos tanáccsal is szolgál, és mond egy csomó elgondolkodtató dolgot. A jó, az igazi katasztrófafilmek arról szólnak, hogy figyelj oda a világra, a világon nincs minden rendben, ugyanakkor azt sugallják, hogy a túlélést meg kell szolgálni. Erkölcsei példázatot kínálnak, hogyan élj a világban. A valóságos katasztrófákat másként éljük meg: ha például autóbalestet látunk, nyomban az jut eszünkbe, „ez velem is megtörténhet”. És mi van akkor, ha egy-egy filmben kutyát, gyereket, anyát bántanak? Katasztrófa? Nem. Több annál: a világ végének megsejtése. Figyelmeztetésnek ez sem kevés.

(Szemfényvesztés)

Szemklinikán töltöttem tíz napot, nem jókedvemből, mégcsak nem is azért, hogy regényhez vagy forgatókönyvhöz gyűjtsek élményanyagot. Volt tehát időm eltöprengeni ezen-azon, bár az ember gondolatai többnyire a szeme körül forogtak, melybe örökösen bevilágítottak, egészen közelről, meg folyton belecsepegtettek valamit, amitől aztán rendesen elkenődött a világ. A tévé viszont eszembe sem jutott, valahogy nem is hiányzott. Bezzeg otthon, illetve most már itthon, normális körülmények között, egészen más a helyzet, melyen azonban mégiscsak megpróbálok változtatni: ezentúl szigorúbban válogatok a műsorok között. Nem elsősorban a szememet kímélendő – mellesleg az orvosok egyetlen szóval sem tiltottak el a tévétől –, hanem mert a tíz tévémentes nap után újfent megerősödött bennem a gyanú, hogy a televízió, különösen a kereskedelmi adások elterjedésének következtében, nem más, mint egy nagy szemfényvesztés, legalábbbbis az egész hatvan-hetven százalékát tekintve. Ha nem így lenne, bizonyára erősebben éreztem volna hiányát néhány műsornak ott a klinikán, cseppek ide, bevilágítások oda.

Nem újkeletű felismerés ez, régóta köztudott, hogy a televízió a szem rágógumija. Bár szerintem inkább a szem szotyolája. Mindegy, a lényeg, hogy olyan tucattermékeket gyártó iparággá fejlődött a televíziózás, melyekre gazdag és szegény országokban egyaránt vevő az esendő ember. Kivéve a szemklinikát, ahol tíz napig mégcsak tévékészüléket sem láttam. Persze, szemklinikán televízió – meglehetősen furcsán hatna, enyhén szólva. Viszont felértékelődik a rádió szerepe, bár úgy vettem észre, hogy a sok szomorú, főként idősebb ember jobbára a saját sorsával volt elfoglalva, a homály vagy a sötétség függőnye mögött újraélte életét, csendben, ott a belső tájakon. Egykiküknek-másikuknak talán eszébe jutott, „ha a televíziót nem is nézhetem, lega-

lább az unokáimat láthatnám ismét tisztán”.

(Születésnap búcsúval)

Amikor hivatalos indulásának, mondhatnánk, születésének negyvenedik évfordulóját ünnepli a Magyar Televízió, akkor hal meg első bemondónője, Takács Marika, ötvenkilenc éves korában. Jóval előtte elment már Varga József, Hajas Ilona, Tamási Eszter. Vagyis Marika távozásával végképp elbúcsúzott a nézőktől a magyar tévébemondók első nemzedéke. A Rádió-televízió anno című könyv nyomán emlékezzünk egy kicsit, hogyan is kezdődött mindaz, ami halálukig az életüket jelentette. „1957 márciusában... helyszíni próbaközvetítés a budapesti Pamuttextil Kultúrházból, majd egy Váci utcai divatbemutatóról, az angol PYE cégtől vásárolt közvetítőkocsi segítségével. Kezelésére Mr. B. K. Sipahimalani, a cég hindu mérnöke oktatja a magyar televíziósokat... Az első műsor a Szabadság térről: 1957. április 30-án az egyik kirámolt irodai szobába kerek asztal és öt fotel kerül; Randé Jenő egykori május elsejéről beszélget öt veteránnal. Másnap: az első »hivatalos« műsor: külső helyszíni közvetítés a budapesti május 1-jei nagygyűlésről...“; az első futballközvetítés 1957 májusában a Népstadionból: Dél-Németország–Budapest. Lapozok tovább a korabeli fényképekkel teli könyvben, feltűnik az első „tévészemélyiség“, Öveges tanár úr, alatta, egy másik képen, Takács Marika ragyogóan fiatal, mosolygós arca néz rám. A képaláírás szövege: „Az első Öveges-kísérleteket is tartalmazó vegyes műsort egy akkor érettségizett szigetszentmiklósi kislány konferálta: Takács Marika. Egy tehetségkutató énekversenyről hívták be »megnézésre«...”

Eltávozott hát annak a bemondónemzedéknek az utolsó tagja, amely a magyar televíziózás kezdeti időszakában emberi melegséget sugározva jelentett közvetlen kapcsolatot a néző és a képernyő között. Tulajdonképpen nekik köszönhetően

vált nagyon hamar családtaggá maga a rideg „doboz” is. Ma már nemcsak hogy teljesen más műsorokat nézünk, többségükben teljesen más bemondók is szólnak hozzánk, akiknek talán még a nevét sem tudjuk. Pedig csinosak, szépek, fiatalok, mint Marika volt annak idején.

(Száj mint tükör)

Hát igen, az ember agya rengeteget fejlődött, bámulatos, mit a kőbaltától az internetig produkált, s ki tudja, mi mindent fog még a beláthatatlan jövőben. Ugyanakkor – mint olvasom egy magazinban – az érzelmi színvonala az ősemberéhez hasonló, csak így fordulhat elő, hogy sok családban a házastársak üvöltöznek egymással, örületes indulatok szabadulnak el. Csak így fordulhat elő, hogy művelt emberek is kivetkőznek magukból, sőt egymásnak esnek, ha úgy hozza a helyzet, parlamentben, bárhol. De lehet, hogy éppen így vagyunk jól. Mondják, aki kiordítja magából a feszültséget, hosszabb életű lesz, mint az, aki magába fojtja indulatait, melyek aztán ott belül rettenetes pusztítást képesek végezni. Lehet, hogy Juszt László ezért vagy ezért is találta ki a Nyitott száj című műsorát, bár én korántsem hiszem, hogy az ott szájalók és a nézők egészségesebbek lesznek tőle, éppen ellenkezőleg. Azt meg végképp nem gondolom, hogy olyan indulatos közegben, amilyen Magyarország és ez az egész Közép-Kelet-Európa, helyes magatartásmintát közvetít ez a „száj”. A tolerancia, az eltérő vélemény tiszteletének a hiánya, az acsarkodás, az ahogy egymás szavába vágnak a vitázók, soha nem lehet ilyen minta. Ami a Nyitott szájban zajlik, annak – és külön a hangzavarnak – semmi köze a demokráciához, magának a műsornak pedig, mint olyannak, csak látszólag. Persze, Juszt pontosan tudja, mitől döglik a légy: a néző imádja a cirkuszt, a balhét, mégha fel is szökik a cukorszintje. Igaz, közben gazdagabb lesz néhány új

információval, melyek nyomán talán el is gondolkozik kicsit, ám a műsor végén előtolakszik a kérdés: na most akkor mi van? Semmi, marad minden a régiben, állapítja meg és hozzáteszi: „Ennyi marhat egy rakáson?!” A Nyitott száj meglehetősen hű tükörképe a rendszerváltás utáni esztendőök közepkelet-európai demokráciáinak, az elszabadult indulatoknak, szabályozatlan érzelmeknek. Ilyenképpen lehet, hogy mégis van értelme? A tükörkép is lehet sokatmondó, tanulságos? Döntse el ön, kedves olvasó, illetve Ön dönt, hogy Horváth János számomra sokkal szimpatikusabb műsorának címét idézem. Abban nem a dühös, hanem a kételkedő, megfontoltan érvelő, gondolkodó embert látom.

(Magyarok cselekedetei)

Akik előfordultak a moszkvai Vörös téren, azoktól szoktam hallani, csalódtak, sokkal nagyobbnak gondolták a tévékép alapján. Egyéb dolgokkal is így vagyunk, a valóságnak ugyan azt a darabját másként érzékeli az emberi szem és másként a kamera, csúnyábbnak vagy szebbnek, kisebbnek vagy nagyobbak. Ám a lényeges különbség mégsem ez, hanem az, hogy a kamera azt is észreveszi, illetve képes láttatni, amit a szemünk nem, vagyis a részleteket, a finomságokat, az árnyalatokat. Amilyenek például a hosszadalmas építészeti stílusvita után 1862–65 között elkészült Magyar Tudományos Akadémia épületén és belső tereiben, termeiben találhatóak. A Magyar műemlékek sorozatban bemutatott dokumentumfilm természetesen történelmi, tudomány- és művészettörténeti ismereteket is nyújtott, nem feledkezve meg Széchenyi Istvánról, aki már 1825-ben jelentős összeget ajánlott fel a magyar tudóstársaság otthonának megteremtésére, valamint arról sem, hogy akkor indult országos gyűjtési akció, amikor a szabadságharc leverése után „veszélybe került a társadalmi nyilvánosság“.

Volt a múlt csütörtökön még egy műsor a magyar tudományról, pontosabban tudósokról. A *Hogyan segíti Magyarország az Egyesült Államokat?* című sorozatban ezúttal Harsányi Jánossal találkozhattunk, akit 1994-ben a közgazdasági Nobel-díjjal tüntettek ki a „korlátozott vagy nem teljes információjú játékok elméletének” megalkotásáért, mely elméletről és gyakorlati hasznáról Bödők Zsigmond Nobel-díjas magyarok című, épp a közelmúltban, a Nap Kiadó gondozásában megjelent könyvében olvashatunk. Nem állhatom meg, hogy ne idézzek Harsányi János nyilatkozatából, melyet akkor adott, amikor a Magyar Tudományos Akadémia 1995-ben tiszteletbeli tagjává választotta: „A magyarok általában nem tisztelik a tudományok határait... A magyar iskola nagyon jó volt, remélem, most is jó.” Ennek fényében végképp nem értettem, hogy a dunatelevíziós riporter miért tett fel olyan kérdéseket, melyek nyomán az a benyomása támadt az embernek, mintha ma nem lennének olyan magyar szellemi fészkek, iskolák, amilyen például a híres pesti Fasori Gimnázium volt. Az más dolog, hogy a magyar származású amerikai tudósokból hogyan meríthetne hasznat Magyarország, bár én ezt sem kérdeztem volna meg, mégha Magyarországon is szerezték meg tudásuk alapjait Harsányi Jánosék. Snassz, enyhén szólva.

(Felszínkép)

Nem tudom, kinek jó, hogy a Szlovák Televízió Régió című magyar nyelvű műsorában mindig egy-egy települést mutatnak be, ráadásul ugyanazon séma szerint. A legutóbbi Búcsról szólt. Valamelyest ismerve ezt a Duna menti községet, szinte biztos voltam benne, hogy megjelenik majd a polgármester, találkozom régi népművelő ismerőseimmel, Szobiné Kerekes Eszterrel, az óvoda igazgatónőjével, Szobi Kálmánnal, aki mostanában a vidéki turizmus egyik népszerűsítője saját ven-

déglőjével, pincéjével, feltűnik a képernyőn a híres búcsi pincesor, lesz folklór, népviselet, a történelmi visszatekintésben pedig, melynek egy ilyen műsorban, ugye, mindig az elején van a helye, megemlítik Katona Mihály református lelkész, földrajztudós nevét, aki Búcsón halt meg 1822-ben. Ahogy sejtettem, minden bejött, talán az egy „színesen“, a birkagulyáson kívül, melyet Búcsón csak férfiak készíthetnek. Szóval, ebből is, abból is egy kicsi. Azonban mind csak a felszín – napi publicisztika, jól vasalt beszámoló, melyet a riporter, Bárdos Ágnes hangulatteremtő képessége mentett meg a teljes szárazságtól. Az élet mélyebben van, Búcsón is. Ilyen filmet bárhol lehet készíteni, csak az arcok, a nevek, a környezeti-termezeti elemek lesznek mások. Persze, a mai Szlovák Televízióban magyar szerkesztő-riporter mélyebb rétegek felé nem mehet. Ha netán tévednék, elnézést kérek a televízió vezetéstől, a véleményemet vegye magára a magyar szerkesztőgárda. Illetve: gondolkozzon el a kérdésen, kinek jó vagy miért jó egy-egy felszínes településkép. Abban biztos vagyok, hogy a múlt szerdán 17.55-től a búcsiak ott ültek a képernyők előtt, el is szórakoztak önmaguk vagy a szomszédasszony láttán. De mit adott ez a film a gömörieknek, mátyusföldieknek, csallóközieknek?! Nem sokkal többet, mint egy naprakész újságcikk vagy egy képeslap. És mind az ötszázvalahány szlovákiai magyar települést be akarják mutatni, vagy mi szerint válogatnak? A Régió – amíg nincs független vagy részben független szlovákiai magyar televíziózás – végül is egy lehetőség, és hasznosabb tartalommal is meg lehet tölteni, például hasonlóval, mint amelyet egy nappal később a határon túli magyar televíziós műhelyek műsoraiból válogató Palackpostában láttam az MTV2-ről: a kolozsvári filmszínházas történetét elevenítette fel egy izgalmas dokumentumfilm, mely egyetemes magyar művelődés- és művészettörténeti szempontból is értéknek mondható.

(Házunk tája)

Múlt heti jegyzetem végén említettem a Magyar Televízió Palackposta című félórás műsorát, mely a határon túli magyar televíziós műhelyek filmjeiből válogat. Először úgy gondoltam, folytatom a „történetet“, annál is inkább, hogy a legutóbbi adást a száz éve született Fábry Zoltán szlovákiai magyar író, gondolkodó, kritikus szülőházának, valamint annak a jótékonyági koncertnek szentelték a szerkesztők, melynek bevételét e ház helyreállítására fordítják. Ráadásul a Fábry életét és munkásságát bemutató riportfilmet nem magyarországi stáb, hanem az itteni szépsi Bódva-völgyi Stúdió készítette, mely egyébiránt mostanában úgyszólván egyedüli felvidéki bedolgozója a Magyar, illetve a Duna Televíziónak. Végül elálltam szándékomtól, mert semmi különöset nem találtam a filmben, sem magában a koncertben. Tulajdonképpen csak két mondatra figyeltem fel igazán. Az egyiket Máté László kassai tanár mondta a „stószí remetéről“, A vádlott megszólal szerzőjéről nyilatkozva: az egyetemes emberi értékekben gondolkodó Fábry számára a mečiarizmus is elfogadhatatlan lett volna. A másikat a hangverseny közönsége előtt felszólaló Törzsök Erika, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke, Fábryt idézve: a szó, mely nem hangzik el kellő pillanatban, megbosszulja magát és többé nem jelentkezik. A tettet is akkor kell végrehajtani, amely ezúttal a tizenegy ezer kötetet őrző Fábry-ház helyreállítása lenne. Az adakozók képernyőn megjelenő névsora azonban egyelőre nagyon rövid volt. Elvetettem azt a hirtelen jött ötletet is, hogy a Friderikusz újra ismételt régi mozijában feltűnő tizennégy éves zseniális nyúl-, konyak-, autó- és bikakereskedőről, Pistáról írok, akinek mellesleg a munka sem bűdös, és minden fillért meg tud becsülni. Minek egy ilyen portréhoz bármit hozzáfűzni? Mečiarék aznapi parlamenti tündöklésének éjszakai televíziós összefoglalóját szintén hagyom

a fenébe, gondoltam, hasonló okokból; különben rendesen el is aludtam rajta, ami régóta nem esett meg velem a képernyő előtt; a szlovák himnusz hangjai ébresztettek, valamikor egy óra tájban. Végül is, minthogy itt a szünidő, úgy döntöttem, a gyerekekhez szólok olyképpen, hogy a „több könyvet, kevesebb tévét” jelszó jegyében élvezze a szabadságot, ám most veszem észre, hogy elfogyott a helyem. Talán nem is baj, lehet, hogy éppen egy hegyibeszéd-gyanús jegyzettől menekültek meg olvasóim.

(Európai ízek)

A hazai és külföldi – közszolgálati és kereskedelmi – televíziók heti műsorajánlatát figyelve, első pillantásra olybá tűnhet, hogy tiszta Amerika az egész, vagyis hogy amerikai film, sorozat, szappanopera. A második pillantásra sem lesz más a benyomásunk. Ám ha tovább böngészünk, azért itt-ott felfedezünk egy-egy német, francia, angol, olasz vagy más európai országban készült filmet, filmsorozatot. Hogy növekszik-e majd a számuk a jövőben, szemben az amerikai műsoráradattal, nehéz megjósolni, mindenestre azt olvasom, hogy az európai televíziókban egyre népszerűbbé válnak a hazai gyártású produkciók. Elsősorban Nyugat-Európáról van szó, noha a tudósítás címe: A hazai gyártású műsorok térhódítása a kontinensen. Itt külön téma lehetne, hogy tájainkon a rendszerváltás előtti évekhez képest, amikor évente tizenöt-húsz tévéfilm, tévéjáték készült (jeles írók műveiből is), manapság alig beszélhetünk saját gyártású produkciókról ebben a műfajban. Kész csoda, hogy például a Magyar Televízióban még találunk pénzt olyan sorozatokra, mint a Szomszédok vagy a Kisváros, melyek amúgy nem sokat érnek, ez utóbbi egyenesen bugyuta. Visszatérve az Európa nyugati feléből érkezett hírhez: a francia játékfilm jellegű műsorok eladása 1990 óta majdnem a duplájára, az

Egyesült Királyság európai vásárlása pedig nyolcvan százalékkal nőtt. Vezetnek a krimisorozatok, némely országban a Derrick, másutt, például Hollandiában a Wolf és a Komissar Rex olyan népszerűek, hogy „jócskán megelőzik az amerikaiakat”. És ezek sajátosan európaiak, nemzeti karakterjegyeket is magukon viselnek, mint annak idején a Maigret-sorozat, mely nem készülhetett volna el Amerikában, teljesen hiányzik belőle a hollywoodi stúdiók közhelyes nyelve és világa, mely kétségtelenül profi módon teremtett világ, de egyre szembetűnőbben sematikus és egyre unalmasabb. Ezért sem ártana, ha akár szórakoztató sorozatok formájában nagyobb léptekkel térne vissza Európa a képernyőre, a maga sajátos angol, francia, cseh, olasz, magyar, portugál, lengyel, spanyol vagy éppen finn ízeivel. Az idézett hírből is ítélve, tőlünk nyugatabbra tehát megkezdődött ez a folyamat. Mi egyelőre még nem teltünk be Amerikával, ami negyven év után nem csoda. Bár mind többen vannak, akiknek elégük van a Dallasokból meg a mindenféle amerikai akciófilmekből, melyeken kívül a mozikban is alig látni mást. Persze, az európaiak visszatérése Európába sem a képernyőn, sem a mozivásznon nem lesz könnyű, a biznismester Amerikával e téren is nehéz versenyezni.

(Fizetett pofonok)

Ha szlovákul tudó külföldi akár csupán egy-két héten át nézi a szlovák közszolgálati televízió műsorát, akkor nemcsak azt állapíthatja meg, hogy ez az adófizető polgárok pénzéből élő televízió egy embernek és egy pártnak elkötelezett médium, hanem azt is, hogy nacionalizmussal elegy magyarellenes gyűlölet ugyancsak jellemzi vonalvezetését. A néhány hónapja kinevezett új igazgató, Igor Kubiš e téren méltó utóda elődjének, Jozef Darmónak, felül is múlja őt. Persze, nem várunk mást. A példák tucatjai közül az egyik legutóbbi: július

6-án, vasárnap este fél nyolckor – bő egy héttel a tanév vége után, két nappal a madridi csúcs előtt – ugyan mivel is kezdődhetne a Kubiš-tévé híradója, mint a kétnyelvű bizonyítványok ügyével, mely a redaktor szerint még mindig „rezonál” a közvéleményben. A Kubiš-tévé értékrendjében országban, világban ez a legfontosabb esemény július 6-án. Az mellékes, hogy nem esemény, és nem is július 6-ai, de az egyszerű szlovák néző – na és választópolgár – előtt ekkor kell előhozakodni vele, jelesen valamelyik magyar iskolában készített kétmondatos riporttal, melyből kiderül, hogy a megkérdezett tanuló nem tud jól szlovákul (olyat természetesen véletlenül se adtak volna be, aki tudott), valamint Prokeš úr demagógiájával, fölényeskedve előadott csúsztatásával, miszerint Magyarország csak ne beszéljen, ott nem adnak ki kétnyelvű bizonyítványokat. Finoman szólva, ezt nevezik tendenciózus szerkesztésnek. Ilyenek láttán külföldi emberünk, aki esetleg tudja, hogy Szlovákiában több mint félmillió magyar él, talán már el sem csodálkozik azon, hogy a szlovák közszolgálati televízióban a szlovákiai magyarok más képben, más beállításban, más megközelítésben – melyet a toleranciának, a sok évszázados együttélés nemes hagyományainak szelleme hatna át – nem jelennek meg. Annak ellenére sem, hogy a tévékészülékek után ugyanúgy fizetik havonta az illetéket – mely bevallva-bevallatlanul a közszolgálati televízió kasszájába megy –, mint szlovák polgártársaik. Magyarán, a magyarok még meg is fizetik, hogy pofozzák őket, más szóval a saját pénzükből pofozzák őket a televízió képernyőjén keresztül, amelytől nincs messze a valóság, miként a bizonyítványügy is jelzi. Igor Kubiš most újabb pénzeket kér, felszólított mindenkit, fizesse becsületesen a havi illetéket, hogy a bevételből színvonalasabb műsorokat készíthessenek. És, urambocsá!, közben színvonalasabban pofozhassák a magyarokat. Mellesleg, azt nem mondta, hogy a magyarok ne fizessenek. Külföldi emberünk

értetlenül rázza a fejét.

(Szeszélyes nyár)

Amikor ezeket a sorokat írom, mozdulni nem lehet a lakásban, pedig egyelőre csak az egyik szobát újítjuk fel, ami azt jelenti, ablakot festünk, tapétázunk. Ez természetesen magánügy, nem is említeném, ha tudok tévét nézni. Sajnos, a kedvenc műsoraimat sem láthatom. Ha az ember efféle munkálatoknak áll neki, csak akkor lehet abbahagyni őket, amikor már minden a helyére került. Másfelől, leülni sincs hova, sőt magát a készüléket alig látni a sok behordott mindenfélétől. Hogy egyetlen szobában mi minden elfér!

Szóval tévé nélkül telik a második napom, amely éppen péntek, a Tévésarok leadásának utolsó napja, igaz, a hét első felében is ezúttal jószerével csak a híradókat néztem meg, és videokazettáról az agyonreklámozott, a szűkebb környezetem által agyonricsért Függetlenség napját, vagy A függetlenség napját, névelővel vagy névelő nélkül, fogalmam nincs, mindenesetre hatalmasat csalódtam a filmben. Persze, el tudom képzelni, hogy a mozi széles vásznán másként hatnak a látványelemek, de egy film ne csak lángokból meg számítógépes trükkökből álljon. Mégcsak fordulatossá sem mondható a történet, a figurák elnagyoltak, az egész mese komolysága látszólagos. Az Airport 1975-öt viszont újra megnéztem, ki tudja, hányadszor, és még mindig izgalmasnak találtam, pedig az Airport-sorozatnak nem is ez a legjobb darabja. Lám, mégiscsak láttam valamit az elmúlt hét első felében, bevillan a Szeszélyes évszakok is. Lehet, hogy Antal Imre nem öregszik, de ez a műsor nagyon, bugyuta vicceivel, erőltetett humorával. Próbálna megújulni, de valahogy nem megy, s talán nem is fog, legalábbis olyan aligha lesz, mint indulásának első éveiben. Erre szokták mondani, hogy kifulladt, illetve, eljárt fölötte az idő. Az időjárás természetesen nem, lásd ezt a nyarat is, ugyancsak szeszélyes. Tegnap sütött a nap, most meg

esik az eső. Hogy fogjuk befejezni az ablakfestést?

De mi ez a gond ahhoz képest, amit az árvizek okoztak.

(Papagáj a homokban)

Fél négy körül kezdtek kapni a keszegek, addig meg sem mozdult az úszó. Négy órára már a nyolcadik akadt horogra, az volt a legnagyobb. Az idén még nem tapasztaltam ilyen érdeklődést a keszegek háza táján. Maradtam is volna szívesen a csendes árnyékban, de szólított az óra, fél ötkor kezdődött Tónyóék utolsó jelenése, azt meg látnom kell. Legalábbis úgy gondolom, egy televíziós jegyzetírónak némely esetekben kutyta kötelessége azzal foglalkozni, amit tömegek követnek figyelemmel, legyen az akár egy olyan sorozat, mint A homok titkai. Összecsomagoltam tehát, hogy láthassam az utolsó epizódot, melynek a tartalmát úgy nagyjából az alsó tagozatos tanuló is sejthette. Következésképpen, különösebb meglepetés nem érhet. Ért. Ilyen rózsaszín, negédes, giccses befejezést nem vártam a történetek után, ráadásul elnagyolták, elsiették az egész hepiendet, ami egyébiránt a sorozat nagyobbik részére nem volt jellemző. Van egy gyanúm: a százötvenedik epizód után – körülbelül innen indult hígulásnak a mese cselekménye – mintha maguk az alkotók kezdték volna unni a sorozatot, s a végére teljesen elzsibbadtak, klisékre futotta csupán erejükből. Plusz egy papagájra. Ez volt a csúc. Ahogy ott ült a madár a boldogságtól kábultan csöpögő Marcos vállán, csókolózás közben is, meg egyáltalán – ezzel tönkretették az egész hosszú mesét. Ennél nagyobb giccs már csak az lett volna, ha Ruth vállára is ültetnek egy papagájt, és azok is elkezdenek szerelmesen csevegni, csókolózni. Szóval jól elintézték a végét, Tónyóval együtt, akinek a története nagyon sokáig nem arról szólt, hogy cirkuszi szerepeknek fog majd örvezdeni. Mindegy, ez lett a homok titkaiból számára, számunkra.

Elfelejtettem az elején megemlíteni, hogy keszegezés közben megjelent a vízparton egyik ismerősöm a feleségével, napozni, úszkálni a munka után. Mondták, maradjak, pláne, hogy kapnak a halak. Nem, válaszoltam, elég volt. Este újra találkoztam ismerőssémmel, az utcán.

– Miért siettél haza a víztől? – kérdezte.

– Délután nem mondtam neked, de most már elárulom, A homok titkai miatt.

– Az mi?

(Rossz bor)

Ismerősöm nem ad a gyerekeinek joghurtot. Nem azért, mert nem telik rá neki, hanem azért, mert abban tartósítószer van, és attól előbb-utóbb daganat bukkanhat fel a szervezetben, magyarul, meg lehet tőle halni. Mint a füstölt hústól, az odaégett rántott szelettől, a mikrohullámú sütőben melegített ételtől, az elektromágneses hullámoktól, a napfénytől, az utcán gomolygó láthatatlan gázfelhőktől, a vegyszerezett-permetezett gyümölcstől, zöldségtől. Persze, ki tudná pontosan megmondani, mitől hal meg az ember, mondjuk, negyvenévesen. Azért nem árt vigyázni. Például a borral, a hamisított borral, melynek nemhogy származási bizonyítványa nincs, de köze sem a szőlőhöz, egyetlen fürthöz sem. Ez azért túlzás? Az igényes borbarátok tudják, hogy nem, és bizonyára elhiszik azok is, akik időnként áldoznak néhány percet olyan műsorokra, amelyet a Magyar Televízió szombathelyi körzeti stúdiója sugárzott az elmúlt csütörtökön – a szőlőtermesztésről, a borról, a borhamisításról, mely egyre nagyobb gondot okoz Magyarországon többek között a becsületes szőlősgazdák termésének, illetve borának értékesítésében. Az avatatlanok ámulhattak, hallván, hogy seprűből, vízüvegből, különböző savakból, vegyszerekből igenis lehet bornak nevezett, borként árusított

„nedűt” készíteni, sőt előfordul, hogy az erjesztéshez tehéntrágyát használnak. Ha talán nem is valamennyi esetben, de ezek lennének azok a hatvan-hetven forintos borok, melyekért a szlovákiai magyar ember ugyancsak szívesen ugrik át „magyarba”, hiszen nálunk ilyen olcsón még gyanús bor sem kapható. Örvendezünk, miközben lehet, hogy hosszú távon nem mindegyik vegyszerrel képes megbirkózni a szervezetünk. Más lenne a helyzet, ha bort innánk, valódit, tisztát, akár fél, egy vagy még több litert naponta, alkattól, szervezettől, hangulattól függően. A minőség sohasem annyira veszélyes, nagyobb mennyiségben sem, mint az utáncat, a hamisítvány, melyből kevés elég ahhoz, hogy a legegészségesebb élet romlásnak induljon. A minőséget viszont egyelőre még kevesen tudják megfizetni errefelé. Vagyis végeredményben a nyomor pusztít ezeken a tájakon – rossz bor, szennyezett környezet, helytelen táplálkozás, illetve alultápláltság, valamint a nyomorból következő különböző belső feszültségek formájában. Ráadásul úgy tűnik fel: korántsem biztos, hogy a borban megtaláljuk az igazságot. Lehet, hogy valóban odaát van?

(Reszketés az egész)

A kisfiúnak – hatéves körüli – csak a feje látszik ki a bányató vizéből, mely azon a ponton körülbelül két méter mély. Az édesanya, fürdőruhában, a partról figyeli csemetéjét, akiről tudja, hogy még nem úszik rendesen, de elsüllyedni már nem fog. Egyelőre ez a gyerek stílusa: elég, ha a szája meg az orra van kint a vízből. Azért nem árt résen lenni, ám a fiát csak akkor parancsolja ki a tóból, amikor a közeledő vihar szele kavarni kezdi a port, növeszteti a hullámokat. Kiabálásig erősödik a hangja, mire a srác furcsa kutyaúszással elindul kifelé, majd apró fürdőnadrágjában felkapaszkodik a parton. Nem tudom, mit érezhet az édesanya, de az biztos, hogy nyugodtabb,

bár a vihar egyre közeledik, és előttük van még az út, haza, kerékpáron.

Reszketés az egész.

Ezt nem az édesanya mondta, hanem egy tanítónő, tévériporthban, mely a Balatonon készült. Egyetlen gyereke is nehéz felügyelni, hát még milyen felelősség, mennyi izgalommal, idegeskedéssel jár, amikor egy egész osztály rohan bele a vízbe. Úsznak, ugrándoznak, hancúroznak a gyerekek, alámerülnek, eltűnnek, aztán méterekkel odébb bukkannak fel újra, lenyomják egymást, a fiúk a lányokat, és fordítva. Reszketés az egész, akkor is, ha ott vannak a vízimentők. Akik ugyancsak gyakran remegnek, idegeskednek, ami korántsem megnyugtató. Egyikük azt nyilatkozta, szívesen nézi a Baywatch-ot, nemcsak a csinos lányok miatt. Ámul-bámul, hogy a tengerentúl micsoda eszköztár, micsoda felszerelés áll a lifeguard, vagyis az ottani vízi életmentők rendelkezésére. Lám, ki gondolta volna, hogy egy szórakoztató sorozatot ilyen – azaz szakmai – szemmel is lehet nézni?! Úgy látszik – amiként minden mesének, mesefilmnek –, a Baywatch-nak is van valóságalapja. De ezt csak úgy mellékesen jegyzem meg, a lényeg, hogy a jövő héten már kint lesznek a gyerekek a vízből, kezdődik a tanév. Ezzel egyszersmind véget ér mindenki reszketése, azoké a szülőké is, akiknek a csemetéi idén nyáron (is) legfeljebb fürdőkádban, lavórban vagy pohárban láttak vizet. Ám ha jobban belegondolok, nem ér véget semmi, legkevésbé az aggodalom, a bizonytalanság érzése, a gyermek fokozott féltése, merthogy itt egyelőre teljesen mindegy, hogy kint vagyunk-e a vízből, vagy nyakig benne. Ráadásul a vízimentők is rosszul állnak, bennük sem bízhatunk.

(Pezsgő a Markízának)

Olykor felfoghatatlan, mi mindenre képes az ember. Negyven-

fokos hőségben órákon át autózik, majd sorban áll, hogy láthassa kedvenc televíziójának székházát, belső tereit, stúdióit, hogy megtapinthassa kedvenc bemondójának székét, esetleg bele is üljön, hatalmas érzésekkel vagy éppen megilletődve. Ez még akkor is elgondolkoztató, ha az épületkomplexum körül vásári hangulat várja őt, gulyás, pecsenye, vattacukor illata terjeng, alkalmi pódiumon pedig mókamesterek, valamint a képernyőn keresztül imádott televíziós személyiségek lépnek fel.

A Markíza egyéves születésnapja alkalmából rendezett nyitott napon mintegy ötvenezeren fordultak meg eme kereskedelmi magántelevízió székházában tekintet nélkül korra, nemre, nemzetiségre, vallási hovatartozásra. Ez legalább annyit elmond a Markíza tizenkét hónap alatt elért teljesítményéről és népszerűségéről, mint a nézettségi mutatók, melyek a tavalyi, szeptember eleji indulás után már novemberben jelezték, hogy az új televízió magasan lekörözte nemcsak a korábban indult másik magántévét, a VTV-t, hanem a közszolgálatinak nevezett Szlovák Televíziót is, pedig a Markíza adását akkor még az ország lakosságának alig a fele tudta fogni. Mellesleg, ma sem sokkal több.

Minek köszönhető ez a kétségtelen siker? Mindenekelőtt annak, hogy egy olyan országba hozott új szint, mosolygós, derűs, dinamikus, fiatalos lendület sugárzó stílust, ahol rossz a közérzet, közhangulat, ahol az ember a képernyő előtt is úgyszólván már csak a kevésbé igényes szórakozásra vágyik, elég gond és gondolat gyötri napközben. Vagyis azt akarom mondani, hogy a profi módon kialakított stílus és forma, illetve képi világ mellett – közvetve-közvetlenül – a körülményeknek ugyancsak szerepük van a sikerben. A tartalmat pusztán azért említem a harmadik helyen, mert az egy, a tömegek szórakoztatását nyíltan vállaló kereskedelmi televízióban általában ilyen vagy hasonló lehet csak, azaz könnyed, kommersz műsorokból állhat egybe. Azonban rangot a Markízának szá-

momra elsősorban a híradója ad, melynek szerkesztői nem csupán azt tudják, hogy félszavakból is ért az ember (csak a hazugság elfedéséhez kell a sok szöveg), hanem azt is, hogy mi érdekli a nézőt. Ezzel, valamint a tárgyilagosságával, fiatal riportereinek talpraesettségével, bátorságával, azzal, ahogy rátapadnak mikrofonjukkal a hatalom nyilatkozni nem akaró képviselőire, egyenesen vonzza magához az embert ez a hírműsor, mely – jól ellensúlyozva azt a másikat, a kormánypárti közszolgálatit – talán sok választópolgár szemét is segít felnyitni.

Ennyit hamarjában a Markíza születésnapján egy jelenségről, melynek különben érdemes lenne tanulmányt szentelni.

(„Edző” és edző)

Valahányszor futballistát hallok nyilatkozni a tévében, mindig meglepődöm, kellemesen. Okosan, intelligensen, kerek mondatokkal válaszolnak a riporter kérdéseire, igyekeznek elkerülni a kliséket, olykor még szellemesek is. Ehhez képest némely edző faragatlan tuskó, aki legalább logopédiai leckét vehetne néhanapján, ha már kitetsző helyre vitte a sorsa, ahol beszélni is kell, nyilvánosság előtt, sőt rögtönözni. A pályavagy riporter-mikrofonokon keresztül leggyakrabban csak a káromkodásait lehet tisztán érteni. Persze, ettől még lehet jó szakember, bár ez nem olyan biztos. Tudniillik, egy edző, pláne ha mester, valahol pedagógus is kell legyen. Magatartásával, viselkedésével, egész személyiségével akarva-akaratlanul mintaközvetítő. Szomorú, ha csupán a kora miatt tisztelik. Van olyan gyanúm, sok csapatban az általános feszültséget előidéző konfliktust nem elsősorban a pénz esetleges hiánya okozza, hanem az a szakadék, mely áthidalhatatlanul tátong az edző durvasága, valamint a játékosok érzékenysége között. Ez természetesen fordítva is előfordulhat, ám ekkor kell igazán

pedagógusnak lennie az edzőnek. Különben az ideges hangulat, ragályos természeténél fogva, átragad a szurkolókra is, akiknek a zöme amúgy sincs híjával a feszültségnek. Hogy rövid legyek, egy edző nemhogy ország-világ füle hallatára nem káromkodhat játékosára, mint kocsis a lovára – hacsak nem szimpatikus, a csapat által elfogadott stílus ez nála, melyet nem kell komolyan venni –, de még négy szemközt sem. A megalázott ember nem tud teljesíteni, és aligha fogja eredményes játékkal elősegíteni az edző szerződésének meghosszabbítását. Merthogy mindennek a háttérében a pénz áll, mint tudjuk. Önmagáért a játékért ugyan ki ordítózna, szórná a trágárságokat mások fejére?!

Ebben az ideges arénában szinte felüdülésként hatott a minap, amikor a világhírű néger kosárlabdázó, gyermekeket edzve, azzal kezdte a foglalkozást: tudjátok, srácok, én sokat olvasok, szeretem a könyvet. Na már most, ha egy olyan ember mondja ezt, akire úgy néznek fel a gerekek, mint Istenre, akkor, nagyon leegyszerűsítve, két dolog lehetséges: a gyerekekből olvasó emberek lesznek, de amatőr kosarazók maradnak örökre, vagy művelt profi kosárlabdázók. Akiknek már „csak” egy művelt profi edző kell.

(Egy nap hordalékai)

Gyűltek, csak gyűltek a virágok a Kensington-palota előtt, ahol Lady Diana lakott, csokor csokor után, annyi, amennyit a világ talán még soha nem látott. A tengernyi virágban egy hercegnő, egy asszony, egy anya iránti tisztelet és szeretet. Azonban egyszer minden véget ér, elhervadnak a virágok is. Ami lényeg volt, az átköltözik az emlékezetbe, a többit, a külsőségeket elsodorják a hétköznapiak, melyek új drámákat hoznak.

Szeptember 11., csütörtök: takarítják a Kensington-palota előtti teret. A funkciójukat veszített virágok tízezreit gyűjtik

szemeteskukába és szállítják el valahova, ahol majd humusz lesz belőlük, mint mondja a tudósító. Amelyek még frissek, azokat kórházakba viszik, ám a sorsukat ők sem kerülhetik el. Mindez, ez a látvány olyan érzést ébreszt, mint amikor az ember a radiátor mellett agyonszáradt karácsonyfát dobja ki az ablakon. De hát egyszer minden elmúlik, új drámákat hoznak a hétköznapiak. Új karácsonyokat is, igaz, ám azokból csak egyet évenként. Szeptember 10.: Banja Luka, Izrael, Calcutta, Haiti, Azori-szigetek; szeptember 9–10.: Machu Picchu. Földrajzi nevek, ahol a jelzett napokon történt valami. Ez is a képernyőn szeptember 11-én, csütörtökön, csak a kora délutáni órákban, és egy olyan töltelék-műsorban a Pest 1-ről, mely Szöveg nélkül címmel fut valóban szöveg nélkül. Pusztán képsorok az egyes eseményekről, történésekről, eredeti hanggal, melyet a kamera mikrofonja vett. Biljana Plavsics sebesülteket látogat meg egy kórházban, ugyanezt teszi Madeleine Albright Izraelben, Teréz anya temetése, özönvíz, tűzhányó. Az utolsó kép, mielőtt a Szívtipró gimi kezdődne, London, szeptember 6–9. aláírással tűnik fel: Elton John énekel Diana hercegnő temetésén, Like a Candle in the Wind. Mint gyertya a szélben. Mégsem múlik el oly gyorsan, ami fény, sőt meglehet, legendaként örökké élni fog. Este Egy lövés a fejbe, őt a testbe – angol film. Azt hittem, jobb lesz, de nem, tucatmozi volt ez is. Egy csomó halállal. Utána az Aktuálisban beszélgetés Mečiar lakosságcsere-javaslatáról. Mi jöhet még? Kapcs, le.

(Álmos ésszel)

Egy latin mondás szerint fiatalnak, öregnek elég hatórányi alvás. Némely mai bölcsek ugyanakkor azt állítják, ha sokat alszik valaki, tovább marad fiatal. Tovább is fog élni, mint az éjjeli baglyok. Ám korántsem biztos, hogy többet, hiszen, aki sokat alszik, az keveset él, ahogy egy másik mondás tartja.

Azért nem irigylem azokat, akiket ritka hajnali csallóközi útjaimon látok autóbuszra várakozni, munkába, vasútállomásra gyalogolni. Vajon hogyan érezhetik magukat? – jut eszembe mindig ilyenkor, különösen, hogy annak idején jómagam néhány esztendeig egyenesen szenvedtem attól, hogy korán kellett kelnem. Merthogy korán lefeküdni meg nem tudtam, miként ma, akkoriban is ugyanúgy sajnáltam az időt, melyet alvással kell töltenem. Aludni pedig muszáj. Hatvan felé járó ismerősöm jól tudja ezt, eszerint is rendezte be az életét, melyből például teljesen kikapcsolta a késő esti televíziózást. Mivel borvidéken lakik és közeledik a szüret ideje, szőlőügyben csöngettem rá valamelyik este tíz óra előtt – bor nélkül nem maradhat az emberfia a Csallóközben sem, főként nem olyan nélkül, melyet maga készített (így tudja, mit iszik) –, és bizony már aludt, álmából ébresztettem. Hosszú gyűlésük volt, mondta, elfáradt. Könyvek barátja lévén, el tudom képzelni, még olvasott kicsit elalvás előtt, szellemiekben annyival is gazdagabb lett azon a napon. Nem úgy, mint én, aki, miután véget értek a kupaszerda meccsei, könyv helyett a televízióban kezdtem el lapozni a távkapcsolóval. Már csak úgy megszokásból is, ám szokás szerint semmi érdekeset nem találtam, itt ágyjelenet, ott Ján Lupták egy kerekasztal-beszélgetésen, amott pisztolylövés meg vér. Hovatovább nincs mit nézni éjszaka a tévében, ami van, az meg úgy hasonlít egymásra, mint egyik tojás a másikra, mint írtam a múltkor. Úgy látszik, az amerikaiak is rájöttek valami ilyesmire. Olvasom a minap, hogy ugyan még mindig ezerötyszáz órát töltenek évente a tévékészülékek előtt, de növekedett azoknak az óráknak a száma, melyeket könyv társaságában töltenek, a mutató már átlépte a száz órát. Ez mindenképpen jó hír, ha már Amerikát emlegetjük oly gyakran példaként, bár van egy gyanúm, nálunk még mindig jobb az arány, a könyvek javára, magyarán, ha ugyanannyit tévézünk is, de többet olvasunk. Csak azt nem

értem, hogy ez miért nem látszik meg az országon. A miénken. Úgy dolgoznánk, hogy nem vagyunk kialudva? Álmos ésszel?

(Lábak a stúdióban)

A nők úgy vannak kitalálva és megszerkesztve, hogy szinte már kislány koruktól nagyon pontosan tudják, hogyan kell ülni – szoknyában. Persze néha megfélelkeznek magukról, de van olyan eset is, amikor szándékosan engednek mélyebb bepillantást... Itt most az előbbi esetről lesz szó, olyanról, mely akkor is előfordulhat, ha például televíziós vetélkedőműsor stúdiójának lelátóján ül az ember, pontosabban a nő. Történt a Mindent vagy semmit! egyik múlt heti adásában, hogy a kamera a versenyzőkre közelített, és amikor már majdnem megállapodott volna a kép, akkor a háttérben, a nézők, drukkerek között, akik a versenyzők mögött ülnek ugye, éppen széttette lábait egy piros szoknyás hölgy. Ez annál is szembeszökőbb volt, hogy a hölgy abban a pillanatban már csak deréktól lefelé volt látható a képernyő felső széle alatt, amiként a többi drukker is abban a sorban. Az operatőr azonnal észrevette a nem közölhető mozdulatot, és hirtelen elkapta a kamerát, amely különben olyan, mint Isten szeme – mindent lát. Más műsorokban az esendő ember okozta hasonló kényes helyzeteket a közvetítésvezető, illetve a rendező szokta megoldani úgy, hogy kiváló reflexszel másik kamera képét adja be, ezt a tipikusan női mozdulatot azonban a legrutinosabb tévés sem tudta volna kivédeni, pusztán azért sem, mert – ha megfigyelték – a Mindent vagy semmit! felvételei pontos forgatókönyv szerint zajlanak, részletesen elő van írva, mikor mit és hogyan mutasson a kamera. Az operatőr tehát a lehető legegyszerűbb „húzással” kerülte el, hogy tovább látszódjék a képen, aminek nem illik látszania. Ha nem annyira éber, talán még annak is tanúi lehettünk volna, ahogy a hölgy egymásra helyezi lábait,

vagy éppen még jobban szétrakja őket a verseny izgalmában. Bár ez aligha történhetett volna meg, ugyanis akkor nem engedik adásba a felvételt, újat készítenek helyette, illetve újraforgatják azt a bizonyos részt. Mint a film esetében. Erről különben a nyolcvanhárom éves Illés György, a legnagyobb magyar operatőr tudna mesélni, akiről a szóban forgó vetélkedővel azonos időpontban láthattunk egy film- és társadalomtörténeti műsornak is beillő kedves portréfilmet. A kinematográfia százegy évéből hatvanegy esztendeje van a szakmában a mester. Olyasmiről is mesélhetne bizonyára, hogy egy véletlen-váratlan mozdulata a színésznek hányszor volt jobb az előre eltervezettnél, és a vágóasztalon végül azt hagyták meg a filmben.

(Kamasz Dallas)

Szerkesztő úr, magának már nem lesz több haja – jelentette ki egyszer régen borbélyom, pontot téve ezzel ifjúságom végére. Akkor már túl voltam a negyvenen. Hát igen, mint egy újabb reklámban halljuk mostanában Csiky Gergely nyomán, az élet egyetlen hibája, hogy az ifjúság egyre kevesbedik. Nem túl eredeti gondolat, ám ha mégis kételkednénk igazában, ami közel az ötvenhez is előfordul a magát ifjúnak érző emberrel, akkor nézzünk bele a családi albumba: „Lám, itt még ilyen fiatalok vagyunk?!”

Az idő múlásának hiteles mutatója a televízió is, olykor derűt fakasztva. Itt van például a Dallas. A minap kezdte vetíteni a Markíza. A magyar tévé nézőjének – aki lassan a szappanopera vége felé jár már, állítólag – szinte nevetséges volt a fiatal Bobby és Jockey látványa ahhoz képest, ahogy például most, a múlt pénteken sugárzott háromszázötvenegyedik részben néztek ki, Pestről természetesen. Mintha kamaszokat látt volna az ember. Pamela az más. Ő már akkor is, az első

részben is nő volt, pompás, ahogy a hálóingén átsütöttek felejthetetlen keblei. Különben egyrészt ezért fantasztikus találmány a film, meg tudja őrizni az időt, látható, sőt visszajátszható, újrajátszható formában. Így alakulhat ki az a nem kevésbé érdekes helyzet, hogy – maradva még egy pillanatig a Dallasnál – a világhíres sorozat magyar követője már tudja mindazt, ami a szlovák néző számára még csupán jövő: nyavalygás, képmutatás, intrika, félrelépés, elképesztő halál, még elképesztőbb feltámadás. De ne részletezzük, legfeljebb még annyit a Ewing-történetről, csodálkozom, hogy az új iránt annyira fogékony Markíza műsorára tűzte, ugyanis belepilantva az első részekbe, bizony eljárt fölötte az idő. Bár ha igaz, hogy legalább húsz évvel van előttünk Amerika, akkor Szlovákiában miért ne hathatna az újdonság erejével ez a hódító útjára éppen két évtizeddel ezelőtt indított sorozat. Még ha sok köze nincs is a (televíziós) filmművészethez. Ellentétben az ugyancsak húsz évvel ezelőtt készült Őszi versenyekkel, melyet a nemrégiben elhunyt Zsurzs Éva rendezett Garas Dezsővel és a gyönyörű Szegedi Erikával a főszerepben, aki harmincöt éves volt akkor. Élmény volt újra látni ezt a szerzőhöz, Krúdy Gyulához méltó, költőien szép tévéfilmet. Annyi idő elmúltával sem kevesbedett. Nem úgy, mint az ifjúság. Mint a szerepeket alakító színészek ifjúsága a valóságban.

(Csak a néző nyerhet)

Ez a mondat az új magyar kereskedelmi televízió, a TV2 Tények című hírműsorában hangzott el abból az alkalomból, hogy október 7-én megkezdte adását a másik magyar kereskedelmi televízió, az RTL Klub is. Pusztán a rend kedvéért mondjuk el, hogy a közszolgálati MTV1 továbbra is földi frekvencián sugároz, ugyanitt a két új kereskedelmi adó, viszont műholdra került a szintén közszolgálati MTV2, és ugyancsak műholdról érkeznek

a földre a Duna Televízió jelei. Tehát október 7-től öt magyar televízió műsorát láthatjuk, pontosabban láthatják azok, akik lakhelyükön a kábeltelevízió rugalmas szolgáltatásait élvezik, illetve, akik a tetőantenna mellett megfelelő parabolaantennával rendelkeznek. Ha ehhez hozzávesszük a szlovák STV1-et és 2-t, a Markízát, a műholdas VTV-t, valamint a Csallóközben még elfogadható minőségben fogható cseh ČT1-et és a Novát, mi, szlovákiai magyarok elmondhatjuk itten, hogy a hozzánk érthető nyelven szóló tévéműsorok tekintetében nem állunk rosszul. Vajha az élet más területein is így zuhogna ránk a földi és égi áldás?! De maradjunk a képernyőnél, valóban csak a néző nyerhet vele, ha több műsor közül válogathat, no meg eleve ha több tévé verseng az ő kegyeiért, ez ugyanis általában jót szokott tenni a minőségnek.

Ami engem az egészben elgondolkoztat, az a természeteség, mellyel tudomásul vesszük ezeket a – nálunk forradalminak mondható – változásokat. Emlékszem, még egy-másfél évtizeddel ezelőtt is milyen irigykedve emlegettük, hogy Nyugaton harminc meg hatvan meg száz tévéadó műsorát nézhetik az emberek. Tessék, eljött Amerika, de mintha semmi különös nem történt volna. Persze, mi nem elsősorban erre az Amerikára várunk, bennünket azért is nem tud már semmi meglepni. Mivel azonban ennek ellenére sejtem, hogy a legtöbben valahol belül mégiscsak örülnek a televíziós választék bővülésének, engedtessek meg nekem, hogy újfent felhívjam a figyelmet arra: nemcsak televízió van a világon, kínál az élet, bármennyire rongyos is, kellemesebb, gyönyörűbb percek, mint a televízió. Ha ezt sikerül felismernünk, akkor vagyunk igazán nyerők.

(Szoknya – vissza!)

A múlt csütörtökön ebéd után kaptam el egy szép pillanatot a

Markízán, kandikamerás műsorban. Csinos hölgy megy az utcán, két keze foglalt, azaz tele csomagokkal, és egyszer csak leesik a szoknyája, mire nyomban többen is ott teremnek, hogy visszaemeljék a formás testre. A jelenet ismétlődik néhányszor természetesen, hol nő, hol férfi az alkalmi öltöztető, az utóbbiak különösen ragyognak a boldogságtól, egyik-másik tapsikol örömeiben, hogy segíthet. Semmi tapizás, semmi erőszak, pedig akár vissza is élhetnének a helyzettel, kukkolhatnának, illetve kukucskálhatnának, a bugyi laza – de nem. Valahol jó az ember.

Délután átugrunk Győrbe. A szokványos vásárlásból hazafelé tartva a sötét októberi estében, miután alaposan kiszlalomoztuk magunkat a határ mindkét oldalán több kilométeres sorban álmosan vagy éppen idegesen várakozó kamionok, valamint a szembejövő kocsik között, újabb szép kép, ezúttal az eleven valóságban. Kivilágított traktor dolgozik a határban, lámpáinak fényében látni, amint száll a por. Tovább haladva veszem észre, hogy egy másik traktor is van a földön, éppen áll, gazdája tüzet rakott, talán hogy melegedjen, de az is lehet, hogy szalonnát süt, az országútról nem látható tisztán. A pillanat, a sötétbe öltözött végtelen csallóközi föld közepén lobogó tűzzel, megfogja az embert, van az egészben valami misztikus.

Még mindig csütörtök, éjfélbe hajló óra. A Csallóköz fölött elhúztak a menetrend szerinti éjszakai repülő, és lehet, hogy a két traktorista még mindig dolgozik. Nem látták például Friderikusz Másképpen beszélgetek! című műsorát, melyben az 1963-as nagy angliai vonatrablás egyik főszereplőjével, Ronald Briggsszel találkozhattunk. Amennyire izgalmas volt a megtörtént eseményből készült film annak idején, legalább annyira tanulságos ez a Rio de Janeiró-i beszélgetés, melyből két következtetést mindjárt levonhattunk. Nem minden tolvaj gazember; a másik meg az, hogy jobb becsületesen élni, a bűn ugyanis egy életen át üldözi az embert, meghatározója élete

minden pillanatának. Amelyek közül igazán egy sem lehet boldog soha. Még Vágó István sem varázsolhatná azzá, aki a Mindent vagy semmit! című műsorban úgy tud elbúcsúzni a vesztéstől is, hogy az győztesnek érezheti magát.

(Magyar szégyen)

Ha a finnek a magyar labdarúgó-válogatott ellen nem hozzák össze a saját hálójukba azt a bizonyos gólt, melynek különben az évszázad öt legszenzációsabb öngólja között a helye, akkor a magyar nemzet elkerülhette volna a szégyent, melyet Csank János és csapata hozott rá a jugoszlávok elleni világbajnoki pótselejtező mérkőzésén. Tudjuk azonban, hogy a történelemben és a fociban nincs ha, viszont van szégyen. Szégyen volt már az is, hogy a leggyengébb csoportból csak kínkeservesen, ráadásul a finnek már említett öngóljával jutottak tovább a magyarok, másodikként. Sőt, ha jobban belegondolunk, egész szégyensorozat van mögöttünk. Akarjuk vagy nem, be kell látnunk, Marseille óta, vagyis idestova harminc éve nincs magyar labdarúgás, legalábbis a szónak abban az értelmében, amilyenben a korábbi évtizedekben volt. Orthék, Zsengellérék, Puskásék évtizedei után még a hatvanas években is. Mátrai–Mészöly–Sárosi, Sólymosi–Sipos, Sándor–Göröcs–Albert–Tichy–dr. Fenyvesi. Ugye, emlékszünk még erre a felállításra. Meg Páncsicsra, Benére, Rákosira, Farkasra? Ezek közé a fiúk közé – rangot jelentett bekerülni. Ezek a fiúk Baróti Lajos vezényletével mindenkor a győzelembe vetett hittel léptek pályára, s bárki ellen léptek pályára, nem volt tele a nadrágjuk. Ezt tudta, érezte a szurkoló is. Marseille óta mást érez, a legkitartóbbakat is a kétely gyötri még egy Ciprus elleni meccs előtt is. Marseille óta boldog-boldogtalan magára húzhatja a címeres mezt. De hagyjuk, könyvek egész sora is szól már arról, miért beteg a magyar futball, meg aztán tévéjegyzet helye ez, nem sportrovaté. Csak azért kanyarodtam ide, egy

kicsit nosztalgizálva is, mert a múlt szerdai magyar katasztrófa riporterei többször is megemlégtették egykori zseniális kollégájuknak, Szepesi Györgynek a nevét, aki annak idején még láthatott-közvetíthetett nagyszerű magyar győzelmeket. Nekik, a fiatalabb nemzedéknek, egyáltalán a magyar futball mai húsz-harminc éves drukkereinek már pusztán a torta száraz vége jutott, vagy inkább morzsák, azok is csak itt-ott. Csank János szerint ez már nem is lesz másképp, legalábbis másnap azt nyilatkozta a tévében, hogy Magyarország többé nem lesz foci nagyhatalom. Hát ha rajta múlik a jövő, meg azokon, akik csak élősködnek a magyar futballon, akkor biztosan igaza lesz. De már megint a fociról elmélkedem, holott inkább arról kellene írnom, hogy a magyar–jugoszláv meccs televíziós tárlása viszont már csaknem európai színvonalú volt. Többek között a közvetítés jogát megvásárló TV2 is mindent elkövetett, hogy határon belül és kívül lenne már végre egy kis kollektív magyar ünnep, mely különben ránk férne. Hiába. A szerbeknek, pontosabban Jugoszláviának jött be. Igaz, ők tudnak focizni, ugyanakkor a magyaroknak még a szívét, a lelkét sem éreztem.

(Dekoratív előjelezés)

Tényleg, hol képzik a meteorológusokat? Lehet, tájékozatlan vagyok, de én még nem hallottam meteorológiai főiskoláról, sem egyetemről. Egyáltalán, szükséges felsőfokú végzettség e szakma műveléséhez? Szégyen ide, szégyen oda, nem tudom. Mondandóm szempontjából végül is mellékes, a lényeg, hogy – tanuljanak bárhol a meteorológusok – olybá tűnik, mintha a felvételi során újabban feltétel lenne a külső megjelenés, sőt, hogy a meteorológus-jelölt lehetőleg nő legyen, méghozzá szép és csinos. Ezt abból gondolom, hogy soha annyi ifjú hölgy nem jelentett-jelzett előre időjárását, mint mostanában.

És egyik szebb, mint a másik. Persze, Bóna Márta sem csúnya, Vissy Károly meg Németh Lajos sem, Edusó Szilárd láttán pedig egyenesen ájuldoztak a nők annak idején, akár vihart jó-solt, akár napfényt. Na de ezek a lányok?! Szépségversenye-ken keresni kell hozzájuk hasonlót. Azelőtt is kedvenc tele-víziós perceim közé tartozott az időjárás-jelentés, most aztán igazán. Ezekkel a csinibabákkal, akik a jéghideget is oly me-legen, csábosan tudják mondani, a meteorológiába is beköltö-zött az erotika, ami nem egy rossz dolog. Igaz, azóta nem tu-dom, milyen idő lesz holnap, holnapután, a hétvégén, mert-hogy minden figyelmem a hölgyeken, akik alá némely tévéál-lomásokon egy egész országot vagy egész Európát aláfektetik számítógépes trükkökkel, természetesen térképileg, víz- és hegyrajzilag. Apro-pó, számítógép! A digitális technikával és a műholddal együtt csodát tett a televíziós időjárás-jelentéssel is, mondhatnánk, forradalmasította, és nem csupán e „műfaj” vizuális oldalát tekintve, hanem magát az előrejelzés pontos-ságát ugyancsak. Összegezve: amennyit technikailag fejlődött az időjárás televíziós megjelenítése, legalább annyit szépült-csinosodott emberileg. Noha, ismétlem, Bóna Mártáékat úgy-szintén szeretem. Ami maradt abszolúte a régi, az maga az időjárás, mellyel viszont ritkán elégedett az ember, még a me-teorológus is hajlamos a jajgatásra: sajnos, tovább tart a hideg, mondja januárban, például. Hát mikor tartson? Erről jut eszembe: honnan van az, hogy az ember mindig melegre vá-gyik, amelyért képes lenne a természet rendjét felforgatni? Le-het, a lányok is, mint eleve sugárzó lények, ezért kerültek az időjárás-jelentésekbe? Az azért mégiscsak érdekelne, hogy valóban hivatásos meteorológusok-e, vagy pusztán dekoratív közvetítők.

(Járu-lékos temékek)

Olvasom, hogy a Knight Ridert, vagyis a David Hasselhoffal és a csodaautóval készült sorozatot – melyből négy adag készült, az elsőt még 1981-ben kezdték forgatni, az utolsó epizódot 1986-ban fejezték be – több mint hetven országban vetítették. Gyermeteg történet ide, alacsony szellemi nivó oda, az autós superman és beszélő autója, a K. I. T. T. meghódította a világot. Miközben természetesen rengeteg pénzt hozott a konyhára. Ám nem csupán maga a sorozat, hanem az úgynevezett járulékos termékek forgalmazásából is nagy összegek folytak be. „A sort a Knight Rider baba nyitotta meg, majd következett a K. I. T. T.-modell. Csak az Egyesült Államokban hétszázötvenezer darabot adtak el belőle, így összesen harmincmillió dollár nyereséget hozott. Ezután jött a póló, a különféle ajándéktárgyak, poszter, képeslap, miegymás. Mint később kiderült, ez az egész közjáték remek előtanulmányként szolgált a Baywatch-hoz.” Amelyet – mint ugyancsak olvasom – a világ száznegyvenhét országában hétről hétre több mint egymilliárd néző követ figyelemmel. Hogy mi ennek a Dallasnál is népszerűbb sorozat sikerének a titka? A választ ezúttal az olvasóra bízom, érdekesebb most itt az, hogy a Baywatch körül is egész iparág alakult ki, járulékos termékek tucatjait dobva piacra: Baywatch napolaj, Baywatch fürdőruha, Baywatch hajápoló szer, Baywatch Barbie baba, „akinek a párja a David Hasselhoffról mintázott Ken baba“. Van ezenkívül Baywatch magazin, Baywatch klub felnőtteknek, Baywatch tábor gyerekeknek.

Hiába, az embert el lehet bolondítani. És mily kevés kell hozzá! Igaz, az a kevés azért legyen jól megcsinálva és tálalva. Mint a malibui vízi mentők története, melyet „egykor ízekre szedtek a kritikusok, mára az amerikai kultúra szerves része lett“. Tiszta Amerika! – idézhetnénk az agyoncsépelet szólást, amibe az is belefér, hogy David Hasselhoffot emlékéremmel tüntették ki a Los Angeles-i vízi mentők, mivel pozitív képet alakított ki róluk, „mi több, Bill Clinton... személyesen fejez-

te ki köszönetét, és »missziónak« nevezte a csapat munkáját, Véleménye szerint a sorozat komoly szerepet játszik abban, hogy csökkenni kezdett a vízi balesetek száma“. Ha így van, akkor azt hiszem, ez az egyetlen értelmes járulékos terméke, melyet minden bizonnyal szívesen fogadnak minden országban, ráadásul a Baywatch-ban „gyilkolás helyett embereket mentenek“, miközben a film akarva-akaratlanul ráirányítja a figyelmet valamire, amit nagyon hamar el lehet veszíteni – az életre. Az élet értékére. A többi üzlet, amiként az egyik magyarországi műsorújság különkiadásában minap megjelent Baywatch című színes extra magazin is, ahonnan az információkat és az idézeteket vette e jegyzetíró.

(Felgyorsult televízió)

Szavak, szófoszlányok, összevissza dobált mondatok versformában. Mondja a költő, ez egy vers. Az olvasó csak nézi, nézi, nem érti. Mi ebben a vers? A kritikus csodálkozó pillantást vet az olvasóra, nem érti, miért nem érti a verset, majd elkezd magyarázni neki: ez a vers modern vers, igaz, hogy zilált, szétszórt, kaotikus, de hát amilyen a valóság, olyan a vers, a költő csak azt adhatja vissza, amit lát, ha nincs a valóságban logikus összefüggés, akkor a versben sem lehet, melyben ilyenképpen ne is keressünk értelmet.

A néző kegyeiért egymással egyre élesebben, egyre szembeütőbben versengő közszolgálati és kereskedelmi televíziók műsorait nézve, kezd az az érzésem támadni, hogy ezek a műsorok olyanok, mint a modern vers. A reklámok serege mellett elszaporodtak az önreklámok, a műsorajánlatok, előzetesek, néhány perces zenés klipek, horoszkópok, bazári töltelékprogramok. Zenei effektusok kíséretében villog, vibrál a képernyő, alig van nyugodt, békés pillanat, mindenki fut, rohángál, kiabál, bomba robban, kötél szakad, már kezdődne az

egy héten át estéről estére beharangozott film, de nem, előtte még átszágul a képernyőn egy műanyag rakéta, háziasszony csüng porszívó csövén.

Darabkák, töredékek, törmelékek vad mozgása. Számítógépes trükkök uralják ma a televíziót, egyfajta idegesítő virtuális valóság. Az igazi, az más, mégha nem kevésbé idegesítő is. Lassan már nincs hová átkapcsolni, mindenütt ugyanaz.

Van azért egy állomás, ahol megpihenhet, gyönyörködhet a néző, elcsodálkozhat, miközben tanulhat is észrevétlenül. Igaz, csak az a néző, aki fogni tudja az angol nyelven sugárzó műholdas Animal Planet műsorát. Angolul tudó olvasóm eme névből már sejtheti, hogy olyan csatornáról van szó, melynek főszereplői állatok, bolygónk élővilága – ismeretterjesztő, dokumentum- és természetrajzfilmekben. Ezeket a filmeket – azon túl, hogy segítenek az óceánokat is magába foglaló földi élet megismerésében, mely földi életéről oly kevés a tudásunk – a természet rendjének, ritmusának, törvényeinek tisztelete, a rend megőrzésének, az állatok védelmét szolgáló jogoknak a szelleme hatja át. Ebben a világban minden a helyén van. Kivéve persze azokat a tartományokat, melyeket nemcsak megérintett a kíváncsi ember, hanem amelyekbe durva kézzel bele is avatkozott, káoszt teremtve, megbontva az egyensúlyt – ördögi körbe juttatva önmagát.

Talán nem is véletlen, hogy olyanok a versek és olyanok a televíziók manapság, amilyenek.

(Helyzetek, hangulatok)

A sok új, többnyire arctalan sorozat között feltűnt a múlt hét keddjén egy régi ismerős, amolyan, „folytatása következik” alapon. Igen, ismét itt a Vészhelyzet, mely a benne megjelenő bajok, emberi tragédiák ellenére végeredményhen vonzó tévémozi a maga nemében. Az újabb, huszonkét részből álló széria, legálábbis az első epizód alapján ítélve, nem lesz sem jobb, sem ros-

szabb, mint az első volt, azt ígéri, amit a Vészhelyzettől megszokott a néző; és ez bőven elég. Szimpatikus, munkájukat felelősséggel végző embereket mindig jó látni, főként ha orvosok, akikről hivatásuk gyakorlása közben még az is kiderül, hogy esendő, hibáikat, tévedéseiket bevalló, megszenvedő emberek. Volt ebben a múlt heti epizódban is egy jelenet, amikor Carter doktor, az immáron kész sebész mellészúr. A kollégák szeme látára. Ahogy kiment a műtőből, ahogy nekitámaszkodott háttal a falnak, abban minden fájdalom benne volt, amit becsületes orvos érezhet, amikor hibázik. Pedig nem mély ez a film. Egy szó, mint száz, azt hiszem, ebben a második szériában sem fog csalódni a néző. Nem úgy, mint én egy nappal később, amikor elhatároztam, hogy megnézem a Bosszú az Eiger csúcán című amerikai filmet 22.45-től.

Clint Eastwood miatt megéri fenn maradni, gondoltam, úgyis régen televízióztam éjszaka. Nem érte meg. Utána a szokásos kapcsolgatás, hátha ráakadok még valamire valahol, de semmi, sőt már csak minden második csatornán volt adás, a többi elment aludni, havazó képet hagyva maga után. Nem csoda, egy óra is elmúlt már. És most itt vagyok másnap reggel, kialvatlanul, az ablakon túl borongó, álmosító idő. Ráadásul a rádió is a szokásos híreket mondja. A távkapcsolóért nyúlok, hátha találok a tévében egy adót, egy képet, amely átbillent valamilyen jobb hangulatba. Menyasszony, vőlegény bűvárszerelésben nagy akváriumban, halak között esküszik egymásnak örök hűséget, egy másik párt állatkertben, elefántok között ad össze a pap. Na, ebből ennyi elég. Ne külső forrástól várjuk megváltásunkat, lássunk inkább munkához, az még mindig átsegített rosszkedvünk hullámain. Azt azért megjegyezném, vannak tévéműsorok, melyeket ha nagyon meg akarunk nézni, akkor rájuk várakozva, a várakozás izgalmaival, kellemesen telik a napunk.

(Maradjanak velünk!)

A múltkor azt írtam, hogy felgyorsult a televízió. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy meg is újult, minden tekintetben. Arca és hangja egyaránt megfiatalodott. Hol van már az a kor, amikor Vitray csak ült és mesélt, és csak ő mesélt, meg esetleg Antal Imre? Annyi tehetséges fiatal árasztotta el hirtelen a televíziót – bemondók, műsor- és játékvezetők, riporterek –, hogy a néző csak bámul, mondják-nyomják a szöveget, mintha mindig azt csinálták volna. Illetve egyikük-másikuk végül is azt csinálta, hiszen a kereskedelmi rádiókból kerültek át a televízióba, mely – mint korábban már jeleztem volt – a számítástechnikának köszönhetően képileg, a fiatalok beseregülésének köszönhetően emberileg újult meg. A konkurenciaharcnak ugyancsak szerepe van a változásban, nézőt, a nézőszámokon keresztül pedig minél több reklámot elhódítani a piacról csak úgy lehet, ha jobbat, többet, érdekesebbet kínálunk, mint a másik televízió. Nem véletlen, hogy a kereskedelmi adók megjelenése óta a közszolgálati televízió is egyre gyakrabban fedezhető fel kommersziális jegyek, sőt a kommercializálódás jelei. A nézőt valahogy meg kell tartani. Ezt szolgálják a meg- és felszólítások is, a „Köszönjük, hogy velünk tartanak“, a „Maradjanak velünk“ vagy a figyelemfelkeltő „Jön!” felirat, ami nem magyar találmány. Aki nézi például a CNN hírtelevíziót, naponta tucatszor hallhatja ott a „Thanks for joining us“, a „Stay with us” mondatokat vagy láthatja a „Coming up” feliratot. Mármost, hogy a néző hol marad, kivel marad, az természetesen a kínálattól függ, meg a néző ízlésétől, amely, sajnos hovatovább amerikanizálódik, de fogalmazhatnánk úgy is, hogy a fogyasztói társadalom emberének ízlése kezd dominánssá válni, és ez az ízlés – érdeklődés – nem éppen értékközpontú. Erősen sarkított példával élve, ha az egyik csatornán Shakespeare-drámát közvetítenek, a mási-

kon, mondjuk, az X-aktákat adják, nem nehéz megsaccolni, hogy száz nézőből mennyi választja az előbbi, és mennyi az utóbbi műsort. Következésképpen fennáll a veszélye annak – hacsak nem lesz, ami képes ellensúlyozni a kommersz tévé-műsorok dömpingjét –, hogy fokozatosan lecsökken Közép-Európa általános műveltségi szintje, a miénk is, magyaroké természetesen. Lesz egy televíziós műveltségünk, és kész. Természetesen akkor is örvendezhetünk majd annak, hogy a televíziózást tekintve már felzárkóztunk a világ élmezőnyéhez. Vele is maradtunk és maradunk mindörökre, a televízióval, könyvet mégcsak véletlenül sem veszünk a kezünkbe.

(Anno...)

A nemes tartású, szépen, finoman beszélő, még mindig vonzó bemondónő, Berkes Zsuzsa szerkesztésében és beszélgetőpartneri közreműködésével láttam egy műsort a múlt héten ezzel a címmel. Ismétlésben, nem egészen előlről, de érdemes volt a képernyő előtt maradnom. Kapcsolgatás közben akadtam rá az Anno...-ra. Ha nem az egyik legnagyobb magyar színész, Őze Lajos szaval éppen – istenem, hogy szalad az idő, lassan másfél évtizede lesz, hogy meghalt –, talán megyek is tovább, vagy kikapcsolom a készüléket, de ha Őze van, akkor őt nézni kell. Aztán Latabár Kálmán következik, a Denevér egyik híres jelenetében villan meg néhány pillanatra, majd öccsével, Árpáddal énekli azt, hogy a jányok, a jányok angyalok. Közben kiderül, milyen műsorra bukkantam. Berkes Zsuzsa kérdéseire válaszolva Garas Dezső emlékezik röviden egykori pályatársaira, illetve akikkel valamikor együtt játszott, majd valamely szerepében megjelenik a szóban forgó színész. Latinovits Zoltánról azt mondja Garas, ő maga nem tartozott a színészkirály baráti köréhez, viszont meglepődött, hogy hirtelen mennyi barátja lett Latinovitsnak, amikor meg-

halt. „Ha ennyi barátja volt, jobban vigyázhattak volna rá” – jegyzi meg, aztán azzal folytatja, hogy Zoli úgy tudott verset mondani, ahogy kétszáz évre visszamenőleg senki, csodálatos volt, egyúttal bénítólag hatott. Zoli után verssel kiállni a közönség elé? Latinovits Adyt szaval, majd egy dal Ruttkai Évával, kosztümben előadva, címe: Hol van az a nyár? Mensáros László következik a sorban, végül Törőcsik Mari, aki szintén énekel, egy – mai kifejezéssel élve – olyan klipben, melyben partnere, Major Tamás még ülni is úgy tud, végig csendben, szótlánul, hogy azt tanítani kéne. Tanítják is, azt hiszem, a színművészeti főiskolán, ahogy a többi említett színész egy-egy alakítását ugyancsak, Garas Dezsőt is beleértve. Mert hát mi a tudás alapja? Az elődök legjobb teljesítményének a megismerése, mindannak a megismerése, ami újat hoztak, lettlégyen szó akár a fizika tudományáról, akár a színművészetről. Persze, az Anno... nem ilyen célt szolgált, címének megfelelően a múltból villantott fel színészegyénségeket, értékeket egy pályatárs szemével. De ha már a tanítást említettem, felbecsülhetetlen kincsek táráat alkotják a televíziók archívumai ilyen szempontból is. Filmtekercsek, videokazetták tucatjait használják szemléltető segédeszközként a színművészeti főiskolákon, az utódok okulására.

Nem tudom, hány filmtekercs és kazetta őrzi a szlovákiai magyar hivatásos színjátszás legjobbainak teljesítményét. Azt pedig meg se merem kérdezni, hogy szlovákiai magyar televízió híján van-e mozgóképarchívuma a negyvenöt évvel ezelőtt megalakult Magyar Területi Színház jogutódjának, a Jókai Színháznak. Vajon össze tudnánk-e állítani egy olyan tévéműsort itt, mint az Anno... szerkesztője?

1998

(Ki látta Árpi bácsit?)

Utólag, videofelvételről, megnéztem a Lánglovagokat. Egészen pontosan, szilveszter délutánján. Az amerikai film, melynek tűzoltók a főszereplői, köztük is két testvér, valamivel több a hasonló tucatprodukciónál, nem annyira a látványelemekre, az akciókra került benne a hangsúly, hanem inkább az emberi tartalmakra. A végén még meg is hatódtam. Az amerikaiak nagyon értik, hogyan kell megríkatni az embert. Persze, a könny másképpen is meg tud jelenni, más érzelmi hatás nyomán. Mielőtt elindítottam volna a Lánglovagokat, híradó mondta-mutatta, hogy leégett az egyik budapesti sportegyesület csónakháza, kajakostul, evezőstül, mindenestül. A kár szerény becslések szerint húszmillió forint, ám itt most nem a pusztulás anyagi oldala az érdekes. A kajakozás életformámmá vált – nyilatkozta az egyik kamasz, miközben látszott rajta, nem tudja, mi lesz ezután. A könny azonban nem az ő szemében jelent meg, hanem a sportegyesület egyik idősebb, hatvan-hetven közötti vezetője jutott a sírás határára nyilatkozat közben. Szavaiból érezni lehetett, hogy ami pillanatok alatt a lángok martalékává vált, az életét jelentette – évtizedeket. Könnyeivel mintha csak ő is azt kérdezte volna, mi lesz ezután. A boldog új évben és a következő esztendőben. Nem tudom, hogyan szilveszterezhetett ez az úr, dobált-e petárdát balkonról, eresztett-e az égnek csillagszóró rakétákat udvarról, egyáltalán hol töltötte az óév utolsó napjának éjszakáját, csak sejtem, hogy felvidítani még a tévé is aligha volt képes. A

Lánglovagokat bizonyára látni sem bírta volna, annak ellenére sem, hogy nem a saját tulajdona volt a Duna-parti sporttelep. „Csupán” a sajátjának érezte. Ennél mélyebb érzés talán csak a szerelem.

Ami bennünket illet, vagyis mindazokat, akiket ezúttal elkerültek a nagyobb bajok közvetlenül az újév előtti órákban? Nos, azt hiszem, a legtöbben megint a tévéhez tapadva szilveszterezünk. Minthogy jómagam azok közé tartozom, akik már plusz két – tehát összesen öt – magyar csatorna kínálatából válogathatnak, lejegyezhetem, ide-oda kapcsolgatva azért össze lehetett csipegetni némi eredeti, sőt veretes humort, noha amúgy, vagyis általában véve, érdemes elgondolkozni azon, amit Hofi mondott a rádió szilveszteri műsorában – mely szerintem még mindig színvonalasabb bármelyik tévéállomásánál –, jelesül azt, hogy a tévében nem is csatorna van, hanem inkább kanális, a csatornában ugyanis nincs annyi sz... Aztán meghallgattuk a himnusz, viszont újfent lecsúsztunk Árpi bácsi újévi köszöntőjéről, merthogy kint a ködös éjszakában kezdődött a lakótelepi tűzijáték, s eme látványt nem hagyhattuk ki. Szerencsére, eddig nem érkeztek hírek arról, hogy valahol lánglovagokat kellett volna bevetni.

(Amerikai képernyő I.)

Amikor 1995. augusztus 23-án megjelent a NAP utolsó száma, véget ért egy sorozat is, véget ért Philip Selim rovata, az It's America! – Ez Amerika!, mely két nyelven, angolul és magyarul futott idestova két éven át a rendszerváltás utáni első új magyar lapban. Aki rendszeres olvasója volt a rovatnak, hamar észrevehette, hogy az Egyesült Államokba emigrált egyiptomi születésű Philip Selim – aki kilencvenháromtól Dnnaszerdahetyen, majd Nagymegyeren működött az angol nyelv vendégtanáraként, jelenleg pedig egy marosvásárhelyi

nép főiskola növendékeit oktatja Shakespeare nyelvére – enyhén szólva is kritikus Amerika-képet rajzolt, mondhatnám úgy is, nem volt elájulva új hazájától, a korlátlan lehetőségek országától, miközben természetesen nem hallgatta el azokat az értékeket, politikai-társadalmi vívmányokat sem, melyek példaként szolgálhatnak a cseperedő demokráciák számára. De jegyezhetem mindezt jelen időben, ugyanis a minap személyesen látogatott meg Philip barátunk, s ajándékozott meg azzal a könyvecskével, mely az említett sorozat sűrítményeként látott napvilágot a közelmúltban Magyarországon Amerika – Vágy és beteljesedés címmel. A szociális problémák mellett gyakran visszatérő motívum a könyvben az erőszak, valamint a médiumok, köztük elsősorban a televízió, mely nem elhanyagolható szerepet játszik az új generációk magatartásának, viselkedésének, az egyén és az egész társadalom erkölcsi arculatának alakításában. Minthogy Philip Selim nemcsak saját tapasztalatait írja le, hanem amerikai napilapok, folyóiratok cikkeinek felhasználásával formálja véleményét, talán ehelyütt sem lesz haszontalan néhány olyan gondolat, felismerés, következtetés, tény és adat ismertetése, amely tanulságos lehet számunkra, legalábbis elgondolkodtató, különösen a kereskedelmi tévék elszaporodásának és térhódításának idején. A jövő heti jegyzetem mintegy alaptételeként álljon itt mindjárt egy idézet: „Felelőtlen szex, minden erőfeszítés nélkül kapott jutalmak, inkább kapni, mint adni, és inkább halmozni, mint megosztani másokkal – ezt a szemléletet közvetítik gyermekeinknek a médiák, a tömegkultúra és a politika. A legtöbb amerikai számára a siker mércéje a személyes vagyon lett a közöség jóléte helyett. A gyerekek ritkán teszik azt, amit mondunk nekik, de majdnem mindig azt cselekszik, amit látnak. A fiatalok helytelen viselkedésének egy másik oka az a trend, amit a televízió és a filmipar sugall. A játékos és tanulságos műsorok helyét kegyetlen gyilkosságokkal teli, házasságtöréseket,

erkölcstelen viselkedést ábrázoló adások vették át. A televízió dokumentumfilmjei gyilkosokat dicsőítenek, értéktelen, kétes hírű senkiket, országszerte ismert hősöket alakítva belőlük.”

(Amerikai képernyő II.)

Ha Amerikában feltűnik egy új jelenség, amelyen például anó dacumál a televízió volt, akkor azon nyomban vita indul, egyszerű emberek, egyletek, tudóstársaságok mondják el véleményüket pró és kontra, a nyilvánosság előtt természetesen; sőt, ha olyan a jelenség súlya, tudományos elemzések tucatjai látnak napvilágot akár könyvnyi terjedelemben. Philip Selim könyvéből megtudhatjuk egyebek között, hogy amerikai szociológusok 1956 óta tanulmányozzák „a televízió hatását az antiszociális viselkedés előidézésében... Több mint 3000 tanulmány szerint a televízió nagymértékben okolható az agresszív viselkedés kiváltásában“. Az egyik egyetem kutatói kimutatták, hogy az 1972–1992 között főműsoridőben sugárzott adások hét a tízhez arányban erőszakosak, és hogy tizenhat erőszakos cselekedetből kettő gyilkossággal végződik. „Tizennyolc éves koráig minden amerikai tanúja legalább 18 000 gyilkosságnak a televízióban.” Ennek aztán a valóságban is megvannak az ilyen-olyan következményei, melyekből többet idéz Philip Selim. Én csupán egyet másolok ide, olyat, amely inkább a magatartásban tapasztalható (el)változás. „Mivel állandóan az ilyen filmek »diétájára« vannak fogva, a kilencvenes évek gyermekei lassan, de biztosan sokkal toleránsabbak lesznek az erőszak következményeivel szemben. Már nem rendíti meg őket az extrém brutalitás sem, akkor sem, ha igazából szemük előtt történik meg. Úgy, ahogy az egyik szemtanú mondta, amikor 1992-ben megöltek egy egyetemistát: »Hé! Mi olyan nagy dolog... minden nap hálnak meg emberek.«.” Ezen azért érdemes elgondolkodni.

Persze, ellenérvként felhozható az egész történelem, és nemcsak háborús, hanem békés időszakok is. Nem volt televízió, ami rossz mintát szolgáltatott volna, és mégsem csak szentekből állt a világ; másrészt meg, mint utaltunk már rá korábban, a gonosz ugyancsak gyakran megjelenik a népmesékben, meseírók világhírű történeteiben, hol ilyen, hol olyan formában. Ez a fajta egybevetés azonban így nem szerencsés, sőt félrevezető lehet, hiszen nincsenek a kezünk ügyében adatok például arról, hogy az egykori feszes, mondhatnánk, merev polgári vagy paraszti normák szerint élő közösségekben, melyekben kíméletlenül működött – csak egyet említsünk – a kiközösítés intézménye, hány és milyen jellegű bűncselekményeket követtek el a gyerekek, a fiataikorúak. A mai statisztikák egyre rémisztőbbek. És akkor még nem beszéltünk az idegbeteg, szorongó, depressziós gyerekekről. Igazuk lehet a pszichológusoknak, hogy a televíziózó gyerekeknek – akik természetesen nemcsak gyermekfilmeket néznek – nehézségeik lehetnek a valóság és a fikció megkülönböztetésében. Azért azzal sem ártana foglalkozni, hogy hol van a család, miért van ott, ahol van. Hogyan jutott a gyerek oda, ahová jutott...? Merthogy a televízió végül is csak egy dolog. Tengeren innen, és túl.

(Élni, élni...)

Az utóbbi időben egyre több csodabogarat látni a tévében, hölgyet, aki bugyikat gyűjt, és meg is mutatja őket, magán; férfit, aki Robin Hoodot játszva éli életét. Látni mást is, állatkínzókat, és kínjukban visító-hörgő állatokat. A kereskedelmi tévék egyenesen harapnak arra, ami eltér a normálistól, ami nem jellemző, habár évente százmillió állatot elpusztítani merő szadizmusból, az azért már valami. Mindenesetre az emberről szerzett tudásunk újabb ismeretekkel gyarapodik. Egyre több

szerencsétlent is mutat mostanában a televízió, hajléktalant, úmentit prostituáltat, kábítószerest, guberálót, menthetetlen alkoholistát, akiknek a láttán viszont olykor el-elgondolkodik az ember, hogyan, miért jutottak oda, ahová jutottak. Milyen mértékben felelős sorsukért a társadalom, a család? És hát ők maguk mint egyének? Merthogy gyakran épp az egyéneken múlik a legtöbb. Pontosabban, a belső adottságokon, a géneken. Akarunk-e élni? Az élet felé hajlunk-e? Vagy azt mondjuk, mindegy, jöhet akár a halál is, vagy egyenesen kívánjuk.

Nemrégiben szörnyethalt egy magyar ejtőernyős. Bizonyára szeretett volna még élni, nem nyílt ki neki. Vajon mire gondolt zuhanás közben. Egy angol ejtőernyősnek sem nyílt ki, ejtőernyős hölgynek. Ő ötezer méter magasból esett le, aszfaltra. És életben maradt. Ki érti? Nyilatkozta a hölgy, zuhanás közben szüntelenül azt hajtogatta: nem halhatok meg, élnem kell. Ebben rejlene a titok? Lehet, hogy az élet erős akarása – még egy ilyen esetben is, amikor holtbiztos a halál, amikor a földet érés pillanatában szétfröccsenhet a test – egybetartja a csontokat, a húst, a szerveket? Igaz, a hölgy napjai tolószékben telnek azóta, de él. Sőt a baleset után egy évvel már újra ugrott, ha társához kötve is. És újabb ugrásokat tervez.

Az élet és a halál rejtelseinek micsoda skálája rajzolódik, ha csak arra gondolok, hogy egyik volt fiatal tanárom úgy halt meg, hogy nem az égből hullott alá, hanem bicikliről leesve beverte fejét a járda aszfaltjába?! Mégcsak részeg sem volt. Amikor ezeket a sorokat írom, ugyanaz a televízió a Fókusz című műsorában, ahonnan a példákat vettem, egy fiatalemberről beszél éppen, akit a saját lakásában a saját puffogó viperája mart rneg úgy, hogy most élet és halál között fekszik az egyik kórházban. Remélve, hogy életben marad, vajon minek köszönheti majd felépülését? A szérumnak, mely négy óra alatt érkezett meg Bécsből? Vagy annak, hogy erősen akar élni? Vagy mindkettőnek?

Csak azt tudnám, hogy apám mire lehetett berendezkedve ott belül, mert hiába kiabálta a mentőkocsiban, hogy élni, élni... Negyvenegy évesen.

(Vérlázító, lazító)

Ha én a múlt hétfőn késő este a szlovák közszolgálati televízió Erővonalak című vitaműsorában Csáky Pál képviselőnek vagyok, abban a pillanatban felállok és távozom, amint megérezem, hogy beszélgetőpartnereim ellenségnek néznek, nem hagynak szóhoz jutni, ráadásul, meglehetősen sunyi módon, úgy kezelnek, mintha Magyarország állampolgára volnék. Ha Csáky vagyok, el sem megyek egy olyan műsorba, ahol Slobodníkkal, Belohorskával kell leülnöm egy asztalhoz, ugyanis korábbi tapasztalataim alapján: 1. úgyis tudom, miről lesz szó és mire megy ki a játék, 2. hárman egy ellen nem éppen fair play még egy Chuck Norris filmben sem. Csáky Pál – noha egyszer-nyolcszor megérezhette, amit fentebb írtam – maradt. Lehet, hogy a nézők iránti tisztelete tartotta vissza, mindegy, Slobodnik és Belohorská, a parlament külügyi bizottságának elnöke és alelnöke pedig ugyancsak élvezte a műsort. A szlovák közszolgálati televízió közben megint elérte, amit akart. Az mellékes számára, hogy a józan néző szemében az egész vérlázító volt, noha megszokhatta már, hogy a magyarelles szlovák szappanoperában évek óta ugyanaz ismétlődik. Csak azt tudnám, én is miért néztem meg ezt az újabb epizódot?!

Sokkal érdekesebbek az utóbbi időben ugyancsak megsza-
porodott reggeli televíziós beszélgetések. Például megtudhatja az ember, hogy minél jobban meg van pörköelve a kávé, annál kesernyésebb és erősebb. A bécsi kávé kevésbé pörkölt, azért könnyebb, lazább. Egy másik magyar csatornán a doppingbotrány a téma. A harmadikon arról beszél egy hölgy, mi-

ként lehet megállapítani, hogy egy vízből kiemelt hulla halálát fulladás okozta-e, vagy már holtan merült alá. A vérét kell megvizsgálni. Ha van benne moszat, mellyel ugye tele a víz, akkor minden bizonnyal úgy fulladt meg, hiszen miközben rúgkapált a szerencsétlen, nem kevés víz került a szervezetébe, moszatostul. A Nap-keltében szociológust és pszichiátert faggat a riporter, mit szólnak ahhoz, hogy az adóhivatal alkalmazottjait személyiség-vizsgálatnak vetik alá. Mi lesz? Aki nem megy át, azt elbocsátják? Állítólag nem az egyén megítélése a cél, hanem az egész apparátusé. Nyugaton bevett szokás az ilyesmi. Kár, hogy nálunk nem. Mindjárt lennének jelöltjeim. Csak ki tudja, adnák-e írásban hozzájárulásukat a vizsgálathoz. Ugyanis anélkül senkihez nem lehet nyúlni. Sajnos.

(Szép kilátások)

Egyszer régen valaki azt mondta: vissza a természethez! Nem tudom, a természetbe belegondolta-e az embert is az illető, én most mindenesetre azt mondom: vissza az emberhez! Mert-hogy nagyon elkanyarodtunk tőle, mintha az autó, a számítógép, a mobiltelefon meg a mindenféle tárgyi javak fontosabbak volnának, mint mi magunk. Figyeljük csak, általában miről folyik a beszélgetés például egy baráti társaságban. Első helyen az autóról. Kinek milyenje van, miért jó, miért nem jó, miből vette, hisz két éve még olyan csóró volt, hogy a szekondhendbe járt vásárolni a felesége. Engem, mondjuk, mindez a legkevésbé sem érdekel, mint Pandacsöki Boborjánéktól tudjuk, mindenki a maga szerencséjének a pogácsa. Sőt én most már teljesen nyugodt vagyok mint újságíró is, a Duna Televízióban végre először hallottam kollégától, ráadásul főszerkesztőtől, hogy nem hajlandó megtanulni számítógépen írni. Én sem. Nem is érdekel, annak ellenére sem, hogy a számítógép gyönyörű, aranyos, zseniális találmány, és végeredmény-

ben az embert szolgálja, akárcsak az autó, a mobiltelefon meg a mindenféle más tárgyi javak. Én már csak maradok a jó öreg írógépemnél, melyen cikkek ezreit kopogtam le. Hogy képernyőn nézzem, mit írok, aztán amikor a végére érek a cikknek, ne lássam, hogy mit írtam, minthogy akkor már sötét lemez rejtje gondolataimat?! Közvetlenebb, emberibb számomra a papír, melyen ott van minden fehéren-feketén. Persze, szokás kérdése ez is. Hetvenéves népzene kutatónk talán már el sem tudná képzelni a munkáját számítógép nélkül. Alkalmazkodni kell a korhoz, vallja az említett kolléga is, fiatal munkatársai számítógéppel dolgoznak mind, azzal írják, szerkesztik, tördelik a lapot. Ami kissé meglepett: egyáltalán nincs elkéservedve, hogy az emberek manapság már alig olvasnak szépirodalmat, verset meg szinte semmit. Azt mondja, ötven év múlva újság sem lesz, esetleg a folyóiratok maradnak meg. Perspektíva ez is. Az elektronikus médiumok világuralmának ideje jön el, minden valószínűség szerint az emberiség történetének egyenes, ha úgy tetszik, természetes folytatásaként. Akkor pedig nincs miért aggódnunk, ugyanúgy lesznek boldog és boldogtalan, szerencsés és szerencsétlen emberek. Csak ki fogja megoldani azokat a feladatokat, melyeket Rex felügyelő old meg az egyébiránt eddig meglehetősen zsibbadt sorozatban, vagy régi kedvencem egy másik filmből, Jerry Lee. Vagy az ipari kamerák mellett poloskákkal is elárasztják a világot, hogy rendőr kutyákra sem lesz szükség?!

Alkalmazkodni kell a jövőhöz, a legkorszerűbb műszaki vívmányok által napról napra alakuló körülményekhez. De azért talán ebben az esetben sem eszik olyan forrón a kását. Jómagam legalábbis reménykedem, hogy amíg élek, elfogadják a szerkesztőségek írógépen írt cikkeimet. Hogy van-e, lesz-e olvasójuk, az más kérdés.

(Tavaszi olimpia)

Azért néha odaszól az ember a tévének. Anyád! Hát persze! Ahogy azt Móricka elképzei! – meg efféléket. A vérmesebbje el is káromkodja magát, ha olyasmit lát vagy hall. Engem, mint korábban már említettem volt, a meteorológusok szoktak ingerelni, amikor – télen! – elkezdenek örvendezni, hogy tovább melegszik az idő, holnapra akár húsz fokot is elérhet a hőmérő higanyszála, hidegfront, hó, felhő messzire elkerüli a Kárpát-medencét. Hát nem tudom: mi már annak örülünk, ami nem normális? Jó, a szegények, a hajléktalanok nem fáznak annyira; kályhába, kazánba nem kell annyi tüzelőanyag, mágnaszemély, vállalat, ország pénzt takarít meg, folytatódhat építkezés, akármi. Az is igaz, hogy eme haszonelvű szempontok mellett eltörpülnek egy igazi tél által kínált örömök, vagyis a tél örömei. Koldus országban december és március között is legyen meleg. No de gondolunk-e közben arra, hogy ilyen, rekordokat döntő februári melegben mi történik a természet ama tartományaiban, melyek szemmel nem láthatók, mint a pockok? Hogy mi tenyészik a mélyben. Félek, kórokozók, férgek serege készülődik, és kellő időben elindulnak majd ellenünk, be a szervezetünkbe, ellepik a földeket, kerteket, a fákat, és nincs ellenszerünk, a legmodernebbek is egyre kevésbé hatásosak, hússzor kell megpermetezni egy almafát, hogy maradjon valami a terméséből, mi több, hogy a termés elálljon egy darabig. A minap vaddisznót lőtt egyik ismerősöm. Nem vitte haza, beteg volt az állat. Pestis? Mindegy. Más is pusztít itt. Természetesen, nemcsak a hó, a fagy és a jég hiánya miatt.

Egyébként, amikor ezeket a sorokat kopogtatom, megint plusz tizenhét fokot mutat a hőmérő, árnyékban, a napon huszonöt is lehet. Február 19-én! Biztos vagyok benne, hat nap múlva sem lesz hó, amikor ez a jegyzet napvilágot lát, s egyhamar talán már nem is látok fehér tájat, különösen, hogy az idén nem megyünk síelni a tavaszi szünetben, bár a teletext hójelen-

tését nézve, a Tátrában sem rózsás a helyzet, akarom mondani, havas a táj, a legtöbb síközpontban műhó van, ha van, a csallóközi gyerekek is sárosan térnek haza a sítanfolyamokról. Bezeg Naganóban, az olimpián! Aprópó, olimpia! Keveset láttam belőle ezúttal, itt-ott valamit, kapkodva. Nem engedhetem meg magamnak, hogy hajnalig fennmaradjak, vagy késői lefekvés után hajnalban keljek, bármennyire imádom a síversenyeket. Felvételtől nézni sporteseményt meg olyan, mintha tegnapi újságot olvasna az ember. Mégha lenne kint hó?! Kívülről beszüremelő téli hangulat. De így, hogy süt a nap, és meleg van?! A Csallóköz és Nagano között nemcsak az időeltolódás jelentős, az időjárást tekintve is nagy a különbség, pedig csaknem ugyanazon a szélességi fokon találhatók. Innen nézve, amolyan tavaszi olimpia ez a tizennyolcadik téli.

(Középeurosport)

A szovjet gyártmányú szocialista rezsimről aligha lehet azt állítani, hogy skót lett volna. Sőt meglehetősen pazarló módon bánt a pénzzel. Nem véletlen, hogy tönkrement. Míg a második világháború után Európa nyugati fertályán sokkal hátrányosabb starthelyzetből induló országokban rohamosan emelkedett a színvonal az élet minden területén, a vasfüggönyön innen, például nálunk egy bizonyos szint elérése után stagnálás következett be, majd jött az összeomlás, természetszerű következményeként a pazarlásnak, az ideológia szorításában elfuserált (terv)gazdálkodásnak, a politikai-gazdasági elszigetelődésnek. Röviden, a totalitárius diktatúrának. Mai általános szegénységünk okai az elmúlt évtizedekben keresendők s találhatók meg. Éppen ezért tetszhet furcsa paradoxonnak, hogy tíz évvel a rendszerváltás után is – enyhe túlzással – a letűnt rendszerből élünk. Nyolcvankilenc óta született itt egy s más, bankok, butiksorok, családi házak pincéiben, garázsában ki-

alakított magánüzletek, ám pénz még annyi sincs, mint azelőtt. Mintha elszívták volna a piacról. Fura utakat bejárva elkerüli a kisembert, a bérből, fizetésből élőket, elkerüli a közkasszát. Pedig itt bujkál valahol az országban, már azon kívül, amit nem vittek-menekítettek külföldre. Állítólag magánzsebekben, amelyek gazdái vagy megdolgoztak érte, vagy nem.

Nincs pénz, például a sportra. Ha csupán a Dunaszerdahelyi járást vesszük alapul, a sportlétesítmények zöme nyolcvankilenc előtt épült, viszont a rendszerváltás óta csak pusztulnak. Nemhogy új szakosztályok létesítésére, eleve a meglévő pályák, csarnokok felújítására és üzemeltetésére nincs anyagi fedezet. Koldusok az önkormányzatok, a szponzorok sem olyan gazdagok egyelőre, hogy a sport megváltói lehetnének. Ha egy futball-labdát tudnak ajándékozni, már az hatalmas kincs. Hol vagyunk mi Európa sportjától? Aki rendszeres nézője a Eurosportnak, az tudja, nemcsak foci, hoki, kosárlabda, atlétika van a világon. Ezerféle műfaja a sportnak, ezerféle lehetőség versenyre, játékra, erő- és tehetségpróbára, az ifjúság fölös energiáinak levezetésére. Természetesen, valamennyihez megfelelő feltételek kellene, a feltételek megteremtéséhez pedig sok-sok pénz. A mi ifjúságunk tíz esztendővel a rendszerváltás után sem jutott nagyobb lehetőségekhez tehetségének bizonyítására és fejlesztésére. Magyarán, többek között a sportban sem történt meg a rendszerváltás. Igaz, ehhez erkölcs is szükségeltetne, és felelősségérzet az ifjúság, a jövő iránt.

(A korona Amerikába megy)

Az Amerikai Egyesült Államok húsz évvel ezelőtt – egészen pontosan: 1978. január 6-án – adta vissza Magyarországnak a Szent Koronát. Bizonyára sokan vannak, akik emlékeznek az eseményre, a ceremóniát élő egyenesben közvetítette a Magyar Televízió. Az egész persze nem ment olyan simán, ahogy

az látszott. Nemzeti szimbólumunk hazatérését heves viták előzték meg nemcsak Magyarországon, hanem elsősorban az amerikai magyarok befolyásos köreiből, melyek korántsem voltak egységesek az akkori Kádár-rendszer megítélésében. A radikálisok úgy gondolták, az ereklye visszaadásával a kommunista rezsimet erősítik, mások épp az ellenkezőjében bíztak, puhítják-lazítják a diktatúrát. Hogy végül kiknek lett igazuk, azon ma már fölösleges tűnődnünk, mindenesetre e sorok írójának felejthetetlen televíziós emléke a Szent Korona átadásának ceremóniája. Cyrus Vance, az akkori amerikai külügyminiszter emelkedett hangú beszéde, aki személyesen hozta vissza a koronát Budapestre. Máig fülemben csengenek szavai Kossuth Lajosról, akinek a szobra kitüntetett helyen áll a washingtoni Capitoliumban FATHER OF HUNGARIAN DEMOCRACY HUNGARIAN STATESMAN FREEDOM FIGHTER 1848–1849 felirattal, Kováts Mihály ezredesről, az amerikai függetlenségi háború magyar hősről, aki Lincoln tábornok segítségére sietvén New Jerseyből Dél-Karolinába, a charlestoni csatában esett el, valamint számos más amerikai–magyar történelmi kapcsolatról. Ha jól emlékszem annyi év távolából, az ereklyét Apró Antal, a magyar országgyűlés akkori elnöke vette át ugyancsak ünnepi szavak kíséretében. Sajnálom, hogy az idő tájt még nem volt videomagnónk, vannak történelmi pillanatok, melyeket szalagra rögzítve családi archívumban is érdemes megőrizni a holnapnak.

Tágabb politikai összefüggésben sem akármilyen esemény volt akkoriban egy amerikai külügyminiszter megjelenése a szocialista tábor egyik kis országában, ráadásul szent ereklyével. Vihart kavart a csehszlovák pártvezetésen belül is. Mindez azonban már történelem. Azóta oly sok víz lefolyt a Dunán, a Moldván, hogy már meg sem lepődünk a híren, mely szerint a magyar szabadságharc évfordulója alkalmából március 15-én Amerikába indul a Szent Korona két másolatának

egyike (a másik most éppen Bolognában van egy tárlaton), melyet először a Capitoliumban állítanak ki, üdvözlésére felvonják a magyar zászlót, ünnepség is lesz az amerikai honatyák részvételével, majd az atlantai Carter Központban viszik közönség elé, ahol a korona eredetijét annak idején visszaadó egykori amerikai elnök, Jimmy Carter veszi át, és „szeretné, ha ez ott is maradna az évi hatmillió látogatót fogadó elnöki könyvtárban“. A rendezvényen ott lesz Cyrus Vance is.

De vajon hányan lesznek ott azok közül a magyarok közül, akiket ama nevezetes napon, 1978. január 6-án láttunk a képernyőn...?

(Repülőtéri nyulak)

Életem folyamán kétszer voltam körvadászaton. Először szülőföldemen, a Bodroghözben, valamikor az ötvenes évek vége felé. Mint kölyköt hívtak, hajtónak, terelni a nyulakat a puskák elé, miközben foglyok, fácánok ugyancsak potyogtak az égből. Emlékszem egy hosszan kifeszített hálóra, rémült nyulak tucatjai futottak bele ott a mezőn, melyeket aztán ládákba, majd traktorra raktak, és irány Franciaország, ahol jó pénzt adnak értük. Legalábbis így mondták az emberek. Második vadászatom emléke már a Csallóközhöz fűződik, körülbelül huszonöt éves lehet. Akkor is hajtó voltam, és tulajdonképpen minden ugyanúgy zajlott, durrant, potyogott és buk-fencezett, mint annak idején a Bodroghözben, csak háló nem volt. A vadászat végén szépen kiterítették a zsákmányt, mindenkinék – vadásznak, hajtónak – jutott egy-egy nyúl vagy fácán. A többi megy exportra, mondták, és mintha Franciaországot hallottam volna megint.

Szóval, azt akarom mondani, huszonöt-harminc évvel ezelőtt még bőven volt apróvad a csallóközi földeken is, erdőkben, bozótosokban, nádasok mélyén; ment az ember horgászni, csapa-

tostul fölroppenő foglyok rémisztették halálra, nyulakkal szemezhetett a mezei utakon, sőt az országúton futkároztak át, hogy a lassú szocialista autókkal is el lehetett találni őket akarva-akaratlanul, vagy éppen fácánok csapódtak a szélvédőnek. Ma? Semmi. Bezzeg Franciaországban. Nem tudom, látták-e, az egyik párizsi repülőtér, ha jól figyeltem, a Charles de Gaulle, szinte a nyulak paradicsoma. Hat-hétezer tapsifüles éli ott vidáman életét, mit sem törődve azzal, hogy a „zöldövezetből” bebetévedve a kifutópályákra egyenesen veszélyeztetik a forgalmat, a percnként felszálló, landoló gépek utasainak életét.

Fel van adva a lecke. Miként lehetséges az, hogy zajos, mozgalmas repülőtéri közegben nemcsak hogy megmaradnak, de még szaporodnak is a nyulak? Az utasok ételmaradékai aligha tarthatják ott őket, hiszen ilyenek nincsenek, a repülőgép ablaka nem vonatablak vagy személykocsié, melyen keresztül mindent ki lehet dobni, menet közben. A repülőtér övező mező tisztaságában, vegyszerektől mentes, egészséges növényzetében rejlene a titok kulcsa? Mi másra gondolhatnék? Szerintem a jövőben is jól érzik majd magukat a nyuszik, függetlenül attól, hogy az utóbbi időben – mivelhogy nagyon elszaporodtak – rájuk jár a rúd, pontosabban a szakács, aki a repülőtér éttermének konyhájában finom falatokat készít a befogott példányokból. Önellátás à la francia Airport. Haza kéne hoznunk néhány száz nyulat onnan, jut eszembe, mondjuk, ide, a Csallóközbe. Bár minek? Úgyis elpusztulnának. Hol vannak már itt tág és szabad legelők, rétek. Repülőtér meg igazán nem hiányzik nekünk. Pláne nem Bős mellé...

(Kihűlés)

Sok esztendő töltem el olyan redakcióban, ahol nem voltak számítógépek, monitorok, fénymásolók, scannerek, faxok, mobiltelefonok, csak írógépek, Zeták és Consulok, jó öreg tárcsás

telefonok, ja és a titkárságon telexgépek, melyek a hírügynökségi anyagokat ontották végtelen papírfolyamokon. A redaktor ült szerkesztőségi szobájában, szokásos reggeli kávéját kortyolgatva, melyet a gépíró főzött kotyogóban, és tett eléje a rovat tagjaival közösen vásárolt kávékészlet egyik poharában. Elbeszélgettek kicsit, majd a redaktor átnézte az aznapi újságokat, a postát, aztán nekilátott a szerkesztésnek. Asztalán kellemes hangulatot árasztó rendetlenség, kéziratok, könyvek düllöngelő halmai. Ha bárki hozzájuk nyúlt volna a rendteremtés szándékával, oda a hangulat, de a közölhető vagy közlésre előkészített kéziratokat is kereshette volna a redaktor. Ilyenképpen mindig ugyanazt a képet mutatta a szerkesztőségi szoba, melyben a kollégák asztalain és székein kívül akadt még két fotel, azok is jó vének, mélyek, meg egy kis asztal. Általában ide ültek a vendégek, híres írók, szárnypróbálgató költők, grafomániában szenvedő figurák, festők, grafikusok, akiknek novellákat adott a redaktor, hogy illusztrálják őket. Amellett, hogy a szoba képének állandóságában volt valami vonzó, meghitté, emberivé igazán a külső munkatársak varázsolták. Ahány, annyi szín, és persze annyi kávé, annyi beszélgetés. Egyikük-másikuk némi nemesebb italt is hozott, házipálinkát, üveg bort, megköszönvén, hogy közölték írását, miközben a belső zsebéből előhúzott egy újabbat, a redaktor örömeire vagy éppen bosszúságára. Előfordult, hogy a redaktor rokon lélekre talált valamelyik szerzőben, és fordítva, így a redaktor-szerző kapcsolat baráti rangra is emelkedhetett akár.

Mindez lassan már a múlté. Szerzők manapság már csak ritkán járnak be a szerkesztőségekbe, ha nincs saját faxuk, találnak valahol, és azon küldik el írásaikat a szerkesztő úrnak. „Adjátok át neki! Köszí” – szól a velős üzenet. Se szó, se beszéd. Számítógépek, monitorok, scannerek stb. Ezek a műszaki vívmányok, melyek az embert hivatottak szolgálni, és szolgálják is őt becsülettel, úgy kötnek össze bennünket, hogy

elválasztanak. Mint a televízió, holmi bugyisorozatok tucatjaival, récselékkal, szerelmi pókhálókban vergődő-nyavalygó nímándokkal. Kuss mindenkinek, ha ők tűnnek fel a képernyőn. Témánk szempontjából az sem old meg semmit, ha netán annyi tévékészülék van a lakásban, amennyi a családtagok száma. Mindenki beköltözik-gubózik a maga készülékébe. Meghalhatsz, hogy észre sem veszik. Ez már több mint elidegenedés, ez már kihűlés. Az elhülyülés csak amolyan ráadás.

Csoda, ha az ember nosztalgiazik olykor?

(Végtelen abortusz)

Március 26., csütörtök, teletext-közlemény az abortusz-ügyben: „Délután tájékoztatják az újságírókat arról, hogy megszakították-e a 13 éves leány terhességét. Ezt a kecskeméti megyei kórház szülészeti nőgyógyászati osztályának vezetője, Godó György közölte az MTI-vel. A Déli Krónika tudósítója viszont úgy tudja, hogy már megkezdődött a beavatkozás, ami az ilyen fiatalkorú esetében több időt vesz igénybe.” Ez egy hír. Semmi gond vele. Habár én az utolsó mondatát elhagytam volna, mert mi az, hogy „úgy tudja“. Most tudja vagy nem tudja? Persze, mi ez a bűjtött félinformáció ahhoz az undorító felhajtáshoz képest, amit napokon keresztül a magyarországi tévécsatornák (egyáltalán médiumok) csináltak – egymással versengve – a gyermekanya körül, még pártvezéreket is rákényszerítve, hogy nyilatkozzanak az ügyben, akik természetesen vették a lapot, közeledvén a választások. Ebbe bele lehet halni. Magzatostul. Merthogy emberkínzás a javából. Közben a szenzációéhes újságíró-hiénák úgy tesznek, mintha ők lennének az igazság bajnokai. Az Isten mentsen meg tőlük minden embert, főként a gyerekeket. Nem, ez nem sajtószabadság, hanem annak meggyalázása, visszaélés a sajtószabadsággal. Az ilyen televízió – akarata ellenére – előbb-utóbb elriasztja

magától a jó ízlésű nézőt. Azt a nézőt, akinek különben a sorozatban, illetve sorozatokban áradó vérfolyamból is kezd eleget lenni. Amerikában már régóta lázad ellene, a sajtóval egyetemben, legutóbb az egyik arkansasi iskola udvarán történt méészárlás okán, amikor egy tizenegy és egy tizenhárom éves fiú terepszínű ruhában, bokrok mögül tüzelve lőtt agyon négy lányt és egy tanárnőt, sebesült is volt nem kevés.

Mint a moziban.

Tekintélyes amerikai lapok cikkeztek ismét a hollywoodi „halálosztó-gyárosok” ellen ama – szakemberek által is régen igazolt felismerés alapján –, hogy az agresszív, vérrel átitatott filmek, sorozatok bizony befolyásolják – különösen az inger- és szeretetszegény környezetben nevelkedő – gyerekek magaviseletét, általában negatív irányban. Épp ideje lenne véget vetni a végtelen filmes-televíziós öldöklésnek. A szórakoztatásnak szánt rossz példa is lehet ragadós. Paradicsomlé helyett valódi vér folyhat – a valóságban. Persze, pénzért mindent, még azok a színészek, színésznők is, akik az arkansasi tragédiával nagyjából azonos időben egyszerű, kedves, gyarló embereként viselkedve vettek részt az idei Oscar-díjak átadásán.

Különben: valószínű, hogy Katalin túl van az abortuszon – jelentette imigyen még aznap a Késő Esti Krónika...

(Kroki)

Ez az értelmező kézisztár szerint annyit tesz, mint színes, gyakran csattanós karcolat. Nagy kár, hogy megritkult sajtónkban a tárcával együtt, pedig valamikor a legelesebb magyar írók művelték előszeretettel, és ugyancsak közkedvelt műfaj volt az olvasók körében. De sebj, van itt nekünk más krokink, a Kroky, vagyis a Lépések. Van-e a honban, ki nem ismeri ezt a „műfajt”, melyet vasárnaponként ebéd után tálal fel idegeink nyugalomra vágó asztalára a szlovák közszolgá-

lati televízió? Tudom, tudom, „idegeink nyugalomra vágyó asztala” hatalmas képzavar, de hát mi ez a zavar ahhoz képest, amit a szóban forgó televízió okoz a fejekben. Becsületére legyen mondván: makacs következetességgel. Félretájékoztat, csúsztat, manipulál, ráadásul, ahol csak tudja, szítja a magyarok iránti gyűlöletet.

Lerágott csont ez ebben a rovatban is. Az ember szinte már restell róla írni, főként, hogy tudja, fejétől bűzlik a hal, és amíg bűzlik, addig falra hányt borsó minden szó. Bár sosem lehet tudni. Milan Kňažko mindenesetre a Kroky egyik legutóbbi adásában újfent keményen ágált a mečiarizmus, illetve a mečiarizmust kiszolgáló közszolgálati televízió ellen, de a rendezői balon ülő örök demagóg munkásvezér, Lupták is megkapta tőle a magáét, hogy közreműködött az ország szét-rablásában, jobb lesz tehát, ha csendben marad, miközben az óráját mutogatva bizonygatta, mennyivel több időt adott a közszolgálati műsorvezető a kormánypártiaknak, mint nekik, a rendezői jobbon ülő ellenzéki képviselőeknek. Volt egy pillanat, amikor azt hittem, feláll, mármint Kňažko, és otthagyja a műsort. Nem, ahogy Csáky Pál sem a múltkor. Ha cirkusz, ám legyen, gondolták.

Különben a Krokyt szórakoztató produkcióként nézem és kezelem, noha az ország sorsát tekintve több mint tragikus, ami mögötte van. Ilyenképpen talán egy krokrit kellett volna írnom itt most róla, csak hát a Szlovákiai Újságírók Szindikátusának tagjaként a minap megkaptam a szervezet Fórum című tájékoztatójának idei harmadik számát, melynek első oldalán a szlovákiai médiahelyzetről szerepel állásfoglalás a szindikátus elnöki kollégiumának aláírásával, és ez nem krokitéma. A dokumentum egyik pontja megállapítja, hogy a Szlovák Televízióról szóló törvénnyel ellentétben visszaélnék a közszolgálati tévével, propagandaeszközként használják például úgy, hogy hírműsoraiban csúsztatnak, publicisztikai és vitaműsorai

politikailag kiegyensúlyozatlanok stb. Egy tiltakozással több, ám eredmény csak a választások után várható, ha... Addig ez a mi szomorú krokink, bármennyire szórakoztató is. Be kell érünk a Macuškákkal, Prokešekkel, Cuperekkel, Slotákkal, Mečiarral. Hacsak nem váltunk csatornát.

(Felszálltam a Titanicra)

Van talán már harminc éve, hogy kellemetlen tapasztalatok elriasztottak a mozitól, melyet különben gyermekkoromtól imádtam. Ment Zeffirelli gyönyörű Rómeó és Júliája, amikor suhancok bele-belekiabáltak a filmbe, megható pillanatokban olyan szavakkal adva tanácsot a két szerelmesnek, hogy mit csináljanak, melyeket ide le nem írhatok. Egy másik moziban analfabéta ülhetett a nézőtéren, mert szomszédja hangosan végigolvasta neki a japán Kurosawa Dodeskaden című filmjét, amely feliratozva került forgalomba. Jancsó Csillagosok, katonájként úgy sikerült megnéznünk, hogy embereket csábítottunk be az utcáról, meg is vettük nekik a jegyet, legyen legalább tíz néző, akkor már lehet vetíteni. Így szoktam le lassan a moziról. Utoljára úgy hét-nyolc évvel ezelőtt láttam filmet filmszínházban. De akkor sokat. Többnapos balatonfüredi kirándulásunkra megérkezvén, épp egy moziban sikerült szállást találnunk, a vetítőterem alatt volt a szobánk. Különösen a gyerekek nagy öröme: tiszteletjegy is járt hozzá, azaz minden filmre ingyen engedtek be.

Azóta tegnap voltam először moziban. Nagy élmény volt annyi esztendőnyi szünet és annyi televízió után. Lehet, a Titanicnak köszönhető, sőt biztos. Merthogy James Cameron filmjét láttam. Nem a körülötte kialakult örület vitt a vászon elé, nem is a tizenegy Oscar-díj, hanem a lányom és néhány olyan barátom pozitív jelzője, akik korábban már látták a Titanicot, Győrben, és akiknek adok a véleményére. No meg az

angol nyelv. Mit mondjak? Ma is a film hatása alatt vagyok, jóllehet nem ma jöttem le a filmvászonról. Hirtelen meg nem tudnám mondani, mitől jó, mitől nagy ez a film. (Eltelkintve a végétől. A kínákozó lehetőségek közül Cameron itt a legrosszabbat választotta. Akár üzenetet hordozhatott volna, ha a Szabadságszobor képével vagy a tengerben alámerülő gyémánt nyakék látványával fejeződik be a sztori, hiszen Jack egész ifjú élete a szabadságról szól, másrészt számára nagyobb kincs a levegő, mint a gazdagság.) Tudniillik, a film szerkezetéből kiderül, hogy „asztal mellett” született az egész. A kerettörténet kitalált, a szerelmi történet sematikus, a süllyedő hajó látványának megalkotásában pedig nemcsak kaszkadőrök vettek részt, jelentős szerep jutott a számítógépes trükköknek, a hidraulika tudományának. Mindez nyilvánvaló, mégis hiteles valamennyi pillanat, egyik-másik egyenesen magával ragadja az embert. Mi lehet a titok nyitja? Az egyik bizonyára az, hogy a Titanic profi munka. A másik a két fiatal szerelmének rendkívül egyszerű, mégis gyönyörű – Rómeó és Júlia történetére emlékeztető – mélységeket feltáró képi megjelenítése a katasztrófa előtt, közben és után.

Kíváncsi vagyok, mindebből mi lesz érzékelhető majdan a televízió kis képernyőjén.

(Szemtelen reklám)

A jó színházi előadás ismérve, hogy amikor megy az előadás, akkor egyfajta áramkör alakul ki a színpad és a nézőtér között. Ez azt jelenti, hogy a néző olyan világba emelkedett a hétköznapi valóságából, melyet érzelmi vagy tudati, esetleg mindkét szinten egyszerre él át, és pedig úgy, hogy aktív jelenlétét érzik a színészek. Ha ebben a világban – melyet a rendező vezetésével sikerült szerves egységgé formálni szavakból, helyzetekből, jelmezekből, díszletekből, a színészi játékból – vala-

milyen idegen elem jelenik meg, mondjuk, egy kóbor macska átfut a színen: megszakad az áramkör. Oda a varázs, az élmény. Így van ez a jó filmmel is, a tévében, ahol egyre több idegen elem tűnik fel vetítés közben.

Nézem például a Jane Eyre-t, Charlotte Brontë világhírű regényének filmváltozatát, benne vagyok az áramkörben, várva, mi történik a következő pillanatban, amikor hirtelen akármi-lyen kávé tűnik fel. A fene egye meg! Illetve, igya meg! Néhány nappal később a Love Storyt adják. A hatvanas-hetvenes évek fordulóján egy csapásra bestseller lett Erich Segal érzelmes története, emlékeim vannak róla, a Nagyvilágban olvastam magyarul, majd néhány esztendő múlva egy balatoni szabadtéri moziban láttam a belőle készült filmet. Melyet most lefolyótisztító reklámja szakít meg, az rondít bele. Volt áramkör, nincs áramkör. A Love Story örökzöld zenéje is széthullik. De ez még semmi! Ugyanennek a filmnek a vetítése közben, amikor még azt sem tudjuk, hogy Jenny halálos beteg, újra stop: nagy hangon harangozzák be, hogy holnap Oliver történetével folytatódik a Love Story, miközben egy bevágásban látjuk, amint Jennyt engedik le a sírba. Az alkotásnak olyan meggyalázása, az alkotónak és a nézőnek olyan megalázása ez a bedobott reklámokkal együtt, mely kimeríti a szerzői és nézői (emberi) jogok megsértésének, egyfajta bűncselekménynek a fogalmát.

Mielőtt lehullott volna a vasküggöny, el-eljutott már hozzánk a hír, hogy bizony Nyugaton így megy ez. Nem érdekel.

Lapos akciófilmek, buta szappanoperák esetében, melyekből tizenkettő egy tucat, még megbocsáthatónak tartom a reklám megjelenését két ütés vagy két ágyjelenet között, főként, ha ezek a „lavsztorik” a hirdető cégek pénzéből (is) készültek. Na de a Jane Eyre nem, sem a Love Story. Akkoriban még nem is volt ilyen-olyan kávé, lefolyótisztító, hónaljspricc stb., amikor ezeket a filmeket forgatták.

Nem a reklámok ellen szólok, hanem a művészi, ha úgy tesszük, a filmtörténeti értékek védelmében. Valamint, hogy a jó részt reklámokból élő kereskedelmi televíziók azért legyenek szívesek, és tiszteljék a nézőt: tudják, mit mikor lehet és szabad ebben az amúgy is elszabadult világban.

(Szotyí)

Végül is mindenről le lehet szokni. Minden káros szenvedélyről. A kávéról, cigarettáról, alkoholoról, kábítószerrel. Csak az egyénen múlik, vagyis akarat és önuralom kérdése az egész. De vajon le lehet-e szokni a televízióról?

Le.

Hallom, az Egyesült Államokban egyre növekszik a tévémentes Amerikáért alakult mozgalom immáron több milliós tábora. Mindenki tiszta boldog, aki lemondott a szem rágógu-mijáról. Vagy inkább szotyolájáról. Ezek az emberek azóta sokat beszélgetnek – a gyerekekkel is –, piknikeznek, sétálnak, társaságba járnak, fellendült az amatőr művészeti mozgalom, a házaspárok meg rájöttek, hogy az ágyban mást is lehet csinálni, mint csupán aludni. Nem tudom nem látni e mozgalomban azt a szándékot – célt –, hogy az ember szeretne visszajutni önmagához. Teljesen mellékes az indíték, hogy sokan unják már a televíziót, avagy az a statisztikai adat rémisztett meg tömegeket, hogy egy átlag amerikai, aki megéri a hetvenöt évet, tizenegy esztendő töltsön a képernyő előtt. A lényeg, hogy egy olyan fogságból akarnak szabadulni a tévémentes Amerikáért agitálók, amely nemcsak hogy érzelmi-gondolati uniformisba öltöztette őket, hanem megváltoztatta magatartásukat, napi tevékenységrendszerüket, rádöbbenek például arra, hogy partneri kapcsolataikban a „doboz” által kínált minták szerint viselkednek.

Nagy felismerés ez.

Ám hogy a szándékból nem lesz valóság, az biztos. Hollywood, valamint az egész amerikai televíziós szórakoztatóipar is csak mosolyog a kezdeményezésen, ha egyáltalán odafigyeltek rá. Jól tudják, a tévével is már csak úgy van a gyarló ember, mint a fogyókúrával. Hiába lakozik ott egy-egy elhízott alakban egy soványabb, karcsúbb változat, mégsem fog előjönni, mert ahhoz okosabban kellene élni, ésszerűbben táplálkozni, többet mozogni. Ennek ellenére nem árt elgondolkoznunk az említett mozgalom törekvésén.

Az csak mellékesen jut eszembe, ha nálunk valaki valami hasonlót kezdeményezne, a mostani szlovák „közszolgálati” televízióra gondolva lenne egy javaslatom: szervezzen mozgalmat az STV-mentes Szlovákiáért. Nekünk, normális magyar és szlovák embereknek, tévénezőknek egyelőre az is elég lenne.

(Reggeli etetés)

Vannak, akik már alig várják a napkeltét, hogy bekapcsolhassák a dobozt. Én meg örülök, hogy egyáltalán fel tudok kelni, lévén későn fekvő fajta. Nincs rosszabb találmány a reggelnél, boldog vagyok, ha ki tudom nyitni a szemem, és betalálok a fürdőszobába, nemhogy képernyő elé üljek. Úgy nyolc órára azért összeszedem magam, ám a tévé eszembe sem jut, olykor azt az egy-két órát is sajnálom, amit este pocsékolok rá. Hajnalban még Kertész Zsuzsa sem tudna a képernyő elé csábítani, akit most csak azért említek, mert itt mosolyog rám az egyik műsorújság borítójáról. Sőt, ő duplán nem. Már korábban meg akartam jegyezni, nem tartozik kedvenc bemondóim közé, bármennyire tiszteli és szereti őt számos ifjú kollégája, az ún. Kertész-tanítványok, és hiába írja nekem róla az említett újság, hogy „nem amerikai stílusú, fülig érő szájjal heherésző, hurrá-optimizmust elhitetni akaró tévés szemé-

lyiség... kellemes hangjával, vonzó megjelenésével »csupán« derűt, kiegyensúlyozottságot sugároz“. Igen, a hangja valóban kellemes, még rádiós korából ismerjük, ám a többi tudatos színjáték. Ha már, akkor a Tények Juditja, akinek ugyan érdes a hangja, de azzal együtt eredeti jelenség, új stílus, legalábbis számomra. Rádásul fiatal. Igaz, ő nem bemondó, hanem műsorvezető. Képzeljük el Kertész Zsuzsát hírműsor vezetőjének, aki melleleg bele szokott gabalyodni a mondataiba, amikor mindenáron függetleníteni akarja magát a sugógéptől vagy a papírtól. Persze, ízlések és pofonok kérdése ez is, mint annyi minden. Kanyarodjunk is vissza a hajnali-reggeli órákhoz, amikor azért itt-ott csak bekapcsolom a tévét.

Az egyik csatornán reggelizés közben beszélgetnek, a másikon éppen főznek. A harmadikon a vérnyomás és a vesebetegség közti összefüggésekről folyik a szó, a negyediken valaki új találmányát, a folyadékszint-szabályozót mutatja be, amelynek hatalmas előnye, hogy többé nem ázik el a lakás, száraz marad az alsó szomszéd plafonja, ha netán sütés közben megfeledkeznénk a fürdőszobában kinyitott vízcsapról. A következő csatornán Forró Tamás faggatja Komlós Jucit, mi lesz a tizenegyedik éve futó Szomszédok legközelebbi epizódjában. Taki bácsi felesége nem árulja el, annyit mond, hogy „mi csak morgolódunk, öreg nyugdíjasok“. Mások is. A választások küszöbén. Meg mindig. De nem kertészsuzsis derűvel, kiegyenúlyozottsággal.

(Ferenc)

Amikor László Ferenc, másodéves történelem szakos budapesti egyetemi hallgató azt mondta, hogy bár a szíve szakad meg a szép autóért, mégis a hatszázhatvankét ezer és valahány forintot választja, nemcsak Vágó István torkán akadt meg a szó, hanem bizonyára a Mindent vagy semmit! nézőinek mil-

liói is ugyancsak elcsodálkoztak. Sokan talán még – elnézést – le is hülyézték a bámulatos tudásról, hihetetlenül széles ismeretanyagról tanúbizonyságot tevő szimpatikus fiatalembert, mert úgy döntött, ahogy. Vajon miért? Másnap reggel a TV2 műsorvezetőjének a következőket válaszolta: – Sajnos, a magyar adójogszabályok olyanok, hogy közel a felét ki kellett volna fizetnem egy ilyen autó árának, hogy hozzájuthassak, utána pedig el kellett volna adnom. Megmondom őszintén, sikerült olyan magas pontszámot összegyűjtenem, hogy úgy érzem, nekem ennyi bőséges jutalom, és nincs hercehurca vele, adózási szempontból sincs annyi gond a pénzzel. Nem is igazán vonz az autó, és nem lenne stílusos, ha így járnék az egyetemre. Fontosabbnak tartom a vizsgákat.

Tessék. Ilyen is van. Lehet rajta vitatkozni, hogy például bármilyen hercehurcával járt volna a kocsí eladása, ha már úgy döntött Ferenc, hogy nem akarja megtartani, akkor is megérte volna, pénznyereményének minimum a kétszereséhez jut. Számomra azonban nem ez a lényeg ebben a fiatalembertben. Hanem az a magabiztos tudás, amely engem mindig lenyűgöz, különösen ha laza könnyedséggel, mosoly kíséretében jelenik meg, nem pedig fogcsikorgatva, verejtéket izzadva, ideges csapkodások közepette. A másik: egy olyan korban, amikor az autó sokak számára már nem csupán használati eszközöt jelent, hanem státusszimbólumot, sőt amikor az embert hovatovább már aszerint ítélik meg, hogy milyen márkájú kocsival futkározik, akadt egy húszéves fiatalember, akinek az értékrendjében első helyen a tanulás áll. Történész akar lenni, az autó valahol hátul szerepel a rangsorban, ha egyáltalán szerepel. Gondolom ugyanakkor, ha ebben a műveltségi vetélkedőben ugyanaz a szabály van érvényben, mint a másik nagyszerű fiatalember, Koday Bence idejében, László Ferenc sem adja alább, ráhajt a pénzre is, a kocsira is. Csak úgy, a játék kedvéért. És holtbiztos, hogy viszi ezt is, azt is.

Jó, hogy van ez a műsor. Remek emberekkel találkozhatunk benne, Vágó István műsorvezetővel az élen, akitől tapintatot, derűt sugárzó gentleman viselkedést tanulhatunk, másrészt visszaadja az ember hitét, igenis, van értéke a tudásnak, értelmének a tanulásnak.

(Emberek vagyunk)

Szeretem Szabó István filmjeit. Szeretem az Oscar-díjas rendezőt. Szeretem Szabó Istvánt, az embert. Pedig személyesen soha nem találkoztunk. Amikor százéves volt a mozi, szerettem hallgatni a soron következő filmet vagy filmeket figyelmünkbe ajánló mondatait, frappáns kiselőadásait, melyekben egyetlen mondatban ki tudta fejezni a lényegét, miközben szavaiban ott sugárzott a lélek.

Hosszú idő után, a múlt héten ismét láttam őt, ezúttal az MTV2 Kincsestár című délelőtti műsorában, melyben, azt hiszem, a család lehetett a téma, nem elejétől néztem az adást. Az 1966-ban forgatott filmjéről, az Apáról folyt a beszélgetés, valamint az édesapjáról, akit korán elvesztett, és akinek a hiánya meghatározta életét. A filmről szólva, elmesélt egy történetet. Az Apa 1967-es moszkvai bemutatóján, a kongresszusi palotában hatezer ember ült a nézőtéren. Szabó István, aki maga is jelen volt a premieren, egyszer csak azt vette észre, hogy a hatezer ember néma csendben nézi a filmet, aztán egy bizonyos ponton elkezd mozgolódni, lazul a figyelem, majd újra néma csend. És ez így ment végig, aszerint, hogy milyen erejű képek, helyzetek, jelenetek tűntek fel a vásznon. A pláne azonban nem ebben van, hanem abban, hogy a film szintén több ezer néző előtt megtartott New York-i bemutatóján is ugyanazokban a pillanatokban lett csend, és ugyanazokban a pillanatokban támadt mozgolódás, hallatszott székresegés, mint Moszkvában. „Az emberi lélek mennyire azonos minde-

nütt – jegyezte meg Szabó István. – Lehet hallani, amikor egy film hat, és azt is, amikor nem hat.”

Íme egy példa, hogy alapvető érzéseinkben közösek vagyunk, emberek, éljünk bárhol e földön. Még azt is mondanám: éljünk bárhogyan. Jómagam sokat bolyongtam gyermekkoromtól kezdve abban a hiszemben, hogy például a tengerentúlon mások, boldogabbak az érzések az emberi élet belső tájain, míg eljutottam eddig a felismerésig, vagyis hogy de-hogy mások. Pedig rengeteg könyvet olvastam, filmet is láttam épp eleget, melyek az emberi létnek nem a felszínéről szóltak, hanem a mélységeiről. Egy fiatalkori külföldi út – személyes tapasztalat – kellett ahhoz, hogy rádöbbenjek, brazil, belga, iráni, japán tanfolyamtársam ugyanolyan, mint én vagyok. Hogy alapvető érzéseinkben közösek vagyunk, azonos érintésekre azonosak a reakcióink Nagy szerencsénk ez. Szerencsétlenségünk, hogy vissza is lehet vele élni. Utaljak csak éppen Szabó István Mephistójára.

(Azok a szép napok...)

Ahhoz képest, hogy a Beatles, a Rolling Stones, a Beach Boys együttesen, Elvis Presleyn, Little Richardon, Jimi Hendrixen, no meg Illéséken, Omegáékon, Koncz Zsuzsáékon nőttek fel a hatvanas években, elég jól megvagyok minden régi és új pop-rockegyüttessel, énekessel. Például a Guns and Rosest egy világ választja el a Spice Girlstől, mégis van ez utóbbi lánycsapatnak is egy-két száma, melyet szívesen hallgatok. Zenei stílusra lefordítva mindez azt jelenti, hogy bár szívem a rock and rollé és a bluesé, a disco, a techno, a dancefloor, a rap zenében is találok élvezhető muzsikát, dallamot, ritmust. A lényeg, hogy jól csinálják. A millió együttes és énekes közül egyedül Szandival nem vagyok kibékülve. Talán nem is ő tehet róla. Még gyermek, amikor valakik megpróbáltak sztárt

csinálni belőle, pedig mindjárt az elején nyilvánvaló volt, hogy Szandiból műbaba, amolyan élő magyar Barbie sikeredhet csak. Nagylány lett azóta belőle, bogyós, köldökének tájéka mutatós, de Szandi Szandi maradt. Az a „picike, aranyos éneklő baba, hogy egyem a szívét“. Persze, még lehet belőle valaki, különösen, hogy futtatják tovább a hölgyet, most éppen műsorvezető az Azok a szép napok... című könnyűzenei vetélkedőben, Vágó István társaságában, az öreg róka ifjú ellenpólusaként. Mondjam, ebben a szerepében elmegy?

Maga a műsor viszont nem rossz, érdekes alapötletre építettek. Két háromtagú csapatnak – melyben egy-egy profi zenész szerepel (a múlt szerdai adásban Mikit és Robit láthattuk, azaz Varga Miklóst és Szikora Róbertet) – kell megfejtenie régi híres slágereket, mégpedig úgy, hogy a versenyzők először dallamtöredéket hallanak belőlük, basszus szólamot dob kíséretében, majd egy kis harmóniát ad hozzá a zenekar, ha rögtön nem esne le a tantusz. Amikor végre leesik, akkor az egész stúdió elkezd énekelni hatalmas jókedvvel a felismert dalt, melynek szövege különben a képernyő alján olvasható (az angol számoké angolul természetesen), úgyhogy lehet a képernyők előtt is vigadni.

Az említett adásban 1985-ig jutottak el. Minthogy Vágó István közben művelődéstörténeti eseményeket is felidéz az éppen szóban forgó esztendőből, csak ámul az ember, hogy rohan az idő. Maradva 1985-nél, ez A cápa, a Flashdance, a Redl ezredes budapesti bemutatójának éve, ekkor hódítja meg a hamburger a magyar fővárost, ekkor sláger a Paff, a bűvos sárkány, ekkor éneklő Varga Miklós, hogy becsüljük meg Európát, a gyönyörű nőt. Mintha ma lett volna. Teljesen mellékes, hogy Szandi óvoda volt-e akkor vagy iskolás már, egy ilyen fajta műsor is újra rádöbbsenti az embert, hogy rövid az élet, becsülje hát meg. Minden percét.

(Méhek között)

Korán meghalt az apám, korán rám maradt a négy méhcsalád gondozásának feladata is. Két kaptár a meggyfa, kettő az öreg barackfa alatt állt. Minthogy mindössze tizenhárom éves voltam, Józsi bácsi, a szomszéd jött át olykor segíteni vagy Vitányi bácsi baktatott fel a Kőszörű-dombon, majd le a kertbe, a méhek közé. Főként rajbefogáskor meg a méztér kiürítésekor, vagyis a pergetést megelőző munkálatoknál kelt el a segítségük, szakmai tudásuk, melynek én még híjával voltam, noha kiskoromtól sok órát töltöttem apámmal a kaptárak mellett, védősisakkal a fejemen, füstölővel a kezemben, sőt nagyon hamar megtanultam, hogyan kell az új keretbe elhelyezni a méhviaszból hengerelt mülépet. Aztán lassan elmaradtak az öregek, Vitányi bácsi meg is halt, akit mindig azért csodáltam, mert soha nem használt sem kesztyűt, sem fejvédőt, rövid újjú ingben emelgette-vizsgálta a zsongó méhecskékkal teli kereteket; ha a vadabbja közül karjába szúrta valamelyik a fullánkját, nem zavartatta magát, nem ártott a méreg, a csípést meg tán észre sem vette.

Mindez már a múlté, amiként kérészéletű méhészkedésem is emlék csupán, a családi házzal, a kerttel, a négy méhcsaláddal együtt. Viszont olyan emlék, mely időről időre felveti bennem a kérdést: miért nem folytatod, barátom, illetve miért nem kezded újra, hiszen ma is szereted a méheket? Ugyan hol méhészkedhetnék? Lakótelepen nem lehet, vándortanya kialakítására meg kinek van pénze, ideje. Esetleg két-három kaptár valamelyik rokon vagy barát kertjében, csak hát az emberek általában félnek a méhektől, különösen, ahol gyerekek is vannak. Ilyenképpen nem marad más hátra, mint ami az elérhetetlen emberi vágyak esetében történik: kívülről nyaljuk a mézesüveget. Jómagam például, amikor méhészt látok a tévében, méhek között. Egyébiránt ritkán. Cápát gyakrabban. De hagyjuk a ragadozókat, az MTV2 Tudóra című reggeli műsorának

egyik múlt heti adásában fiatal méhészt – fürdőnadrágban, egy szál ingben – bontott fel egy kaptárt, és magyarázott, beszélt új eljárásokról, technikáról, miközben ott röpködtek körülötte a méhek. Ami a legjobban tetszett, bemutatott egy olyan – a mézgyűjtés idején a fészket a mézkamrától elválasztó anyarács helyett alkalmazott – megoldást, melynek eredményeképpen nemhogy az anya nem tud feljutni a mézkamrába, de egyetlen méhecske sem marad benne, miután a lépek sejtjeit megtöltötték mézzel. Magyarán, nem kell rázni, ütögetni a kereteket, lúdtollal söpörni le róluk a dolgos kis munkások seregét, hanem azonnal lehet szállítani az aranyszínű folyékony kincset a pörgetőgéphez. És van még egy előnye ennek a módszernek: nem éri sokk a méhcsaládot, mint az említett durva eljárás esetében, nyugodtan teszik a dolgukat tovább.

Csak azt nem tudjuk meg soha, hogyan él meg a rablás tényét? Vagy a sok ezer kilométernyi repüléssel, fáradságos munkával begyűjtött mézük ajándék az embernek?

Aki vegyszerrel permetezi a virágos rétet...

(A gólszerző öröme)

Nem tudom, megfigyelték-e, hogy az elmúlt húsz-harminc évben milyen változásokon ment át annak az örömnak a külső megjelenési formája, melyet a góllövés pillanatában és az utána következő másodpercekben érez a labdarúgó. Volt idő, amikor mindkét kezét a magasba emelve futott a pálya belseje felé csapattársait keresve, hogy gyorsan megölelje őket, akik persze azon nyomban mind ott voltak körülötte, mintegy kupacot alkotva. Így járta át valamennyiüket a boldogság melege. Volt aztán idő, hogy az oldalon felé vette az irányt, majd hatalmasat ugrott, miközben öklével belecsapott a levegőbe. Általában ezt a pillanatot szokták kimerevíteni a tévések. Később, alighanem afrikai minta nyomán, táncmozdula-

tokat mutatott be a gólszerző, majd következett a dugattyús figura: megroggyantott térd, dugattyúként járó kar vagy karok. Az öröm kifejezésének ez a formája még manapság is dívik, ám időközben került hozzá egy másik, amely mindenekelőtt a szurkolótábor felé irányul, vagyis amikor a gólszerző mit sem törődve a társaival átugrik a reklámtáblákon, majomként fel a kerítésre, ahol a rácsokon keresztül szinte közvetlen kapcsolatba kerül a drukkerekkel, váltanak néhány szót, megérintik a kezét. Kell ennél több az életben? A legújabb divatot akár csuklyafigurának is nevezhetnénk. Miután a játékos betalált a hálóba, végtelen örömeiben felrántja a mezét, és a fejére húzza. Se megcsókolni, se megölelni. Ráugrani, ledönteni meg egyenesen veszélyes, minthogy nem lát. Persze, valamilyen kupac – mint valamennyi forma esetében – azért itt is kialakul előbb-utóbb. Hiszen egy-egy gól nemcsak a szerzőjét emeli abban a pillanatban mennyei magasságokba, hanem az egész csapatot. Egy egész közösséget. Egy egész országot, nemzetet. A játékos magánöröme ezrek, százezrek, milliók szívébe áramlik át azonnal – a képernyőn keresztül is. És ezer, száz-ezer, millió szívet köt össze. Függetlenül attól, hogy egy adott korban – időszakban? – milyen formában jelenik meg éppen. Amely forma változásainak indítékain azért érdemes lenne egyszer eltöprengeni. Amiként azon ugyancsak, hogy újabban a győztes csapat játékosai miért vetik magukat a földre, illetve a gyepre, és csúsznak hason egymás kezét fogva, a közönség felé. Mindenesetre, nagyszerű emberi pillanatok ezek.

(Új babiloni torony)

Van Madonnának egy száguldó videoklipje, a Ray of Light, ha jól emlékszem a címére. Száguldanak benne az autók és vonatok, hajók és repülőgépek, állatok és emberek, minden és mindenki, igen az ember is, főként az ember, függetlenül attól,

hogy eszik, iszik, alszik, szül vagy fát ültet. Oly gyorsan száguld ebben a klipben az élet, hogy rohanó csíknak látszik csupán. Jelkép, mai életünk, mai világunk jelképe ez a két-három perces film. Lehet, nem is több az életünk, mint egy rohanó csík. Es ha mi ki is hullunk belőle, fut tovább.

Van Varga Imrének egy verse, az Új babiloni torony, mely az 1981-ben megjelent Boszorkányszombat című kötetében található. Íme néhány sor belőle: „Hatalmas hótölcsér új Babilon tornya / megjelenesz tavaszunk közepén tébolyban forogva / Gerard Forddal jött létre magatartása Marcos aligha / ... táncolsz virágos tavaszunk közepén / búgysz tutúlsz talpad alig földet ér / Guineát hanem készséggel v priestoroch ktore sa začne / zöldes talapzatod falevél irodapapír virág / égbe túrod égbe hófalaid oromzatát / významným politickým olajat produkál és csaknem... / forog jaj forog a torony beleimet tekeri magára / tördeli csontjaimat koponyám fölszáll a csúcsára / a mashpee-i indiánok elismerték a jogát syr paradajka / elpusztul hát rommá lesz az öröktől álló város / fölszaggatva szántók közterek káros a nép káros / rézbőrűek rossz hazafi divatok statisztikái...” Madonna klipjének ikertestvére a költészet szintjén – egy másik jelkép, ezúttal száguldó életünk oldaláról, az információ síkjáról. Káosz. Elég csupán arra gondolnunk, mi ömlik az emberbe a tévéből este héttől nyolcig, ha netán a Markíza híradójával kezdi a sort, majd néhány perc elteltével folytatja a TV2-vel, aztán fél nyolctól az MTV1 és az STV1 híradójával, közben az üresebb pillanatokban átkapcsol az RTL Klub Fókusz című műsorára, ahol afrikai törzs ősrégi szokása szerint éppen egy tizenkét éves kislány csiklóját és szeméremajkait metszik le, végül sport, időjárás, reklám. Sečanskýtól, a magyarok fölött aratott valamilyen szlovák győzelem emlékművét felavató Slota szavaitól, tekintetétől, melyből árad a „duraiovcik” iránti gyűlölet, Orbán Viktor párizsi, Constantinescu washingtoni látogatásán, a

Pasha Tours-botrányon át a változó felhőzetig, az új hónalj-spriccig kész káosz. Kész Babilon, új babiloni torony, információs torony, pláne ha még a CNN-re vagy a Sky News-ra is átvált az ember.

És ez így megy napról napra, felvetve a kérdést, hogy hát kinek az életét is éljük. Biztos, hogy a sajátunkét?

(A labdarúgó kézímunkája)

Két hónap múlva lesz egy esztendeje, hogy meghalt Diana hercegnő. Temetését a szigetországban harmincegy millió, a világon pedig mintegy másfél milliárd ember kísérte figyelemmel a tévé képernyőjén. Műszaki szempontból a televíziózás történetének egyik legnagyobb eseményét jelentette a gyászszertartás közvetítése. A Westminster Abbey-ig, onnan a Londonból kivezető útig száznegyvenegy kamerát állított fel a BBC különböző pontokon, csak a székesegyházban huszonnégyet. Kimondani is sok. Nem véletlen tehát, hogy „a temetés közvetítésének stílusa, érzékenysége és technikai tökéletessége nagyon pozitív fogadtatásra talált“, mint a Sky Magazin írja egy korábbi számának az 1997-es videós „leg“-ek című cikkében.

Ahogy elnézem, az idei videós „leg“-ek között ott lesz a franciaországi labdarúgó-világbajnokság közvetítése. Amióta a televízió létezik, ennyire profi módon, ilyen részletező alapossággal még soha nem szolgálta ki élő adásban a képernyő előtt ülő szurkolót, futballrajongót. Bele lehet látni a játékos szájába, meg lehet számolni a fogát, kis túlzással: még azt is megállapíthatjuk, van-e mandulagyulladás, egyáltalán mandulája. Legfeljebb sejtelmeim vannak arról, hány kamera dolgozik egy stadionban, ám az szinte biztos, hogy minden játékost külön is követ egy-egy, ha nem kettő. Ezt némely közelkép alapján gondolom, amikor a szabálytalanságot elkövető

vagy éppen elszenvedő labdarúgó mozgását, arcimimikáját, gesztusait hosszan láthatjuk az „esemény” bekövetkezése előtt és után. Lassított visszajátzásban, több oldalról. Hány kamera kell ehhez?! És milyen kamerák?! Micsoda technika?! Lehet-e ezt még fokozni, lehet-e ennél többet nyújtani a játzóküzdő, és persze az alattomos, sunyi, szabálysértő vagy az ellenfelet nyíltan, milliók szeme láttára eltaposó emberből, emberről?!

Dilemmában is vagyok. Ha jól számolok, hatvankettőtől éppen a tizedik focivébé ez, melynek a tévé jóvoltából tanúja lehetek, de annyi kézimunkát labdarúgótól az összesen együttvéve nem láttam, mint az eddigi franciaországi meccseken. Annak idején aprították Pelét, később Maradonát, de ami most folyik, az sokszor inkább hasonlít a karatéhoz, kick-boxhoz, birkózáshoz, mint a labdarúgáshoz. Szóval a dilemma az, hogy ilyen mennyiségű lerántás, könyöklés, mezrángatás, csípődobás, pofon, nyaktekerés, alsó herefogás, kézzel végrehajtott fellökés mindenkor jellemezte a labdarúgást, de csak ennek a vébének a magas szintű televíziós közvetítése révén váltak igazán láthatóvá, vagy mostanság lett általánosan elterjedt divat a kézimunka a „nemcsak lábbal, hanem kézzel is a győzelemért” jelszó jegyében. Amely jelszónak a szelleme aztán áthullámszik a stadionokon, ki az utcára, terekre és szurkolótársat, rendőrt ver agyon...

(Urunk, televíziónk)

Amikor 1963-ban Dallasban lelőtték Kennedy elnököt, a tragikus eseményről egy órán belül értesült a nagy ország lakosságának kilencven százaléka, zömük a tévé egyenes adásából. Azon a napon csaknem egész Amerika meredten bámulta a televíziót, melyről már akkor sokan sejtették, hogy hamarosan központi helyet foglal el az ember életében. Ma már azt is tud-

juk, hogy vezető szerepe van – az Internettel együtt – abban a legújabb kori folyamatban, melyet a világ globalizálódásának nevezünk. De ne siessünk annyira előre, néhány pillanatig igazodjunk még A mi XX. századunk című angol dokumentumfilm-sorozat huszadik részének időrendjéhez.

A szóban forgó rész a múlt csütörtökön éppen a televíziózás történetével foglalkozott, felejthetetlen emlékeket idézve fel bennünk, közép-európaiakban is a hőskorból, mely Angliában 1936-ban kezdődött a rendszeres tévéadás indulásával, noha az eladott készülékek száma alig érte el a háromezret. A házimozik által nyújtott élmény leírhatatlan, sláger is születik a képernyőt rejtő „csinos dobozról” (akkoriban még volt ajtaja). Valahogy úgy szólt, hogy: kirajzanak rejtélyes sugarak este, és képpé, hanggá alakulnak át. Nem túl épületes szöveg, de a lényeget kifejezi. Idős úr emlékezik: az antennát kivittük a kertbe, felerősítettük egy fa tetejére, jött a szomszéd, hát az meg mi ott a fán?, a televízió antennája, mondtuk, mire ő, az meg mi?, mármint a televízió. 1939, New York-i világvásár: itt hangzik el, a televízió jobbá teszi a holnap világát. Később: meg kell tanulnunk kihasználni a televízió alkotóerejét az egész emberiség javára. Kitör a második világháború. Elmegy a kép, de aztán visszajön, és egyik kontinenst a másik után hódítja meg immáron feltartóztathatatlanul, s válik egyszersmind a világ urává. Felvilágosítás, közízlés-formálás, közszolgálat, reklám, propaganda. Ilyen és hasonló fogalmak tapadnak a televízióhoz, melyről azt is mondják, hogy a Szovjetunióban a kommunizmus építésének eszköze, Amerikában üzlet. De azt már tudjuk, innentől kezdve számunkra is ismerős a televízió története. A jelene meg igazán.

Idestova huszonöt évvel Kennedy meggyilkolása után Orbán Viktor kormányának programját mondja a magyar parlamentben, beszél arról, hogy meg kell erősíteni a közbiztonságot és a rendőrséget, eközben Budapest egyik utcá-

jában robbantásos merénylet, hét év alatt a százhetvenedik, négy halott, ezúttal először ártatlan járókelők is. Ugyanaznap este a Szomszédokban szintén robbanás, rémület, ám szerencsére csupán turista gázpalack robbant szét, egy örült lakó akart tojásos lecsót készíteni rajta. És ez csak Magyarország. Mely ha egyszer jobb lesz, nem a televíziótól lesz az. A világ sem.

(Folyt. köv.)

Hál' istennek, véget ért a világbajnokság – mondták mindjárt vasárnap éjszaka a hölgyek. Természetesen azok, akik nem szeretik, ha labdával futkároznak a férfiak, akik egy pillanatra sem ültek le férjük, vőlegényük, udvarlójuk, szeretőjük mellé, hogy „ticsinkit” rágszálva drukkoljanak a képernyő előtt ennek vagy annak a csapatnak. Tőlük kér most elnézést a jegyzet írója, hogy még egyszer szentel néhány sort a nagy eseménynek, hiszen az elmúlt héten is uralta a televíziót, lázban tartotta a világot, országok vigadtak, országok sírtak.

A mérkőzések szakmai kommentálásától eltekintek, arra bőven ott volt Knézy, aki még azt is elmondta, hogy én mit látok. Fölöslegesen fecsegett sokat, mint általában a lelkes, illetve az önmagukat fellelkesíteni képes figurák. Ez különben nem lebecsülendő erény, főként nem ebben a negatív gondolkodásmódhoz és közérzethez szokott közép-kelet-európai térségben. Annyit azért szabadjon megjegyezni, számomra a hatvannégy mérkőzésből négy-öt volt csupán élvezetes, jó játék, a többi ideges antifutball. Ami heteken át mégis szép volt az egészben, az az a tudat, hogy este megint foci, az a várakozás, az a remény, mely melengető izgalommal tölti el az embert, hogy végre lát egy remek meccset. Hogy aztán alaposan pofára esett?! Mindegy, majd holnap... Így telik az életünk is, majd holnap...

Barátom egyébként, aki a múlt héten külföldre utazott családjával kirándulni, magával cipelt egy kis televíziót, hogy láthassa az utolsó négy meccset. Biztos, ami biztos. Pedig a világbajnokságnak csak a közelébe jutott az a nemzeti tizenegy, melynek szíve szerint szívből szurkolna. Szóval van valami, ami a „nemzet felett” is vonzó a fociban. Talán maga a játék az, legyen bármilyen. Emberekből álló csapatok egymás ellen „vívott” játéka, mely ha akarom, tulajdonképpen háború kicsiben, taktika és stratégia, támadás és védekezés, lövés és hárítás, szerencse és kudarc, győzelem és vereség, és olykor még áldozatok is vannak. És vannak nagy játékosok, vezérek, egyéniségek, akik formát adnak a csatának, akik megoldásaikkal még a hölgyeket is elkápráztatják, ha átvonulva a szobán éppen akkor pillantanak a képernyőre. A foci tömeges szeretete azonban nem a világbajnokságoknál kezdődik, mégcsak nem is a nemzeti ligáknál. Hanem valahol a gyermekkorban, amikor a fiú először rúg labdába, először fogadja be egy közösség, felvégi, alvégi, lakótelepi, lépcsőházi, esetleg az osztálytársaiból verbuválódott csapat. Amikor először járja át testét a gólszerzés, a győzelem mámorító érzése. A világbajnokság tehát véget ért, de a foci folytatódik.

(Ha nyár, akkor Ciprus?)

Nem csak. Hanem Tunézia is, Korfu, Kréta, például. Miért ne? Annyi ideig voltunk bezárva, mindenki odamegy, ahová a kedve küldi és főként – a bukszája engedi. Meglátják, lesz hamarosan Honolulu, Hawaii, Madagaszkár is. Különösen, hogy bizonyos körökben az olasz, spanyol, görög tengerpart már nem cikk, akarom mondani, sikk. Nem beszélve Horvátországról, ahová már a szociban is utazhatott, akinek volt rá pénze, esetleg magas szintű szakszervezeti összeköttetése révén, fillérekért. Horvátországról jut eszembe, ismerősom júniusban még azt tervezgette, hogy családjával végre először életükben tenger, az Adriai-tenger mel-

lett töltenek el néhány szép napot, ám akárhogyan kalkuláltak, egynapos balatoni kirándulás lett a számukra álommal határos plánumból. Legalább a gyerekek ne mondhassák, hogy nem voltak sehol. Pedig sok nebuló fog ilyesfélét válaszolni, amikor majd szeptemberben elkezdik őket faggatni a tanító nénik vagy világutazó pajtásaik, hogy hát merre jártál a nyáron, Pityu.

Ami engem illet, ha már minél távolabbi egzotikus ország ma a sikk, én kizárólag Madeira szigetére mennék, ahol azok a világhírű borok teremnek, csak félek, hogy ott maradnék. Így idén is az ekecsi úti kavicsgödör vizét élvezem. Nap van, kajában sincs hiány, sőt csak dicsérni tudom a kosztot, a feleségem készíti. Bizonyos családi esemény miatt még szülőföldemre, a Bodroghözbe sem mehetek ezúttal, noha nekem a világon sehol semmi nem nyújthat nagyobb élményt, ébreszthet bennem kellemesebb érzést, mint egy, horgászattal egybekötött családi-baráti piknik a Latorca vagy a Tisza partján. Ez a Latorca-, illetve Tisza-érzés, mely átélhető ugyancsak itt a Csallóközben akár valamelyik kanális partján. Említhetném szép hazánk hegyes tájait, a Tátrát, de – mint szíző ember – én azt csak télen szeretem, viszont itt van Magyarország, melyet nem csupán a Balaton, nem csupán Budapest jelent. Azt hiszem, nem ismerjük Magyarországot, Magyarország „vizes” vidékeit. Boldog érdeklődéssel néztem a múlt héten a tévében Cseh Tamás, Koncz Gábor, Nagy Bandó András kedves hazai tájait, melyek mind bővelkednek fürdésre, horgászatra, sportolásra alkalmas vizekben. Remek üdülhelyek, kicsi tűz lángjai a naplementében, hal sül rostos, gyönyörű illatok, hullámok a dús fákkal övezett holtág vizén elhaladó csónak nyomában, csendes esti beszélgetés, a poharakban vörösbor. A lélek öröme jelenik meg ilyenkor, a lélek békéje. Mely többet ér minden Ciprus-, Tunézia-, Korfu-, Kréta-érzésénél, s mégcsak repülőjegyet sem kell váltanunk, hogy átélhessük ezt az örömet, ezt a békét. Persze, embere válogatja.

(Tour de France)

A kocsmákban Ausztráliában sem kötelező bukósisakot viselni, egyelőre. Kötelező viszont, ha kerékpár nyergébe ül az ember. Hozták ezt a törvényt a kenguruk országában azon egyszerű oknál fogva, hogy túl sok volt már a halott. Mert mi kell ahhoz, hogy kimúljon az élet? Elég egy bukás, melynek közelében mindig van járdaszél vagy betonoszlop. Mi föl vagyunk háborodva, amióta kijött a rendelet, hogy bukósisak nélkül már még Babettára sem ülhetünk. Illetve ülhetünk, de akkor az minimum egy ötszázas, ha elkapnak. Nem baj, mi azért kockáztattunk, így még izgalmasabb az élet. Amúgy nem olcsó mulatság egy bukósisak, meg aztán hogy néznénk ki kismotoron nagy burokkal. Ha legalább egy kétszázötvenes Yamaha lenne alattunk, az igen. De térjünk vissza a kerékpárhoz. Néztem a Tour de France-t, az egyik versenyzőn van bukósisak, a másikon csak vászonsapka, a harmadik semmilyen fejfedőt nem viselt. Pedig ha valahol, hát efféle bicikliversenyeken óriásit lehet bukni, egymásra dőlhet-zuhanhat a fél peloton. Mindegy, nem ismerem a szabályokat, csupán eltöprengtem egy kicsit azon, hogy a bukósisak felől nézve is milyen változatos a világ...

Ha már világot emlegetek, maradjunk a híres profi kerékpáros körversenynél, melyből engem igazán Franciaország érdekelt, annál is inkább, hogy Balzac, Apollinaire, Brigitte Bardot hazájában még soha nem jártam. A több órán át tartó kerekkezés nekem unalmas látvány önmagában, kamerázzák bár autóból, helikopterről, azaz különböző távolságból és látószögből. Hanem ami a versenyzőkön túl látható éppen ennek a kamerázásnak köszönhetően! Felér egy kisebb kirándulással. Egyszer mintha buszból nézné az ember a tájat, a francia falvakat, városokat, máskor meg mintha repülőgépről, felülnézetből. Nem utaztam végig valamennyi útszakaszt, de amit láttam, az nemcsak történelmi kalandozásokra készített gondolatban, amikor „átrepültünk” a mezők, erdők, folyók, a kisebb-

nagyobb falvak, városok fölött, hanem a szépség, a tisztaság, a rend élményét is nyújtotta. Azért a rendét, mely egy cigaret-tacsikket nem enged eldobni. Azét a rendét, mely évszázado-
kon át formálódott, beleértve a településfejlesztést, mely ter-
mészetes emberi igényekhez igazodott mindenkor. Azét a ren-
dét, melynek tisztelete nemzedékről nemzedékre öröklődik.
Tudom, madártávlatból minden szebbnek tűnik föl. A részle-
tek elvesznek. Bár nem biztos, hiszen végeredményben részle-
tekből áll össze az egész.

Vajon Szlovákia, a szlovákiai települések milyen képet mu-
tatnának a hazai kerékpáros körverseny hasonló színvonalú te-
levíziós közvetítésekor? Mindenesetre, innen a földről nézve
akad néhány utca az országban, ahol bukósisak nélkül veszé-
lyes közlekedni. Hogy mást ne mondjak.

(Hónaljspricc)

Ronda, helytelen magyar nyelven: a tömegeket be lehet folyá-
solni. Ezt egy butikos hölgytől tudom, akinek a boltjában
megtalálhatók a legújabb kozmetikai cikkek, Párizsból, Lon-
donból, akárhonnan. Meséli a minap, betért hozzá egy asz-
szony, és olyan testápolót kért, amelyet tegnap reklámozott a
tévé. Neve? Hát aztat ő nem tudja. Hogy nézett ki? Már nem
emlékszik rá. Legalább a színét mondja meg a doboznak vagy
a flakonnak, jóasszony! Mintha kék lett volna, de hát teljesen
mindegy, mutatta a tévé. Mutatta, nem mutatta, én nem láttam,
nincs időm a televízióra. Akkor most mi lesz? Nézze a tévét
ma este is, vegyen a kezébe papírt és ceruzát, hátha megismét-
lik azt a reklámot, aztán bejön holnap, és megmondja, mit
akar. A történethez azért a maga véleményét is hozzáfűzi a bu-
tikos hölgy: a népnek mindig az kell, amit a tévében lát, ha kék
dezodort, akkor kék, ha zöldet, akkor zöld – ő meg beszerzi a
föld alól is, neki csak jó, ha nyomják a reklámot. Ezért talál-

hatók meg tehát nála a Földet mindenféle illatokkal elárasztó kozmetikai világcégek termékei, melyektől az ember illatát szinte már nem lehet érezni.

Különben panaszkodik a butikos hölgy. Tele van a város turistákkal, főként csehekkel, morvákkal, mégsem megy az üzlet. Legalábbis tavalyelőtt két nap alatt csinált annyi forgalmat, mint most egy hónap alatt. Tavalyelőtt még meg is lopták, amikor hemzsegték a boltban, gyerek beletörülte csokis száját a kiakasztott ruhába, ám annyi baj legyen, ilyesmi benne van a pakliban, a lényeg, hogy ment az üzlet. Most? Ahogy elnézem, Csehországban sem mindenkinek fenéig tejföl az élet – jegyzi meg a butikos hölgy, akinek rnégcsak tévé sem kell ahhoz, hogy tudja, mi az ábra. Általában a szegényebb réteg fordul meg errefelé manapság is a cseh-morva tájakról, akiknek a reklámfilmek álomvilágából legfeljebb egy-egy dezodor válik kézzelfogható valósággá. Mint nálunk. Talán mert nem dolgozunk eleget. Vagy rosszul dolgozunk. Vagy – ha már közhellyel kezdtem – igaz lenne a mondás, hogy dolgozhatsz bár itt orrvérzésig, munkával pénzt keresni nem lehet? Harminc évvel a Prágai Tavasz, idestova tíz évvel a rendszer-váltás után sem.

Harminc, pontosabban ötven éve „keressük” a pénzt. Ugyanakkor a reklámfilmek dömpingjének láttán mintha már Nyugat lenne itten. Ki van ez találva, a tömegeket be lehet folyásolni. Ezért a nagy csend, ezért harsognak csak a reklámok. Kettős úr.

(Írás a semmiről)

Kérdezte barátom, nem írok-e arról a Tévésarokban, hogy elbocsátották a Szlovák Televízió magyar adásának szerkesztőit, egyáltalán, hogy mit művelnek a magyar magazinnal. Eszembe jutott, válaszoltam, ám a következő pillanat máris hozta a

kérdést – minek? Mindenki tudja, mi a helyzet, legalábbis mindenki, aki lát és gondolkodik. Szűk egy hónappal a választások előtt még az is teljesen bizonytalan, vajon feltűnik-e az alagútban a fény. Másodszor, előbukkant az örök újságírói kétség: na és akkor mi van, ha megírom, illetve kommentálok a sztorit? Változik-e valami? Jó, a nyomásgyakorlás egyik formája az írott szó. Igen, csak nem itt, nem most. Sorokat pötyögtetni a jövőnek, hogy tudják majdani utódaink, milyen volt a jelenünk? Ha azt veszem, hogy az újságíró krónikás is, akkor talán van némi értelme, hogy az ember papírra vessen ezt-azt. Csak hát – harmadszor – az imént mondottak ellenére megírtam én már korábban mindent a szlovák tévé magyar adásáról, körülményeiről, amit akartam, ebben a rovatban és másutt, merthogy az újságíró végül is nem hallgathat. Megírtam mindent arról a sanyarú sorsú műsorról, mely születésének pillanatától, 1983-tól, tehát éppen tizenöt éve alig több a semminél. Sőt, ha mélyebb elemzésbe kezdenénk, kiderülne, hogy egyenlő a semmivel. Tegyem hozzá, nem közvetlen szerkesztőinek hibájából, ők más jellegű mulasztásokat követtek el, örökös függőségben, alárendelt szerepben, kényszerhelyzetben persze.

Szomorú és megalázó volt, hogy Csehszlovákia Kommunista Pártjától, ha úgy tetszik, a pozsonyi pártközponttól mindössze tizenöt, illetve harminc percekét kapott a közszolgálati televízióban a félmilliósnál nagyobb szlovákiai magyar nemzeti kisebbség – hetente! A tartalmat ezúttal hagyjuk. Annál szomorúbb és megalázóbb, hogy a rendszerváltás után, az immáron jogállamnak, demokratikusnak nevezett Szlovákiában sem változott a helyzet. Hogy harminc perccel vagy hatvannal bővült az összevissza dobált magyar műsor ideje, én attól egyáltalán nem ájultam el. Legfeljebb két-három sablonos riporttal, beszámolóval többet láttam. De ez még nem televíziózás, és a legkevésbé sem szlovákiai magyar televíziózás, csak

műsorkészítés, egyetlen műfajban, a publicisztika műfajában. Köszönöm szépen, ebből én honi magyarként nem kérek, pontosabban mást kérek, ennek az országnak az adófizető polgáraként és a közszolgálati televízió előfizetőjeként. Napi jelentkezést, friss híreket, anyanyelvemen helyszíni tudósításokat, riportokat, saját gyártású portréfilmeket stb. Ha ez nincs, akkor semmi van, ami nekem nem hiányzik. És amiről már nem akaródzik írni. Különben engem nem lepett meg a hír, azon csodálkoztam, hogy a Hudec–Kubiš-duó eddig is megtúrta a kicsi magyar magazint, hetente egyszer. Apropos! Hetente egyszer jelentkezik egy-másfél órás műsorral az a helyi magán-televízió egy csallóközi kisvárosban, melynek e sorok írója a munkatársa. Könnyen elképzelhető, mennyi műsort lehetne adni – naponta! – a Csallóköztől a Bodroghözíig elterülő tájak életéről. Az országos közszolgálati televízióban. Talán eljön majd ez az idő is egyszer... Ha mi is akarjuk, természetesen.

(Kandi)

Hagyjuk egyelőre a kíváncsi, leselkedő embert. Jelentsük ki mindenekelőtt, hogy az élet – bármilyen rongyos – édes. Vagy mondjuk inkább úgy, akadnak édes pillanatai, amikor véletlenül-váratlanul mézként csöppen rá, olykor egyenesen belé a humor. Elcsúszik a menyasszony, tortába tenyerel a vőlegény, elefánthátról fordul le egész turistacsoport, kutya taszít falnak csecsemőt, nagy repül ki hintából, ólból napfényre vágyó disznó sodor el széket tetőcsatornát szegelő férfi alól, teve csókol szájon fiatalasszonyt. Mindezt természetesen látni kell, hiszen ilyen vázlatos ábrázolás alapján akár tragikusnak is gondolhatnánk valamennyi helyzetet. Olvasóm persze tudja, miről van szó, azokról a kacagtató jelenetekről, melyeket az élet produkál éppen akkor, illetve akkor is, amikor a családi videokamera be van kapcsolva, hogy szalagra rögzítsen ezt-

azt a jövőnek, melyben majd oly jó lesz látni – ráncosan, görbebotra támaszkodva – a múltat. De maradjunk a jelenben. Azt hiszem, ezek a családi videóval rögzített komikus szituációk adták az ötletet annak idején, hogy megszülessen az egyik legnépszerűbb tévéműsor, gyűjtőnevén a kandi kamera, s vele egy teljesen új, tipikusan televíziós műfaj, melyet azonban ma már nem csupán a beküldött amatőr felvételekből készült összeállítások jelentenek. A televíziósok – profi humoristákat is mozgósítva – továbbléptek. Elkezdtek rejtett kamerával dolgozni, arra terelve a figyelmet elsősorban, hogy egy adott – immáron megrendezett – helyzetben hogyan reagálnak, hogyan viselkednek az emberek. Sándor György híres utcai szabásminta-jelenetétől kezdve remek „kandikamerás” produkciók egész sora született eredeti ötletek nyomán. Például az Andrásy–Vacvalová-kettős sorozatában is, melyből hirtelen egy cukrászdai kép villan be, elárúsítónő belemarkol a krémes süteményekbe, úgy rakja őket a vevő elé, vagy amikor az egyik legnépszerűbb pozsonyi kocsmá ajtaja előtt kétméteres négerek állják el a vendégek útját, mondván, ide ezentúl csak színes bőrűek léphetnek be.

A reakciókat fölösleges részleteznem, az ember nemtől, kortól, nemzetiségtől, vérmérséklettől és minden más ismértől függetlenül ugyanúgy vagy hasonlóképpen viselkedik bizonyos helyzetekben, majd amikor kiderül a huncutság, veszi is a lapot. Nem vagyunk teljesen elveszve. Némely jelenetben érdemes megfigyelni, mennyire segítőkészek is tudunk lenni, már-már hihetetlen. Egyvalami viszont nagyon nem tesszik: amikor a rejtett kamera előtt ijesztgetik az embert, akiben amúgy is elég félelem halmozódik fel időről időre. Ez visszaélés a műfajjal. Akármit, tücsköt, békát bedobni hátulról az utcán mit sem sejtve haladó ember inge alá, az nemcsak undorító játék, attól szívrohamot lehet kapni. Ami nem éppen méz, az életre.

(... minden napra egy tojás)

Ne csüggedjünk. Ma sem bolondabb a világ, mint bármikor történelme során. Sőt bizakodjunk! Merthogy minden látszat ellenére, létezik még norma és rend, hiszen ha nem így lenne, akkor az írott és elektronikus sajtó nem csapna le azonnal mindenre, ami abnormális vagy rendhagyó. Legutóbb azt a romániai magyar sziámi ikreket rágták csontig, akiket bravúros orvosi műtéttel végül sikerült kettéválasztani, Magyarországon. Nem semmi, el kell ismernünk. Ám ezzel még nincs vége. Másnap az egyik televízió reggeli csevegőműsorába behívták dr. Czeizel Endrét. Minek, hagyjátok már – gondoltam először, de szerencsére a genetika tudósa tágitott a kérdéskörön. Elmondta, majdan boldog, egészséges gyermekeknek életet adó felnőttek lehetnek az ikrekből, nem úgy, mint azokból, akik a 18. században a „popsíjuknál” nőttek össze, aztán megszületvén így éltek huszonkét évig, akkor meghaltak, nem húzták-vonszolták egymást többé. Róluk csak egy rézkarc maradt fenn, pedig állítólag az első sziámi ikrek voltak Magyarországon. Már akikről tudtak. Különben lehet, hogy őket könnyebb lett volna szétválasztani, csak hát akkoriban például a vérnyomást pióccával gyógyították, amely képes három deci vért magába szívni, elfér benne ennyi. Ha mégis gutaütést kapott az illető, nem moralizáltak. Manapság viszont valóban megkerülhetetlen kérdés – nem annyira szakmai, mint inkább erkölcsi –, mi legyen annak a sziámi ikreknek a sorsa, akiket az édesanya szíve alatt korán felismer a magzati diagnosztika. Ki a megmondhatója, mennyi az esélyük, hogy életben maradnak, ha világra jönnek? A szerencsére bízni a dolgot? Bármilyen fájdalmas, ajánlatosabb idejében elbúcsúzni tőlük, sugallta a genetikus. Ez persze már abortusz. Amelyet nem tart gyilkosságnak az a cseh szexológus, akit a múlt szerdán dobtak be a Nova népszerű katlanjába, vagy inkább arénájába, ahol műsorvezető és közönség egyként bombázza kérdéseivel a gladiá-

tort, izzó stadionhangulatot teremtve. Csak úgy melleleg, ilyesféle műsortípusokat látva jut eszembe, mennyi bennünk a szadizmus. Lám, a tévében is megtalálja a módját, hogyan bújjon elő eme ősrégi nemes tulajdonságunk. Nos, a szexológus nyugodt és szívós gladiátornak bizonyult, akinek nem éppen példaképe Svédország, ahol a gyerekek ötven százaléka házasságon kívül születik, és szerintem a nemi élet rajtjának időpontját sem kell elkapkodni, pornográfia pedig nem az, amit Clinton csinált Monica Lewinskyvel, illetve fordítva, hanem az, amit az elnökkel művelnek. Bordélyház? Jobb, mint strichelni, az biztos, meg egészségesebb is, nem fáznak meg a lányok. Mindazonáltal ne csüggedjünk. Az egyik nap sziámi ikrek, a másik nap Markíza-ügy, jönnek a választások, és így tovább.

(Yes, I speak...)

Amíg élek, hálás leszek fiatalon elhunyt apámnak, hogy magyar iskolába íratott. Ötvennégyben – habozás nélkül. Nem kellett dadognom, nem vizeltem be a félelemtől, nem rémisztettek rossz álmok, hogy nem értem majd a tanító szavát. Egyenesen jól éreztem magam az iskolában, mindjárt az első nap szerelmes lettem egy Zsuzsi nevű lányba, aztán Ágiba. De nem erről, nem is apám döntésének számomra felbecsülhetetlen értékéről akarok én írni itt, hanem arról, hogy mi csak a harmadik osztálytól kezdtünk szlovákul tanulni, a hatodik osztálytól oroszul. Később, nem kötelező tantárgyként, választhattuk a németet. Jómagam választottam is. Ha már mást, angolt, franciát, spanyolt, olaszt nem lehetett. Különben sokáig eszembe sem jutott, miért éppen a német az az idegen nyelv, melyet – eltekintve a szlováktól – tanulhatunk, az orosz mellett. Aztán esett le a tantusz, nemcsak Nyugat-Németország van a világon, hanem keletebbre található egy NDK is, amely a barátunk.

Az igazsághoz azért hozzátartozik, hogy a Komenský Egyetemen oktattak angolt, évenként néhány hallgatónak, legalább tolmács legyen, ha netán fejlődő afrikai vagy ázsiai országból ide vetődik király, sah, pártvezér. Csak csókolózni, mosolyogni, gesztikulálni mégsem lehet. Maradva az angol nyelvénél, angoltanár mindenképpen kevés volt. Változást a hatvannyolcas események hoztak. Csodával határos módon – konszolidáció ide, ideológiai harc oda – visszafordíthatatlan folyamatokat indítottak el némely területen, köztük az angol nyelv oktatásában. Például, hatvankilencben először nyílik angol szak a Nyitrai Pedagógiai Karon, mind a szlovák, mind a magyar tagozaton. Persze, azóta nagyot fordult a világ, a szlovákot már csecsemőkorában nyomják a magyar gyerekebe az almapéppel együtt, az orosz csaknem teljesen eltűnt, illetve olyan helyzetbe jutott, mint korábban az angol volt, mely viszont most bámulatos gyorsasággal terjeszkedik, kis településeken is csapatostul tanulják gyerekek és felnőttek egyaránt. Ahogy hallom, egyik-másik iskolában már a harmadik osztálytól kötelező tantárgy, sőt van, ahol az elsőől. Emellett a tévében okos műsorok segítik Shakespeare nyelvének elsajátítását. Nem beszélve az angol nyelvű csatornákról. Tudok gyerekről, aki a Cartoon Network animációs és rajzfilmjeit nézve megtanult angolul.

Mindennek csak örülhetünk, mégha hoz is a folyamat, pontosabban a piaczgazdaság, a politika fölöslegesen sok idegen elemet anyanyelvünkbe, a shoptól a managerig, a szlovák nyelvbe még a lídert is, melynek többes száma lídri. Örülhetünk, mert – s ezt ma, a számítógépek, az Internet korában tényként könyvelhetjük el – az angol nyelv köti össze a világot, egyszersemind nyit kaput a világra, s utat bármely tájára. Hogy aztán hazajön-e, aki elmegy akár szerencsét próbálni, hogy meddig bírja a szülőföld és az iskola megtartani az embert, az attól is függ ebben a honban, győz-e a demokrácia a

közelgő választásokon, kik győznek azok közül, akiket az útszéli billboardokon és a televízió választási shotjaiban látunk. Mindenesetre, hinnünk kell, hogy gyermekeink már nem fölöslegesen tanulnak angolul...

(Egy hazai fényíró)

Nem láttam elejétől a műsort, minthogy azonban az ötös szám többször elhangzott, gyanítom, a határon túli magyar televíziós műhelyek tudósításaiból, riportjaiból készülő Palackposta ünnepelte fogadás formájában indulásának ötödik évfordulóját a magyar közszolgálati televízióban. Feltűnt Bárdos Ági, Pék Zoli arca, erdélyi, vajdasági és kárpátaljai televíziósoké, akikkel az elmúlt években tévéfesztiválokon találkoztam. A tágas teremben, mely talán stúdió volt, terített asztal körül már-már zavaró csendben zajlott a fogadás, noha ez inkább zajos műfaj, mint közismert. Igaz, többen nyilatkoztak közben, valaki énekelte, Bárdos Ági Grendel-prózát mondott, hogy teljesebb legyen az ünnepi hangulat. Jelen voltak néhányan a határon túli magyar politikusok közül, de hogy mit kerestek ott, azt nem egészen értettem, igaz, az ünnep mindig édes, mindig jó valamire, mégha nincs is közünk hozzá.

Annál szimpatikusabb volt, ahogy az egyes műhelyek képviselői vallottak önmagukról, egy-egy rövidke filmben is, köztük elsősorban olyanok, akik nem állami televízióban, még csak nem is regionális stúdióban dolgoznak, hanem otthon, a lakásban, úgymond házi körülmények között készítik, vágják, szerkesztik a kiutazások során videoszalagra rögzített anyagot, hogy hírt adjanak szűkebb és tágabb közösségüknek friss helyi eseményekről, elfelejtett értékekről, búvópatakokról. Mint a háromtagú vajdasági kishegyesi csapat, akik Belgrádig elautóznak egy hírért. Vagy mint a mi Nagy Imrénk Szepsi-ben, aki Kassáról és környékéről küldi évek óta tudósításait,

riportfilmjeit a Palackpostába, valamint a Duna Televízióba. Tulajdonképpen ő egymaga, a Szlovák Rádió magyar adásának volt szerkesztője, illetve a lakása a Bódva-völgyi Stúdió, melynek az életét bemutató saját készítésű kedves, szinte meghatározó kis filmcsekéből azért kiderült, Nagy Imre, a főnök mellett ott az egész család, fiai operatőröknek, a menyé szöveget javít, felesége adminisztrál.

Hatalmas hivatásszeretetet kell ahhoz, hogy valaki amatőr feltételek között, amatőr vagy jobb esetben félprofi felszereléssel készítsen műsort nagy televíziók számára. Nem kevés bátorság is szükségeltetik, különösen ha családfenntartó az ember, hiszen megtörténhet, hogy például a rengeteg aprómunkával elkészített riportfilm nem kerül képernyőre, következésképpen úszik a honorárium. Nagy Imrét azonban mintha ez nem érdekelné. Megszállott fényíró. Nem sok van belőle errefelé.

(Megálló a felszín alatt)

Magára valamit is adó újságíró retteg a közhelyektől, melyek agytekervényének valamelyik zugában örökösen ugrásra készen állnak, hogy abban a pillanatban megjelenjenek a szövegben, amint lazulni vagy fáradni kezd a szellem. Isten mentsen tőlük. Mégis vannak helyzetek, amikor jobb, találóbbr kifejezés, szókapcsolat híján be kell őket engednünk mondatainkba, sőt egyenesen mi hívjuk segítségül az elcsépelet, új tartalmat nem hordozó szavakat, megállapításokat. Már a hetvenes években közhelynek számított például a „rohanó világ“, a „napi hajsza“, „a felgyorsult élet“, melyeknél viszont ma sem találunk kifejezőbbeket, hacsak nem akarunk modorosak lenni vagy dilettáns írócskákhoz hasonló módon erőszakot venni a magyar nyelven. A közhelyek mentségére legyen mondván, hogy idővel állandósult szókapcsolatokká válnak, melyek

minden nyelvben megtalálhatók. Szóval, maradjunk abban, hogy rohanó világban élünk, rohannak az autók, rohannak az emberek az utcán, gyorsan esznek a gyorsétkezdékben, a mikrohullámú sütő pillanatok alatt kidobja a vacsorát, a terepke-rekpár gyorsabb, mint a normális velocipéd, és ha felnézünk az égre, ott is egykettőre elhúzzák a csíkot a repülőgépek, aztán meg jönnek vissza s tűnnek el ugyanolyan gyorsan. Nem hiszem, hogy ez a ritmus, ez a tempó emberi. Hogy embernek való. Szerintem ebben rejlik sok rövid élet titka. A televízióban sincs megállás. Mintha a legtöbb műsor sietne valahova – a nyugodtabbat meg sem nézzük. Ha egy filmben egy percig nem történik valami látványos cselekmény, illetve balhé – tehát ha nem felszíni csatákat ábrázol a mozi, hanem a lélek vagy a tudat mélyrétegeiben lejátszódó folyamatokat érzékelteti a kinematográfia művészi eszközeivel –, máris továbbkapcsolunk.

Jutott ez eszembe megint az 1961-ben készült Katonazene című magyar film láttán, melyet a múlt héten tűzött műsorára a Duna Televízió az operatőr, Hildebrand István 70. születésnapja alkalmából. Véletlen egybeesés, hogy a női főszereplő, az 1955-ben Kolozsvárról Budapestre áttelepült Bara Margit – aki szépségével, nemes tartásával, finom játékával Ingrid Bergmanra és Faye Dunaway-re emlékezteti e sorok íróját – szintén 1928-ban, tehát hetven évvel ezelőtt született. Nagy vesztesége a magyar színház- és filmművészetnek, hogy a hetvenes évek második felében visszavonult. Nos, ez a Bródy Sándor Kaál Samu című novellájának alapján egyszerű eszközökkel megalkotott film kicsi, kellemes megálló volt a nagy rohanásban. Pedig ebben a huszárezred-történetben is volt aljasság, gyilkosság, ártatlan tisztiszolga kivégzése. Ám a lélek telenség mellett mindvégig jelen volt a lélek.

(Tinédzser party)

Amikor megláttam az újságban, hogy a magyar televízióban, az egyeseken ezzel a címmel indul új műsor, azonnal a hatvanas évek jutottak eszembe, a Szabad Európa Rádió, Cseke László Tinédzser partyja a tizenhat, tizenkilenc, harmincegy, negyvenegy és negyvenkilenc méteres rövidhullámon. És persze a Shadows együttes Cliff Richarddal, a Swimming Blue Jeans, Elvis Presley, Little Richard, a Rolling Stones és mindenekelőtt a Beatles. Hányszor, de hányszor rohantam haza szívszakadva az iskolából vagy hagytam ott a munkát a kertben, a szőlőhegyen, hogy tizenöt óra tíz perckor már ott ülhessek a rádió előtt, egyetlen számot se mulasszak el, halljam még akkor is mind, ha közben gyakran kellett hangolni, azaz igazítani finoman a készülék gombján, hiszen a szocializmus nálunk is uralkodó szovjet változata nemcsak a nyugati adók publicisztikai és hírműsoraikat zavarta, hanem a zenei adásokat ugyanúgy. Mintha döglött macska nyávozott volna bele a muzsikába. Micsoda öröm volt, amikor átvonulván mondjuk a negyvenkilencesről a tizenkilences hullámhosszra, tisztán hallatszott az *It's been a hard day's night*, nem ment el a hang, legfeljebb a macska szuszogott bele itt-ott. Egy másik macska, de ugyanonnan.

Boldog esztendőik a Tinédzser partyval. Hogyne, hiszen mi akkor voltunk fiatalok. És micsoda boldogság áradt szét bennünk, amikor – talán a hatvannyolcas eseményeknek köszönhetően – hatvankilencben hozzánk is eljutott végre a Beatles-fiúk *Egy nehéz nap éjszakája* című filmje! Pedig akkor már túl voltunk a huszadik életévünkön. Nem múlnak a gyermekévek. Azóta sem múltak el, noha éppen azóta idestova harminc esztendő szállt el felettünk, velünk, sok-sok új együttest, énekest, ritmust és stílust hozva. Életérzéseink is talán csak annyiban mások, amennyiben más a kor. Ám ez a televíziós Tinédzser

party nem ezért nem tetszett. Összeecsapott műsorocska volt, legalábbis ez az első. Hiányzott belőle a rendszer. A mindig eleven tekintetű, mosolygós, ügyes és csinos Borbás Mária különböző, már-már erotikusnak mondható pózokban felkonferálta az egyes számokat, röviden, velősen, oké. De hogy a She Loves You, a Mi fáj?, A felkelő nap háza című számoktól hogyan lehet pillanatokon belül eljutni a fiatalon elhunyt Ihász Gábor Múlnak a gyermekévek című daláig, valamint John Travoltáig, akit az 1978-ban készült Grease-ben, azaz a Pomádében látunk énekelni, fogalmam nincs. Semmi közülük egy-máshoz, azon túl, hogy jó muzsika valamennyi. Az átgondolatlan koncepciót jelezte számomra az is, hogy amíg a hatvanas évek muzsikája szólt, egy öreg rádió képét úsztatták be mindig, aztán egyszer csak eltűnt. Persze, hiszen Travoltát már hifitornyon lehetett hallgatni, de hifitornyot nem úsztattak be. Egy szó, mint száz, ez a Tinédzser party nem az a Tinédzser party.

Ettől függetlenül a dalokon keresztül kicsit jó volt emlékezni egykori lázadásainkra, világmegváltó vágyainkra. És végre, annyi évtized után láthattam az Animals együttest, s benne Eric Burdont, aki oly felejthetetlenül énekel a felkelő nap házaról.

(Együtt a család...)

Tudom, legalábbis sejtem, mekkora bajt okozott a rengeteg víz, mely kilépve a folyókból települések tucatjait, megszámlálhatatlan hektárnyi legelőt, termőföldet árasztott el az idén, s hogy a szűnni nem akaró esőzések miatt mennyi gondot, álmatlan éjszakát okozott a termés betakarítása, ha egyáltalán volt termés, vagyis ha nem ázott el, nem rohadott ott a mezőn a gabona. Ismerek magángazdát, aki térdig állva a vízben sarlóval próbált megmenteni valamit a búzakaralászköböl.

Tudom, legalábbis sejtem, sokan vannak, akik fáznak, akik rettegnek, ha közeleg a télidő. Se meleg szoba, se rendes ágy, csak rongyok, rongyok, egy odú valahol, kicsi tűz, hamvadó parázs. De nem csupán azok fáznak, akik feladták a küzdelmet a családi melegért, akik önhibájukból vagy önhibájukon kívül összeroppantak valamilyen lelki teher alatt. Nem kell ahhoz lesüllyedni, hogy dideregjen az ember, elég, ha nem futja meleg ruhára, cipőre, szénre, normális táplálkozásra. Ezért mondom most csak halkán, én szeretem az esős, borús időt, akkor is, ha nem éppen szárazság idején köszönt ránk, és szeretem az igazi, kemény, férfias teleket, a nagy havakat, amikor a háztető peremén méteres jégcsapok nőnek, melyeken szikrázik, majd fehér alkonyatba csurog le a napfény. Szeretem, mert ilyenkor úgy érzem, lelassul kicsit, talán magába is száll a világ, s benne a család, melyben egyre gyengül a kohéziós erő, tagjai örökösen rohannak, itt-ott találkoznak, nem jut idő a szónak, mondatfoszlányokban közlünk ezt-azt, üzenőcédulákon, „csók, anyu“. A zord idő tető alá kényszerít, egybeterel, egymáshoz. Melegbe. Persze, hogy így van-e valóban, azaz hogy az eső, a fagy összehozza a családot, csak gondolom, érzem. Elmeséltem ezt egyik hölgy ismerősömnek a minap, amikor szakadó esőben bekéredzkedett az autómba. Azt mondta, náluk az hozta össze a családot, hogy elromlott a tévéjük, megjavíttatni meg egyelőre nem nagyon akarják, karácsonyig biztosan nem. Az első napokban nem lették helyüket a gyerekek, ám ahogy apu is, anyu is megszokta az új helyzetet és elkezdtek velük játszani, már eszükbe sem jutott a televízió, a megszokott sorozatok, melyeknek egyetlen epizódját ki nem hagyták volna azelőtt. Hogy rövid legyek, azóta több idejük jut egymásra meg másra is. A végén azonban elárult valamit hölgy ismerősöm. A gyerekek mostanában gyakrabban látogatják a nagymamát. Gyanítja azért, mert ott jó a tévé.

(Az ember dönt)

Van abban a brazil találmányban fantázia, melynek magyar változata Ön dönt! címmel időről időre jelentkezik a képernyőn Horváth János érzékeny és tapintatos vezetésével. A valós életben is gyakran előforduló kérdésekben kell igent vagy nemet mondani. Az éppen soros kérdésről – mely meg-megszakítva vetített rövid filmtörténetben fogalmazódik meg és fokozatosan újabb elemekkel bővül, majd teljesedik ki – nemcsak a stúdióvendégek fejthetik ki menet közben, a történet előrehaladtával esetleg módosuló véleményüket, átülve az igen-oldalra vagy a nem-oldalra, hanem a nézők is szavazhatnak telefonon, igen vagy nem.

A legutóbbi, a Halálos szenvedély című történet arról szól, hogy Nina és Ivo egymásba szeretnek, le is fekszenek mindjárt, ám a lány szeretkezés közben elájul. A kórházban Ivo megtudja, hogy Ninának agydaganata van, néhány hónapja lehet hátra. A kérdés: mitévő legyen a fiú, tartson ki Nina mellett a végsőig, vagy sürgősen hagyja ott a lányt. Láthatóan szenvednek mindketten, a lelki gyötrődést, a kint csak önfeledt szeretkezéseik oldják ideig-óráig. A magam részéről örültem, hogy mind a stúdióban ülők, mind a nézők zöme arra szavazott, hogy Ivo maradjon Nina mellett. Tudniillik, ma, túl az ötvenen ugyanúgy vallom, mint romantikus legénykoromban, hogy – bármilyen közhely – az igazi szerelem nem ismer határokat, legyen az a határ akár egy közeli halál. Magyarán, annak örültem, hogy a szerelem azért még mindig érték ebben a durva ösztönvilágban is. Izgalmas, nem kevesbé tanulságos volt most is, korábban is figyelni – és nekem ez a pláne ebben a műsorban –, hogy minél többen fejtik ki véleményüket, tehát ha minél több oldalról világítunk meg egy jelenséget, egy konfliktust, annál közelebb jutunk – ha nem is az igazsághoz, de – egy jobb, helyesebb döntéshez vagy megoldáshoz. Ez az,

amiről a diktátorok hallani sem akarnak. Különben Ivo számára, habár megingott egy pillanatra, nem volt kérdés, hogy menni vagy maradni, sőt feleségül veszi Ninát.

Hasonlót üzent, a szeretet akadályt nem ismerő erejéről beszélt a nézőnek még aznap este a Lorenzo olaja, a hollywoodi filmeket jellemző érzelgősségtől mentesen, mi több a gyors snittek alkalmazásával egyfajta távolságtartással. Egy házaspár – Susan Sarandon és Nick Nolte remek alakításában – gyermekéért, az ötéves Lorenzóért küzd, akiről kiderül, hogy gyógyíthatatlan betegségben szenved, s ami még tragikusabb, a diagnózis felismerésének napjától másfél-két évet élhet még, miközben egyik szerve a másik után veszíti el funkcióját. A szülők nem nyugszanak bele, hiszik, hogy kell lennie megoldásnak, és szembeszállva az orvosokkal, az orvostudománnyal, a dogmákkal, könyvtárak mélyén megszállottan kutatva meg is találják azt. Ugyan nem eredményezi Lorenzo újraépülését, de a halált megállította.

(A parlament bája)

Szeretnénk nyugodtan élni. De van egy gyanúm: legfeljebb már csak elképzelni tudjuk, mi az, hogy nyugodt élet. Ha nem a privát, akkor a külső szférában keletkezik naponta a normálisnál, a még stressz nélkül elviselhetőnél nagyobb feszültség. Melyhez mintha már hozzá is szoktunk volna, mely nélkül mintha már létezni sem tudnánk. Napok óta kérdezetem magamtól, miért kellett nekem végignéznem azt a vitát, mely az új szlovák kormány programnyilatkozatáról folyt a parlamentben, mi tartott a képernyő előtt, hogy még a vacsorámat is a térdemről fogyasztottam el. Azt hiszem, mindenekelőtt a feszültség, a házban uralkodó háborús hangulat, az igazság és a hazugság csatája, a pengeváltások, a szellem jobbegyenesei és balhorgai, az ostobaság, a demagógia és populizmus övön alu-

li ütései, az orvlövészek mesterkedései, a szabályos és szabálytalan cselek. Az akció. És természetesen a reakció. Mindkettő feszültségek hordozója és teremtmője, különösen, ha nem a tolerancia, a megbékélés, a kompromisszumkészség szelleme hatja át a folyamatot. Persze, a politika politika, a cirkusz egyik fajtája, vagy ahogyan már rég megmondta az egyszerű halandó, s ez talán a legtalálóbbs jelző: úri huncutság.

Van azonban még valami, ami izgalmassá teszi nemcsak a szlovák, hanem például a magyar, osztrák, német vagy angol parlament gyűléseit, illetve e gyűlések televíziós közvetítéseit, az pedig maga az ember, mégha képviselő képében jelenik is meg. Vagy éppen azért. Ahány honatya, annyiféle hang, hanghordozás, mimika, gesztus, intelligencia, észjárás. Azt se feledjük, hogy az ostobaság bája legalább olyan vonzó, mint a szellem sziporkázása. Ha mindehhez még hozzávesszük a képmutatást, meg azokat a pillanatokat, amikor épp azok hazudnak a néző szemébe – élő egyenesben –, akik a nézőt, vagyis a polgárt hivatottak képviselni, akkor elmondhatjuk, nem is oly rossz műsor a parlamenti ülés közvetítése. Pusztán egy kicsi probléma van, jelesül az, hogy minden, ami a médiumban, esetünkben a televízióban megjelenik, példát ad, hat az egyénre, hat az egész társadalomra. És ha ez a hatás netán negatív töltésű és éppen a képviselőházból érkezik, akkor, innen nézve, korántsem mindegy, mit látunk a parlamentben, tehát hogy miként viselkedik a képviselő. Feszültségforrás-e vagy feszültségoldó. A magam részéről örülnék annak, ha egyre több lenne ez utóbbiból, még akkor is, ha a „műsor” rovására menne, azaz unalmasabb lenne a parlamenti közvetítés. Melyről hadd reméljem végezetül, hogy rendszeressé válik itt is a jövőben. Nemcsak akkor látjuk majd honatyáink tanácskozását, amikor velünk, magyarokkal „összefüggő” törvénytervezetek szerepelnek napirenden, mint ahogy az történt az elmúlt esztendőben, a gyűlöletkeltés közszolgálati televí-

ziójában.

1999

(Magázzam, vagy tegezzlek?)

Ez volt Kakuk Andrea egyik múlt heti talkshowjának címe. Jó kérdés, bár a mindennapokban nem így szoktuk fölteni, viszont mint téma, illetve probléma végigkísér életünkön, kínos pillanatok, helyzeteket is előidézve. Bezzeg könnyű volt a 16. században Franciaországban, mindenki tegeződött mindekivel, Magyarországon ugyanakkor a magázás dívott, majd a 19. században társult hozzá az ön, miközben egyre szélesebb körben terjedt a te is, azaz a tegezés, erre a legjobb példa Petőfi. Azóta van gond: te, ön, maga, vagyis hogy mikor melyiket illik használni. Személyes emlék. A hetvenes évek derekán az egyik legjobb magyar újságíró, Ruffy Péter akkoriban megjelent legújabb riportkönyvéről írtam recenziót, melyet Ruffy levélben köszönt meg főszerkesztőmnak. Nem sokkal később személyesen is találkoztunk, keblére ölelt és mindjárt letegezett. Túl volt a hatvanon, én innen a harmincon. Ez volt azonban a kisebbik akadálya annak, hogy visszategezzem a magyar valóságot, a magyar diaszpóra jeles krónikását, a nagyobbik az a tisztelet, melyet könyveinek, munkásságának ismeretében iránta éreztem. Amikor észrevette, hogy következetesen magázom, sőt még olyan fordulatot is elejték, hogy „tessék helyet foglalni“, határozottan rám szólt: – Tegezz csak nyugodtan, hisz kollégák vagyunk, nem?! – Mit mondjak, büszke voltam, hogy imígyen is bizalmába fogadott az az ember, akit Illyés Gyula olyan írók mellé sorolt, mint Kosztolányi, Móricz, Krúdy, Márai, Jókai, akiknek a pályája bizonyít-

ja, hogy az újságírás nem minden esetben az írói tehetség temetője, ahogy a szólás tartja, „még Petőfi is izmosult attól, hogy lapot írt és szerkesztett“.

Visszatérve a műsorvezető nevét viselő talkshowhoz, a Kakukhoz – melynek ezúttal egy-egy színművész, énekes, jet-ski versenyző, butiktulajdonos, valamint író, egyszersmind illemtanár volt a vendége –, érdekes volt hallgatni, kinek mi a véleménye a szóban forgó kérdésről. A színművész például a magázódás híve, „a magát kedvesen lehet használni, kéjes mámorral tudom mondani“, viszont bevallotta, micsoda boldogságot jelentett számára, mikor az egyik neves színésztársa, akivel évekig magázódott, egy bemutató után egyszer csak azt mondta neki: szervusz. Előbb-utóbb eljön a tegeződés ideje. Az író illemtanár, aki magázza a szüleit, azt tanácsolja, várjuk meg, amíg az idősebb kolléga felajánlja a tegeződést, a butiktulajdonos hölgy viszont ránézésre dönti el, kit tegezzen, kit magázzon. Bizonyos helyzetekben vagy közegben merev fickónak tűnhet az, aki kitartóan magáz, ugyanakkor az azonnali letegezés Kakuk Andrea szerint visszataszító bizalmaskodást is jelenthet, mintha azt mondaná az ilyen figura: rád akarok ugrani.

A beszélgetést hallgatva, eszembe jutott, nem ártana néhány leckét vennünk illemtanból, mert öltözködni már úgyahogy tudunk, némelyek a rongyrazásban is jeleskednek, de viselkedni még nem tanultunk meg. Annak meg külön cikket lehetne szentelni, hogy a mamutvállalatoknál miért tegezik le a munkásokat. Akik ugyanezt nem tehetik meg a főnökkel szemben.

(Meglepő? Mulatságos?)

Számomra nem. Már a címe oly gyatra Friderikusz „új” műsorának, mellyel a Magyar Televíziót otthagya átevezett az RTL Klub csatornájára, hogy üzemi lap kezdő riportere nem

adna ilyen cikkének. Engem az is zavar, hogy valaki a saját műsorát már a címében jelzőkkel minősíti: Meglepő és Mulatságos. Tessék ezt a fogyasztóra bízni, döntse el ő. Én eddig semmit nem találtam meglepőnek, hacsak azt nem, hogy a kilenc hónapon át tartó felkészülés, a párizsi, a New York-i, a Los Angeles-i tanulmányutak abszolválása után mindössze ennyi show jött ki Friderikusból. Szerinte egyik legfontosabb eleme, hogy az állandó és alkalmi – főként – hazai sztárvendégek mulatságos történetekkel színesítik a produkciót. Melyeken – mint menet közben kiderült – legtöbbször csak maga a műsorvezető tud jókat derülni, már amikor hagyja szóhoz jutni vendégeit. Ha a múltkor nincs Markos és Geszti, csatornát váltok megint, az biztos. Ezért is szoktam lemaradni egy-egy álintérjáról, mely jószerével az egyetlen, ami ér valamit, ami mulatságos eme showban. Remek ötlet, még remekebb kivitelezés.

Nem tudom, észrevették-e, hogy „Sándorunk“, akitől egyáltalán nem idegen a bohócszerep, szívesen csinál hülyét másokból is, tudván, hogy ilyesmin a néző – lévén gyarló ember – ugyancsak szívesen mulat, hiszen, ahogy az ismert mondas tartja, nem az ő micsodáját verik a csalánba. Úgy kell annak, aki belemegy a show másik átverős, kandikamerás játékába, amikor távirányítás nyomán különböző mutatványokat kell produkálni vendéglőben, buszmegállóban, akárhol mit sem sejtő emberek előtt, között vagy éppen velük. Tunéziai ajándékútéért sem! Ettől függetlenül, az említett minapi shownak pont ebben a részében volt egy felemelő pillanat, Geszti észrevette: amikor a Nyugati pályaudvar csaknem teljesen kihalt csarnokának éjszakai csendjében elkezdett muzsikálni az ifjú cigányprímás egy szál magában, egy szál hegedűn...

Tiszteletre méltó Friderikusz törekvése, hogy „ahányszor csak alkalom nyílik rá, újítani kell“, meg hogy számára az egész televíziózás nem volna élvezet, ha, mint nyilatkozta,

nem tudná az új ötleteket a megszokottól jelentősen eltérő formában megvalósítani. Sejtelmem sincs, jelen esetben mi az új ötlet és mi az a jelentősen eltérő forma. Hogy beszélgetnek, jópofáskodnak, hogy időnként megjelenik a színpadon valamilyen külföldi csodabogár, hogy bejátszanak külföldi videofelvételeket?! Már régen nem csak Friderikusz van a világon, illetve a képernyőn! Pedig lehetne egyedi figura, showman továbbra is, ha magát adná, és nem majmolna. Valójában nem tudom, mi akar lenni a Meglepő és Mulatságos. Csak azt látom, csapongó, kusza valami. Már amikor látom.

(Erkölcsei határkérdés)

Ha egy riporter odanyomakodik egy apához, akinek öt perccel azelőtt halt meg a fia, és azt kérdi tőle, hogy van, miközben az apa könnyezik, fájdalmában alig jut levegőhöz, nemhogy beszélni tudna, akkor ne csodálkozzon a riporter, ha szájon törli az apa, összetöri mikrofonját, kameráját. Magyar rádiós mondta ezt, aki kint járt a tizennyolc halálos áldozatot követelő stájerországi autóbusz-szerencsétlenség helyszínén. Egyetértetek vele. Van egy erkölcsi-etikai határ, melyet bizonyos helyzetekben nem lenne szabad átlépni, melyen túl minden riporter kérdés, kamerázás, fotózás hiénizmus. Csakhogy a médiák versenyében a hírért, következképpen a reklámért folyó harcban talán már legvégső határ sincs. A gyászban is szenzációt keres a riporter, akit természetesen az esetek zömében kenyéradója kényszerít hiénaszerepbe, különben ki van rúgva. Undorító cél, undorító módszer, undorító eredmény. És ezt még lehet fokozni, meglehetősen sajátos ötlet nyomán: megy a Columbo, aztán egyszer csak se szó, se beszéd, eltűnik a ballonkabátos hadnagy. Szombathelyen vagyunk, ahol furgon fordul be, mögötte személygépkocsik, sötét ruhás alakok elkezdnek koporsókat kipakolni, koporsófedeleket tá-

masztanak falnak, hazaérkezett a magyar busztragédia tizennyolc áldozata, ennyi, és folytatódik a Columbo. Nem elég, hogy reklámmal tömik tele a filmeket, melyek éppen ezért hovatovább nézhetetlenné válnak, még a halállal is eljátszogatnak imigyen. Vagy ezt adom, vagy azt – nem?! Képzeljük el, ha Dáridó Lajcsit szakítják meg ezzel az élő helyszíni belépéssel!

A gyors és alapos tájékoztatás félreértelmezéséről lenne szó csupán? A percrekész információra éhes néző kiszolgálásáról? Hiénizmusról? Mindegy, nincs már határ. A holtakat is kizsebelik. Vagy mindez egy új kor stílusa, csak nehéz megszoknunk, minthogy érzéseinkben, szokásainkban még kötődünk némely emberi hagyományokhoz? Ki tudja? Ha igaz, hogy a politikai stílust a médiák generálják, illetve formálják, akkor miért ne lehetne ez igaz az élet más területeire?

Erről jut eszembe, volt az elmúlt hétnek egy felejthetetlen, akár történelminek is nevezhető televíziós pillanata. A CNN produkálta. A Kapitóliumban David Kendall ügyvéd éppen Clinton mellett ágál a Lewinsky-ügyben a republikánus támadásokkal szemben, amikor az elnök Missouri állam St. Louis városában – ahová II. János Pál pápa közvetlenül Mexikóból érkezett – nagy elődeihez méltó, ovációval, tapssal megszákított beszédet mond a katolikus egyházfő tiszteletére. Olykor a két helyszín egyszerre jelenik meg a képernyőn, egyenes adásban. Washingtonban Clinton és Lewinsky mint téma, St. Louisban Clinton és a pápa személyes valóságukban. Washingtonban erkölcsi határokról vitatkoznak, melyeket elsősorban az amerikai elnök nem léphet át, St. Louisban ugyanaz az elnök a szabadságról, a megbékélésről, emberi jogokról beszél. Vagyis szintén határokról. Melyeken túl nemzeti, országos és magánügyekben egyebek között a médiák hiénizmusa kezdődik.

(A szóman)

Fábry Sándorral készített beszélgetés éléről oroztam el a címet. Találó szóviccként egyszerre tartalmazza a showmant és a szószonglőrt, aki ez esetben természetesen Fábry Sándor. Az ő eredeti humorával és stílusával jómagam először a Hócipő formakultúrarovatának Dizájn centerében találkoztam, ahol a fényképeken is megjelenő tárgyakat, egyebek között Haraplak címmel kutyaólakat jellemzett például imígyen: „Ha a lánc nem vezetné a tekintetet a morgós belbecs felé, kulcsín szerént inkább kolbászfüstölőre, fársáangi mímeskedéshez használatos vaskalapra, netán konspirációban megfáradt mozgalmárok illegális találkahelyére gyanakodnék. A rozsdállott pléh egészséges búboskemence-formája nyambikvara harcosok agyagkunyhóit idézi. (Közös aranykori hagyomány!)” Aztán jött a rádió, ahol ez a humor már élő szóban, Fábry sajátos orrhangján is megjelenik, fergeteges, külön produkcióval, kabaréjele-nettel felérő teljesítményt nyújt szilveszteri műsorok szóvivőjeként. Egy ideje tetőtől talpig láthatjuk az egész embert az Esti Showderben, a tévében persze. Mint showman sem eldobni való, pedig bevallása szerint még tanulnia kell a tévés műfajt.

Mitől jó az Esti Showder, amely egyébiránt formai szempontból nem mutat semmi újat, ráadásul elvértve tűnik fel benne olyan új arc, akit ne láttunk volna már más hasonló vendéglátó talkshowban (igaz, Magyarország kis ország, bár szerintem híres-neves vagy érdekes magyar emberek nemcsak Budapestén találhatók, ahogy ezeknek a műsoroknak az alapján gondolhatnók, hanem vidéken is)? Nos, attól, hogy Fábry par excellence humorista, rendkívüli asszociációs képességekkel megáldott nagy dumás, akinek a szöveg(elés)ében angol, német és más idegen szavak elegyednek szervesen a pesti

szlenggel. De a tiszta magyar mondatai is egyediek: „Nincs a lelkedben egy csendes moll-dallam, hogy a fiad nem lett színész?” – kérdezte Benedek Miklóstól ilyenképpen. Ehhez műveltség is kell, ahhoz meg fantázia, hogy valaki oly finoman tudja lehordani azt a lányok lábán manapság látható otromba holdjárócipőt, mint Fábry: ennek a koturnusnak a talpában elfér egy tolltartó vagy egy sminktáska.

Azt azért ne gondoljuk, hogy ez a showder csupa rögtönzés, hogy minden poén helyből, magától pattan ki. A szóman elmondása szerint, kollégáival óriási gegpartikat csapnak, ezek során alakul ki monológjainak szövege. Ami meg megemeli műsorát, az a dizájn center. A tárgyi formakultúra „remekléseinek“, a különféle ipari termékeknek a bemutatása. Legutóbb multifunkcionális nyalókákat láthattunk, azelőtt korabeli magyar és endékás centrifugákat versenyeztetett à la Forma-1. Kinek jutna eszébe ilyesmi? Szavamra mondom, Fábry partnereiként a tárgyak érdekesebbek itt, mint hús-vér vendégei, akik inkább csak mandinerek egy-egy poénhoz. Így van jól. Legalább rájövünk, hogy a tárgy is ember. Minimum, rejtezik benne valami emberi.

(A pénz beszél...)

Ahogy a lapcsinálók a szerelmi történetekkel, filmcsillagok magánéletének kitakarásával, fogyókúrareceptekkel, a testápolás különféle praktikáival, színes képekkel kísért pletykarovataikkal megfogták a nőket, ugyanúgy a gyengébb nem képviselőire vetették ki elsősorban hálójukat a kereskedelmi televíziók, a jelek szerint teljes sikerrel. Az egyik nő erre a sorozatra kap rá, a másik arra, van, aki többre is egyszerre, azaz órákon keresztül ül a képernyő előtt. Hölgyeinkkel ilyenkor semmit nem lehet kezdeni, megszólalni nem szabad, legfeljebb a reklám alatt, amikor némi lelkiismeret-furdalással azért

kinéznak a konyhába, ahol félig pucolt krumplik, panírozásra előkészített hússzeletek várják a folytatást, vagyis hogy történjék már velük valami. Akciófilmek ide, erotikus figurák vagy hírműsorok oda, a kereskedelmi csatornák programja egészében véve: nőorientált. Még a vetélkedők és talkshowk is, nem szólva a botrányt, a szenzációt hajhászó riporterek ténykedéseinek eredményeiről, melyekre – természeténél fogva – hamarabb rezonál a női lélek. Ki van ez találva. A nőkre mindig lehet számítani, mégha olykor kiszámíthatatlanok is.

Persze, adott a választás lehetősége, átkapcsolhatunk a közszolgálati csatornákra, habár már azok is kezdenek hígulni, kényszeríti őket a konkurenciaharc. Úgy van, ahogy Nagy Bandó András mondta a minap a tévében egy beszélgetés során, ahol humorista kollégája, Maksa Zoltán szintén jelen volt: a szponzor mondja meg a nézőnek, hogy ő, a néző mit akar látni. A tévé szponzoráról, ha úgy tetszik, a tulajdonosáról van szó természetesen. A képlet érthető, világos. Meg az is, hogy nem fognak olyan műsort készíteni, sem olyan filmet sugározni, mely nem hoz reklámot. Na de mi lesz akkor, ha X. vagy Y. tévé észreveszi, hogy kezd zuhanni a nézettségi indexe, hogy kezdik unni a muzsikáját? Lehet, akkor majd megkérdezik a nézőt, aki talán elmondja, hogy gyakrabban szeretné látni a képernyőn például a humoristákat.

Volt még Nagy Bandónak egy figyelemre méltó megjegyzése: manapság nem politikailag van megkötve a kéz, hanem pénzügyileg, és ez rosszabb, mert a politika falát át lehetett törni akár a sorok között kimondva a problémát, cinkosan összekacsintva a közönséggel, a nézővel, ám ahol a pénz beszél, ott eleve megjelenni nem lehet, ott többek között a humorista is láthatatlanságra van ítélve, hacsak nem tartozik a szerencsés kevesek közé. Bezzeg a szirup. De no problem, egyszer minden véget ér, és elkezd sülni a hús, főni a krumpli.

(Mélyrepülés)

Életemnek egy korábbi szakaszában, amikor még az ifjúság édes madarai röpködtek bennem és körülöttem, majd még jó ideig, amikor már újságíró, lapszerkesztő voltam, számos éjszakát töltöttem költők, szlovákiai magyar költők, elsősorban a „kilencek” vagy ha úgy jobban ismerős, az „egyszemű éjszakások” nemzedékének társaságában. Hozták, mutatták, mondták verseiket, aztán amikor ezek elfogytak, előkerült József Attila, Nagy László, Szilágyi Domokos, Nemes Nagy Ágnes, Dylan Thomas, Voznyeszenszkij, Keruac és ki tudja, ki mindenki. Abban az időben döbbsentem rá valójában, hogy a vers mondva jó, akkor jön elő az íze, zamata, akkor fénylik fel a szavak jelentése. Még ha nem is művészi az előadás. Sőt gyakran éppen azt vettem észre, hogy az előadóművészet eszközeinek erőltetése egyenesen árt a versnek, tönkreteszi. Költő barátaim szájából egyszerűen, tisztán jelent meg. Felejthetetlen, mámoros éjszakák! Mind a múlté. Szétmentünk, ki erre, ki arra, miközben új verset alig lát az ember, eltűntek a lapokból, hosszú idő után a tévében is csak a minap sikerült elkapnom egyet, meg egyet a rádióban, véletlenül. Kikerült életünkől a költészet, legalábbis a perifériára szorult, nem érezzük a levegőben, hogy kell a vers.

De általában is nagyot zuhant a művészet ázsiója. A múltkor például csak azért szentelt az egyik csatorna tágabb teret egy kiállításnak, mert csupa erotikus alkotásokból állt, nemi aktust, nemi szervet ábrázoltak a szobrok. A felhígult televíziós magatartást jól jellemzi egy múlt heti cím a TV2 Tények című hírműsorában, annak a napnak az estéjén, melyen Magda Vášáryová bejelentette, hogy indul az elnökválasztáson. Nem akartam hinni a szememnek: Komédiás a politikában. Tudom, hogy minden valamirevaló szerkesztő képes elájulni örömeiben egy telitalálatos címtől, meg hogy egy jó cím olykor többet mond, mint maga az írás, illetve a hír. Azért is dív-

nak manapság a szóviccek, szójátékok rovatok, műsorok élén is. Na de ez azért mégiscsak sok! Bármennyire blikkfangosak akarunk lenni, ilyen mélyre nem szabad süllyedni. Egy Magda Vášáryovával szemben, aki azért művészként letett valamit az asztalra, mintegy fél száz filmben, közel száz színielőadásban, mellesleg meg szociológus, a Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett oklevelet, s mint tudjuk, volt nagykövet. Merthogy a komédiás még a Magyar értelmező kéziszótár szerint is: „1. nép rég Cirkuszi mutatványos. 2. rég, gyak. pejor Színész. 3. pejor Tettető, képmutató ember“. Ronald Reagan, aki színészként korántsem jutott olyan magasságokba, mint Vášáryová, legfeljebb az ellenfelei titulálták komédiásnak. Azt aligha hiszem, hogy a TV2 a művésznő ellenfelei közé tartozna.

Hát, kedves olvasóm, valahonnan innen kell visszajutnunk a vershez, a művészethez. Az emberi méltósághoz.

(Kisfröccs fájdalma)

Nem kell azt az izgalmat, idegállapotot, fájdalmat leírni, melyet a szülő érez, ha gyermeke egyszer csak nem érkezik haza az iskolából, a játszótérről, a barátjától, a diszkóból, se másnap, se harmadnap, a rendőrség is hiába keresi, eltűnt. A szülő az örület határán, különösen, hogy annyi mindent hall manapság, és annyi minden meg is történik. Gyermekkereskedelem, gyermekpornó, gyermekholttest az erdőben. Beteg a világ. Hol van a kislányunk, kisfiunk, él-e még, vagy már ott fekszik holtan valahol, vagy azért rabolták el, hogy kivigyék az országból? Vagy lehet, ő maga döntött úgy, hogy megszökik, világgá megy, nem bírván elviselni a családban uralkodó viszonyokat? A szülő fájdalma ebben az esetben sem kisebb, csak új kérdések merülnek fel. Mit rontottunk el? Miért nem játszottunk, foglalkoztunk soha a gyerekekkel? Miért nem kérdez-

tük meg soha, mi bántja? Miért hittük, hogy a szavakat, az aktív együttlétet helyettesíthetik a drága ruhák, játékok, elektronikai cikkek, a születésnapjára kapott autó? Megkésett felismerések sokasága. Késő bánat.

Nem tudok nem gondolni a szülőkre is, amikor nézem a Cselengők című műsort, mely nem is műsor valójában, egy zenei videoklipbe napokkal, hetekkel, hónapokkal ezelőtt eltűnt nyolc és tizenkilenc év közötti gyerekek, kamaszok, főként lányok fekete-fehér fényképei úsznak be, míg tart a dal, majd végül egy telefonszám: aki tud róluk valamit, jelentkezzen. Ennyi. Mennyi rejtett tragédia néhány percben! Hol lehetnek ezek a gyerekek, hogyan élhetnek azóta a szüleik? Megindul az ember fantáziája, mégha „kívülálló” is, és jellemző módon nem Tündérország felé veszi az irányt a gondolat, mint Kisfröccs Öregberényben, akihez a magyar sorozat éppen soros epizódjában egy elhagyott csecsemő kerül. Dédelgeti-babusgatja a csöppséget, magához veszi, babakocsit szerez neki, még az italozást is abbahagyja miatta, szófavizet kér a kocsmában, haverjai ámulatára. Az alkalmi munkákból élő Kisfröccs, akit egyébiránt Harsányi Gábor alakít, örökbe akarja fogadni Esztikét (ő nevezte el így az édesanyja után), ám végül az egészből nem lesz semmi, a Vöröske reszt keresőszolgálatát megtalálja nála a gyereket, és persze elveszik tőle. Oda Kisfröccs kérészéletű apasága, öröme, bánatában mindjárt kikér hét fröccsöt, egyszerre. Hiába vigasztalják, hiába mondják neki: „Tudod, hogy hány ezer gyereket hajtanak el a szülei?! Hogy hányat raknak nevelőintézetbe?!” Azaz, akár többet örökbe fogadhatna, de neki csak Esztike kellett. Lett volna édesanyja és édesapja egy személyben.

(Tátrai medikopter)

Havas sziklafalak, égbolttartó örök ormok, melyekről földrajz- és történelemkönyvek is mesélnek, viszont a luc-

fenyőerdők mintha csak ideiglenesen állomásoznának a hófehér hegyoldalakon, pedig szintén régi seregek errefelé, ha ember nem mozdítja el őket, itt fognak meghalni, ahol születtek, ugyanúgy csemetéik, melyek fölött ülőkés felvonóban, lábunkon sílécekkel, legalább tízméternyi magasságban emelkedünk az egyik csúcsra, ahonnan meglehetősen változatos pályán siklunk majd le sokadszor a mélybe, a rajthelyre, ahol nem szíó feleségem forralt borral vár, melynek nincs más érnye, csak az, hogy forró, de hát kell ennél több egy ilyen helyen, különben akár öt litert megihatnék belőle, akkor sem érezném lazító hatását, azért is hoztam magammal a sajátomból, a szíest követő esti órákra, amikor társasjátékok kerülnek elő az utazótáskából, kártya, sakk, a régi jó Gazdálkodj okosan!, melyet kilenc évvel ezelőtt még oly szívesen játszottam az akkor alapiskolás gyermekeimmel ugyanitt, Ždiarban is, egy magánház emeleti szobájában, ahol annyi esztendő után éppen tegnap este jöttünk rá mindnyájan, akik most a családot alkotjuk immáron megsziporodva, hülyeség az egész, gazdálkodhatsz te okosan, szerencsére nem lehet jövőt építeni, de ezt hagyjuk itt, síelni jöttünk fel a Csallóközből, kilépve egy hétre, a tavaszi szünet idejére a taposómalomból, és társasjátékokkal mulatjuk vidáman estéinket, ahogy otthon soha egész esztendőben, csak a tévé, a tévé, a tévé, itt egyikünk sem inti csendre a másikat holmi Foresterek, Esmeraldák, kedves nővéreké miatt, itt most saját talkshowval szórakoztatjuk magunkat, felszabadulnak a szavak, a mi szavaink, mint hadifoglyok, midőn meghallják a béke hangját, örömmámorban áradnak ki szókingstárunk megnyílt kapuján, és egyáltalán nem hiányzik a „doboz“, de ha már tévét említek, azt azért mondjam el, mindjárt síkirándulásunk másnapján eszembe jutott a Medicopter-sorozat, sítanfolyamra érkezett iskolás csoportból gyermek feküdt a hóban hosszú percekken keresztül, mint kiderült, súlyos lábtöréssel, amikor egyszer csak feltűnt egy fehér

helikopter és leereszkedett a domboldalra, kavarva a havat, ahol éppen ritmust szoktunk váltani a lesiklásban, és minden úgy történt, mint a sorozatban, csak itt nem lőtt senki, sem mentőkre, sem a gépre, mely aztán úgy tűnt el a hegyek között, ahogy jött, ennyi volt az egész, mi akciót láttunk egy héten át, ám ez is bőven elég volt.

(Frei zimmer)

Nincs abban semmi kivetnivaló, ha egy televízió profiltervező irodája az illető televízió kitalált arculatához igyekszik igazítani-átformálni a bemondót, műsorvezetőt, riportert. Habár szerintem egészségesebb e mégiscsak drasztikus folyamat fordítottja, azaz ha karakteres egyéniségek szabják meg egy-egy csatorna arculatát, stílusát, ebben az esetben ugyanis nem kell Prokrusztész-ágyba fektetni senkit, nem kell személyiséget csonkítani, netán ráerőltetni olyan modort, mimikát, amely igazán soha nem lesz a sajátja.

A fiatalok még könnyen gyúrhatók, általában. Frei Tamás azonban már nem kezdő, értékrendjében mégis negatív elmozdulásokat tapasztalhattunk az utóbbi időben. Például Monica Lewinsky nagy csinnadrattával beharangozott vállomásaért egy lépést nem tettem volna, azt a sok millió forintot meg, melyet feltehetően kifizettek érte, inkább elküldöm a kelet-magyarországi ár- és belvízkárosultaknak, noha tudom, a dolgok a szánalomkeltésben jeleskedő, jótékonykodásra-adakozásra szólító televízióban sem így működnek. Mert mit mondott Monica? Mi olyat tartalmazott nyilatkozata, ami nélkül most szegényebbek volnánk, illetve amivel gazdagabbak lettünk, amire – Frei szavaival – egy évig várt a világ? Semmit. A CNN heteken át közvetítette a Clinton–Lewinsky körül kialakult demokrata-republikánus csatát, bejátszva Monica korábbi, videóra rögzített vallomását, Larry King ugyancsak a

CNN-en hosszan faggatta többek között Paula Jonest, amúgy meg az egész ügygel tele volt a világ. Jó, legyen, egy közvetlen interjú mégiscsak más, főként ha – mint ígérte Frei – a kényes részletekre is kiterjed (amin aztán lehet csámcsogni). Nem terjedt ki ilyesmire, volt annyira intelligens és diplomata a brit riporter is, Monica Lewinsky is. Nos, az elhíresült hölgytől olyan nélkülözhetetlenül fontos információkat hallottunk, mint hogy Bill Clinton a személyiségét vetkőztette le, hogy az emberek nem a nőt és a férfit látták kapcsolatukban, hogy az elnököt szexi, vonzó, szeretetre kiéhezett férfinak érezte, hogy a testi kapcsolat csak egy része volt annak, ami kettőjük között történt, hogy Clinton elsősorban politikus, csak másodsorban férfi, hogy az egykori fehér házi gyakor-nokhölgy gyerekeket akar szülni, és hogy nőс férfival soha többé nem kezd ki. No comment.

A másik interjú, melyet az amerikai ABC készített Lewinskyvel, és azt csak Amerikában sugározhatták, mintegy kétórás volt, ám – ha jól hallottam Frei Tamást – nem kevesebb mint huszonnyolc percnyi reklámot adott el. Dollármilliókat. Gondolom, a tévétársaság mellett Monica sem járt rosszul, és szépen hozott pénzt az ügy mások konyhájára ugyancsak. Elég volt hozzá egy régi spermafolt. Igaz, nem akármilyen – elnöki. Magyarán, mindenekelőtt a pénzről szólt ez a sztori is, melynek itt tárgyalt dossziéja kimaradhatott volna az életemből. Csak hát, bolond az ember, ámítja magát örökösen, hogy van új a nap alatt. Frei még hiszi. Én meg kimegyek a szobából, vagy nem nézek oda, ahogyan egyre gyakrabban cselekszem, ha botrányból, szenzációból, devianciából, katasztrófából, mások szerencsétlenségéből mesterségesen kreált, túldramatizált műsorkotyvalékot talál fel nekem a televízió.

(Politikus mint műsor)

Német újságíró nem tudja, hogy hazájában kik igazgatják a tucatnyi tévéállomást, vagyis hogy kik a direktoraik. Hát igen, ahol normálisan mennek a dolgok, ott a kutya sem törődik a funkcionáriusokkal, nem is látszanak. Bezzeg nálunk! Még olyasmi sem fordulhat elő, hogy kezdő zszurnaliszta ne ismerje egy Kubiš, egy Rusko nevét, hamar megtanulta a Materákét is, sőt tájainkon Peták, Baló, Pintér ugyanúgy bent van a képben. Egyikük ezért, másikuk azért kerül a közfigyelem középontjába. A pálmát mégsem ők viszik el, hanem a politikusok. Annak idején Husákot, Indrát, Lénartot, Jakešt, Colotkát, Bil’akot, Pezlárt többnyire szónoki emelvényeken láttuk a tévében, esélyt sem adtak arra, hogy riporter közelükbe jusson a nagy nyilvánosság előtt, mondjuk, egy óvatosan formált keresztkérdéssel. Arra voltak a központi sajtótájékoztatók, csinovnyikjaik adták tovább, hogy ők mit gondolnak, hogy mit kell tenni a párthatározatok teljesítésének, az ország felvirágoztatásának érdekében. Husákék akkor és úgy szerepeltek a tévében is, amikor és ahogy ők akartak. Ez volt az egyik véglet. A másik az, ami a rendszerváltás óta zajlik a szlovák televíziókban. Napról napra, hétről hétre politikus politikus hátán, kerekasztal-beszélgetéseken, vitaműsorok különböző fajtáiban, melyeket – az előző rezsिम módijával szemben – a szerkesztőségek kezdeményeznek. A politikusok meg belemennek a játékba természetesen, a nyilvánosság nemcsak ellenőriz, magasba is emelhet. Mindazonáltal, a néző és a polgár szemével nézve, az egész kezd unalmassá válni. Nagyobb veszély rejlik azonban abban, hogy a gyakori szereplés-szerepeltetés révén olyan képzet alakulhat ki, mintha valamilyen felsőbbrendű ember lenne a politikus, mi többiek pedig egyszerű halandók, a tekintélyelvűség fogságában. Ott vagyunk, ahol a part szakad, ahol annak idején voltunk, ha ez szemléletté vá-

lik. Ugyanis a szemléletből könnyen lesz gyakorlat, illetve könnyen lehetnek gyakorlati következményei. Vajon véletlen-e, hogy a rendszerváltás politikai szótárából oly hamar kiveszett az alulról jövő kezdeményezés fogalma?

Félreértést elkerülendő, a politikusok szereplésének-szerepeltetésének mennyiségével van bajom, amihez mellesleg még hozzátehetném: jobban szeretném a tetteiket látni, mint őket. Az egyelőre az álmok kategóriájába tartozik, hogy az igazi az lenne, ha én – mint polgár – észre sem venném, hogy vannak.

(Tiszta Örkény)

Szerda este, néhány perccel múlt kilenc óra. Meccsről, Manchester–Juventus, kapcsol át a feleségem azon nyomban, amint kilépek a balkonra rágyújtani. Amikor visszatérek, a képernyőn kis színházterem, a színházteremben színpad, a színpadon egyetlen ember halványpiros garbóban, melynek kényszerű díszje pici gombmikrofon valamivel a szív fölött. Az ember, középkorú lehet, inkább szőke, mint barna, széken ül, vagy széken, mindegy, és mesél. Abban a pillanatban megfog a puritán egyszerűség, a közegé is, a mesélőé is, aki ráadásul fölöttébb érdekes dolgokat mond a két háború közötti irodalmi életéről, írói pályakezdéséről, József Attiláról, a nyugatosokról. Mi történik itt? Hiszen ez az ember nem lehet több negyvenévesnél! Hagyjam, kapcsoljak vissza a focira vagy a Columbót akarod nézni? – kérdi a feleségem. Hagyd itt, válasszolom, de érdekelné, hogy mi ez, hol a műsorfüzet. MTV2, 20.30: Azt meséld el, Pista! Örkény István az életéről, A Komédiuum előadása alapján. Az író saját szavaiból színpadra állította: Bereményi Géza, Mácsai Pál. Előadja: Mácsai Pál. „Olyan szövegek hangzanak el – olvasom a műsorújságban –, amelyeknek egy része korábban még nem került nyilvános-

ságra. Ezt mi gereblyéztük össze, a túlélők jogán magnószalagokról, soha nem publikált levelekből, a család által őrzött kazettákról, barátok visszaemlékezéseiből. Nagypolgári család, harmincas évek, kis bohémia, kis irodalommal való kacérkodás, háború, munkaszolgálat, öt év hadifogság, haza, kommunizmus, hit, csalódás, szenvedés, 56, hit, csalódás, halál. Szóval, tipikus élet, de az optika, amivel ezt Örkény végignézte és dokumentálta, káprázatosan egyedi. Ha ezt én jól játszom, a néző úgy érezheti, hogy eltöltött két órát Örkénnyel.”

Úgy éreztem, kedves Mácsai Pál, és egyáltalán nem csodálkozom, hogy ezzel a groteszk humorral átszőtt huszadik századi, mélységesen emberi és kordokumentumként is felfogható élettörténettel meghódítottad – ismét a műsorújságból idézek – a környező országokon túl Amerika, Finnország, Hollandia, Norvégia magyar származású lakosainak nagy részét is. Elnézést, hogy letegeztelek, de ennek az élettörténetnek a szomorú-szép, fanyar, tiszta és egyszerű, teátrális gesztusoktól mentes előadásával a szívembe fogadtalak. Örkény se mondta volna jobban. Külön bocsánatot kérek azért, hogy nem ismertelek meg, tudod, az utóbbi esztendőkből már nem járok se pesti, se más magyarországi színházakba, a televízió pedig – épp a minap írtam erről egy jegyzetet – elhanyagolja a te nemzedékedet, nincs tévéjáték, tévéfilm, ilyen-olyan műsorokban fut néhány színész, amúgy meg a kóklereknek áll most a világ. Amelyben hosszú idő után végre láttam-hallottam egy embert.

(Tönkrevert film)

Gyermekkoromban ismertem egy öreg cigányt, igen jóra való, dolgozó ember volt. Sokat segített pajtásom édesanyjának, aki takarítónőként dolgozott a közeli ambulancián, fát vágott, szemet hordott, cipekedett, söpörte az udvart, csinosította a bokrokat amolyan igazi mindeneként. Pajtásom édesanyja igyeke-

zett is meghálálni nélkülözhetetlen munkáját, hol egy csomag Taras Bulba dohánnyal, hol néhány koronával, hol ebédrel vagy vacsorával. Ahogy evett, azt különösen szerettük nézni, pillanatok alatt eltüntetett mindent. Bármi került eléje, csak kanalat használt, de az érdekes nem ez volt, és nem az, ahogyan habzsolt, fel sem pillantva, hanem hogy először mindig kért egy lábast vagy fazekat, és zutty bele minden egyszerre, tojásleves, mákos tészta, szilvakompót vagy habart paszuly, rántott hús, rizs, uborkasaláta, bejglimaradék, vagyis minden, amiből az ebéd állt, majd jól összekeverte az egészet és azután látott neki éhe gyors oltásának. Olykor látványnak sem akármilyen koktélt mutatott az edény tartalma, ám az öreg cigánynak így volt jó. Ha netán torta akadt, azt is beleaprította a paradicsomlevessel felduzzasztott marhapörköltbe.

Ehhez gyomor kellett. Gyomrom természetesen nekem is van, s nem is vagyok válogatós fajta, de én rá nem tudnék nézni olyan tányér húslevesre, amelyben mondjuk három szelet zserbó foszladozik a májgombócok között. Esetleg egy alternatív képzőművészeti kiállításon vetnék rá egy pillantást, gondolatot, nemes emberi üzenetet keresve benne, mint hülye sznobok a falhoz vágott tojás szétfröccsent sárgájában. Én már azt is egyre nehezebben viselem el, hogy a tévében filmekbe rondítanak bele – reklámokkal. És nem egyszer. És nem egy-két percnyi időre. És művészi igénnyel készült filmalkotásokba is, érzelmeket, gondolatokat, megható vagy éppen megrázó pillanatokot robbantva szét.

A Beverly Hills-i zsaru nem művészfilm, de a maga műfájában telitalálat, remek a magyar szinkronváltozata, melyben Dörner György kölcsönözte a hangját Hollywood népszerű komikusának, a címszereplő Eddie Murphynek. Többször láttam már a filmet, a nem kevésbé sikeres folytatásait is, megnézem megint, szórakozom egy jót, gondoltam. A minap adta az egyik magyar kereskedelmi csatorna. Nem szórakoztam. Kis túlzás-

sal: tíz perc film, húsz perc reklám, tíz perc film, húsz perc reklám, tíz perc film, húsz perc reklám... Reklám. Annak is a háromnegyede önreklám, hogy mi következik a film után, holnap, holnapután. Rendben, de akkor hagyják nézni!

(Nem sok minden)

Valahogy úgy alakult a múlt hetem, hogy alig láttam tévét, mármint műsort, a híradókat néztem meg, Fábry showderjét megint remek dizájn centerével (az azért nem volt semmi, ahogy amerikánerrel, cigányfúróval lyukat csinált a fél kenyérbe, végül ujjával tágitott még az ürege, melybe beleöntötte az időközben megolvasztott vaját, aztán galacsinnal eltömte a lyukat, majd mint shakert, kezdte rázni a kenyeret, így alakítván ki egy sajátos változatát a vajaskenyérnek). Félig elkaptam egy Kakukot, mely egyébiránt talán éppen egyszerűségénél fogva kedves kis műsor, mindennapi emberi dolgokról szól, most éppen az volt a téma, ki mennyit alszik, hol és mikor; már nem tudom, hogy az úszó, a gitáros, a műsorvezető közül melyik vendég mondta: két órát aludni ebéd után, az az igazi, tanulhatnánk a mediterrán népektől, tudják ott lent délen, hogy nemcsak édes éjen tesz jót a szervezetnek az alvás, legalább olyan kincset ér egy délutáni szieszta, de hát hol vagyunk mi attól, ez itt a művelt, dolgozó Közép-Európa, time is money. Mit láttam még? Ja, a magyar-angolt, nem a hat harmat, azt kazettáról szoktam időnként végignézni újra és újra, Szepesi hangjával, hanem ezt a keserves egy egyet. Még jó, hogy eljött régi barátom, legalább elborozgattunk kicsit.

Bezzeg valamikor stadion volt a szobánk, a feleségem alig győzte sütni a lángost, miközben fokhagyma illata terjengett a levegőben, és volt nem kis hangzavar, gólöröm. Ma már csend van.

Apropó, csend. Nem értek valamit. Bizonyára tapasztalták, hogy mennyire nem figyelünk oda egymásra, egymás szavára.

Kérdeznek, de a kérdezőt nem érdekli a válaszuk, monológokat mondunk, elbeszélünk egymás mellett, mintha minden kérdés olyan udvarias gesztussá degradálódott volna már, akár a: hogy vagy? Ugyanakkor, ha valamilyen sorozat megy a tévében, megszólalni nem lehet. Magyarán, a sorozatok szereplőire, melyekből, illetve akikből tizenkettő pont egy tucat – odafigyelünk. Nemhogy egész epizódot, egyetlen szót nem mulaszthatunk el. Összedőlne a világ. Orvos ismerősöm meséli, hogy amióta a képernyőt elárasztotta a lecsó, vannak órák, amikor mindössze egy-két beteg akad rendelőjének várótermében. A minap meg az egyik boltos mondja, aki késő estig tart nyitva, fél órája ember ide be nem tette a lábát, biztos az Esmeraldát adják, nemsokára özönlik majd a nép, figyelje csak meg. Úgy történt. Amiben különben nincs semmi rossz, szükségünk van a mesére.

Különösen, ha a valóságban nincs mese...

(Párolt hernyó)

Írhattam volna pókmacskát is. Itt, a Csallóközben, megértené olvasóm, miről van szó. Csakhogy a végeredmény ugyanaz, a tájnyelvi pókmacska nem kevésbé visszataszító, mint a köznyelvi hernyó, különösen élő valóságában. Párolva, szárítva, pörköelve sem vonzóbb. Afrikában meg néhány ázsiai országban, ott igen. Csemegének számít, marokkal eszik. Nézni se jó. A sok fehérjét. Hogy miről marad le Európa?!

Ha már fehérje, akkor inkább jöjjön a béka. Aki evett, azt mondja, finom falat. Mint a hal vagy a csibe, nem emlékszem pontosan. Azért ha választanom kellene, én a szója mellett maradnék. Nem mintha a Markíza Telereggeljében megkedveltette volna velem Bukovský doktor úr, akitől egyébiránt sok érdekes, tanulságos dolgot hallhatunk. Persze, nemcsak tőle, más tévéállomások is napirenden foglalkoznak egészsé-

günkkel, s főként a kérdések kérdésével: mit együnk, mit ne együnk. Ha az ember megfogadná mindazt a – természetesen jó szándékú – tanácsot, mellyel elárasztják (a rádió is, az újságok is), holtbiztos, éhen halna. Azonban vissza a szójához. Terített asztal, szójatej, szójajoghurt, szójakrém, szójafasírt, szójaszós, minden szója, s a rengeteg szójában rengeteg fehérje, mész, vas, ilyen-olyan nyomelem, vitamin. Kvetka bele is kóstol közben valamelyik készítménybe, majd formás kis arcával, ajkacskáival eljátssza, hogy milyen szuper, amit bekapott, bár lehet, valóban az, vagyis szuper. Csak azt nem tudom egyelőre, mit keresnek az asztalon azok az apró, színes emberfigurák, fekvő helyzetben. De ne türelmetlenkedjek, hamarosan kiderül róluk, hogy halottak, szív- és érrendszeri betegségben hunytak el. Ha szóját fogyasztottak volna, amely egyebek között csökkenti a koleszterinszintet, negyven százalékuk még élhetne. Igor Bukovský doktor úr fel is támaszt néhányat közülük, azaz felállít. Aki tehát nem volt fronton, hadifogságban esztendőkön át, aki nem volt koldusszegény, aki nem éhezett, az ne játsszon a fehérjével, mert az életével játszik.

Hja, ha az élet csak a fehérjéken, a nyomelemeken, a vitaminokon múlna?! Vészhelyzetben a hernyótól, a tutajpoloskától sem riadnánk vissza. Legfeljebb olyasféle kérdés merülhetne fel, mivel öblítsük le. A múlt héten láttam egy remek filmet az aszúkészítésről, de elsősorban a születésem helyénél fogva én mindenképpen a Zemplén vármegyei, pontosabban a hegyaljai borok királynőjét választanám. Mellette, vele még a fehérje sem érdekelne. A sok zöltség.

(Ha színész kínál...)

Nem tudom már, ki volt az a magyar színész, aki sok esztendővel ezelőtt először szerepelt reklámfilmbe, de arra jól emlékszem, hogy szakmai, újságírói berkekben, nem kevésbé

a közönség körében sokan feltették a kérdést: hogyan lehet ilyen mélyre sülyyedni? Bevallom, magam is felháborodtam. Mi van, nem kap szerepet, sem színdarabban, sem filmben? Ahhoz elég jelentős színész, hogy csak úgy mellőzzék. Vagy több pénzt akar? Vagy, kísérletező művész lévén, ki szeretné próbálni, milyen is lehet reklámfilmben szerepelni? Akár így, akár úgy, attól a pillanattól kezdve másként néztem rá. Azóta sok víz lefolyt a Dunán, azóta kiderült, hogy például Paul Newman, akiről még a legnagyobb ellensége sem állíthatja, hogy a ripacsok közé tartozik, huszonkét éven át vállalt szerepet reklámfilmekben. Akkor miért ne vállalhatna Cserhalmi György, Szilágyi István és mások? Reviczky Gábor, aki az egyik magyarországi bankot reklámozta, újabban horgászműsort vezet. Maradva nála, a legtöbben bizonyára a hóborotos családsorozatban, a Família Kft.-ben ismerték meg őt, pedig a hetvenes évek elejétől sok magyar filmben játszott (A járvány, Talpuk alatt füttyül a szél, Ajándék ez a nap, Vörös grófnő, Isten hátrafelé megy stb.), miközben különféle szerepek hosszú sorát formálta meg a kaposvári, a debreceni, a miskolci, a kecskeméti színházban, a Budapesti Nemzeti Színházban és a Vígszínház tagjaként. Az egyikhez közvetlen emlékem is fűződik, mégpedig a Lorenzaccióhoz, melyet Musset nyomán a csilizradványi születésű Beke Sándor, a kassai Thália Színpad megalapítója, igazgatója, művészeti vezetője, rendezője vitt, illetve fogalmazott színpadra a Miskolci Nemzeti Színházban, 1977-ben, egy évvel azután, hogy elhagyta Csehszlovákiát, majd hamarosan Magyarországra települt át. A címszerepet Reviczky Gábor alakította felejthetetlen érzékenységgel, finoman árnyalt játékkal. Kocsiba ültünk néhányan újságírók, és „lementünk” Miskolcra, hogy megnézzük az előadást. Reviczky akkor volt huszonnyolc éves, az idén ötven. Ha már itt tartunk, lehet, hogy aludtam, vagy másra figyeltem, de nem emlékszem arra, hogy méltó módon megün-

nepeltük volna Beke Sándor születésnapját, aki azért 1990-től is, immáron a komáromi Jókai Színházban letett valamit a közös asztalra, és persze Kassán is. Tudniillik, ő az idén februárban volt hatvanéves, és aligha vitatható – konfliktusok ide, újabb távozás oda –, hogy jelentős szerepe volt a szlovákiai magyar hivatásos színjátszás korszerűsítésében.

Vissza azonban Reviczkyékhez! Ma már a legkevesbé sem zavar, hogy kitűnő vagy jobb sorsra érdemes színészek tűnnek fel reklámfilmekben, vezetnek valamilyen műsort, szinkronstúdiókban ülve kölcsönzik hangjukat annak a millió szereplőnek, akik például lakhelyemen a kábelhálózaton keresztül hét magyar csatornán sugárzott amerikai filmek, amerikai, brazil, német szappanoperák százaiban láthatók hetente. Rutinmunka – művészi kihívás, művészi feladat helyett. Sztankay István és neje, Sütő Ila valamilyen biztosítót reklámozott épp az imént.

(Bauer Edit kötényben is...)

Magda Vášáryová szépen beszél szlovákul. Nálánál szebben talán csak az 1982-ben elhunyt Viliam Záborský színész-pedagógus beszélt, aki még könyvet is írt az irodalmi szlovák nyelv helyes használatáról, a helyesejtésről. Szépen beszél szlovákul Peter Weiss, legalábbis ezt írta róla néhány esztendővel ezelőtt a Pravdában, egy rövid jegyzetben az időközben megboldogult Vladimír Mináč, sőt: Peter Weiss a legszebben beszélő szlovák politikus. Mináč e sorok írójánál bizonyára jobban meg tudta ítélni, ki hogyan beszél a Štúr nyelvét e honban, szabadjon mégis megjegyezmem: Bauer Edit államtitkár asszony is szépen beszél szlovákul, szerintem a szlovákiai magyar politikusok közül ő beszél a legszebben, ő formálja legtisztábban a mondatokat, a szavakat, a hangokat. Nem kapkod, nem sere, nem rohan előre gondolatban mit sem törődve a formával,

a helyesejtéssel, a szép hangzással. És ez különösen akkor észrevehető, amikor kilép a politika frázisainak, panelmondatainak erdejéből, mondjuk olyan tisztásra, amilyen egy konyha. A szlovák tévé főzőcskeféle rovatában ő volt a soros háziasszony a minap, természetesen kötényben, őztokányt készített, melyhez a végén magyarul kívánt jó étvágyat. Ahogy ott hon. Mellesleg, Bauer Edit magyarul is szépen beszél, világosan, szabatosan, nála nem veszik el egy rag, egy képző utolsó hangja sem. Ha bemondó, műsorvezető, urambocsá! showman, illetve showwoman lenne, jelenéseit bizonyára a szomszédom sem kifogásolná, aki válogatós fajta lévén ugyancsak kényes a szép magyar beszédre. Ha rajta múlna, Fábry Sándort be nem engedné a tévébe, többek között. Aki hadar, orrhangon beszél, semmi keresnivalója a kamerák előtt. A nyilvánosság előtt. A nyilvánosságnak példát kell mutatni a szép magyar beszédből is. Hiába próbáltam érvelni, hogy egy humoristának, egy showmannek direkt jól áll, ha akad valamilyen hiányosság, meg az a fontos, amit mond, amit csinál egyedi módon, utánózzatlatlanul, nem sikerült meggyőzőnöm.

A bemondók, színészek, politikusok esetében egyetértettünk.

(K. O. Kokónak)

Kovács István bokszbajnok kinézésre nem egy Brad Pitt, Antonio Banderas vagy a régi Alain Delon, Robert Redford, mégis beopta magát a nők szívébe. Magabiztos, szimpatikus, okosan nyilatkozik, van humorérzéke, és talán az sem mellékes, hogy mindig győz. Magyarán: férfi a javából. Kovács István esete is bizonyítja tehát, hogy nem minden a külső, nem kell ahhoz Adonisznak lenni, hogy rajongjanak az emberért a gyengébb, illetve a szebbik nem képviselői, a lélek szintén lehet vonzó. Nem csoda hát, ha Kovács István legutóbbi meccsét látni akarták a hölgyek, már pusztá kíváncsiságból is.

Nem látták. Nem bírták kivárni, elmentek lefeküdni. A férfiak ugyanúgy, csak az olyan balgák maradtak fent, mint e sorok írója, aki azt hitte a heteken át tartó reklámzuhatag, a nagy körítés, felhajtás után, hogy az a bizonyos szombat este a magyar bokszbajnok mérkőzéséről fog szólni. Ha úgy tetszik, a sportról. A bokszról, mely gimnazista korom óta egyik kedvenc sportágam, Listonnak, Clay-nek, Kajdi Jánosnak, Lagutyinnak, Török Békának, Papp Lacinak, Badarinak köszönhetően, sőt olykor még magam is felvettem a kesztyűt egy-egy baráti összecsapásra. Nem. Kovács Istvánnak a kisvilág bajnoki címért vívott mérkőzése egészen másról szólt, legalábbis a képernyő előtt ülő nézők számára. Valaki azt mondta, nyolckor kezdődik a közvetítés, mások szerint fél kilenckor, az újság azt írta, hogy huszonegy és huszonkét óra között, mivelhogy előmérkőzések is lesznek. Hát voltak, és volt egyéb is az RTL Klub tálalásában, ami szép lassan elvette a néző kedvét a várva várt eseménytől. De csak azért sem adjuk fel! – mondogathatta velem több millió balga ember a képernyő előtt ásisztózva. A nap utolsó órájába lépett az óra mutatója, mire a hosszú és unalmas előjáték után végre elkezdődött a Kovács–Dramanetalálkozó. Melyet végül is láttam, és mégsem láttam. Szétverték a reklámokkal, mobiltelefon, bodymilk, amit akarsz, Kokó ugyancsak bevetve, mint egész este, csuklyás köpenyben, mint valami szerzetes. Közben ott csurog vére-verítéke a szorítóban. Én azt is szerettem volna látni, a két bokszoló arcát, amint törülgetik őket, ahogy közel hajolnak hozzájuk az edzők a küzdelem szüneteiben. Merthogy a szünet is ember, különösen az ökölvívásban. A szünet is küzdelem, a léleké, az érzéseké, a testé, a gondolaté, hogyan talpon maradni, hogyan győzni. Ezekről a pillanatoktól megfosztani a nézőt, amikor éppen az ilyen pillanatok miatt kerültek a nagy stadionokba hatalmas méretű képernyők, enyhén szólva: bűn.

Tudom, hogyne tudnám, Kovács István meccsével rengeteg

reklámidőt el lehetett adni, a menetek közötti szünetek egy percét nem akármennyiért. Rendben, de akkor harangozták volna úgy be az egészet, hogy: Kedves nézőink, ma este reklámot látnak, közben egyenes adásban részleteket adunk Kokó mérkőzéséből, körülbelül húsz és huszonnégy óra között. Nem tudom, hogy a Budapest Sportszernokban ülő tizenvalahány ezer ember hogyan élte meg a maratoni cirkuszt, de az biztos, hogy az RTL Klub az én szememben kiütötte Kovács Istvánt. A győztes pedig, mint tudjuk, mindig többet zsebel be.

(Fashion)

Van egy csatorna, melynek műsora egyedül a divatról szól. A neve is az, hogy Fashion TV. Szabad magyar fordításban Divat TV lehetne, esetleg Fazon TV. Ezen a csatornán manökenek százai vonulnak éjjel-nappal. A világ különböző kifutóin láthatjuk őket a világ híres műhelyeiben kitalált és készült kreációkban, kellemes zene kíséretében. Amúgy semmi szöveg, kommentár, csak beúsztatva itt-ott valami a képernyőre, ne maradjunk teljesen olyan információk nélkül, melyeket a ruha és a test nem tud elmondani. Nos, bele-belepillantva néhány percre a szüntelen vonulásba, többek között arra a következtetésre jutottam, hogy a lányok – hölgyek? – többet fognak megmutatni magukból az idén nyáron, mint bármikor azelőtt. Körülbelül annyit, mint Éva idejében. Átlátszó, táplihálószerű blúzokban, szoknyákban, bokáig, földig érő hosszú ruhákban jönnek elő a kifutóra. Mondom, mintha halászhálót tekertek volna magukra, azt is szimplán, villog a mellbimbó, a köldök, a popsi, olykor még az a bizonyos táj is fedetlenül kínálja magát, azaz nincs alsónemű, kismadrág, magyarul: bugyi. Szóval, most inkább a nyílt, semmint a rejtett erotika lesz a meghatározó trend. Mindehhez alak is kell természetesen, tökéletes vagy majdnem tökéletes forma. Azzal azonban, mint tudjuk,

gyakran baj van, főként túl a harmincon. Narancsbőr és a többi. Nem mindenki Catherine Deneuve, például. Egyébiránt eszembe sem jutott volna ezt fölemlíteni, ha a negyven-ötven év körüli hölgyeket – akik közül bizonyára kevesen öltenek majd magukra áttetsző cuccokat – nem idegesítenék olyan reklámokkal, melyekben tizen-, huszonéves fotómodellekkel játszatják el, miként lehet különféle kenceficékkel, tápláló hatású növénykivonatokkal tonizálni és feszessé tenni a bőrt, eltüntetni a ráncokat, milyen szerkentyűkkel lehet napok alatt kilókat ledobni, megszabadulni a zsírrétegtől. Szó se róla, csinosak a babák, szépek, láttukon felélénkül a férfitekintet, ám a többi mese. Igaz, a reklámok világa jórészt az álmok világa. Amiként a kifutóké is. Legalábbis kevés ember életében lesz belőle valóság. A többség csak elnézi, nézegeti. Mondjuk, a könyvek helyett, melyeknek az árai elszakadtak az életszínvonalától. Ez a múlt héten, a 70. Ünnepi Könyvhét nyitónapján hangzott el a televízióban. Egész rétegek estek ki a vásárlók köréből, diákok, főiskolai hallgatók, nyugdíjasok. Annak idején Galgóczi Erzsébet Vidravas című regénye 180 ezer példányban jelent meg, ma boldog egy szerző, ha 4-5 ezer példányban lát napvilágot a könyve – mondta Pomogáts Béla, a Magyar Írószövetség elnöke. És – ezt már a műsorvezető jegyezte meg – valahogy nincsenek olyan divatos, széles körben olvasott írók, mint anno Hemingway, Keruac, Nagy László, Juhász Ferenc volt. Pedig bizonyára lennének, csak most más a módi.

Meztelen lett a király, majdnem...

(Lehet, hogy nosztalgia)

A rendszerváltás után valahogy más lett minden. Széthullott a csapat. Az emberi-baráti kapcsolatok szintjén olyan szálak rongyolódtak el pillanatok alatt, melyekről mindnyájan azt

hittük, örökké tartanak majd. Sőt a politikai és világnézeti szabadság eljövételével, annak „eredményeképpen” egyenesen egymásnak estek olyan emberek, barátok, akik például az amatőr művészeti mozgalomban próbáltak tágítani a szabadság határain, a színpadot használva fel eszköznek, ha úgy tesszük, szószéknek, kéz a kézben, összekacsintva a közönséggel, mely pontosan értette, miről van szó. Amint eltűnt a közös ellenség, vége lett a csapatnak. A pálfordulás, helykeresés, pályamódosítás időszaka következett. Mindez szakmai szinten is nyomot hagyott a szlovákiai magyar amatőr művészeti seregszemléken, hogy mást ne mondjak, jelentősen megcsappant az együttesek száma. Az utóbbi években jószerével már magam is csak hallomásból meg a sajtóból tudom, milyenek mostanában a Jókai Napok, például. Egy nap vagy egy este nem elég arra, hogy az ember az egészeről alkothasson képet, ahogy valamikor, amikor gyakran a teljes ünnepi hetet Komáromban töltötte. Marad a múlt, az emlékek. A vasárnap véget ért idei Jókai Napok egyik előadásáról hazafelé tartván meséltem fiatal barátomnak az autóban, mint valamiféle öreg veterán, milyen volt az, amikor fiatal írók, költők, újságírók gyűltek egybe a szép szó ünnepére (miként akkoriban mondtuk), melyet valójában az értékkeremtő, a zömében kritikus szemléletű és gondolkodású, újat akaró ifjúság ünnepeként éltünk meg; milyen volt az, amikor Gágyor Péterrel az élen a Szép Szó Ifjúsági Színpad, Havasi Péter vezetésével a Pinceszínpad futott be Kassáról, Marcelházáról jött Soóky László kisszínpada, Kiss Péntek József csapatai több helyről, a Fókusz Jarábik Gabriellával Dunaszerdahelyről, a felnőtt színjátszók Hunčík Péterrel, a nagymegyeri Poloska Színpad; milyen volt az, amikor a legerősebb napnak, pénteknek az esti előadásaira zsúfolásig megtelt a Szakszervezetek Házának nagyterme; milyen volt az, amikor éjszaka és másnap kávéházi asztalok mellett vitatkoztunk a produkciókról, de irodalomról, filmről is, mi-

közben politizáltunk természetesen. Örökös bírálat tárgya volt a fesztiválhangulat, hogy nincs, hogy hiányzik, ám a mából visszatekintve – vagy mondjam, a megszépítő távolságból? – igenis volt hangulatuk azoknak a régi Jókai Napoknak, és egyfajta szellemi oázist jelentettek a nyilvános értékelésekkel, a fesztiválklub hagymás zsíros kenyér illatával körüllegett programjával együtt.

Ismétlem, nem igazán tudom, milyenek mostanában a Jókai Napok, mindenesetre tévéstábok meg-megjelennek, a hazaiak is, magyarországiak is...

(A szegény embert...)

Annyi vandál művelet és „gyerekmunka” után végre lenne valamirevaló fánk a balkonunk alatt, akác, mely az idén tavasszal már szépen virágzott a cseperedő hárscesemete, valamint a méltóságteljes lassúsággal növekvő diófa között, magához csalogatva a méheket, és akkor tessék, jön egy szélvihar, letöri két ágát. Innen, felülről most úgy néz ki, mint hajó csata után, fonnyadó levélvitorlák a fedélzetre dőlt árbocokon. Odalett a forma is, alaktalanná vált a fa. Minden élő ág elvesztése kár, csonkul a teljesség, a szépség. Mi azonban még ne szóljunk semmit. Hanem ahol megint kíméletlenül pusztított a múlt heti ítéletidő áradást hozva, házakat, pajtákát, hidakat sodorva el, fákat csavarva ki tövestül, melyek autókat lapítottak össze, nehezen összekoldult, drága pénzből felújított községi infrastruktúra ment tönkre harminc másodperc alatt. Disznók forgolódtak hasig érő vízben, másutt libát, tyúkot, kacsát temetett maga alá az iszaptenger, háborús képeket idézett, ahogy sírva dobálta halomba tetemüket egy idős asszony.

A képernyő tanúsága szerint is sokan sírtak a múlt héten. Nem az ilyen-olyan szappanoperákban, ott, azokban mindig sírnak, nyavalyognak, hanem a valóságban, a valóságból ho-

zott riportokban, tudósításokban. Szlovákiában is, Magyarországon is. Asszonyok és férfiak, fiatalok és öregek. Akiknek amúgy sem sétalovaglás az élet, akiknek úgyszólván csak a munka jut belőle, látástól vakulásig. Nem tudom, megfigyelték-e már, ahány természeti csapás, az általában mind ugyanazt a réteget sújtja. Falusi asszonyok, fejkendős nénikék, gyűrött arcú munkásemberek fájdalmas nyilatkozatait láthattuk-hallhattuk a múlt héten is. Az ő házaik tetejét szakítja le a szél, az ő háztáji gazdaságukat viszi el az égszakadás, az ő konyháikban áll asztalmagasságban a víz. Hogy van ez? Mindig ők azok, akik rossz helyre születnek, akik rossz helyen építkeznek? Vagy valóban úgy van, hogy a szegény embert az ág is húzza? Vagy egyszerűen csak arról van szó, hogy a jómódú – ne mondjam, gazdag – ember nem kíván kamera elé állni, mert neki esetleg nem probléma egy kis katasztrófa, minthogy minden oldalról be van biztosítva? Vagy a tévések szándékosan a szerencsétlenek közül válogatnak, az ő arcukon jobban látszanak a pusztítás-pusztulás nyomai? Persze, ha azt veszem, hogy több a szegény ember, mint a gazdag, sokkal több, és egyre több, akkor talán nem véletlen, hogy ítéletidőben és után, sárban, iszapban ők jelennek meg a képernyőn. A nagy számok törvénye.

(Nem kell ide dédété...)

Ha Amerikában igen, akkor bizonyára nálunk is felbecsülhetetlen környezeti károkat okozott – a National Geographic Channel, vagyis a kitűnő angol természetfilm-csatorna szóhasználatával élve – a második világháború idején csodás tulajdonságokkal felruházott fertőtlenítő és rovarölő szer, a híres-hírhedt DDT, melyet por formájában valamikor még apámék is használtak a krumplibogarak ellen, olyankor fehér volt a fél kert. Beszélték az emberek, hogy veszélyes ta-

lálomány a DDT, de hát valahogy meg kellett menteni a krumplit, bízva abban, hogy a gumóba nem kerül a szerből, melyet aztán a hetvenes évek elején törvényesen betiltottak az Egyesült Államokban, minthogy hosszú távon kiderült róla: terméketlenséget és halált hozott. Ennek egyik bizonyítéka, hogy a táplálékpiramis csúcsán elhelyezkedő fehér fejű rétisasból egyetlen példány sem maradt az Államok északkeleti részében. Azóta kezd változni a helyzet, hogy a Kongresszus elfogadta a veszélyeztetett fajok és a tiszta víz törvényét, meg hogy akadnak természetvédők, állatbarátok, akik Kanadából és Alaszkából telepítenek rétisasfiókákat például a Washington környéki erdőkbe. Egyébként Amerikában egész kultusza alakult ki a természet- és állatvédelemnek, ott már rádöbbenek, hogy az embervédelem életvédelem is egyúttal. Szemléletváltás történt a mezőgazdaságban, visszaszorulóban a magasabb terméshozam érdekében korábban bevetett agresszív módszerek, technológiák, nő a vadállomány élettere.

DDT már nálunk sincs régóta, tudtommal. Más se. Illetve ami van, mezőgazdaság, az küszködés, százéves ekék, vetőgépek kerültek elő, öreg traktorok, legalább olyan öreg kombájnok, múzeumi darabok, közben a földek éheznek, lesóványodnak, hogy tudnának bő termést adni. A vadállomány? Nekik talán még kedvezne is ez a helyzet – hiszen egyre több a paragon hagyott földterület, ugyanakkor sok gazdának, mezőgazdasági üzemnek gyomirtóra és más növényvédő szere, műtrágyára sem telik már, mondhatnánk, méregtelenedik a föld szervezete –, csak lenne aki törődik velük, gondoskodna róluk, védené őket, elősegítené szaporodásukat. Bár vehetném pozitív jelzésnek, hogy az utóbbi időben mintha több lenne a madár, újabban például feketerigók tűnnek föl lakótelepünkön, mezei úton láttam a múltkor egy fácánkakast. Ugyancsak nemrég történt, hogy – hosszú esztendőik után – kocsink alá

futott egy nyúl az országúton.

(Nem csak csikk)

Amennyi vad, véres, durva akciófilm szerepel naponta a képernyőn, ahhoz képest kevés cigarettafüstöt látunk ezekben a hollywoodi tucatprodukciókban. Amerikában komolyan veszik a dohányzás ellen indított harcot. Nem elégszenek meg azzal a kötelező, ám úgyszólván haszontalan szöveggel, hogy a „dohányzás súlyosan károsítja az egészséget“. Hacsak nem feltétlenül szükséges füstölgő figura, hamvadó csikk, lám a filmekből is kiűzik a cigarettát, az utolsó szálíg. Filmhősöket sorolhatnánk, akik úgy mellesleg önmagukkal is küzdenek a mozivásznon, hogy leszokjanak a dohányzásról, előhúzzák a koporsószőget, majd belső vagy külső intő jelre visszacsúztatják a dobozba. Itt jut eszembe Yul Brynner. Bizonyára sokan emlékeznek a Szahalin-szigeteken született amerikai színészre többek között A neretvai csatából vagy John Sturges felejthetetlen western remekéből, A hét mesterlövészből. Nyolcvanötben hunyt el rákban, de életének utolsó óráiban még vállalkozott arra, hogy egy rövid, viszont annál megrázóbb „rekklámfilmben” lebeszélje az embereket a cigarettázásról. Ez valóság volt, nem mozi. Valóság az is, amit Washingtonban járva tapasztaltam: arrafelé már nem lehet, nem szabad összevissza dohányozni, ahol éppen a kedvünk tartja. Vagy kibírja az úr, illetve a hölgy, vagy tessék lefelvonózni az irodaház elé, magyarán az utcára, ahol homokkal teli betonkelyhet tetszik találni az épület bejáratánál. No, ott rá szabad gyújtani.

Visszatérve a televízióhoz, melynek az egyénre, közösségekre gyakorolt különböző negatív hatásairól legalább annyi tanulmány született, mint az erényeiről, egy pillanatig nem gondolom, hogy most akkor az ember leszokik a dohányzásról, vagy meg sem kóstolja a cigarettát. Következésképpen nem gondolom, hogy a tévének köszönhetően dohányzik mos-

tanság annyi tizenéves csitri – jövendő édesanya! – a nyílt utcán és egyáltalán. Az újdonsült kismamák seregéről nem is beszélve. Azt sem gondolom továbbá, hogy a tévében kellene keresnünk az útszéli beszédstílus terjedésének okát mindennapi nyelvhasználatunkban. Már a fűből alig kilátszó óvodás korú apróság magasabb színvonalon káromkodik, önti magából a trágár kifejezéseket, mint az egykori tehénpásztorok. Sor-sunk, életvitelünk, szokásaink alakulását ugyanis nem a televízió határozza meg, legfeljebb befolyásolja. Persze, ez sem kevés, de mielőtt a tévét kiáltanánk ki bűnbaknak, nézzünk először önmagunkba. Szülők, felnőttek. Vagy ne. És akkor csak dohányozzon a gyerek, káromkodjon stb. Ahogy mi.

(Futó karácsonyfák)

Szigorú tornatanáraink voltak, az alapiskolától a főiskoláig, hál' istennek. Férfiak valamennyien. Nem tudom már, melyikük mondta: nyakláncot, karkötőt, gyűrűt, karórát, fülbevalót senkin látni nem akar, amikor a tornaterembe lépünk, mert az ékszerrel könnyen sebet ejthetünk magunkon vagy a szomszédon, igen a karórával is. Tehát, semmi cicoma, a sportoló sportolás közben „csupasz“. Nekünk, fiúknak csak a karórát kellett az öltözőben hagynunk, fülbevalót, orrbavalót, köldökbevalót, gyűrűt, nyakláncot nem viseltünk.

Azóta nagyot fordult a világ. Elnőiesedett rendesen. (Így van ez még akkor is, ha eme állításnak ellent mondani látszanak a bolygónk különböző pontjain zajló háborúk, az egyre gyakoribb terrorcselekmények, robbantásos merényletek, melyek mindenekelőtt az erősebb nem műfajai.) Férfiak aranyban. Mintha attól több lenne az ember. Egy bizonyos rétegen belül szinte már versenyeznek, kinek van vastagabb nyaklánc, pecsétgyűrűje, karkötője, aranyórája... Akárcsak az autók esetében. De ezt hagyjuk, a rangkórtságban szenvedőkön nem lehet segíteni, stá-

tusszimbólumok pedig mindig voltak, mindig lesznek, egyszer ez, máskor az. Egyébiránt, mindenki azzal aggatja tele magát, amivel akarja. Ne foglalkozzunk a fülbevalós fiúkkal sem, tegyük mellékvágányra a fülbevalós sportminisztert is, szóra sem érdemes, talán jobb sorsra vagy egy más funkcióba igen.

Visszakanyarodva egykori tornatanárom figyelmeztető szavaihoz, nem hiszek a szememnek: a sevillai atlétikai világ bajnokságon sportolók serege – mint a karácsonyfa. Kilós keresztetek nyakláncon, tányérnyi karórák, hintázó fülönfüggők. Cico-ma. Na most akkor, hogy van ez? Úgy látszik, elavultam, tornatanárom nézeteivel együtt. Sérülés? Ugyan. Mit számít manapság egy leszakadt ujj, feltépett cimpa, vérző nyak vagy a szomszéd karja, melyet gyűrűnk hasított fel, mit számít, amikor közel és távol arat a halál?

Viszont hallom, szaporodnak a férfi prostituáltak. Egy Chase nevű menedzser elegáns bordélyházat is nyitott már, valahol Afrikában, elegáns fiúkkal, akik jó pénzért kínálják szolgáltatásaikat magányos vagy éppen egy kis változatosságra vágyó vastag bukszájú úri hölgyeknek, akik fölöttébb elégedetten nyilatkoznak tapasztalataikról. Hogy ékszerben csinálják-e vagy sem, arról nem szólt a tudósítás, végül is így van ez teljesen mellékes kérdés.

(Mintha a nagymama)

Talán úgy lenne jó, ha a gyerekek a vakáció idejére nemcsak a tanulást, hanem a televíziózást is felfüggesztenék, más programokkal töltenék a napot, ahogy mi annak idején, amikor a „doboznak” még a hírért sem hallottuk. Azonban manapság ilyesmi aligha történhet meg, hadd örüljön hát a jegyzetíró annak, hogy ezekben a nyári hetekben megszáporodtak a rajzfilmek a televízióban. A gyatra Disney-utánpótlás, számítógépes és videotechnikával készített rémségek rengetegében külön örömmel látja

viszont az elmúlt évtizedekben hagyományos eszközökkel és módon gyártott magyar, lengyel, csehszlovák animációs produktumokat, melyek közül nem egy világsikert aratott a gyermekek, némelyikük a felnőtt nézők körében is. Mert örök emberi értékek hordozói magas esztétikai színvonalon, örökzöld alkotások, valóban érdemes őket időről időre leemelni az archívumok polcairól és műsorra tűzni. Bánat, harag, öröm, félelem, szeretet az alapanyaga ezeknek a filmeknek is, tehát a legtermészetesebb emberi érzésekből gyúrták mind, miként a népmeséket. Mégis mások, mint sok mai rajzfilm, melyekben az a cél – Ternovszky Bélának, a Macskafogó rendezőjének egy minapi műsorból vett szavaival élve –, hogy minden üssön, vágjon, villogzon, mozogjon, lőjön, lézerpuskával akár; nem a tartalommal van baj, a látvány riasztó. Megszólalt az említett műsorban Dargay Attila, a Lúdas Matyi és a Vuk, valamint Nepp József, a Gusztáv-sorozat, a Hófehér alkotója, a Mézga család egyik szülőatyja. A gyerekek számára készült magyar rajzfilmek tempója nyugodtabb. Mintha a nagymama mesélne – jegyezte meg egyikük. Ez tulajdonképpen érvényes az egész közép-európai rajzfilmgyártásra – hirtelen a kedves kis csehszlovák vakond bájos történetei jutnak eszembe. A filmlexikonban olvasom, hogy „a magyar animáció termésének meghatározó részét a 80-as és 90-es években már a televízióknak készített sorozatok adták“, többek között a Kukori és Kotkoda, a Kérem a következőt (Bubó doktor), a Pom Pom meséi, a Vízipók, csodapók.

Azt hiszem, a gyerekek nevében mondhatom, valamennyit boldogan látjuk viszont. Különösen, ha nincs a házban nagymama. Meg aztán – csavarva egyet a mondáson – egy újszülöttnek minden rajzfilm új.

(P. és P. a Balatonon)

Hosszú szünet után újra a Balatonon, ezúttal a déli partján. Egy-

kori szakszervezeti üdülőben lakunk, légvonalban száz méterre a magyar tenger. Egy hétig nem akarok újságot látni, sem tévét nézni, noha legalább négy készülék található az épület különböző szintjein, a közös helyiségekben, klubtermekben. Öreg szovjet tranzisztoros rádiókat, mely élete során kapott néhány ütést, betonra is zuhant már, de azért még szól, magunkkal hoztuk ugyan, csak hogy a feleségem mind elalvás előtt, mind ébredés után szívósan ellenkezik, hogy bekapcsoljam. Én meg a strandra nem engedem kivinni, legyünk tapintatosak, ki tudja, hátha zavarnánk vele valakit a pokrócokon, törülközőkön, fehér strandágyakon heverésző, üldögélő, öngrillező tömegben. Így aztán marad az áldásos csend. Gyakorlatilag elvágva minden információs csatorna. Egészen elviselhető állapot. Nem hiányzik sem a nyelvtörvény, sem Fico, sem az MKP, sem Koszovó, sem Brüsszel, még Dzurinda, Orbán, Clinton sem, Dáridó Lajcsi meg végképp. Volt belőlük bőven, lesz belőlük bőven. Helyettük átadom magam a természetnek, a víznek és a napsugaraknak, a szélnek és a szélben susogó fáknak, a balatoni horgászatnak, melynek akkor is páratlan a varázsa, különösen a naplementében, ha egy fia keszeg nem akad horogra, na és természetesen a színes embertömeg látványának. Elvonulván vagy leheveredvén előttünk egy-egy feltűnően formás szép lány, akit egészséges férfi tekintete nem kerülhet el, mondaná a feleségem, vigyázz, még kiesnek a szemeid, de nem szól, tudja, bennünket az Isten sem választhat el egymástól, igaz, nem is ő adott össze, ha létezik, legfeljebb abban működhetett közre, hogy egymásra találjunk, és ezért köszönet neki. Hál' istennek, mi nem úgy vagyunk, mint a most is futó szappanoperák szegény gazdag hősei. Én a magam részéről egy szeletet sem kérnék az ő életükből, a dallasi Ewingokét sem irigyeltem soha. Persze, mesterségesen konstruált sorok, történetek füzerei ezek a szappanoperák, ahol az első számú követelmény: ébren tartani a nézők figyelmét, Ha ez egy idő után már nem sikerül, leállnak a további epizódok készítésével, ahogy

legutóbb az ugyancsak világszerte népszerű Melrose Place-szel történt. Ennyi. A Paula és Paulinát egyelőre nem fenyegeti ilyen veszély. A balatoni üdülőben is élnek-halnak érte, a százhatvan lakóból száz biztosan. Amint elérkezik az újabb rész vetítésének időpontja, otthagynak csapot-papot, fröccsöt, vacsorát, és rohannak a képernyők elé, ahol kisebb stadionok alakulnak ki, kevés szék lévén, ülnek földön, lépcsőn, lépcsőkorláton. A szobára tartván, a legfelső emeletre, alig tudom átverekedni magam a lázban égő, olykor hangosan szurkoló tömegben, miközben elhátározom, hazatérvén csak azért is belenézek ebbe a mexikói filmsorozatba, nehogy a tájékozatlanság és műveletlenség vádjá érjen. Vagy lehet, hogy egy valóban jó mesét látok majd.

(Az operatőr nem mellékes)

A magyarországi Médiatechnika sky magazin legújabb, augusztusi számában olvasom a hírt, hogy a Magyar Televízió nyerte az idén a Cable News Network, vagyis a CNN World Report pályázat első díját, a Hard News kategóriában. Világi Gyula szerkesztő-riporter és Nagy Géza operatőr „múlt év novemberében forgattak Koszovóban, összeállításukat a CNN a kategória legjobbjának ítélte“. A hír után terjedelmes, de annál érdekesebb beszélgetés következik a két kitüntetettrel, akik többek között elmondták, hogy az amerikaiak „a pergőbb ritmusú összeállítást kedvelik, inkább a rövidebb, de fix képeket, a kevés kameramozgást. A vágások teszik mozgalmassá a riportot. Inkább az emberi mozgás legyen benne több, ne a kamera mozogjon sokat... A CNN-anyagban – merthogy az amerikai televíziózás alapvetően a hatásra épül – igyekeztünk úgy vágni, hogy a hatásos elemek, hatásos hang- és képi elemek kerüljenek bele elsősorban a riportba, de azért kulturáltan fogalmaztunk, és ezt nagyra értékelték“. Mivel a nyugati, így az amerikai televíziók is szerkesztőcentrikusak, a díjátadó ün-

nepségre csak Világi Gyulát hívták meg Atlantába, aki azonban operatőr társával együtt szerette volna átvenni a kitüntetést, hiszen „mi a Gézával nagyon régóta együtt forgattunk”. Amikor kiderült, hogy a Magyar Televíziónak nincs pénze az operatőr kiutaztatására, s ezt lenyilatkozták a Szabadság tér című reggeli magazinban, a „nézők közül többen is felajánlották a repülőjegy árát és a szállodai költséget, ... így sikerült végül kijutni mindkettőnknek az ünnepség helyszínére”.

Olvasóm elnézését kérem, hogy egy rövid jegyzetben ennyit idézek, de egy szemlélet gyakorlati megvalósulásának, az egybe-tartozásnak szép példájáról van szó, magyarán arról, hogy az operatőr munkája semmivel se kisebb értékű, mint a szerkesztőé, főként, hogy a televízió mindenekelőtt kép, a hír, a riport meg olyan műfaj, ahol valóban ketten alkotnak egyet. Nagy Géza: „Amikor Gyula köszönő mondataiban megemlítette a nevemet, és bemutatott, attól kezdve látszott, hogy szinte mindenki restelli, hogy egyedül jött és nem hozta operatőr társát..., és azzal, hogy mi most együtt mentünk, a többieknek lelkiismeret-furdalást okoztunk. Attól kezdve mondogatták, mi is köszönjük az operatőr kollégáknak is.” Világi Gyula: „A kétszáz valahány kolléga mind irigyelt érte, hogy velem operatőr is volt..., elképesztő hatása lett ott, hogy én rá tudtam mutatni arra az operatőrre, aki ezt a riportot fényképezte... Olyan hatása volt, hogy Jane Fonda a könnyeit törölgette a meghatottságtól.”

Szóval az operatőri munka megbecsüléséről én nem tudtam volna hitelesebben szólni. Lehet, hogy Világi Gyula és Nagy Géza közös megjelenése a CNN Centerben példát mutatott a világnak?

(Sztárok testközelen)

Nem is olyan régen a nyomtatott sajtónak még csupán annyi köze volt a televízióhoz, hogy leköszölte a hazai és szomszédos

országok tévéállomásainak műsorát, a színvonalasabb lapokban pedig rendszeresen jelentek meg kritikák, recenziók egy-egy produktumról. Elvértve lehettett találni interjút televíziós személyiséggel, bemondóval, műsorvezetővel. Igaz, nem is voltak annyian, mint manapság, amikor egyik kereskedelmi csatorna a másik után tűnik fel a médiapiacra, és ülteti elének új televíziós arcok tucatjait, akikre aztán előbb-utóbb lecsapnak elsősorban a pletykaújságok meg az egészséges életmóddal, a szépségápolással foglalkozó lapok, melyek ugyancsak elszaporodtak az elmúlt tíz évben. Mindennek eredményeképpen bemondónők és bemondók, műsorvezető hölgyek és műsorvezető urak címlapokon, és az interjúk, a képes hírek, beszámolók már nemcsak a televízióról szólnak, hanem betekintést nyújtanak eme televíziós sztárok magánéletébe, privát szférájába, gyakran egészen a hálószobáig jutva el. Bálint Antóniáról megtudhatjuk, hogy az egyik külföldi áruházlánc partiján – üzletemberek, sztárok, újságírók szeme láttára – egy ismeretlen, hosszú hajú fiatalemberrel jelent meg, kéz a kézben; hogy Pálffy István tizenegy éves Dóri lánya apjára ütött, aki nem szívelheti a tétlenséget, a hírek szerint megint vált, a TV2-n belül áttelepszik a top-menedzsment soraiba; hogy egy hatalmas születésnapi partin Bombera Krisztina és Sváby András körtáncba fogtak tévés kollégáikkal, Bombi gyakran betáncolt a kör közepére, csatlakozott hozzájuk Szilágyi János riporter is; hogy ugyanezen a partin a rádiós Bochkor Gábort még egykori kedvese, Csisztu Zsuzsa sem tudta táncba vinni, már csak azért sem, mert a legújabb szerelmével volt elfoglalva; hogy a verebek szerint a negyvenhat éves Fábry Sándor, a sódermen nőszülni készül; hogy Erős Antóniának gyermekkorában mindig hosszú haja volt, de sajnos vékony szálú, így ahogy Antónia nőtt, úgy rövidült a haja, a félhosszú Kleopátra-frizurán át a mostani rövid fazonig, ennyi a frizuráról, aztán következik a smink, a szem, a száj, a sport, Antónia kedvenc étele, itala, au-

tója és így tovább. A végtelenségig sorolhatnánk a példákat, száz lapból, nem kettőből. Itt is természetesen, Szlovákiában.

E téren tehát már nyugati, amerikai a stílus. A sajtónak jól jött ez a televíziós sztársereg, amelyről, valljuk be, szívesen olvasunk akár még pletykákat is. A baj csupán annyi, hogy a műsorokról a műsorcsinálókra, az ő magánéletükre került a hangsúly. Kritika alig-alig. Persze, kérdés, vannak-e egyáltalán kritikára, méltatásra érdemes műsorok.

(IQ – zsetonnal és gatyával)

Elegáns urak és egy hölgy rulettasztal körül, melyre felülről esik a fény, de úgy, hogy az arcok is jól látszanak. Hátról, félárnyékban, ugyancsak elegáns urak és hölgyek pezsgőspoharakkal a kezükben, figyelik a játékot. Mint egy igazi kaszinóban, ahol a formára, a megjelenésre is adnak. Időnként megszólal egy rendkívül kellemes és határozott férfihang, a játékvezetőé, aki azonban nem látható. Ez a hang közvetíti a játékosoknak a nézőktől érkezett kérdéseket, és a válaszok alapján dönt arról, a rulettasztal körül ülők nyertek-e vagy pedig a néző, akinek a markát akár százötven ezer forint is ütheti, amennyiben kérdésére nincs, illetve rossz a válasz. Amikor ezeket a sorokat írom, még csupán egyet, azt hiszem, éppen a legelsőt láttam ebből a játékból, az IQ Casinóból, mellyel az utóbbi évek legelegánsabb vetélkedőműsora indult a magyar közszolgálati televízió egyes csatornáján. Stílusosan szólva, magas az IQ-je (intelligence quotient), semmi harsányság, semmi „cinecittás” díszlet és köret, mesterségesen előidézett taps és ujjongás. Szombat esténként egy léleknyugtató műsor a zajos dobozban, ráadásul még tanulni is lehet belőle.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem kedvelem Fábryt, aki a múlt csütörtökön is hozta remek formáját. Főként gatyacenterével. A férfi alsóneműk, eme kényes – szörfinges, elől torko-

lattűztől elszíneződött, hátul csokibarna vonalkódos – ruhadarabok történelmi bemutatójával – '56, a berlini fal '89 november-decembere évfordulójának tájékán – tulajdonképpen arra emlékezett és emlékeztetett a showman, miként jutottunk el a brezsnyevizmus monolitikus tömbjének széthullásától a polgári demokráciáig. Az az utolsó, a polgári gatya, az azért már valami, elől nyitott, hátul nyitott, mint a nyitott társadalom, és még derékpánt is van rajta, nehogy elhagyjon bennünket.

TARTALOM

Előszó	5
--------	---

1995

(Nem kell Chicagóba menni)	9
(Politikusi nyilatkozatokban létezünk...)	10
(Nem minden zsákbamacska)	12
(Piesz áj lavjú)	13
(Lesiklás)	15
(Mindennapi képernyőnk)	16
(Szülők veresége)	18
(Schlafen Sie Deutsch?)	19
(Bobby és Sanyi)	21
(A búzló rózsza)	22
(Oklahoma City)	24
(Dzsuri)	25
(Sztálingrád – német szemmel)	27
(Átok?)	29
(Horgásztanya)	30
(Veszélyes humoristák)	32
(Ostobaság – Live)	33
(Huha anyád)	35
(Emlék, mai csúsztatásokkal)	37
(Kicsi ünnep hétköznapon)	38
(Washingtoni barátunk)	40
(Piszok munka)	41

(Bemondó/nő/k)	43
(Stadionban írni)	44
(A műfaj neve: Szepesi)	45
(Alig vagy semmit!)	47
(Elnök, moderátor stb.)	48
(A Ferencvárostól Prágáig)	49
(Szerzett félelem)	50
(Képtérítés I.)	51
(Képtérítés II.)	52
(Ha kupaszerda...)	53
(Szomszédok)	54
(Nőwatch)	55
(Borostyán él)	56
(Hat év után)	57
(Globális falu)	58
(Summárium)	59

1996

(Tulipános Fanfan és a többiek)	63
(Lepény a talpán)	64
(Vészhelyzet)	65
(Sómenek, sóvírusok)	66
(Melyik mozi 100 éves?)	67
(Magas frekvencia)	68
(Elzúgtak forradalmaink)	69
(Végre egy nem politikus!)	70
(Már az ebéd se a régi)	71
(Lóláb hóban)	73
(Eltűnt esernyők)	74
(A régió súlya)	75
(Itt van az a „nyár”)	76

(A kép is ember...)	77
(Időjárásjelentés)	78
(Kocsi, asszony, olaj)	79
(Kövérek liften)	80
(Pedagógus és „pedagógus”)	81
(Az egyik Élő, a másik Live)	82
(Válogatós Közép-Európa?)	83
(Holt költők társasága)	84
(Trágárság)	86
(Magyarok cselekedetei)	87
(Vannak hivatások...)	88
(Énekesnők – közjátékkal)	89
(Jönnek új győztesek)	90
(Nem normális rajzfilm)	91
(Kovács István kéne még)	92
(Üres szák)	93
(Keleten a helyzet...)	94
(Egy kisajátított díj)	96
(Ki mit tud?)	97
(Reklámból jeles)	98
(Bravó, fiatalok!)	99
(Hamzík)	100
(Csótány)	101
(Modellek)	102
(Ötvenhatosok – kilencvenhatosok)	103
(Hírmagazin)	104
(Falak, évfordulón)	106
(„A mi televíziónk”)	107
(Egy videoklip – innen)	108
(Máz)	109
(Képeslapviselő)	110
(Örök remény)	111

1997

(Csoda)	115
(Esti képek)	116
(Bortermelők mennyországa)	117
(Csókolom)	118
(Eurosport)	120
(Kérdések órája)	121
(Ná, tó)	122
(Airport)	123
(Beszélgetni jó)	124
(Híres magyar)	125
(Index)	127
(Imre és Tónyó)	128
(H ₂ O)	129
(Örök időkre...)	130
(Katasztrófa?)	131
(Szemfényvesztés)	133
(Születésnap búcsúval)	134
(Száj mint tükör)	135
(Magyarok cselekedetei)	136
(Felszínkép)	137
(Házunk tája)	139
(Európai ízek)	140
(Fizetett pofonok)	141
(Szeszélyes nyár)	143
(Papagáj a homokban)	144
(Rossz bor)	145
(Reszketés az egész)	146
(Pezsgő a Markízának)	147
(„Edző” és edző)	149
(Egy nap hordalékai)	150
(Álmos ésszel)	151

(Lábak a stúdióban)	153
(Kamasz Dallas)	154
(Csak a néző nyerhet)	155
(Szoknya – vissza!)	156
(Magyar szégyen)	158
(Dekoratív előrejelzés)	159
(Járulékos termékek)	160
(Felgyorsult televízió)	162
(Helyzetek, hangulatok)	163
(Maradjanak velünk!)	164
(Anno...)	166

1998

(Ki látta Árpí bácsit?)	171
(Amerikai képernyő I.)	172
(Amerikai képernyő II.)	174
(Élni, élni...)	175
(Vérlázító, lázító)	177
(Szép kilátások)	178
(Tavaszi olimpia)	180
(Középeurosport)	181
(A korona Amerikába megy)	182
(Repülőtéri nyulak)	184
(Kihűlés)	185
(Végtelen abortusz)	187
(Kroki)	188
(Felszálltam a Titanicra)	190
(Szemtelen reklám)	191
(Szotyí)	193
(Reggeli etetés)	194
(Ferenc)	195

(Emberek vagyunk)	197
(Azok a szép napok...)	198
(Méhek között)	200
(A gólszerző öröme)	201
(Új babiloni torony)	202
(A labdarúgó kézimunkája)	204
(Urunk, televíziónk)	205
(Folyt. köv.)	207
(Ha nyár, akkor Ciprus?)	208
(Tour de France)	210
(Hónaljspricc)	211
(Írás a semmiből)	212
(Kandi)	214
(... minden napra egy tojás)	216
(Yes, I speak...)	217
(Egy hazai fényíró)	219
(Megálló a felszín alatt)	220
(Tinédzser party)	222
(Együtt a család...)	223
(Az ember dönt)	225
(A parlament bája)	226

1999

(Magázzam, vagy tegezzelek?)	231
(Meglepő? Mulatságos?)	232
(Erkölcsei határkérdés)	234
(A szóman)	236
(A pénz beszél...)	237
(Mélyrepülés)	239
(Kisfröccs fájdalom)	240
(Tátrai medikopter)	241

(Frei zimmer)	243
(Politikus mint műsor)	245
(Tiszta Örkény)	246
(Tönkrevert film)	247
(Nem sok minden)	249
(Párolt hernyó)	250
(Ha színész kínál...)	251
(Bauer Edit kötényben is...)	253
(K. O. Kokónak)	254
(Fashion)	256
(Lehet, hogy nosztalgia)	257
(A szegény embert...)	259
(Nem kell ide dédété...)	260
(Nem csak csikk)	262
(Futó karácsonyfák)	263
(Mintha a nagymama)	264
(P. és P. a Balatonon)	265
(Az operatőr nem mellékes)	267
(Sztárok testközelségben)	268
(IQ – zsetonnal és gatyával)	270

BODNÁR GYULA
Szappanopera a medencében

Kiadta: NAP Kiadó, Dunaszerdahely, 2000

P. O. Box 72

Felelős kiadó: Barak László

A kötet anyagát válogatta és szerkesztette a szerző

A kötetet tervezte: Róth Rea

Nyomdai előkészítés: Nap Kiadó, Dunaszerdahely

Nyomta: Vaelur Kft., Nagymegyer

ISBN 80–85509–95–4

